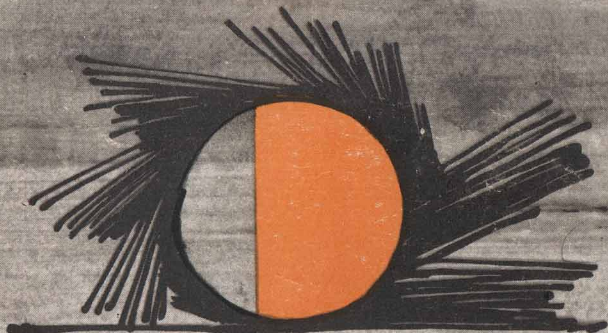

WOLFGANG BORCHERT

păpădia

WOLFGANG BORCHERT

PĂPĂDIA

Coperta şi ilustraţiile de
Vlad Crivăţ şi *Radu Veluda*

Din volumul
Wolfgang Borchert
Das Gesamtwerk
Rowohlt Verlag — Hamburg

WOLFGANG BORCHERT

PĂPĂDIA

În romîneşte de *H. Matei*
Prefaţă de *Romul Munteanu*

EDITURA PENTRU LITERATURA UNIVERSALĂ
Bucureşti — 1964

PREFAȚĂ

Literatura germană contemporană a înregistrat numeroase opere literare care acuză războiul cu toate consecințele sale funeste. De la Bertolt Brecht, Anna Seghers și Ludwig Renn pînă la Heinrich Böll sau Günther Weisenborn se cristalizează o adevărată pleiadă de scriitori cu orientare literară diferită, care au pus în lumină tragedia unei lumi deziluzionate de apucăturile dementiale ale fasciștilor, îndoliate de pierderea miilor de tineri trimiși să moară în mod absurd și descumpănite de foame și suferință.

Este deosebit de semnificativ faptul că anul 1945 a fost socotit de unii scriitori lucizi din Germania Occidentală, care aparțin unor generații literare diferite, ca Alfred Döblin sau Wolfgang Weyrauch, ca o etapă nouă, hotărîtoare pentru perspectivele existenței poporului german.

Cu un spirit de răspundere mărit de amara experiență îndurată, scriitori care fac parte din grupări literare deosebite subliniază necesitatea ca oamenii de litere să înfățișeze în operele lor ceea ce ei înșiși au îndurat.

Caracterizînd peisajul literar din Germania Occidentală dintre anii 1945—1946, Wolfgang Weyrauch arăta, pe bună dreptate, că numeroși scriitori mai erau încă infestați de acea *„literatură a groparilor“* din trecut și așteptau asemenea personajului biblic să-și trimită porumbeii pe limanuri mai curate pe care să le înfățișeze în operele lor.

Dar realitatea imediată pe care oamenii de litere aveau s-o redea în creația lor artistică nu avea nimic din imaginea edenică a tihnei somnolente și idilice. Criticul vest-german Heinz Friedrich, bunăoară, scoate în evidență, ca un adevărat *memento*, tocmai spectrul sumbru al unei societăți postbelice, dezamăgite și dezorientate, în care foamea, prostituția, comerțul negru și ruinele dezolante izbeau cu o duritate neiertătoare retina celui din urmă spectator impasibil.

Așa ia ființă, în acei ani de febrile căutări, noțiunea de *„Kahlschlagliteratur“*, care avea menirea să arate lucrurile așa cum

sînt, *„să fixeze realitatea"* cu fidelitatea ochiului adînc scrutător, a cărei penetrație era asemănată de un scriitor contemporan cu razele Röntgen.

Supremația adevărului în artă este astfel proclamată cu vigoare, acesta *„fiind preferabil frumosului, pregătind frumosul artistic"*, chiar dacă îndărătul lui se ascunde durerea.

Opunînd literatura eului aceleia care reconstituie realitatea la persoana a treia, scriitorul vest-german Walter Jens afirmă că *„în nuditatea dialogului, în descrierea unui peisaj, forma* este *poate fi circumscrisă cu intensitatea din parabolele și comparațiile timpurilor străvechi. Literatura lui* este *se caracterizează prin aceea că ea cuprinde realitatea măreață și covîrșitoare. Uriașă, realitatea se sustrage la început atacului comentatorului. Ea așteaptă să fie reprezentată, dar nu încorsetată. Mai reală ca orice răspuns descriptiv, realitatea poate fi percepută prin efectele sale cauzale. Ea îi impresionează pe oameni și le ridică întrebări. O astfel de corelație este redată de literatura lui* este *într-o manieră corespunzătoare. Ea dezbate un asemenea raport într-un stil unic și adecvat, concis și exact, prin puține cuvinte. Abia la sfîrșit devine evident faptul că această redare veridică și lucidă, aparent lipsită de poezie și banală, are o frumusețe cristalină."*

Ancorarea în realitatea imediată apare astfel ca o cerință de prim ordin, Walter Jens nefiind singurul scriitor care îmbrățișează o asemenea profesiune de credință.

Expresie complexă a acestei epoci de tranziție, caracterizată și în Germania Occidentală prin adînci frămîntări, întreaga pleiadă de scriitori din *Grupul 47*, din care fac parte unele nume cunoscute ca Heinrich Böll, Ilse Aichinger, Günter Eich, Günter Grass, Paul Schallück, scrutează cu o luciditate neîndurătoare tarele reale și multiple ale lumii care-i înconjoară, se străduiesc să pună din nou în circulație marile valori ale culturii germane și încearcă prin operele lor să facă iarăși *„ochii orbi să vadă, urechile surde să audă și gurile amuțite să scoată sunete articulate"*. În numele unei generații pierdute și trădate, a unei generații fără cămin și fără patrie, sacrificată cu o rară cruzime, scriitori de talia celor amintiți acuză trecutul tenebros, militînd pentru un viitor mai fericit și o literatură nouă, însuflețită de idealuri umaniste. Hans Werner Richter, unul din fondatorii și animatorii cei

mai perseverenţi ai *Grupului 47*, afirmă răspicat că scriitorul nu este un simplu caligraf, iar dacă aportul oamenilor de litere în făurirea unor timpuri noi poate fi foarte mare, şi răspunderea ce le revine capătă o semnificaţie deosebită.

Într-o mărturisire de credinţă din 1952, Heinrich Böll precizează cu acuitatea care caracterizează întreaga lui operă cîteva din obiectivele noii literaturi din Germania Occidentală, stăruind în mod justificat conjuncturii social-politice şi morale care determină această generaţie deziluzionată de scriitori postbelici să-şi îndrepte cu precădere atenţia spre anumite aspecte de viaţă. „*Oamenii despre care scriem*, precizează el, *au trăit între ruine şi s-au întors din război la fel de răniţi, atît bărbaţii, cît şi femeile şi copiii. Ei aveau priviri pătrunzătoare şi vedeau totul. Nu trăiau în nici un caz într-o pace desăvîrşită. Nici mediul, nici gîndurile, nici opiniile lor nu aveau nimic idilic şi noi ca scriitori ne simţeam atît de aproape de ei, încît ne identificam cu soarta lor.*"

Unul dintre exponenţii cei mai de seamă ai acestei „*generaţii pierdute*" şi deziluzionate din cultura germană este Wolfgang Borchert, scriitorul a cărui scurtă şi dramatică viaţă literară s-a configurat în acei tulburi ani postbelici, ce dau operei lui restrînse, dar valoroase, amprenta documentului viu şi acuzator, întîlnită apoi la întreaga pleiadă de literaţi strînsă în *Grupul 47* şi cristalizată în perioada în care autorul piesei *Afară, în faţa uşii* pătrundea, după moarte, pe marile scene ale lumii.

Wolfgang Borchert s-a născut la 20 mai 1921, la Hamburg. Tatăl său, un om retras şi plin de sensibilitate, era învăţător la şcoala elementară din Hamburg-Eppendorf, iar mama scriitorului, Hertha Salchow, provenită din mediul rustic, aducea cu ea, în vîltoarea vieţii din marele port german, poezia nostalgică a lumii de care se despărţise.

Wolfgang Borchert creşte astfel într-o familie de intelectuali, în care tatăl arăta un susţinut interes pentru ştiinţă, iar mama scriitorului pentru creaţia literară.

Încurajată de cercul restrîns al primilor audienţi, format din soţul care corecta scrupulos manuscrisele şi cîteva cunoştinţe mai apropiate, Hertha Borchert dă publicităţii volumul de proză *Sünnroos*, scris în dialectul nordic *Plattdeutsch*. Rezervat şi tolerant, Fritz Borchert îşi educă fiul într-un spirit liberal, neîn-

cercînd să-i imprime nici un fel de convingeri religioase. Într-o scrisoare tîrzie, care datează din anul 1957, tatăl scriitorului scotea în evidență preferința acestuia din anii copilăriei fericite și fără griji pentru basme. *„Cînd mă gîndesc la primii ani ai copilăriei sale, mă văd stînd cu el în amurg și mă ascult povestind. Acesta era esențialul. Îi plăcea să i se povestească, nu să i se citească, mai ales liber, improvizat ; de obicei istorioare cu animale care se petreceau în pădure ; le asculta cu mult interes. Aceasta se datora poate faptului că pe vremea cînd avea patru sau cinci ani, îl luam adesea cu mine, atunci cînd făceam mici plimbări prin pădure cu elevii din clasa mea."*

Petrecîndu-și copilăria în mijlocul fiilor de marinari, căpitani de vase și negustori, Wolfgang Borchert, natură veselă prin excelență, rămîne totuși în timpul anilor de școală un izolat, un tînăr ciudat și excentric care nu arăta un interes deosebit pentru studiu. Nonconformismul adolescentin al lui Borchert începe să devină din ce în ce mai manifest. Ținuta vestimentară frapantă, preferința pentru anumite spectacole de teatru și opere expresioniste, afișarea dorinței de realizare a unei *libertăți necondiționate*, toate acestea definesc fizionomia spirituală a tînărului care, terminîndu-și studiile liceale în 1937, căuta cu o anumită febrilitate drumul spre care să se îndrepte.

Dorința lui de a deveni actor nu are șanse imediate de realizare. O asemenea profesiune nu părea să se bucure de o înaltă apreciere în ochii părinților.

Disputa cu familia fiind pierdută, Wolfgang Borchert acceptă fără mare tragere de inimă să devină librar. Întrebat de unul dintre reprezentanții firmei dacă și-a ales singur această profesiune, el răspunde fără ocolișuri : „Nu, am fost obligat". Ucenicia pe care trebuie s-o facă în acest scop i se pare de-a dreptul plictisitoare. Împachetarea de cărți, scrierea de adrese, lipirea de etichete, expedierea unor opere constituiau primele atribuții exasperante. Sentimentul necesității de a evada din cadrul unor asemenea obligații banale creștea impetuos. Lecțiile de actorie și step, luate fără știrea familiei, constituiau divertismentul căutat și drumul spre împlinirea unor năzuințe viitoare.

În această perioadă, Wolfgang Borchert, tînărul naiv și romantic care începuse să scrie versuri, face prima cunoștință cu Gestapoul. Dintr-o scrisoare din 19 aprilie 1940, se poate des-

prinde următoarea relatare : *„Săptămîna trecută am stat o noapte întreagă pe întuneric, închis la poliție. De ce, nu știu nici eu încă. Și scrisorile mele au fost din cînd în cînd deschise, purtînd stampila «Gestapo». Am observat că uneori sînt supravegheat. Este îngrozitor. Mă simt urmărit la fiecare pas.“*

Peter Rühmkorf, unul dintre biografii cei mai autorizați ai scriitorului, indică drept motiv al reținerii scriitorului o poezie cu totul inofensivă, adresată de tînărul poet unei colege. Suspiciunile poliției par a avea și alte motive, în măsura în care corelația dintre faptele distanțate în timp apare destul de convingătoare. Familia scriitorului nu afișa nici un fel de sentimente de simpatie față de nazism. Dimpotrivă, în măsura în care denunțul unei colocatare invidioase poate fi luat în seamă, aceasta preciza că Hertha Borchert și-ar fi manifestat disprețul față de tineretul în cămăși brune, care invadase toate localitățile țării.

Între ucenicia plictisitoare impusă de profesiunea de librar, vizionarea de spectacole, lecțiile de actorie și iubirile fulgerătoare, pline de decepții, dar generatoare de explozii lirice, Wolfgang Borchert își îndreaptă tot mai stăruitor atenția spre poezie. Versuri, după cum ne informează biografii săi, începuse să scrie de la vîrsta de cincisprezece ani. Tînărul scriitor demonstra o impesionantă fertilitate literară, starea de euforie lirică aducîndu-l într-un fel de transă, asemănătoare cu aceea dată de morfină. De altfel modul spontan de creație și lipsa travaliului artistic îndelungat vor constitui o trăsătură constantă a activității literare a lui Borchert. Într-o scrisoare de mai tîrziu, autorul mărturisea fără reticențe acest stil de lucru. *„Trebuie să spun că atunci cînd scriu poezii sau proză, nu le prelucrez niciodată. Ideea vine, o scriu și nu mai modific. Pentru elaborarea unei poezii nu am nevoie de mai mult timp, decît este necesar pentru transcrierea aceluiași număr de cuvinte dintr-o carte. După aceea, nu pot să o șlefuiesc sau să o transform, mai degrabă o scriu încă o dată peste trei ani.“*

Așa încep producțiile lirice de serie, lipsite de o valoare artistică deosebită, citite Alinei Bussmann, o prietenă a familiei, sau unele trimise spre publicare revistei *Hamburger Anzeiger* unde în 1938 apare acel *Cîntec al cavalerului*, în care poetul se vede gonind furtunos prin timp, mereu înainte, neînfricat.

Cu timpul, preludiile acestea literare îl duc pe Borchert spre anumite modele de artă, dintre care cele mai semnificative sînt Hőlderlin şi Rilke. Ispita liricii expresioniste nu poate fi nici ea evitată, versurile şi stilul lui Georg Trakl şi Gottfried Benn constituind un alt sediment al acestui debut puţin promiţător. Poezia nu îl face însă pe Borchert să renunţe la planul de a deveni actor. Reuşita la un concurs, pentru teatrul de cameră, în 1940, îi aduce angajarea într-o echipă destinată satelor, cu sediul în Lűneburg. De aici tînărul actor cu aptitudini repede remarcate pentru comedie colindă diferite localităţi, fapt care îi creează adînci satisfacţii. În 1941, echipa aceasta de actori ambulanţi însoţeşte trupele militare în Belgia, iar nu mult mai tîrziu planurile entuziaste de viitor şi iubirile turbulente ale poetului sînt întrerupte de încazarmarea dureroasă, care îl va supune pe soldatul proaspăt uniformat unui tragic examen de confruntare cu viaţa pe care abia începe s-o cunoască în toată duritatea ei. Etapa paradisiacă a libertăţii, liniştii şi fericirii se încheie pentru totdeauna. Din cazarma urîtă şi duşmănoasă de lîngă Weimar, Borchert, soldatul neconformist şi melancolic, îşi comunică revolta prin scrisorile pline de sinceritate, trimise celor dragi. Rememorarea amintirilor care se suprapun ca o alinare peste prezentul odios străbate mereu din corespondenţa scriitorului. *„După un scurt, dar minunat timp de actorie, am ajuns soldat... Am ajuns atît de departe, că trec prin toate cele ce se întîmplă neatins ca un hipnotic. Doar cîteodată rana se deschide şi strigă după libertate... Raţiunea mă previne să mă stăpînesc — dar cîtă vreme, întreabă sufletul meu încarcerat. Pot să mă aclimatizez cu orice, dar nu cu această neputincioasă detenţiune. Acum îmi dau seama că libertatea trebuie să fie o condiţie de bază a întregii mele vieţi, dacă voi izbuti s-o împlinesc."*

Strigătele de durere şi deznădejde, ca şi revolta surdă a poetului, răzbat mereu peste zidurile reci şi ostile ale cazărmii. Spectacolul dezolant al deţinuţilor din lagărul de la Buchenwald îl înspăimîntă. Cortegiul lor sumbru, notează laconic Borchert, era însoţit din zece în zece metri de cîte *„un porc de SS-ist"*. Părinţilor le transmite cu un umor temerar, care îi va cauza mai tîrziu multe suferinţe, salutări *„din cea mai frumoasă închisoare a celui de al treilea Reich"*, Alinei Bussmann îi măr-

turisește refugiul în artă și frumos, într-o vreme în care libertatea este înfrîntă.

Dar și acest ultim refugiu iluzoriu în artă și frumos va fi întrerupt de trimiterea tînărului scriitor pe front la sfîrșitul anului 1941. Drumul sumbru spre necunoscut, imensitatea stepei înghețate și străine, spectrul continuu al morții, expierea absurdă, inutilă în zăpezile uriașe constituie pentru Borchert amintiri gravate pentru totdeauna în conștiința sa.

O împușcătură într-un deget duce puțin scrupuloasele autorități militare la bănuiala unei încercări de automutilare.

La douăzeci de ani, vîrsta marilor iubiri și vibrații lirice, Borchert este în pragul condamnării la moarte. Trei luni așteaptă într-o cumplită tensiune nervoasă împlinirea unei asemenea sentințe sau libertatea. Achitat, scriitorul istovit de boală și înfometare este reținut încă șase săptămîni în odioasa închisoare de la Nürnberg din cauza unor scrisori în care își exprima disprețul față de armata hitleristă. Impresiile cutremurătoare ale acestei cumplite detențiuni, cînd, asemenea lui Dostoievski, altădată, aștepta împlinirea unei sentințe posibile de condamnare la moarte, sînt concentrate într-o scrisoare, concepută mai tîrziu în spitalul de la Basel, prin care Borchert pune în lumină și împrejurările ce au generat prima lui capodoperă. *„Nu trebuie să uitați că omul cu* Păpădia *avea douăzeci și unu de ani și a așteptat o sută de zile, singur într-o celulă, rechizitoriul prin care se cerea acuzării condamnarea la moarte prin împușcare. O sută de zile, la douăzeci și unu de ani... El știa precis cum se desfășura o asemenea execuție prin împușcare, o sută de zile se gîndise numai la asta..."*

În octombrie 1942, eliberat de atmosfera halucinantă a morții, Wolfgang Borchert este trimis pentru o scurtă perioadă într-o garnizoană din Saalfeld, unde visurile lui literare și curiozitatea mereu vie îl mînă prin toate anticariatele pentru a căuta opere care să-i facă izolarea și stereotipia vieții mai ușor suportabilă.

Cu sănătatea puternic zdruncinată, cîteva săptămîni mai tîrziu este din nou trimis pe front. Arta, frumosul, poezia, căminul părinților rămîn din nou o lume de dragi himere. Imaginea cotidiană a celor care mureau absurd, așa cum scriitorul afirmase într-una din scrisorile sale, devine iarăși o împrejurare

firească de viață. Grava îmbolnăvire din pricina gerului insuportabil duce la internarea scriitorului în spitalul din Smolensk. Frumusețea catedralei din oraș, poezia lui Rilke și Hölderlin rămîn singurele obiective ale admirației sale, în vreme ce medicii căutau misterioasa boală de care Borchert nu va mai putea fi salvat niciodată. Drumul spre țară îi trezește noi speranțe, ruinele orașului natal Hamburg nu mai sînt însă un spectacol nou și derutant pentru soldatul care trăise zilnic în infernul morții. Ideea realizării în teatru începe din nou să-l captiveze. Poezia permisiei este însă iarăși foarte scurtă. Măcinate de moarte și împuținate, armatele Reichului căutau noi victime. Grav bolnav, Borchert putea fi cu greu supus unei alte probe de foc. Dar în momentul în care fusese declarat inapt pentru armată are nefericita idee de a parodia în cazarma de la Jena unul din găunoasele discursuri ale lui Goebbels. Cum denunțătorii mișunau la tot pasul, scriitorul este din nou încarcerat la începutul anului 1944, și trimis în închisoarea berlineză Moabit, supusă atacurilor zilnice ale aviației. *„Cred*, spunea el cu o amară luciditate într-o scrisoare, *că unicul meu talent este acela de a avea ghinion. Dar poate voi mai apuca și eu măcar o frîntură din rochia Fortunei.“* Lipsite de simțul umorului, autoritățile germane naziste n-au priceput nimic din structura sufletească a tînărului scriitor neconformist. Terorizat de atacurile continue ale aviației, copleșit de sălbăticia regimului de închisoare, Borchert își găsește încă destule resurse sufletești pentru a scrie. Din păcate, aproape tot ce a realizat în această perioadă s-a pierdut. În septembrie 1944, pedeapsa cu închisoare este convertită într-o nouă trimitere pe front. Confruntarea artei cu realitatea se producea astfel pentru scriitorul german numai pe aceste planuri de viață. Dar finalul grotesc al nazismului german se apropia. Disperați, soldații neinfestați de fanatism preferau prizonieratul. În 1945, la Main, Borchert este și el luat prizonier de armatele franceze ; în timpul transportului însă izbutește să fugă ; bolnav și epuizat, înfruntînd mari riscuri, ajunge în cele din urmă acasă, la Hamburg. Tentația vieții de actor, ca și creația literară, rămîn la fel de mari. Împreună cu vechii prieteni : Lotte Manzart, Viola Wahlen și Ruth Malchow încearcă să pună bazele unui mic teatru. Își încearcă apoi cu entuziasm talentul în cabaretele de noapte,

unde, grav bolnav şi chinuit de ucigătoare dureri fizice, îi făcea pe alţii să rîdă. Atunci cînd în toamna anului 1945 primeşte să pună în scenă piesa *Nathan înţeleptul* de Lessing, Borchert era la capătul puterilor.

Odiseea internărilor în spitalele reci şi neprietenoase începe din nou. Mereu lucid şi exigent pînă la neîndurare cu sine, Borchert îşi face bilanţul vieţii. Cînd războiul a început avea optsprezece ani. Cînd s-a sfîrşit avea douăzeci şi patru, iar în 20 noiembrie 1947, la douăzeci şi şase de ani, murea într-un spital din Basel, istovit de o îndelungată suferinţă.

Cariera literară a lui Wolfgang Borchert este prin urmare foarte scurtă. În răstimpul celor doi ani de tragică existenţă petrecuţi prin spitale şi sanatorii, măcinat de un morb necruţător, poetul încă necunoscut, conştient de termenul scurt pe care îl avea în faţă, se găsea într-o continuă febră a creaţiei : *„Coniacul şi febra dau curaj*, spunea cinic Borchert într-o scrisoare. *Coniac nu am, dar febră da.“* Într-o asemenea stare de continuă exaltare, Borchert îşi realizează ultimele opere, dintre care unele îi vor asigura cu mare repeziciune o largă notorietate. În 1946 a apărut la Hamburg placheta de versuri *Laterne, Nacht und Sterne (Felinarul, noaptea şi stelele)* care constituie doar un modest preludiu al creaţiei sale. În 1947 avea să vadă lumina tiparului volumul de povestiri *Die Hundeblume (Păpădia)*, rod al dureroaselor frămîntări din închisoare şi indiciu al unei mari potenţe de creaţie. Dar realizarea care avea să întruchipeze în modul cel mai profund şi mai complex strigătul de deznădejde al scriitorului, procesul de acuzare a celor care au trimis la moarte *„generaţia pierdută“* este *Drausen vor der Tür (Afară, în faţa uşii)*, piesa de teatru radiodifuzată din Hamburg la 13 februarie 1947 şi a cărei premieră a avut loc la o zi după moartea sa.

Întreaga operă a lui Wolfgang Borchert este un strigăt de disperare, suferinţă şi descumpănire. În *Das ist unser Manifest (Acesta este manifestul nostru)*, într-un spirit de frondă, încărcat de adînci semnificaţii, scriitorul german încearcă să surprindă unele trăsături caracteristice generaţiei şi literaturii postbelice. *„Cine va scrie pentru noi o nouă teorie a armoniei. Nu ne mai trebuie acorduri melodice temperate. În noi e prea multă disonanţă.“*

Poeţii *„generaţiei pierdute"*, adaugă Borchert, nu mai sînt aceia care scriu doar într-o limbă gramaticală corectă, ci scriitorii cu voci răguşite şi sentimente vibrante care spun copacului copac şi femeii femeie, care ştiu să spună da şi ştiu să spună nu.

Apreciate din exterior, trăsăturile caracteristice ale operei lui Wolfgang Borchert i-au determinat pe unii critici să vorbească despre concepţia sa nihilistă. Nimic mai fals decît această etichetare comodă şi superficială. Conştient de întreaga tragedie a vieţii sale, comparată cu un vas în primejdie, Borchert-poetul voia totuşi să fie asemenea farului care luminează apele în furtună sau felinarelor înalte care străpung întunericul dens din porturi, încurajînd cu razele lor pe copiii rătăciţi pe uliţi singuratice sau mîngîind pe îndrăgostiţii nocturni şi fericiţi *(Laternentraum)*.

Caracterul sumbru al celor mai multe scrieri ale lui Borchert, lecţia dură, pesimistă ce se poate desprinde din *Draussen vor der Tür*, sînt doar reflexul unei existenţe zbuciumate într-o lume postbelică descumpănită, care a trăit ani de zile sub zodia ameninţătoare a morţii. Cu o dureroasă resemnare, Borchert mărturiseşte într-o scrisoare din ultimii ani de viaţă că *„dacă nu aş fi ajuns la închisoare nu aş fi scris* Păpădia *şi dacă nu aş fi fost bolnav nu aş fi scris absolut nimic. Viaţa are două feţe, ca un peşte, cîteodată faţa dedesubt străluceşte într-o intensă culoare argintie."*

Asemenea indicii nu pot însă constitui coordonatele reale ale unei concepţii funciar pesimiste, pe care scriitorul german le-ar fi profesat. Semnificativă în acest sens ni se pare schiţa *Acesta este manifestul nostru*. Căştile (citiţi soldaţi !) privesc cu o dureroasă luciditate armatele ce se destramă, tunurile îngheţate şi gamelele în care poate mai tîrziu vor aduce copiii lapte, spunîndu-şi că au pierdut războiul. Lecţia învăţată în sutele de nopţi geroase, îndurate pe front, nu are nimic comun cu catehismul hitlerist. Ei acuză în numele unei generaţii pierdute, ei sînt negativişti *(Neinsager)* al căror *nu* este un protest, un mijloc de limpezire a aerului într-o ţară unde trebuie făurită o altă viaţă.

Pesimismul lui Borchert este, prin urmare, dezaprobator, implicaţiile tragice ale operei sale sînt generate de realitatea în-

tunecată, transpusă pe planul artei. Or, realitatea pe care scriitorul o cunoscuse în toată duritatea ei nemiloasă era războiul, bombardamentele, morții de pe cîmpul de luptă, soldații fără cămine, frigul, închisoarea și spitalul. Un asemenea univers infernal al existenței este reconstituit de scriitor în opera sa.

Schițele și povestirile lui Borchert conțin rudimente epice foarte vagi și sumare. Pulsația vieții este redată de autor în scrierile sale în proză prin atmosfera densă și apăsătoare, realizată cu o rară măiestrie. Cîteva detalii de viață, aparent neînsemnate, sînt de ajuns pentru declanșarea solilocviilor scriitorului, pentru crearea acelei atmosfere halucinante în care granița dintre realitate și vis se estompează pînă la dispariție.

Înstrăinarea, izolarea, frica, dezumanizarea capătă proporții colosale în viața unor personaje care trăiesc sub teroarea continuă a morții. Automatizarea deprinderilor, dezumanizarea caracterelor, toate acestea sînt evidente în schița *Vier Soldaten (Patru soldați)*. Pînă și expresiile sincopate, cu durități metalice sînt menite să sugereze atmosfera halucinantă de groază. *„Patru soldați. Și erau plămădiți din lemn, și din foame, și din pămînt. Din viscol, și din dor de casă, și din părul bărbii. Patru soldați. Iar deasupra lor obuzele urlau și mușcau zăpada, schelălăind întunecat și otrăvitor."* Patru soldați, dintre care unul mînca, altul fuma, al treilea spunea glume, iar ultimul strîngea mecanic arma, sugerînd dorința de a ucide și spaima, demența războiului în ultimă instanță.

Wolfgang Borchert nu este adeptul soluțiilor literare facile. Opera lui este o suită de tablouri întunecate care, ca și unele scrieri ale lui Brecht, invită pe cititori la reflecție și atitudine, cîteodată prin simpla lor relatare provocantă. Un copil nu se culcă pînă noaptea tîrziu pentru a păzi de șobolanii care vor să-l mănînce pe fratele ucis de bombe și îngropat sub dărîmăturile casei *(Nachts schlafen die Ratten doch — Noaptea, șobolanii dorm)*. Timm, soldatul firav, moare perorînd despre fete, jaz și teama colosală ce i-a fixat lui și altora casca pe cap *(Die Nachtigall singt — Privighetoarea cîntă)*. Căpitanul Hesse sucombă în vreme ce soția este încîntată de avansarea lui, iar școlărița Ulla scrie „răzpoi" în loc de „război".

Cîteodată Wolfgang Borchert îl invită pe cititor să participe și fizic la durerea lui pentru a o înțelege în toată profunzimea.

Die Hundeblume (Păpădia), patetica povestire despre viaţa din închisoare fiind un exemplu ilustrativ. Povestirea menţionată este de fapt un lung monolog interior prin care autorul îşi comunică propriile trăiri potenţate de spectrul morţii pînă la temperaturile cele mai înalte de vibraţie a fiinţei umane. În celula rece şi duşmănoasă, deţinutul numărul 432 pierde orice contact cu lumea exterioară. Uniformele cenuşii şi bastoanele gardienilor, deţinuţii care-şi fac tăcuţi şi disciplinaţi plimbarea mecanică în cerc reprezintă doar o existenţă infernală de fantome, golite de multă vreme de viaţă. Şi aşa floarea mică, neînsemnată, din curtea închisorii devine pentru eroul lui Borchert din era cercetărilor cosmice şi a muzicii de jaz, unica bucurie, singurul simbol al vieţii curate, neîntinate de crime.

Neputinţa comunicării cu oamenii-fantome din închisoare, inexistenţa unui limbaj comun, contribuie la crearea acelui straniu sentiment de alienare, ce nu apare însă numai în această apăsătoare confesiune lirică. Alte scrieri ca *In Mai, in Mai schrie der Kuckuck! (În mai, în mai cîntă cucul)* sau *Die lange lange Strasse lang (De-a lungul drumului cel lung)* subliniază cu şi mai multă putere înstrăinarea individului în societatea burgheză postbelică, caracterul impermeabil al unei lumi în care toate uşile sînt închise, iar acei oameni care nu şi-au însuşit catehismul existenţei din *Lesebuchgeschichten (Povestiri pentru cartea de citire)* sînt sortiţi inevitabil pieirii.

Această idee care străbate multe scrieri ale lui Wolfgang Borchert capătă o dezvoltare amplă şi profundă în drama *Draussen vor der Tür (Afară, în faţa uşii)* operă care i-a asigurat scriitorului o largă notorietate şi care reprezintă în modul cel mai complex valenţele sale artistice.

Tema inadaptabilului întors de pe front poate fi descifrată în numeroase opere literare. Ilse Langer a realizat patetica dramă *Die Heimkehr (Întoarcerea acasă)*, Gerhart Pohl publică romanul *Fluchtburg (Bastionul refugiului)*, (1955), iar Heinrich Böll, *Und sagte kein einziges Wort (Şi n-a rostit nici un cuvînt)*, (1953). Bertolt Brecht scrisese şi el în 1920 o piesă cu puternice implicaţii sociale *Trommel in der Nacht (Tobe în noapte)*, pornind de la acelaşi motiv literar, furnizat de ororile primului război mondial.

Aceeaşi temă, filtrată prin fluxul amintirilor de pe front şi a întoarcerii acasă, capătă la Wolfgang Borchert nuanţe noi şi o intensitate neîntîlnită la alţi scriitori contemporani.

Istovit şi şchiop, Beckmann se întoarce de pe front. Copilul îi fusese ucis de o bombă, în patul său se găsea un alt bărbat şi el rămîne singur, în faţa unei uşi închise. Itinerarul existenţei lui va evolua altfel decît al lui Kragler, eroul lui Brecht macerat de căldurile toride ale Africii, care îşi făcuse după toate acestea un adevărat superlativ al vieţii din patul mare şi alb, casa liniştită şi perpetuarea speciei. Construit dintr-o altă pastă, Beckmann nu poate trăi sub zodia compromisurilor. Disperat, insul care era *„doar unul dintre cei ce nu mai pot, unul din cei mulţi, fără număr"* se aruncă în Elba pentru că nu mai era în stare să îndure piciorul schilod, singurătatea şi foamea. Dacă drama lui Wolfgang Borchert s-ar fi oprit aici, ea n-ar fi depăşit recuzita literară cunoscută cu eroi inadaptabili şi oameni de prisos. De aceea scriitorul a simţit inevitabil nevoia urmăririi traiectoriei sinuoase a vieţii eroului său şi pe alte planuri. Însuşi procesul moral, intentat de autor societăţii germane postbelice impunea acest lucru.

Astfel Elba, care apare sub forma unui personaj, îl aduce pe Beckmann, care fusese şase ani soldat, la mal pentru a mai încerca viaţa încă o dată. Confruntarea dureroasă a eroului cu realitatea dură şi nemiloasă este reluată de la început. Utilizînd procedeul cunoscut al dedublării personalităţii umane, foarte frecvent şi în teatrul lui Brecht, Wolfgang Borchert îl înfăţişează pe Beckmann, pesimistul cvasiabulic, mereu impulsionat la fapte de *Celălalt,* care îl îndeamnă să cunoască *„condiţia umană"* prin diferite încercări mereu eşuate, ce sînt tot atîtea trepte ale cunoaşterii unei lumi impasibile sau ostile în faţa suferinţei. Dar cum tentaţiile de trăire a vieţii într-o societate în care toate uşile rămîn definitiv închise sînt epuizate, *Celălalt,* cel care spune totdeauna da, dispare neputincios, iar singularizarea lui Beckmann sugerată de monologurile de un vibrant lirism, capătă proporţii de-a dreptul halucinante.

Peste lumea în care Beckmann este un străin, uitat sau alungat, stăpîneşte un dumnezeu bătrîn, costeliv şi neputincios, simbolizat în dramă printr-un moşneag plîngăreţ, şi moartea obeză, cu chip de burghez satisfăcut. Refuzat de apele Elbei şi de societatea care nu-l primea pe soldatul invalid în rîndurile sale,

Beckmann este nimicit de întrebări fără răspuns, de angoasa inutilității sale peste care plutește din nou aripa grea a morții.

Construită, în mare măsură, după formula *teatrului epic* contemporan care operează cu simboluri încărcate cu adînci semnificații și scene independente, drama lui Borchert are o *structură circulară,* menită să demonstreze și ea absurditatea unei lumi pe care scriitorul o repudiază. Reluate în final prin monologurile halucinante care sugerează o ultimă relație dintre viață și vis, unele episoade din scenele inițiale au semnificația recapitulării unei existențe tragice cu circuit închis. Implicațiile satirice ale acestei opere sînt astfel și mai mult amplificate în sensul intențiilor comunicate de autor prin însuși preludiul acestei drame atît de zguduitoare. *„Un om se întoarce în Germania. A lipsit multă vreme omul acesta. Foarte multă vreme... Și se întoarce cu totul altul decît era cînd a plecat... Un om se întoarce în Germania. Și iată că aici îi e dat să trăiască un film năstrușnic. În timpul spectacolului e nevoit să se ciupească de mai multe ori de braț, fiindcă nu-și dă seama dacă e treaz sau dacă nu cumva visează. Dar pe urmă vede că lîngă el, în dreapta și în stînga, sînt mulți alții, și cu toții se întîmplă același lucru."*

Pornind de la un asemenea pretext literar, desprins din viața Germaniei postbelice, bine cunoscută de scriitor, Wolfgang Borchert realizează o violentă satiră despre o lume în care *„Unul dintre aceia care se înapoiază acasă și pînă la urmă nu se înapoiază totuși acasă, fiindcă «acasă» nu mai există pentru ei"*, despre destinul tragic al unor oameni apăsați de crimele războiului și care își caută cu fervoare un nou echilibru, dar acesta nu se mai poate împlini deoarece *„pentru ei «acasă» înseamnă afară, în fața ușii. Germania lor e afară, în noaptea ploioasă, pe stradă. Asta e Germania lor"*.

Negativismul protestatar al lui Borchert se manifestă astfel încă o dată în toată violența lui. Dar ca o replică adresată celor care după cum bănuia, poate, aveau să-l învinuiască mai tîrziu de nihilism, scriitorul a lăsat între scrierile lui postume acea patetică profesiune de credință intitulată *Dann gibt es nur eins! (Atunci, nu-ți mai rămîne decît o singură cale)* prin care se adresa muncitorilor, mamelor, oamenilor de știință și tinerilor îndemnîndu-i să lupte împotriva unui nou război de natură

să declanşeze cea mai cumplită catastrofă mondială cunoscută vreodată.

Exponent lucid al unei generaţii deziluzionate, Wolfgang Borchert aşază adevărul în fruntea ierarhiei valorilor, atît de adînc zdruncinate, arătînd că acesta trebuie oricînd preferat şi apărat, chiar dacă este dur ca şi moartea. Negativismul lui Borchert pleacă de la asemenea adevăruri dureroase, menite să spulbere orice văl de iluzii, aceasta fiind condiţia primordială de primenire a lumii viitoare care va trebui să sălăşluiască deasupra gropilor scormonite de bombe şi peste trupurile morţilor sacrificaţi fără milă.

Moartea prematură a lui Wolfgang Borchert a retezat un talent excepţional în plină dezvoltare. Mesajul său a fost receptat de atît de cunoscutul *Grup 47*, cît și de alţi scriitori din diferite ţări, constituind şi astăzi un impresionant *memento*.

ROMUL MUNTEANU

DIN VOLUMUL

PĂPĂDIA

(1945—1946)

Uşa se închise în spatele meu. Se întîmplă destul de des ca o uşă să se închidă în spatele cuiva — ba nu-i de mirare nici dacă după aceea se răsuceşte şi cheia în broască. Uşile locuinţelor, de pildă, se încuie, şi atunci rămîi ori pe dinăuntru ori pe dinafară. Uşile locuinţelor au şi ele ceva irevocabil, definitiv, trădător. Şi acum, uşa din spatele meu a fost împinsă şi s-a închis, da, a fost împinsă, fiindcă e o uşă nefiresc de groasă, care nu poate fi trîntită. O uşă urîtă cu numărul 432. Tocmai asta o deosebeşte de alte uşi, faptul că poartă un număr şi că e ţintuită în plăci de metal — şi tocmai asta o face să pară atît de distantă şi de inaccesibilă : fiindcă rămîne la toate nepăsătoare, şi rugăciunile cele mai fierbinţi n-o impresionează.

Şi acum m-au lăsat singur cu acest om, şi nu numai că m-au lăsat singur, dar chiar m-au închis cu el, cu acest om de care mă tem mai mult decît de orice : cu mine însumi.

Îţi poţi, oare, închipui ce simţi cînd eşti lăsat pe seama ta, cînd rămîi singur cu tine însuţi, cînd ţi-ai fost predat ţie însuţi ? Nu pot pretinde că această situaţie trebuie să fie neapărat îngrozitoare, dar este una dintre aventurile cele mai absurde pe care le poţi trăi pe lumea asta : să te întîlneşti cu tine însuţi. Aşa ne întîlnim aici, în celula 432 : despuiaţi, părăsiţi, concentraţi în noi înşine şi fără să ne pese de nimic din jur, lipsiţi de ţel, de preocupări, de putinţa să acţionăm. Şi asta-i cel mai înjositor lucru : fără nici o posibilitate de a acţiona. Fără o sticlă pe care s-o bei sau s-o spargi, fără un prosop ca să te spînzuri, fără un cuţit ca să evadezi sau să-ţi tai vinele, fără un condei ca să scrii — să n-ai nimic — în afară de tine însuţi.

E îngrozitor de puţin într-o încăpere goală cu patru pereţi despuiaţi. E mai puţin decît are păianjenul care-şi deapănă cu spatele împletitura şi-şi poate risca viaţa, se poate aventura fie să se prăbuşească, fie să se prindă de fire. Pe noi ce fire ne prind cînd ne prăbuşim ?

Propria noastră forţă ? Sau vreun dumnezeu ? Dumnezeu — oare asta este forţa care face copacul să crească şi pasărea să zboare — Dumnezeu este viaţa ? Atunci, ce-i drept, ne prinde uneori în cădere, susţinîndu-ne — cînd noi o vrem.

Cînd soarele şi-a retras degetele de pe gratiile ferestrei şi noaptea a început să se strecoare din unghere, ceva s-a apropiat de mine păşind din întuneric — şi am crezut că ar putea fi Dumnezeu. Deschisese cineva uşa ? Nu mai eram singur ? Simţeam că mai era ceva, şi respira, şi creştea. Celula devenise prea strîmtă — simţeam că zidurile trebuie să se dea în lături din faţa acestui ceva, care era aici şi pe care îl numeam Dumnezeu.

Ascultă tu, care porţi numărul 432, omuleţule — nu te lăsa îmbătat de noapte ! Cu tine, în celulă, se află numai propria ta frică, nimic altceva ! Frica şi noaptea. Dar frica este un monstru hidos, şi noaptea poate deveni îngrozitoare ca un strigoi, dacă rămîi singur cu ea.

Iată că luna începe să hoinărească peste acoperişuri şi să lumineze pereţii. Caraghiosule ! Pereţii sînt tot atît de strîmţi ca de obicei, şi celula e goală ca o coajă de portocală. Dumnezeu, pe care ei îl numesc cel atoateiertător, nu este aici. Iar ceea ce era aici, ceea ce vorbea, se află în tine. Poate că era un dumnezeu în tine — tu erai acela ! Fiindcă tu eşti şi dumnezeu, toate sînt dumnezeu, şi păianjenul, şi scrumbia. Dumnezeu este viaţa — în asta constă totul. Dar asta înseamnă atît de mult, că el nu mai poate exista. Încolo nu e nimic. Dar acest Nimic ne copleşeşte adesea.

Uşa celulei era închisă ca o nucă — de parcă n-ar fi fost deschisă niciodată — şi despre care ştii că nu

se deschide niciodată de la sine, că singura cale ar fi s-o spargi. Atît de închisă era uşa. Şi, lăsat cu mine însumi, m-am prăbuşit în hăul fără de fund al deznădejdii. Atunci, însă, păianjenul se răsti la mine ca un plutonier major : Papă-lapte ! Vîntul îi sfîşiase pînza şi cu hărnicie de furnică se apucase să ţeasă alta şi mă prinse, pe mine cel cîntărind cincizeci şi cinci de kilograme, în firele puternice ale ţesăturii fine ca o adiere. I-am mulţumit, dar nu mi-a acordat nici cea mai mică atenţie.

Aşa m-am obişnuit, încetul cu încetul, cu mine însumi. Pretindem cu atîta uşurinţă să fim suportaţi de alţi oameni, şi cu toate astea abia ne putem suporta noi înşine. Treptat însă mi-am dat seama că sînt încă destul de amuzant şi plăcut — zi şi noapte descopeream în mine cele mai ciudate însuşiri.

Dar cu timpul, timp lung, am pierdut legătura cu toate, cu viaţa, cu lumea înconjurătoare. Zilele picurau din mine cu repeziciune şi neabătut. Simţeam cum, încetul cu încetul, lumea reală se scurgea din mine, lăsînd un gol care se umplea cu mine însumi. Simţeam că mă depărtez mereu de această lume în care totuşi abia păşisem.

Pereţii erau atît de reci şi de morţi, încît m-am îmbolnăvit de deznădejde şi apatie. Fără îndoială că poţi să-ţi strigi durerea vreme de cîteva zile — dar cînd nu primeşti răspuns, te cuprinde curînd oboseala. Fără îndoială poţi bate vreme de cîteva ceasuri în perete şi în uşă — dar dacă lor nu le pasă, îţi răneşti pumnii, şi această uşoară durere devine singura mîngîiere în pustiul ce te-nconjoară.

Fără îndoială că pe lumea aceasta nimic nu este definitiv. Fiindcă şi uşa cea distantă s-a deschis, apoi multe altele, şi fiecare dintre ele a scuipat în afară cîte un bărbat sfios, neras, într-un şir lung care porni către o curte cu iarbă verde la mijloc şi ziduri cenuşii împrejur.

Aici izbucniră lătrături în jurul nostru şi spre noi — lătrăturile răguşite ale unor cîini albaştri, cu burţile încinse în curele de piele. Aveau grijă să ne mişcăm şi se mişcau ei înşişi, iar lătratul lor ne vîra spaima în suflet. Şi cînd spaima nu mai avea loc în noi, ne linişteam, şi ne dădeam seama că erau oameni în uniforme albastre-spălăcite.

Mărşăluiam în cerc. Reîntîlnirea cu cerul a fost zguduitoare şi cînd ochii ni se obişnuiră din nou cu soarele am putut distinge, printre pleoapele ce clipeau într-una, că eram mulţi cei care tropăiam descumpăniţi şi trăgînd adînc aerul în piept — şaptezeci, poate optzeci de oameni.

Şi mereu în cerc — în ritmul saboţilor noştri de lemn, descurajaţi, timoraţi şi totuşi pentru o jumătate de oră mai fericiţi decît înainte. Dacă n-ar fi existat uniformele albastre care ne lătrau în obraz, am fi fost în stare să tropăim aşa la infinit — fără trecut, fără viitor ; un prezent destul de suportabil : să respiri, să priveşti, să umbli !

Aşa a fost la început. Aproape o sărbătoare, o mică fericire. Dar cu timpul — cînd vreme de cîteva luni te bucuri de ceva în mod pasiv — începi să baţi cîmpii. Mica fericire nu-ţi mai ajunge — te saturi şi picăturile tulburi ale acestei lumi căreia îi sîntem robi cad în paharul tău. Şi atunci soseşte şi ziua cînd tropăitul în cerc devine o tortură, cînd te simţi batjocorit sub cerul înalt, iar pe omul dinaintea ta şi pe cel de după tine nu-i mai socoţi fraţi şi tovarăşi de suferinţă, ci nişte cadavre ambulante, aflate aici numai ca să-ţi facă silă şi între care te simţi ca bătut în cuie, o scîndură dintr-o îngrăditură fără de sfîrşit, o scîndură oarecare fără înfăţişare proprie, şi vai ! ceilalţi îţi stîrnesc mai degrabă greaţa decît altceva. Aşa se întîmplă cînd vreme de luni de zile te învîrteşti în cerc, între ziduri cenuşii, şi uniformele albastre-spălăcite latră monoton la tine.

Omul care merge în faţa mea e mort de mult. Sau a scăpat din vitrina cu monştri a unei tarabe de bîlci, împins de un diavol pus pe glume care îl face să se

poarte de parcă ar fi un om ca toţi oamenii — deşi nu încape îndoială că e mort de mult. Da! Căci chelia lui, înconjurată de o cunună încîlcită şi zdrenţuită de smocuri păroase cenuşii-murdare, nu are luciul acela unsuros al cheliilor vii, în care soarele şi ploaia se mai pot oglindi tulbure — nu, e o chelie fără luciu, pufoasă şi mată ca postavul. Dacă acest tot din faţa mea, pe care nu îndrăznesc să-l numesc om, dacă această imitaţie de om nu s-ar mişca, ai putea crede că nu-i o chelie, ci o perucă. Şi nu peruca unui savant sau a unui beţiv înrăit — nu, cel mult a unui conţopist sau a unui clovn. Dar ce tenace e peruca asta — numai din răutate refuză să dispară din faţa mea, fiindcă simte că eu, omul-din-spatele-ei, o urăsc. Da, o urăsc. De ce trebuie ca această Perucă — aşa îl voi numi de-acum înainte pe omul-din-faţa-mea, e mai simplu — de ce trebuie să păşească în faţa mea şi să trăiască, în timp ce vrăbiile tinere, care n-au învăţat încă să zboare şi n-au nici o vină, se aruncă din jgheabul streşinii şi mor? Urăsc Peruca asta, pentru că e laşă — îngrozitor de laşă! Îmi simte ura, în timp ce tropăie stupid înainte, mereu în cerc, un cerc foarte mic între ziduri cenuşii, iar zidurile sînt şi ele lipsite de inimă, altfel ar dispărea tainic într-o noapte, şi s-ar ridica în jurul palatului unde locuiesc miniştrii noştri.

De cîtăva vreme mă tot gîndesc de ce-or fi închis Peruca — ce faptă putea ea săvîrşi — ea, care e prea laşă să se întoarcă spre mine, în timp ce eu o chinuiesc necontenit. Fiindcă o chinuiesc: o calc mereu pe călcîie — cu intenţie, fireşte — şi din gură scot un zgomot greţos de parcă aş scuipa pe spinarea ei bucăţi de plămîn tocat. De fiecare dată zvîcneşte rănită. Cu toate astea nu îndrăzneşte să-şi întoarcă faţa spre cel care o chinuieşte — nu, e prea laşă pentru asta. Se răsuceşte numai puţin spre spate, în direcţia mea, cu gîtul ţeapăn, dar nu îndrăzneşte să efectueze jumătatea de rotire necesară pentru ca ochii noştri să se întîlnească.

Oare ce-o fi avînd de ispăşit? Poate că a delapidat sau a furat? Sau poate că într-un acces de abe-

rație sexuală a stîrnit indignarea publică? Da, cam asta trebuie să fie. Într-o bună zi, un Eros cocoșat a amețit-o și a scos-o din lașitatea ei, aruncînd-o într-o desfrînare tîmpă — și iată că acuma tropăie în fața mea, mulțumită în sine și speriată că a îndrăznit și ea o dată ceva.

Cred însă că pe ascuns tremură de frică, fiindcă știe că în spate merg eu, ucigașul ei! O, mi-ar fi foarte lesne s-o ucid, și aș putea-o face fără să se observe. Ar fi destul să-i pun o piedică și s-ar prăbuși de pe picioroangele ei mult prea țepene, și de bună seamă că s-ar lovi găurindu-și capul — iar pe urmă s-ar goli de aer cu un pfff... nepăsător, ca o cameră de bicicletă. I-ar plesni scăfîrlia chiar la mijloc ca o ceară alb-gălbuie și puținele picături de cerneală roșie care s-ar prelinge ar da impresia unui trucaj neîndemînatic și caraghios, ca siropul de zmeură pe bluza de mătase albastră a unui comediant străpuns de pumnal.

Așa se manifesta ura mea față de Perucă, un individ căruia nu i-am văzut niciodată fața, căruia nu i-am auzit niciodată vocea, căruia nu-i cunoșteam decît mirosul mucegăit, stătut, de naftalină. Cu siguranță că vocea lui — adică a ei, a Perucii — era domoală, obosită, lipsită de orice patimă, tot atît de lipsită de vigoare ca și degetele lui lăptoase. Cu siguranță că avea ochi bulbucați de vițel și buza inferioară groasă, lăsată în jos, buză de om care ar mînca tot timpul bomboane. E masca unui chefliu meschin, fără măreție și cu tot atîta curaj cît are un negustor de papetărie care stă la tejghea și-și petrece adesea o zi întreagă mîngîind cu mîinile lui de moașă cei șaptesprezece bănuți primiți pe un caiet de dictando.

Nu, nici un cuvînt mai mult despre Perucă! O urăsc într-adevăr atît de puternic, încît lesne m-aș putea lăsa tîrît într-un acces de furie care să dezvăluie tot ce simt. Ajunge. Gata. Niciodată n-am să mai vorbesc de ea, niciodată...

Dar cînd unul dintr-ăștia, al cărui nume nu vrei să-l pomenești, umblă mereu în fața ta, cu genunchii

îndoiţi şi în ritmul unei melodii de melodramă ieftină, nu mai scapi de el. Te întărîtă tot timpul să te gîndeşti la el, să-i simţi prezenţa, să-l urăşti, ca o mîncărime pe pielea spinării, acolo unde nu poţi ajunge cu degetele.

Cred că pînă la urmă o să fiu totuşi nevoit să ucid Peruca. Teamă mi-e însă că mortul o să-mi joace o festă macabră. Cu un rîs vulgar o să-şi amintească deodată că pe vremuri a fost clovn şi, dîndu-se de-a dura în propriul lui sînge, o să răsară drept în faţa mea. Poate puţin cam stingherit că n-a putut să oprească sîngele aşa cum alţii reţin urina. O să facă tumbe şi giumbuşlucuri prin manejul închisorii şi o să sară capra pe spinarea gardienilor, pînă o să-i înnebunească, pentru ca, la urmă, prefăcîndu-se cuprins de teamă, să sară pînă sus pe zid. De acolo o să-şi scoată limba lui ca o cîrpă de frecat podelele, o să ne dea cu tifla şi o să dispară pentru totdeauna.

Nici nu ne dăm seama cîte s-ar putea întîmpla dacă fiecare şi-ar aminti pe neaşteptate ce este el de fapt.

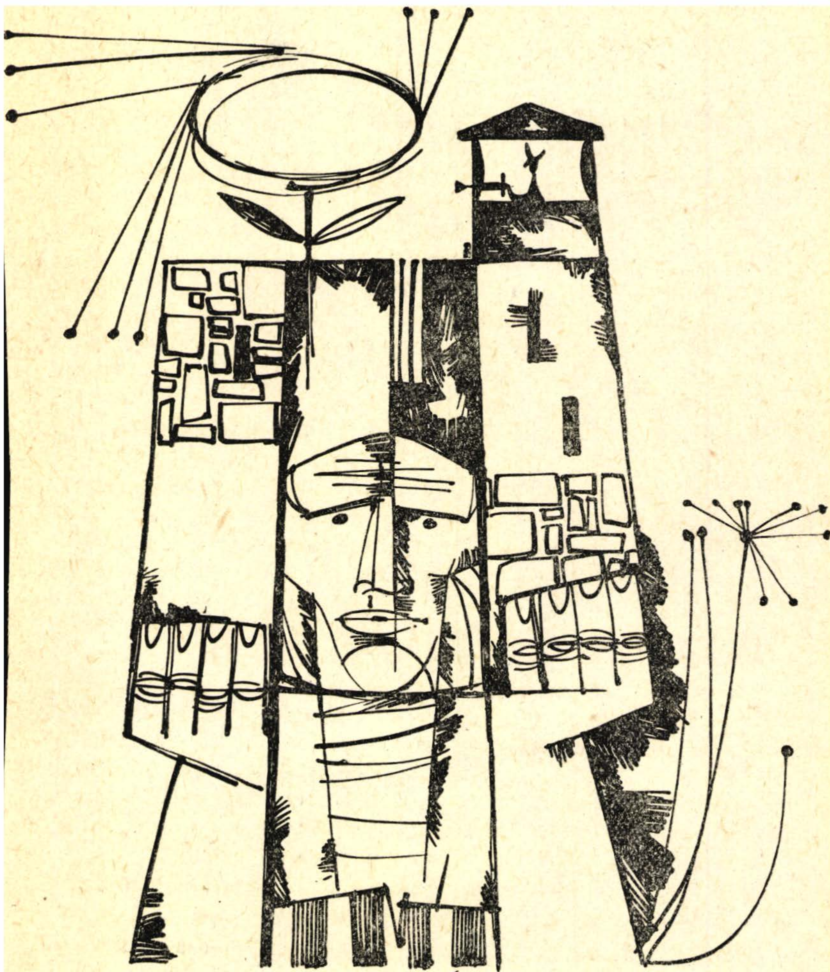
Să nu crezi că ura mea împotriva omului-din-faţă, împotriva Perucii, este lipsită de conţinut şi de temei — ei bine, nu, fiindcă se întîmplă uneori să nimereşti într-o situaţie în care ura te copleşeşte şi valurile ei furioase te tîrăsc atît de departe de propriile tale ţărmuri, încît după aceea abia de mai poţi găsi calea înapoi către tine însuţi — atît de puternic te pustieşte ura.

Ştiu că ţi-e greu să mă asculţi şi să simţi la unison cu mine. Dar n-ai decît să nu asculţi, procedează ca atunci cînd cineva îţi citeşte din Gottfried Keller sau din Dickens. Urmează-mă, să mergem alături în cercul strîmt dintre zidurile nemiloase. Fii lîngă mine nu cu gîndul — nu, ci trupeşte, fii omul-din-spatele-meu. Şi atunci ai să vezi ce repede vei învăţa să mă urăşti. Fiindcă atunci cînd ai să orbecăieşti împreună cu noi (spun „noi“ deoarece aceasta ni se potriveşte tuturora) în cercul nostru deşălat, vei fi atît de golit de dragoste încît ura te va umple şi se va revărsa înspumată ca şampania. Şi o vei lăsa să spumege, numai ca să scapi

de senzaţia asta îngrozitoare de gol. Şi nu cumva să crezi că vei fi în stare de frumoase pilde ale iubirii-faţă-de-aproapele-tău, cînd burta ţi-e goală şi inima ţi-e goală !

Drept urmare, tu, cel care ai învăţat tot ce e bun şi frumos pe lume, ai să te legeni buimac în urma mea şi multe luni de zile ai să depinzi numai de mine, de spinarea mea îngustă, de ceafa mea mult prea moale şi de pantalonul gol care, dacă dăm crezare anatomiei, ar trebui să cuprindă ceva mai mult. Cel mai des însă va trebui să-mi priveşti picioarele. Fiecare om-din-spate priveşte picioarele omului-din-faţă, ritmul pasului său îi este impus, îl preia în chip obligatoriu, chiar dacă acest ritm îi este străin şi incomod. Ei, şi pe urmă o să te cotropească ura ca pe o muiere geloasă, cînd ai să observi că n-am un fel propriu de a merge. Nu, n-am un fel propriu de a merge. Există într-adevăr oameni care n-au un fel propriu de a merge — au mai multe stiluri care nu se pot împleti într-o melodie unică. Eu sînt unul dintre aceştia. De asta ai să mă urăşti, la fel de absurd şi de explicabil cum urăsc eu care sînt nevoit să detest Peruca numai fiindcă sînt omul-din-spatele ei. Şi tocmai cînd o să izbuteşti să-ţi potriveşti mersul după pasul meu cam şovăitor şi prost calculat ai să constaţi tresărind că am început deodată să calc foarte sigur şi energic. Abia ai reuşit să sezisezi acest nou fel al meu de a merge, şi iată că mai fac cîţiva paşi clătinîndu-mă distrat şi descurajat. Nu, n-ai să te poţi gîndi la mine cu plăcere şi cu prietenie. Trebuie să mă urăşti. Toţi oamenii-din-spate îi urăsc pe oamenii-din-faţă.

Poate că totul s-ar schimba dacă oamenii-din-faţă s-ar întoarce o dată către oamenii-din-spate ca să se înţeleagă cu ei. Dar aşa e firea omului-din-spate — el nu-l vede decît pe omul-din-faţă şi-l urăşte. Dar pe omul-din-spatele său îl ignorează — căci despre partea lui el se simte ca omul-din-faţă. Aşa stau lucrurile în cercul nostru dinlăuntrul zidurilor cenuşii — aşa stau lucrurile şi în alte părţi, poate că pretutindeni.

Ar fi trebuit, totuşi, să ucid Peruca. Într-o zi m-a înfuriat atît de tare, încît sîngele a început să-mi clocotească în vine. Asta s-a întîmplat cînd am făcut descoperirea. Nu era mare lucru. O descoperire mică de tot.

Am amintit oare că în fiecare dimineaţă, vreme de o jumătate de oră, ne învîrteam în jurul unui petic de iarbă de un verde-murdar? În mijlocul arenei acestui circ ciudat se îngrămădeau, pălite, firele de iarbă, pălite şi fără înfăţişare proprie, ca şi noi, cei ţintuiţi în îngrăditura cumplită. Căutînd ceva viu, ceva colorat, ochiul meu rătăcea la întîmplare şi fără prea mare nădejde peste cele cîteva firicele care, simţindu-se privite, se strînseră laolaltă şi-mi făcură semne prietenoase — şi atunci am descoperit printre ele un punct galben, cu totul neînsemnat, o gheişă în miniatură, pe o pajişte mare. Eram atît de înspăimîntat de descoperirea mea, încît credeam că toţi trebuie să mi-o fi citit pe faţă, că ochii mei căpătaseră o fixitate arzătoare în contemplarea acelui ceva galben, şi atunci m-am uitat repede şi atent la încălţările omului-din-faţă. Dar aşa cum nu te poţi stăpîni să priveşti mereu la o pată de pe nasul celui cu care stai de vorbă, făcîndu-l astfel să nu se simtă în apele lui, tot aşa ochii mei tînjeau după punctul galben. Cînd am trecut din nou mai aproape de el, m-am prefăcut cît se poate de nepăsător. Mi-am dat seama că era o floare, o floare galbenă. Era o păpădie — o buruiană mică, galbenă.

Se afla cam la o jumătate de metru în stînga drumului nostru, al cercului de-a lungul căruia înălţam în fiecare dimineaţă osanale aerului proaspăt. Hotărît, mi-era frică şi-mi închipuiam că vreuna dintre uniformele albastre urmăreşte, cu ochii bulbucaţi, direcţia privirii mele. Dar deşi cîinii noştri de pază aveau o îndelungată obişnuinţă în a sezisa orice manifestare individuală a vreunuia dintre cei ţintuiţi în îngrăditură şi a răspunde cu lătrături furioase — nimeni nu şi-a dat seama de descoperirea mea. Deocamdată, mica păpădie îmi aparţinea numai mie.

Dar nu m-am putut bucura de ea cu adevărat decît vreo cîteva zile. Trebuia să fie cu totul a mea. De cîte ori se sfîrşea plimbarea în cerc, mă luptam cu mine însumi să mă pot smulge de lîngă ea, şi mi-aş fi dat raţia mea zilnică de pîine (şi asta înseamnă ceva !) s-o pot lua cu mine. Dorinţa de a avea ceva viu în celulă deveni atît de puternică, încît floarea, mica şi sfioasa păpădie, dobîndi curînd în ochii mei valoarea unui om, a femeii iubite în taină : nu mai puteam trăi fără ea — acolo sus, între zidurile lipsite de viaţă.

Şi pe urmă a intervenit întîmplarea cu peruca. Am ticluit totul cu multă viclenie. De fiecare dată cînd treceam pe lîngă floarea mea, deviam pe nesimţite cu cîte un pas spre peticul de iarbă. În fiecare dintre noi sălăşluieşte în bună măsură spiritul de turmă, şi pe asta mă bizuiam. Nu m-am înşelat. Omul-din-spatele meu, omul-din-spatele lui, omul-din-spatele acestuia din urmă — şi aşa mai departe — toţi se tîrau, cu încăpăţînare, ascultători, drept pe urma pasului meu. Aşa am izbutit ca, în patru zile, să deplasez drumul nostru aducîndu-l atît de aproape de păpădia mea, încît dacă m-aş fi aplecat aş fi putut s-o apuc cu mîna. Ce-i drept, în urma acestei acţiuni, vreo douăzeci dintre palidele fire de iarbă au fost ucise în ţărîna de sub saboţii noştri — dar cine se mai gîndeşte la cîteva fire de iarbă, atunci cînd vrea să culeagă o floare !

Mă apropiam de împlinirea dorinţei mele. Ca să fac o încercare, am lăsat de cîteva ori să-mi cadă ciorapul stîng, aplecîndu-mă cu nevinovăţie şi supărat să-l trag iarăşi la loc. Nimeni n-a găsit ceva de obiectat. Aşadar, pe mîine !

Nu trebuie să rîdeţi de mine dacă vă mărturisesc că a doua zi, cînd am ieşit în curte, inima îmi bătea cu putere, iar mîinile îmi erau umede şi neliniştite. Fiindcă mi se părea cu totul de necrezut că aş putea dobîndi, deodată, o iubită în celulă, după luni de singurătate, lipsite de orice mîngîiere.

Aproape că sfîrşisem raţia noastră zilnică de cercuri desfăşurată în bocănitul monoton al saboţilor — la penultima rotire trebuia să se întîmple. Şi tocmai atunci a intervenit Peruca, în chipul cel mai perfid şi mai josnic cu putinţă.

Tocmai intrasem în penultimul ocol, uniformele albastre zornăiau pline de importanţă legăturile de chei uriaşe, şi eu mă apropiam de locul faptei, de unde floarea mă întîmpina cu o privire plină de teamă. Cred că în viaţa mea nu mai fusesem atît de emoţionat ca în aceste clipe. Încă douăzeci de paşi. Încă cincisprezece, încă zece, cinci...

Şi în clipa aceea se produse catastrofa ! Peruca îşi aruncă pe neaşteptate braţele subţiri în aer, de parcă voia să danseze o tarantelă, îşi ridică graţios piciorul drept pînă în dreptul buricului iar pe piciorul stîng se răsuci către spate. N-am să pot înţelege niciodată cum de a găsit atîta curaj — căci m-a fulgerat triumfătoare cu privirea, de parcă ştia totul, ochii i s-au rostogolit în orbite pînă ce albul a prins să sticlească — apoi omul se prăbuşi ca o marionetă. Da, lucrurile se lămuriseră acum : înainte vreme trebuie să fi fost clovn, fiindcă toată lumea izbucni în hohote de rîs !

Pe urmă, însă, porniră să latre uniformele albastre, şi rîsul pieri de parcă nici n-ar fi fost vreodată. Şi unul se apropie de cel căzut şi spuse tot atît de firesc de parcă ar fi spus : plouă — spuse : „E mort !“

Trebuie să mai fac o mărturisire — din onestitate faţă de mine însumi. În clipa cînd omul căruia îi spuneam Peruca m-a privit drept în ochi şi cînd am simţit că e învins, nu de mine, ci de viaţă — în acea secundă ura mea pieri aşa cum piere un val pe nisipul plajei, şi nu mi-a rămas decît o senzaţie de gol. Se rupsese o scîndură din îngrăditură — moartea trecuse pe lîngă mine şuierîndu-mi în urechi — împrejurare în care omul se grăbeşte să devină bun. Iar Perucii nu-i port pică pentru biruinţa pe care a crezut că a dobîndit-o asupra mea.

În dimineaţa următoare, omul-din-faţa mea era un altul. El m-a făcut să uit numaidecît Peruca. Părea

ipocrit ca un teolog, dar cred că iadul îl trimisese anume în concediu ca să mă împiedice o dată pentru totdeauna să-mi culeg floarea.

Avea un fel plin de obrăznicie de a atrage atenţia asupra sa. Toţi îl socoteau un caraghios. Pînă şi cîinii albaştri nu se puteau stăpîni să rînjească omeneşte, şi asta dădea naştere unui spectacol dintre cele mai ciudate. La fiecare pas se afla un gardian — dar feţele stupide ale militarilor de profesie se schimonosiseră, demnitatea lor primitivă se transformase într-o grimasă. Nu voiau să rîdă, Doamne fereşte! Dar n-aveau încotro. Cunoşti senzaţia aceea binefăcătoare, cînd eşti certat cu cineva şi pe feţele amîndurora s-a aşternut masca supărării definitive, şi apoi se întîmplă ceva hazliu care vă sileşte pe amîndoi să rîdeţi — nu vreţi să rîdeţi, Doamne fereşte! Dar pe urmă faţa se lăţeşte totuşi şi capătă expresia aceea cunoscută care poate fi desemnată în chipul cel mai nimerit prin cuvintele „zîmbet acru". Aşa au păţit de data asta cîinii albaştri, şi a fost singura pornire omenească pe care am observat-o vreodată la ei. Da, teologul ăsta era o figură. Era destul de isteţ ca să simuleze nebunia — dar nu chiar atît de nebun încît isteţimea lui să sufere de pe urma asta.

Eram şaptezeci şi şapte de oameni în manej, şi în jurul nostru lătra o haită de douăsprezece uniforme purtătoare de revolvere. Poate că unii se aflau de douăzeci de ani şi chiar de mai multă vreme în slujba asta de cîine lătrător, fiindcă, de-a lungul anilor, tot lătrînd la mii de victime, gurile li se alungiseră ca boturile. Dar această asimilare cu lumea animalelor nu le răpise nimic din înfumurare. Fiecare dintre ei putea fi luat aşa cum se afla şi folosit ca o statuie cu inscripţia: *L'État c'est moi* [1].

Teologul (mai tîrziu am aflat că de fapt era lăcătuş şi a murit într-un accident, în timp ce lucra la nişte reparaţii într-o biserică — Dumnezeu se îndurase de el!) era atît de nebun sau de isteţ, încît le

[1] Statul sînt eu. (Franc.)

respecta întru totul demnitatea. Dar ce zic eu — respecta? Umfla demnitatea uniformelor albastre pînă la proporțiile unui imens balon, despre dimensiunile căruia nici măcar purtătorii demnității nu-și mai dădeau seama. Și chiar dacă rîdeau de nerozia lui, o anumită mîndrie le umfla totuși burțile, făcînd să se întindă hamurile de piele cu care erau încinși. De cîte ori teologul trecea pe lîngă vreunul dintre cîinii de pază, care își exercitau autoritatea stînd cu picioarele depărtate și nu scăpau nici un prilej să se repeadă cu furie la noi, de fiecare dată făcea o plecăciune care părea foarte sinceră și spunea atît de politicos și de bine intenționat: „Petrecere frumoasă, domnule gardian!“ încît nici un dumnezeu de pe lume n-ar fi putut să-i poarte pică pentru asta, și cu atît mai puțin orgolioasele uniforme albastre. În același timp își făcea plecăciunea cu atîta bună-cuviință, încît aveai de fiecare dată impresia că se ferește să nu primească o palmă în obraz.

Așadar, diavolul îi dăduse acestui comediant-teolog rolul omului-din-fața mea, iar nebunia lui radia atît de puternic și mă copleșea, încît aproape am uitat de noua mea iubită, de mica mea păpădie. Cu greu am izbutit să-i arunc o scurtă privire afectuoasă, fiindcă spaima care mă cuprinsese și lupta smintită cu proprii mei nervi făcea să-mi țîșnească sudoarea prin toți porii. De fiecare dată cînd teologul își făcea plecăciunea și acel „Petrecere frumoasă, domnule gardian!“ îi picura de pe limbă ca mierea — de fiecare dată trebuia să-mi încordez toți mușchii ca să nu procedez întocmai ca el. Ispita era atît de puternică, încît de multe ori le-am zîmbit prietenos statuilor-gardieni și abia în ultima clipă am reușit să mă stăpînesc și să nu fac o plecăciune sau să scot vreun cuvînt.

Ne roteam zilnic vreo jumătate de oră în curte, timp în care făceam douăzeci de ocoluri, iar douăsprezece uniforme împresurau cercul nostru. Prin urmare, teologul făcea în orice caz două sute patruzeci de plecăciuni pe zi, și eu trebuia să mă concentrez de două sute patruzeci de ori, străduindu-mă din

răsputeri să nu înnebunesc. Ştiam că dacă, totuşi, aş fi făcut-o vreme de trei zile, aş fi căpătat circumstanţe atenuante — dar nu mă simţeam în stare de asemenea faptă. M-am întors în celulă cu totul istovit. Toată noaptea însă am visat că umblu de-a lungul unui şir nesfîrşit de uniforme albastre, toate avînd înfăţişarea lui Bismarck — toată noaptea mi-am cocoşat spinarea în timp ce le uram acestor milioane de bismarci de un albastru-spălăcit : „Petrecere frumoasă, domnule gardian !"

A doua zi am reuşit să potrivesc lucrurile aşa fel ca să-mi treacă rîndul şi omul-din-faţa mea să fie un altul. Am pierdut un papuc, l-am pescuit cu multă grijă şi mi-am luat şontîc-şontîc locul în îngrăditură. Slavă Domnului ! În faţa ochilor mei răsări soarele. Mai bine zis — se întunecă. Noul meu om-din-faţă era atît de neruşinat de înalt, încît deşi măsuram 1,80 m, dispăream cu totul în umbra lui. Aşadar, exista totuşi o providenţă — ea trebuia doar puţin ajutată cu papucul. Mîinile şi picioarele lui, inuman de lungi, vîsleau care încotro, fără nici o noimă, şi ciudăţenia cea mare era că reuşea chiar să înainteze, deşi sînt sigur că n-avea o privire de ansamblu asupra picioarelor şi mîinilor. Aproape că-l iubeam — da, mă rugam să nu se prăbuşească deodată mort ca Peruca, sau să înnebunească şi să înceapă a face nişte laşe plecăciuni. Mă rugam să aibă viaţă îndelungată şi mintea să-i rămînă întreagă. Mă simţeam atît de ocrotit în umbra lui, că privirile mele începură să îmbrăţişeze mai mult ca de obicei micuţa păpădie, fără să-mi mai fie teamă că mă voi trăda. Îi iertam acestui om-din-faţă trimis de cer pînă şi vocea îngrozitor de fonfăită, ba chiar mi-am stăpînit pornirea de a-i da tot felul de porecle ca : trîmbiţă, caracatiţă sau preoteasă fanatică. Nu mai vedeam decît floarea, iar omului-din-faţă îi îngăduiam să fie cît de înalt şi cît de stupid dorea !

Era o zi ca toate celelalte. Se deosebea de ele numai prin aceea că pulsul deţinutului din celula 432 a prins, spre sfîrşitul jumătăţii de oră, să bată nebu-

neşte şi ochii lui au căpătat o expresie de prefăcută nevinovăţie şi de nesiguranţă prost ascunsă.

Am intrat în penultimul ocol — legăturile de chei se însufleţiră iar şi îngrăditura moţăia în razele zgîrcite de soare ca în spatele unor gratii veşnice.

Dar ce-a fost asta ? Una dintre scîndurile îngrăditurii nu moţăia ! Era cît se poate de trează şi de emoţie îşi schimba mersul la fiecare cîţiva metri. Oare nimeni n-a observat acest fapt ? Nu. Şi scîndura 432 se aplecă pe neaşteptate, îşi făcu de lucru la ciorapul care-i alunecase, şi — cu iuţeala fulgerului — îşi repezi mîna spre o floricică speriată, o rupse, şi iată că şaptezeci şi şapte de scînduri ţintuite într-o îngrăditură bocăneau iarăşi, cu obişnuita indiferenţă, în ultimul ocol.

Nu e de loc **caraghios** : Un tînăr blazat şi plin de căinţă, din era plăcilor de gramofon şi a cercetării spaţiului cosmic, stă în celula 432 a unei închisori, sub ferestruica tăiată în partea de sus a peretelui şi, în fîşia îngustă de lumină, ţine în mîinile lui stinghere o floare mică şi galbenă — o păpădie cu totul obişnuită. Şi pe urmă, omul acesta, care fusese obişnuit să simtă mirosurile de praf de puşcă, parfum şi benzină, de gin şi ruj de buze, ridică păpădia spre nările lui flămînde, care vreme de multe luni n-au mirosit decît lemnul patului, praful şi sudoarea spaimei — şi suge cu lăcomie însăşi esenţa micului fagure galben, umplîndu-şi fiinţa care nu mai constă decît din nări.

Atunci în sufletul lui se deschide ceva şi se revarsă ca lumina în încăperea cea îngustă, ceva despre care nici nu ştiuse pînă acum că ar exista : o duioşie, o nevoie de ocrotire şi căldură fără seamăn îl apropie de floare şi-i umple întreaga fiinţă.

Spaţiul din jur îi devine de neîndurat şi închide ochii şi gîndeşte cu mirare : „Miroşi a pămînt. A soare, a apă de mare şi a miere, iubita mea vie !“ Îi simte răceala sfioasă, aşa cum simţise de mult vocea tatălui său, de care adesea nu ascultase şi care, mută

acum, îi aduce atîta mîngîiere — o simte aşa cum ar fi simţit umărul lucios al unei femei oacheşe.

O ridică pînă la cana cu apă, cu multă grijă, aşa cum ridici o femeie iubită, puse înăuntru mica făptură vlăguită, şi pe urmă îi trebuiră mai multe minute ca să se aşeze cu faţa aproape de floarea lui — atît de încet se mişca.

Era atît de descătuşat şi de fericit, încît lepăda şi îndepărta de el tot ce-l împovăra : captivitatea, singurătatea, foamea de dragoste, neajutorarea celor douăzeci şi doi de ani ai săi, ziua de astăzi şi cele ce vor veni, universul şi creştinismul — da, şi asta ! Era un băştinaş din insula Bali, cu pielea oacheşă, un „sălbatic" dintr-un popor „sălbatic", pe care oceanul, şi fulgerul, şi copacul îl înspăimîntau şi el le diviniza. Pe care nuca de cocos, peştele afumat şi pasărea colibri îl umpleau de uimire şi el le adora, le mînca şi nu le înţelegea. Atît de descătuşat era, şi niciodată nu mai simţise o asemenea înclinare către bunătate ca atunci cînd îi şoptise florii „...să fiu ca tine..."

Toată noaptea mîinile lui fericite s-au strîns în jurul metalului atît de bine cunoscut al cănii de apă, şi simţea în somn cum aruncau pămînt peste el, pămînt negru, bun, şi cum se obişnuia cu pămîntul şi devenea asemenea lui — şi cum ţîşneau din el flori : dediţei, piciorul cocoşului şi păpădii — stele mici, neînsemnate.

SEARA, CIORILE ZBOARĂ CĂTRE CASĂ

Stau cinchiţi pe pietrele reci ale balustradei podului şi pe grilajul metalic îngheţat de-a lungul canalului care pute violet. Stau cinchiţi pe treptele scobite, tocite şi răstocite ale pivniţelor. Lîngă rigolele presărate cu hîrtie de staniol şi frunze uscate şi pe băncile pline de păcate ale parcurilor. Stau cinchiţi lîngă pereţi de case fără uşi, într-o rînă, pieziş, şi pe zidurile şi digurile cheiurilor pline de nostalgia depărtărilor.

Stau cinchiţi, rătăciţi, cu chipuri ascuţite de ciori, cu înfăţişare neagră-cenuşie de ciocli şi răguşiţi de cîrîituri zadarnice. Stau cinchiţi şi tot ce e însingurare atîrnă de pe ei ca nişte smocuri de pene desprinse, zdrenţuite, încîlcite. Însingurări sufleteşti, însingurări de femeie iubită, însingurări de stelele cerului.

Stau cinchiţi în semiîntunericul înceţoşat al umbrelor lăsate de clădiri, ocolind intrările caselor, cătrăniţi şi istoviţi de piatra caldarîmului. Stau cinchiţi cu pingelele subţiate şi acoperiţi cu pulberea cenuşie a străzii, în zorii neguroşi ai după-amiezii lumii, depăşiţi de timp, visînd cu indiferenţă. Stau cinchiţi peste adîncul abisal, prinşi în mrejele ademenitoare ale prăpastiei şi clătinîndu-se toropiţi de foame şi de dorul de casă.

Cu chipuri ascuţite de ciori (cum, oare, altfel ?) stau cinchiţi, cinchiţi, cinchiţi şi iarăşi cinchiţi. Cine ? Ciorile ? Poate că şi ciorile. Dar oamenii înainte de toate, oamenii.

La ora şase, soarele zugrăveşte deasupra marelui oraş o boltă blond-roşcată de aburi şi fum. Iar casele se învăluie într-un albastru catifelat şi-şi rotunjesc ascuţimile în lumina blîndă a înserării.

Dar cei cu chipuri de ciori stau cinchiţi, palizi şi păliţi de frig în neputinţa lor de a găsi o ieşire, în

neînduratoarele lor slăbiciuni omeneşti, ghemuiţi adînc în hainele lor cîrpite cu petice pestriţe.

Unul stă cinchit încă de ieri pe chei, lăsîndu-se pătruns de toate mirosurile portului şi aruncă bucăţi de moloz în apă. În josul frunţii, sprîncenele îi atîrnă descurajate ca franjurile pe o canapea, dar vădesc şi un anume umor. Pe urmă soseşte şi unul mai tînăr, cu mîinile vîrîte pînă la cot în buzunarele pantalonilor, cu gulerul hainei ridicat în jurul gîtului uscăţiv. Cel mai vîrstnic, fără să-şi ridice privirea, vede lîngă el boturile jalnice ale unei perechi de pantofi şi din apă se înalţă spre el, tremurătoare, imaginea legănată de valuri a unei siluete triste. Ştia în clipa aceea că Timm se întorsese.

— Ei, Timm, zise el, va să zică te-ai întors. S-a sfîrşit ?

Timm nu zise nimic. Se cinchi lîngă celălalt pe zidul cheiului şi-şi puse mîinile lungi în jurul gîtului. Îi era frig.

— Patul ei era prea strîmt, nu-i aşa ? începu iar celălalt, domol, după o vreme.

— Patul ! Patul ! zise Timm furios. Nu-nţelegi c-o iubesc ?

— Sigur c-o iubeşti. Dar astă-seară iar te-a dat afară. Şi iar n-ai culcuş la noapte. Pesemne că nu eşti destul de curat, Timm. Cine vrea să doarmă în felul ăsta trebuie să fie curat. Numai cu dragostea, treaba asta nu ţine multă vreme. Dar nu-i nimic, că tot nu mai eşti obişnuit să dormi într-un pat. Rămîi mai bine aici. Sau poate c-o mai iubeşti ?

Timm îşi frecă gîtul cu mîinile lui lungi şi se ghemui în gulerul hainei. Mult mai tîrziu spuse :

— Bani vrea, sau ciorapi de mătase. În cazul ăsta aş fi putut să rămîn.

— Va să zică o mai iubeşti, zise cel mai vîrstnic, dar dacă n-ai bani !

Timm nu spuse c-o mai iubeşte, dar după o vreme mărturisi cu voce domoală :

— I-am dat fularul, ăla roşu, îl ştii tu. Altceva n-aveam. Dar după un ceas şi-a adus aminte că are treabă.

— Fularul roşu? întrebă celălalt. „Da, o iubeşte, se gîndi el, tare o mai iubeşte." Şi repetă: Măi să fie! Fularul tău roşu, ăla frumos! Şi cu toate astea te afli iarăşi aici, şi-acu se face noapte.

— Da, zise Timm, iar se face noapte. Şi mi-e groaznic de frig la gît, acum cînd nu mai am fularul. Groaznic de frig, te rog să mă crezi.

Pe urmă priviră amîndoi la apa din faţa lor şi picioarele le atîrnau mîhnite pe zidul cheiului. Un remorcher urlă slobozind un nor de abur albicios şi în urma lui sosiră valuri compacte şi gălăgioase. Apoi se făcu iar linişte, numai oraşul zumzăia monoton între cer şi pămînt şi cei doi oameni stăteau cinchiţi în după-amiază, cu chipuri ascuţite de ciori, cu înfăţişare neagră-cenuşie de ciocli. După un ceas, cînd o bucată de hîrtie roşie trecu pe lîngă ei legănată de valuri, o hîrtie veselă şi roşie pe valuri cenuşii ca plumbul, Timm zise către celălalt:

— Păi dacă altceva n-aveam. Numai fularul.

Iar celălalt răspunse:

— Şi era atît de frumos, şi roşu, mai ţii minte, măi Timm? Tare mai era roşu, băiete!

— Da, da, mormăi Timm descurajat, aşa era. Şi acum mi-e groaznic de frig la gît, băiete.

„Ei, asta-i, se gîndi celălalt, doar o iubeşte şi a stat o oră întreagă la ea! Şi acum nici nu vrea să-i fie măcar niţel frig." Pe urmă spuse căscînd:

— Şi culcuşul pentru la noapte a căzut şi el baltă.

— O cheamă Lilo, zise Timm, şi-i place să poarte ciorapi de mătase. Dar n-am aşa ceva.

— Lilo? se miră celălalt. De ce mă minţi? N-o cheamă Lilo, măi omule.

— Sigur c-o cheamă Lilo, răspunse Timm ieşindu-şi din fire. Ce, crezi că eu nu sînt în stare să cunosc pe una pe care o cheamă Lilo? Ba chiar află că o şi iubesc.

Furios, Timm se lăsă în jos de pe zid şi-şi trase genunchii sub bărbie. Mîinile lungi şi le ţinea în jurul gîtului uscăţiv. Un val de uşoară întunecime se aşternea peste lumina zilei şi ultimele raze de soare închipuiau nişte zăbrele pierdute pe cer. Însinguraţi, oamenii

stăteau cinchiţi în faţa X incertitudinilor nopţii care se lăsa şi oraşul zumzăia, mare şi plin de tentaţii. Oraşul voia bani sau ciorapi de mătase. Şi paturile voiau oaspeţi curaţi pentru la noapte.

— Măi, Timm... începu celălalt şi amuţi iar.

— Ce vrei? întrebă Timm.

— O cheamă chiar Lilo, mă?

— Sigur c-o cheamă Lilo, îi strigă Timm prietenului său, Lilo o cheamă şi mi-a spus că dacă vreodată fac rost de ceva să viu iar la ea, aşa mi-a spus, băiete.

— Măi, Timm, reuşi după o vreme prietenul să-şi adune vorbele, dacă o cheamă într-adevăr Lilo, atunci trebuia să-i dai fularul roşu. Dacă o cheamă Lilo, atunci i se cuvine fularul roşu, aşa cred eu. Chiar dacă nu s-a ales nimic cu dormitul la noapte. Nu, Timm, nici nu te mai gîndi la fular, dacă o cheamă într-adevăr Lilo.

Priviră amîndoi prin ceaţa subţire de peste apă, către umbrele crescînde ale înserării, liniştiţi, dar fără curaj, deprinşi. Deprinşi cu zidurile cheiului şi cu gangurile, deprinşi cu înstrăinarea, deprinşi cu pingele subţiri şi buzunare goale. Căzuţi în nepăsare, fără putinţă de ieşire.

Aduse de vreun vînt şi aruncate pe neaşteptate pe bolta cerului apărură ciorile vîslind greoi ; se legănau cu ţipăt şi pene prevestitoare de noapte şi ca nişte pete de cerneală mînjeau hîrtia mătăsoasă şi pură a cerului de seară, obosite de viaţă, răguşite de atîta cîrîit, şi apoi se depărtară pe neaşteptate, înghiţite de amurg.

Priviră amîndoi după ciori, Timm şi celălalt, cu chipuri ascuţite de ciori, cu înfăţişare neagră-cenuşie de ciocli. Şi apa mirosea dezgustător şi pătrunzător. Oraşul, morman de zaruri îngrămădite cu furie unul peste altul, privind prin ferestre, începu să scînteieze cu mii de lumini. După ciori priveau ei, după ciorile care dispăruseră de mult, priveau după ele cu sărmane chipuri îmbătrînite, şi Timm, care o iubea pe Lilo, Timm, care avea douăzeci de ani, zise :

— Ciorile, mă, astea o duc bine.

Celălalt își întoarse privirea de la cer și o aținti drept în mijlocul feței late a lui Timm, care plutea palidă de frig în lumina slabă a înserării. Și buzele subțiri ale lui Timm erau dungi triste pe fața lată, dungi singuratice, plămădite din douăzeci de ani, înfometate și subțiate de numeroase amărăciuni timpurii.

— Ciorile, vorbi șoptit fața lui Timm, fața asta plămădită din douăzeci de ani, în care lumina se împletea cu întunericul, ciorile, vorbi fața lui Timm, astea o duc bine. Astea zboară seara acasă. De-a dreptul acasă.

Cei doi oameni stăteau cinchiți, rătăciți în lume, slabi și sfioși în fața nopții ce se lăsa, dar neînfiorați în fața înfiorătoarelor chipuri negre cu care se obișnuiseră. Orașul sclipea mocnit și somnoros de după perdele moi și calde, prin milioane de ochi, înspre străzile golite de zgomot, cu caldarîmul pustiu. Stăteau aici cinchiți, strîns lipiți de adîncul abisal, înfipți ca niște țăruși, osteniți și putrezi, și Timm, care avea douăzeci de ani, spusese : „Ciorile o duc bine. Ciorile zboară seara acasă." Iar celălalt bîigui prostește :

— Ciorile, Timm, măi omule, ciorile, Timm.

Stăteau aici cinchiți. Îndobitociți de viața ademenitoare și păduchioasă. Îndobitociți de vagabondajul pe cheiuri și pietre de caldarîm. Pe diguri și pontoane. Îndobitociți de viața care-i aruncase pe strada plină de praf, printre frunze uscate de toamnă și hîrtie de staniol. Ciori ? Nu, oameni ! Înțelegi ? Oameni ! Și pe unul dintre ei îl chema Timm. Pe acesta Lilo îl iubise pentru un fular roșu. Și acum, acum n-o mai poate uita. Și ciorile, ciorile cîrîiau către casă. Și cîrîitul lor stăruia dezolant pe cerul de seară.

Pe urmă, însă, un remorcher trecu bolborosind cu botul înspumat și lumina lui roșie scînteietoare se curba și tremura în atmosfera cețoasă a portului. Și cîteva clipe, aburul cețos deveni roșu. „Roșu ca fularul meu", se gîndi Timm. Undeva, foarte departe, se stingea răpăitul remorcherului. Și Timm zise încet :

— Lilo. Apoi mereu : Lilo Lilo Lilo Lilo Lilo...

Sîntem generaţia fără tradiţie şi fără adîncime. Adîncimea noastră este prăpastie. Sîntem generaţia fără noroc, fără patrie şi care nu-şi ia rămas bun. Soarele nostru este sărăcăcios, dragostea noastră plină de cruzime şi tinereţea noastră, fără tinereţe. Şi sîntem generaţia fără hotar, fără frîu şi ocrotire — aruncaţi de pe banda rulantă a copilăriei într-o lume pe care ei ne-au pregătit-o şi pentru care tot ei ne dispreţuiesc.

Dar nu ne-au dat nici un dumnezeu în stare să ne adăpostească inima, cînd vijeliile acestei lumi se năpusteau învîrtejindu-se asupra ei. Astfel am devenit generaţia fără dumnezeu, fiindcă sîntem generaţia fără tradiţie, fără trecut, fără preţuire.

Iar vijeliile lumii, care au făcut din picioarele noastre şi din inimile noastre nomazi rătăcitori pe drumuri acoperite cu colb fierbinte şi pe drumuri troienite de nămeţi cît omul, ne-au prefăcut într-o generaţie fără bun rămas.

Sîntem generaţia care nu-şi ia rămas bun. Noi nu putem trăi vreo despărţire, nu ne este îngăduit, fiindcă pe drumurile unde rătăcesc picioarele noastre clipa despărţirii se repetă la nesfîrşit în inima noastră rătăcitoare. Să îngăduim inimii să se lege pentru o noapte care în zori se sfîrşeşte tot cu o despărţire? Am putea îndura oare despărţirea? Şi dacă am încerca să trăim despărţirile aşa cum le trăiţi voi, care sînteţi altfel construiţi decît noi şi gustaţi din plin fiecare clipă de bun rămas, atunci s-ar putea ca lacrimile noastre să se adune într-un torent căruia să nu-i ţină piept nici un stăvilar, nici măcar acelea ridicate de străbunii noştri.

Niciodată nu vom avea puterea să trăim bun rămasul aflat lîngă fiecare kilometru de drum, aşa cum l-aţi trăit voi.

Inima noastră tace, dar să nu ne spuneţi că e mută fiindcă nu dă glas tradiţiei şi nu rosteşte bun rămas. Bun rămasurile noastre sînt legiune pe lîngă ale voastre, şi dacă la fiecare bun rămas întîlnit în cale inima noastră ar sîngera, afectuoasă, îndurerată, mîngîietoare, atunci s-ar putea ca strigătul inimilor noastre simţitoare să răsune atît de puternic, încît să vegheaţi nopţile în paturile voastre rugîndu-vă să dobîndim un dumnezeu.

Iată de ce sîntem o generaţie care nu-şi ia rămas bun. Refuzăm să ne luăm rămas bun cînd plecăm în zori, îl lăsăm adormit, îl evităm, ni-l cruţăm — ni-l cruţăm nouă şi celor de care ne despărţim. Ne strecurăm afară ca hoţii, nerecunoscători în recunoştinţa noastră, luăm dragostea cu noi iar bun rămasul îl lăsăm în urmă.

Viaţa noastră e plină de întîlniri, întîlniri fără durată şi fără bun rămas, ca acelea ale stelelor. Ele se apropie, stau alături vreme de secunde-lumină, se depărtează iar : fără urmă, fără legătură, fără bun rămas.

Ne întîlnim în faţa catedralei din Smolensk, sîntem un bărbat şi o femeie — apoi ne strecurăm afară şi fugim ca hoţii.

Ne întîlnim în Normandia şi sîntem ca părinţii faţă de copil — apoi ne strecurăm afară şi fugim ca hoţii.

Ne întîlnim într-o noapte pe malul Golfului Finic şi sîntem îndrăgostiţi — apoi ne strecurăm afară şi fugim ca hoţii.

Ne întîlnim pe o moşie din Westfalia şi sîntem în permisie şi în convalescenţă — apoi ne strecurăm afară şi fugim ca hoţii.

Ne întîlnim într-o pivniţă din oraş şi sîntem înfometaţi, obosiţi, şi ni se îngăduie să dormim pe săturate fără plată — apoi ne strecurăm afară şi fugim ca hoţii.

Ne întîlnim pe lume şi sîntem om cu om — apoi ne strecurăm afară şi fugim ca hoţii, fiindcă sîntem fără legătură, fără statornicie şi nu ne luăm bun rămas. Sîntem generaţia care nu-şi ia rămas bun, care se strecoară şi fuge ca hoţii, fiindcă se teme de strigătul inimii ei. Sîntem generaţia fără întoarcere-acasă, fiindcă nu avem ceva la care să ne întoarcem, şi nu avem pe nimeni căruia să-i putem încredința sufletul nostru — astfel am devenit o generație fără bun rămas şi fără întoarcere-acasă.

Dar sîntem o generaţie deschizătoare de drumuri. Poate că sîntem o generație deschizătoare de drumuri pe o stea nouă, într-o viață nouă. Poate că sîntem deschizători de drumuri către o viață nouă, către un rîs nou, către un dumnezeu nou.

Sîntem o generaţie care nu-şi ia bun rămas, dar ştim că drumurile nou-deschise ne aparţin.

TRENURI, DUPĂ AMIAZĂ ŞI NOAPTEA

Fluviul şi şoseaua sînt prea încete pentru noi. Sînt prea cotite pentru noi. Fiindcă noi vrem acasă. Nu ştim unde se află acest: acasă. Dar acolo vrem să ajungem. Iar şoseaua şi fluviul sînt prea cotite pentru noi.

Pe poduri şi terasamente, însă, vuiesc trenurile. Prin păduri cu miresme verzi-întunecate şi prin nopţile mătăsoase şi catifelate, presărate cu stele, trenurile de marfă pufăie încoace şi încolo, în zgomotul neîncetat şi monoton al roţilor. Mereu înainte, peste milioane de traverse noduroase. De nestăvilit. Neîntrerupt: trenurile. Urlînd peste terasamente, duduind peste poduri, apar din ceaţă cu vuiet de furtună, se mistuie înghiţite de întuneric: trenuri zumzăitoare, vîjîitoare. Trenurile de marfă, care scrîşnesc, grăbite, ai zice leneşe şi neliniştite, sînt ca noi.

Sînt ca noi. Îşi anunţă sosirea cu pompă, măreţ şi de la mare depărtare, cu un ţipăt. Pe urmă apar ca o furtună şi parcă hotărîte să răstoarne rînduiala lumilor. În fond însă se aseamănă toate şi de fiecare dată sînt tot atît de neaşteptate şi emoţionante. Dar într-o clipă — nici n-ai vreme să-ţi dai seama ce au de gînd — au şi trecut. Şi totul este de parcă nici n-ar fi fost. Doar funinginea şi iarba din apropiere, arsă, arată calea urmată de ele. Pe urmă îşi iau rămas bun, cu oarecare melancolie şi de la mare depărtare, cu un ţipăt. Ca noi.

Unele dintre ele cîntă. Zumzăie şi vîjîie prin nopţile noastre fericite şi noi am îndrăgit cîntecul lor monoton, ritmul lacom, plin de făgăduinţă: „Acasă“ — „acasă“ — „acasă“. Sau se entuziasmează şi se înfierbîntă pe cîmpiile adormite, slobozind cîte un urlet cavernos peste gările orăşelelor cu lumini timide şi somnoroase: „Mîine la Bruxelles“ — „mîine la

Bruxelles". Sau se arată și mai știutoare, dar pe șoptite — *piano* — numai pentru tine, iar cei care șed lîngă tine nu pot auzi — *piano*: „Te așteaptă Ulla" — „te așteaptă Ulla" — „te așteaptă Ulla". Dar există printre ele unele domoale, nesfîrșit de lungi și înțelepte și care înaintează în ritmul larg și măsurat al hamalilor bătrîni. Mormăie și mîrîie în toate felurile, în timp ce se întind ca niște nemaivăzute lanțuri, peste peisajul înconjurător scăldat în lumina lunii, lanțuri uimitoare în strălucirea și vraja lor și în culorile pe care le îmbracă sub luna palidă: brun-roșcate, negre sau cenușii, sinilii și albe: vagoane de marfă — douăzeci de oameni, patruzeci de cai — vagoane pentru cărbuni puțind fantastic a gudron și a parfum — vagoane-platformă pentru lemn, cu miresmele pădurii — vagoane de circ, sinilii, cu atleți care sforăie înăuntru și cu animale nedumerite — vagoane frigorifice cu temperatură groenlandeză și de o albeață groenlandeză, mirosind plăcut a pește. Sînt fără limită în bogăția lor, și se întind ca niște lanțuri prețioase pe liniile de metal și alunecă în lumina lunii ca niște șerpi plini de măreție dintr-o specie rară. Și povestesc celor a căror ureche stă trează noaptea, celor ce sînt pe drum, bolnavilor și deținuților, despre întinderea de nemăsurat a lumii, despre comorile ei, despre dulceața ei, despre marginile și nemărginirile ei. Iar ei, cei care nu-și găsesc somnul, murmură în visul lor frumos.

Dar există și din acelea crunte, necruțătoare, brutale, care vuiesc prin noapte fără melodie și urechea ta nu poate scăpa de pulsul lor obsedant, fiindcă e aspru și odios, ca răsuflarea unui cîine astmatic și rău, care gonește în spatele tău: „Mereu mai departe" — „niciodată înapoi" — „pentru totdeauna" — „pentru totdeauna". Sau și mai înverșunat, cu roțile duduind: „Totul s-a sfîrșit" — „totul s-a sfîrșit". Și cîntarea lor nu ne îngăduie somnul, ba trezește din visele lor, pe neașteptate și necruțător, chiar și cătunele pașnice din dreapta și stînga, pînă ce cîinii răgușesc de furie. Și înaintează urlînd și icnind, fără milă,

incoruptibile, sub constelaţiile istovite de veghe, şi nici măcar ploaia nu le face mai îngăduitoare. În strigătul lor strigă dorul de casă, tot ceea ce am pierdut, tot ceea ce am părăsit — hohoteşte inevitabilul, despărţirea, ceea ce s-a întîmplat şi ceea ce nu se poate prevedea. Iar ele continuă să duduie într-o cadenţă surdă, nefericite şi de nemîngîiat, pe şinele luminate de lună. Şi n-ai să le poţi uita niciodată.

Sînt ca noi. În patria lor, nimeni nu se pune chezaş că nu-şi vor găsi moartea. N-au linişte şi n-au odihnă noaptea, şi se odihnesc numai cînd cad bolnave. Şi n-au nici o ţintă. Poate că se simt acasă la Stettin, sau la Sofia, sau la Florenţa. Dar poate că se fărîmiţează între Copenhaga şi Altona, sau într-o suburbie a Parisului. Ori se strică şi rămîn în pană la Dresda. Sau se mai amăgesc vreme de cîţiva ani într-o jalnică existenţă — adăposturi pentru lucrătorii de linie sau pentru cei care pleacă în excursie la sfîrşit de săptămînă.

Sînt ca noi. Rezistă cu mult mai mult decît au crezut cu toţii. Dar într-o zi, fie că se răstoarnă de pe linii, fie că rămîn nemişcate sau pierd un mădular important. Mereu se îndreaptă într-o direcţie anume. Niciodată nu se stabilesc undeva. Iar după ce totul se sfîrşeşte, ce însemnătate are viaţa lor ? Mereu pe drum. Dar măreţ, necruţător, fără limite. Trenuri, după-amiază, noaptea. Florile de pe margimea terasamentului, cu capetele lor înnegrite de funingine, păsările de pe sîrme, cu vocile înnegrite de funingine s-au împrietenit cu ele şi le păstrează încă multă vreme amintirea.

Iar noi ne oprim, cu ochii mari de uimire, cînd răsună — încă de la mare depărtare — ţipătul plin de făgăduinţe. Şi stăm, cu părul fluturînd, cînd soseşte ca o furtună şi parcă hotărît să răstoarne rînduiala lumilor. Şi încă mai stăm, cu obrajii înnegriţi de funingine cînd răsună iar — dar acum de la foarte mare depărtare — ţipătul. Departe, departe, ţipă. Ţipă. De fapt n-a fost nimic. Sau totul. Ca noi.

Şi ritmul lor bate în ferestrele închisorilor cadenţe dulci şi primejdioase, pline de făgăduinţe. Iar tu, sărmane deţinut, eşti numai urechi, numai auz în nopţile nesfîrşite cînd trenurile vin să bată în fereastra ta şi ţipătul lor şi şuierul lor transmit întunericului moale din celula ta o vibraţie plină de durere şi dorinţă.

Sau se năpustesc urlînd asupra patului în care noaptea îţi adăposteşti frigurile. Iar arterele, albastre ca lumina lunii, vibrează şi-şi însuşesc cîntecul, cîntecul trenurilor de marfă : „Pe drum" — „pe drum" — „pe drum"... Iar urechea ta e o prăpastie care înghite universul.

Pe drum. Dar tot mereu trenul te azvîrle afară în gări, lăsîndu-te pradă despărţirii şi plecării.

Iar pe marginea drumului tău întunecat, staţiile îşi ridică palidele firme ca nişte frunţi. Iar ele poartă nume, încreţitele firme-frunţi, nume care reprezintă viaţa : se numesc pat, foame şi fete. Ulla sau Carola. Şi picioare degerate, şi lacrimi. Şi tutun se numesc staţiile, sau ruj de buze, sau rachiu. Sau Dumnezeu, sau pîine. Şi frunţile palide ale staţiilor, firmele au nume, se cheamă : fete.

Tu însuţi eşti un drum de fier, ruginit, pătat, argintiu, lucitor, frumos şi dezorientat. Şi eşti împărţit în staţii, legat între gări. Şi ele au firme şi pe firme scrie : Fete ; sau : Fior ; sau : Fărădelege. Şi asta reprezintă viaţa.

Eşti un tren care trece uruind şi urlînd — eşti un drum de fier — totul se întîmplă pe şinele tale, rugineşti pînă la orbire şi te toceşti pînă capeţi strălucirea argintului.

Eşti un om şi mintea ta stă undeva deasupra, singuratică, la capătul unui gît nesfîrşit de lung, ca de girafă. Şi ascunzişurile inimii tale nu le cunoaşte nimeni.

Uneori se întîlnea cu sine însuşi. Păşea către sine cu pas domol, cu un umăr lăsat, cu părul crescut atît de lung, încît atîrna peste ureche, apoi îşi strîngea mîna, nu prea tare, şi zicea :

— Bună !

— Bună ! Cine eşti ?

— Tu.

— Eu ?

— Da.

Şi pe urmă îşi spunea :

— De ce strigi uneori ?

— Ăsta-i animalul.

— Animalul ?

— Animalul foame.

Şi pe urmă se întreba :

— De ce plîngi adesea ?

— Animalul ! Animalul !

— Animalul ?

— Animalul dor-de-casă. El plînge. Animalul foame strigă. Iar animalul eu — dă bir cu fugiţii.

— Încotro ?

— În neant. Nu există o vale în care să te poţi refugia. Mă regăsesc pretutindeni. Mai ales noaptea. Cu toţii dăm bir cu fugiţii, mereu. Animalul iubire încearcă să te prindă, dar animalul spaimă latră la ferestrele îndărătul cărora se află fata şi patul ei. Iar pe urmă clanţa uşii începe să chicotească şi dai bir cu fugiţii. Şi goneşti după tine însuţi, mereu. Cu animalul foame în burtă şi cu animalul dor-de-casă în inimă. Dar nu există o vale în care să te poţi refugia. Te regăseşti mereu. Pretutindeni. Nu poţi scăpa de tine.

Uneori se întîlnea cu sine însuşi. Dar pe urmă iar dădea bir cu fugiţii. Şuierînd pe sub ferestre şi fîşîind pe lîngă uşi. Şi uneori o inimă, o mînă, izbutea să-l

reţină noaptea. Sau o cămaşă, care alunecase de pe un umăr, de pe un sîn, de pe o fată. Uneori, izbutea una să-l reţină o noapte. Şi atunci cînd o simţea aproape, printre sărutări, îl uita pe celălalt, care era tot el. Şi rîdea. Şi suferea. Era bine să ai o fată lîngă tine, una cu păr lung şi rufărie curată. Sau rufărie care a fost odată curată şi e brodată cu flori. Şi dacă mai avea şi o fărîmă de ruj de buze, era şi asta bine. Căci exista şi ceva colorat. Şi pe întuneric era mai bine să ai o fată lîngă tine, căci întunecimea nu mai era atît de mare. Şi întunecimea nu mai era nici atît de rece. Şi fărîma de ruj zugrăvea atunci o sobiţă pe gura ei. Şi începea să frigă. Asta era bine pe întuneric. Şi rufăria, rufăria nici nu se mai vedea. Dar aveai totuşi pe cineva lîngă tine.

Cunoscuse o fată a cărei piele era vara ca măcieşul. De bronz. Şi părul îl avea ca al ţigăncilor, mai mult albastru decît negru. Şi era ca pădurea : încîlcit. Pe braţ avea firişoare de păr de culoare deschisă, ca puful puilor de găină şi vocea îi era deşănţată, ca a tîrfelor din port. Cu toate astea era foarte neştiutoare. Şi o chema Karin.

Iar pe cealaltă o chema Ali şi părul ei de un blond-untos era deschis ca nisipul plajei. Cînd rîdea i se încreţea tare nasul, şi avea obiceiul să muşte. Pe urmă s-a întors unul, şi ăsta era bărbatul ei.

Şi în faţa unei uşi vedea mereu un om cărunt şi slab, care se împuţina tot mai mult şi care-i spunea :

— Nu se cade, măi băiete...

Mai tîrziu şi-a dat seama : era tatăl lui.

Iar pe cea cu picioarele neastîmpărate ca beţişoarele cu care se bate ritmul la tobă, picioarele de căprioară, nervoase, o chema Carola. Şi ochii ei îl înnebuneau. Şi între dinţii din faţă avea o mică strungăreaţă. O cunoştea.

Şi noaptea, bătrînul spunea cîteodată :

— Nu se cade, măi băiete...

Alta la care fusese avea şoldurile late. Mirosea a lapte. Avea un nume cuminte — dar l-a uitat. S-a sfîrşit. În zori, presurile cu pene aurii cîntau uneori

mirate — dar mama lui era departe, iar omul cărunt şi slab nu spunea nimic. Căci nimeni nu trecea pe acolo.

Şi picioarele îl purtau de la sine : s-a sfîrşit, s-a sfîrşit.

Şi presurile cu pene aurii o ştiau încă din zori : s-a sfîrşit, s-a sfîrşit.

Şi sîrmele de telegraf zumzăiau : s-a sfîrşit, s-a sfîrşit. Iar bătrînul nu mai spunea nimic : s-a sfîrşit, s-a sfîrşit.

Şi fetele îşi puneau palmele, seara, pe carnea muncită de dor : s-a sfîrşit, s-a sfîrşit.

Şi picioarele păşeau de la sine : s-a sfîrşit, s-a sfîrşit.

Ai avut odată un frate. Erai prieten cu el. Dar pe urmă, bîzîind ca un bondar duşmănos, o bucată de metal a ţîşnit prin aer către el. Era război. Şi bucata de metal a plescăit ca o picătură de ploaie pe pielea omenească : sîngele a înflorit ca un boboc de mac sălbatic pe zăpadă. Cerul era de lapislazuli, dar a refuzat să primească strigătul. Şi ultimul strigăt pe care l-a strigat nu spunea patrie. Nu spunea nici mamă şi nici Dumnezeu. Ultimul strigăt pe care l-a strigat era amar şi ascuţit : Rahat ! Şi era un blestem aproape şoptit : Rahat ! Şi i-a încleştat gura. Pentru totdeauna. S-a sfîrşit.

Iar omul cărunt şi slab, care era tatăl lui, n-a mai spus niciodată : „Nu se cade, măi băiete..." Niciodată. Fiindcă o dată cu asta, totul, totul s-a sfîrşit.

Un noctambul mergea pe şine. Acestea se întindeau sub lună şi erau strălucitoare ca argintul. „Dar reci, se gîndea noctambulul, sînt reci." Departe, către stînga, un licăr singuratic, o gospodărie. Şi acolo, un cîine răguşit de atîta lătrat. Licărul şi cîinele făceau ca noaptea să fie noapte. Pe urmă noctambulul rămase iarăşi singur. Numai vîntul îi sufla u-uri prelungite pe lîngă ureche. Iar pe şine pete împestriţate: nori peste lună.

Atunci se ivi omul cu felinarul. Felinarul se clătină în timp ce omul îl ridică între cele două chipuri.

Omul cu felinarul zise:

— Ei, băiete, încotro?

Şi noctambulul arătă cu braţul către lumina din fund, de pe bolta cerească.

— Hamburg? întrebă cel cu felinarul.

— Da, Hamburg, răspunse noctambulul.

Pe urmă pietrele scrîşniră uşor sub paşii lor. Se loviră iscînd un clinchet. Iar sîrma felinarului scîrţîia încolo şi-ncoace, încolo şi-ncoace. În faţa lor se întindeau şinele sub lumina lunii. Iar şinele se îndreptau argintii către lumina din fund. Iar lumina de pe cerul acestei nopţi, lumina era Hamburgul.

— Lucrurile nu stau chiar aşa, zise cel cu felinarul, treaba asta cu oraşul nu stă chiar aşa. Lumină este acolo, ce-i drept, dar şi sub lămpile alea luminoase sînt oameni care suferă de foame. Te rog să mă crezi, băiete.

— Să ajung la Hamburg! rîse noctambulul, şi nu-mi mai pasă de nimic. Simţi nevoia să te întorci mereu, şi te întorci mereu, dacă ai plecat vreodată de acolo. Trebuie să te întorci. Şi apoi, asta o spuse de parcă ar fi chibzuit îndelung, aşa e viaţa! Singura viaţă pe care o trăim.

Felinarul scîrţîia încolo şi-ncoace, încolo şi-ncoace. Iar vîntul ululuia blînd pe lîngă urechi. Şinele se întindeau lustruite de lună şi reci.

Pe urmă, cel al cărui felinar se clătina, spuse :

— Viaţa ! Doamne, dar ce-i viaţa : să-ţi aminteşti de mirosuri, să apuci clanţele uşilor. Treci pe lîngă chipuri de oameni şi simţi ploaia nopţii în păr. Şi asta înseamnă destul de mult.

Chiar atunci, în spatele lor o locomotivă izbucni în plîns ca un copil uriaş mistuit de dor. Şi plînsul ei făcu ca noaptea să fie noapte. Apoi un tren de marfă trecu duduind foarte aproape de ei. Şi bubuia ca o primejdie prin noaptea mătăsoasă împodobită cu broderii de stele. O primejdie împotriva căreia cei doi oameni înaintau dîrz. Şi roţile rotunde se roteau rostogolindu-se cu răpăituri repezi sub vagoanele roşii-ruginii. Goneau păcănind fără odihnă mai departe — mai departe — mai departe. Apoi din nou, de la mare distanţă, abia auzit : mai departe — mai departe.

Iar noctambulul spuse :

— Nu, viaţa înseamnă mai mult decît să alergi în ploaie şi să apuci clanţele uşilor. Înseamnă mai mult decît să treci pe lîngă chipuri de oameni şi să-ţi aminteşti de mirosuri. Viaţa înseamnă : să te temi. Şi să te bucuri. Să te temi că ai să ajungi sub roţile trenului. Şi să te bucuri că n-ai ajuns sub tren. Să te bucuri că poţi merge mai departe.

Pe urmă, lîngă şine se ivi o căsuţă. Omul micşoră flacăra felinarului şi-i întinse tînărului mîna :

— Aşadar, la Hamburg !

— Da, la Hamburg, zise acesta şi plecă.

Şinele se întindeau strălucitoare sub lună.

Şi în fund, sub bolta cerului, o pată luminoasă : oraşul.

Plutonierul de aviaţie canadian care sosi la Hamburg seara tîrziu îşi aşeză geamantanul greu pe dalele de piatră din hala gării. Îşi umflă obrajii şi răsuflă din greu. Răsuflă îndelung şi zgomotos, dar nimeni n-ar fi putut spune dacă o făcuse pentru că aerul din hală era stricat sau pentru că năduşise. Mîna stîngă şi cea dreaptă dispărură în buzunarele pantalonilor şi apărură cu o brichetă şi un pachet de ţigări, pescuite din adîncuri şi aduse la lumina zilei. Nu, nu la lumina zilei. La lumina becurilor. În lumina tulbure, ceţoasă, chioară şi jilavă a becurilor gării nocturne. Pe urmă trase cu dinţii o ţigară din învelişul de hîrtie al pachetului şi bricheta lui făcu clic. Bricheta făcu un clic modest şi studiat temeinic, iar limba subţire, gălbuie şi moale a flăcării pîrli mustăcioara roşcovană a plutonierului. Îi pîrli destul de bine mustaţa. Nările lui prinseră un miros de ars care i se păru cunoscut.

„Cauciuc?“ se gîndi.

Nu-i veni în minte că părul ars miroase cam la fel. Dar şi asemănarea cu cauciucul o făcu doar în treacăt. Nici ţigara n-o mai fumă. Zăcea pe pardoseala întunecată şi arăta albă, ciudat de proaspătă şi curată. Îi căzuse din gură. Buzele îi rămaseră întredeschise. Uită pînă şi să facă acel clic care urma să închidă bricheta. Flăcăruia se strecură la loc în fitil, neglijată şi dispreţuită. Ba uită chiar să-şi scoată oglinjoara de buzunar ca să cerceteze stricăciunile suferite de mustaţă. Uită într-adevăr de mustaţa lui pîrlită, devastată, roşcovană şi subţire şi i s-ar fi părut cît se poate de uimitor dacă şi-ar fi dat seama de acest lucru. Fiindcă la mustaţa lui, care era atît de ruginiu de roşie şi totuşi atît de distinsă în subţirimea ei, la această mustaţă distinsă şi ruginie ţinea mult. De fapt,

mai mult ca la orice. Şi acum, fără îndoială că avusese de suferit şi el nici nu-şi scotea măcar oglinda din buzunar să se uite la ea. În loc să facă asta, gura şi bricheta îi rămaseră căscate şi o ţigară albă, neîncepută, zăcea pe pardoseală. În loc de asta uită de buze, brichetă, ţigară. Uită de geamantan, de Canada, de mustaţă şi de mirosul de ars. Uită şi căscă gura. Şi privi ţintă la o placă mare emailată pe care se înşirau o mulţime de cuvinte de neînţeles, scrise cu litere negre. Privi ţintă la acel cuvînt format din nouă litere lăcuite cu negru. Fiindcă acest cuvînt, aceste nouă litere, acest cuvînt de nouă litere lăcuite cu negru, era numele lui. Îşi miji ochii pînă se făcură mici de tot şi deodată îi deschise mari. Numele rămase. Nouă litere negre, cu luciu de lac, pe o placă mare albă, emailată pe care se aflau multe alte cuvinte de neînţeles, scrise cu litere negre. Privi placa.

„Numele meu, se gîndi. Foarte limpede, în afară de orice îndoială. Şi încă în lac şi email. Absurd, se gîndi, absurd. În lac şi email. Nebunie! Prostie! Sminteală!"

Se afla în al douăzeci şi şaselea an al vieţii şi venise pentru prima oară la Hamburg. Se afla pentru prima oară în această gară, în această hală de gară, sub acest bec chior de gară, pe aceste tocite dale de gară. Şi iată că aici, chiar aici unde venea pentru prima oară, stătea scris numele lui. În lac şi email. Da, numele lui apăruse pe neaşteptate. Adică, nu chiar pe neaşteptate, probabil că stătea scris aici de mai multă vreme. Numai pentru el pe neaşteptate. Pentru el pe neaşteptate, în negru pe alb, în lac şi email.

Se afla aici, scris cu litere negre pe o placă albă, un nume, care era numele lui, aşa, pur şi simplu: Billbrook. Se afla aici. Se afla aici la vedere. Şi era, oricum, numele lui. În plină ţară străină, lăcuit şi emailat: Billbrook. Era pus la vedere şi se putea citi cu uşurinţă.

Cînd voi să-şi scoată cu dinţii altă ţigară din pachet, observă că-i tremura mîna. Rînji. Da, acum rînjea. Dar abia cu o clipă înainte se speriase.

Era încă tulburat cînd sosi în camera lui de la hotel. După un *hallo* sonor cu care își salută cei doi camarazi de cameră și făcu cunoștință cu ei, le povesti imediat despre aventura lui. O socotea o aventură. Atît de intens o trăise, încît devenise pentru el o aventură. Le spuse numele lui, cît se poate de rar și cît se poate de limpede, și pe urmă îi îndemnă să fie „numai urechi".

Numele ăsta, care era numele lui, un nume pe care l-a adus cu el din America, din Canada, din Hopedale, numele ăsta care-i aparținea stătea scris mare și foarte citeț, pe email, în gară. Aici, în gara din Hamburg. Apoi declară celor doi ascultători ai săi, de mai multe ori și sub jurămînt, că în nici un caz nu poate fi vorba de o placă comemorativă. Nu, nu. Nu era cazul. Nu scrisese încă nici o poezie, nici măcar una de două versuri, nici nu inventase vreun leac împotriva cearcănelor de la ochi sau vreun ulei mai ieftin. Și nici nu cîștigase vreun campionat de box. Și nici nu-l căutau cu un mandat de arestare, zău că nu. Iar la Hamburg se afla pentru prima dată. Zău așa, pentru prima dată.

Cînd ajunse la acest punct cu emoționanta lui declarație, cei doi camarazi ai săi nu se mai putură stăpîni și izbucniră în hohote de rîs. Strașnic mai hohoteau. Cel scund, negricios, de lîngă geam, rîdea dușmănos, jignitor, cu un glas ce suna a tinichea. Cel voinic, cu părul blond ca o grămadă de bălegar, chiuia cu vioiciune, vulgar, poznaș și bătea cu pumnii în masă. Și între hohote și împunsături îi aduseră la cunoștință că Billbrook e un cartier, un cartier al Hamburgului. Chiar așa : un cartier al Hamburgului se numea Billbrook. În orice caz, ei se aflau de peste un an la Hamburg. Iar în calitatea lor de hamburghezi atît de vechi, încît aproape că pot fi socotiți localnici, ba chiar întemeietori ai orașului, erau bine informați. Și Bill Brook, plutonierul de aviație din Hopedale, fu nevoit să-i creadă. Fu nevoit să-i creadă, să-i creadă în ciuda hohotelor, fiindcă după aceea i-au întins pe masă și sub nas un plan al orașului, pe care au înconjurat cu

cercuri şi au însemnat cu cruci, în linii albastre groase şi grosolane, acel cartier al Hamburgului care se numea Billbrook. Da, şi cînd a văzut el asta şi a înţeles cum stă cazul, cît pe ce să-l cuprindă chiar oarecare mîndrie. Fără vreun temei, bineînţeles. Dar la asta nu se gîndea. În taină, îşi îngăduia să fie niţeluş mîndru de numele lui. Şi nici măcar nu putea să şi-o ia în nume de rău. Oricum, nu se întîmpla chiar în fiecare zi a săptămînii să vină cineva tocmai de la Hopedale, peste apa cea mare, şi să-şi găsească numele scris aici, la Hamburg, în litere de o şchioapă, negre, lucioase, pe email alb. Iată deci că-şi putea îngădui să fie niţeluş mîndru şi să se afle într-o dispoziţie sufletească plină de generozitate. Această dispoziţie veni cu totul pe neaşteptate, cînd observă că pînă şi amintirea sperieturii de mai înainte dispăruse, lăsînd locul mîndriei. Se văzu la Hopedale, în bucătărie, ciufulind părul maică-si, într-o pornire de exuberanţă şi voioşie. Auzea hohotele de rîs care aveau să răsune în toată casa, apoi în oraşul Hopedale şi pînă în portul din Hopedale, în timp ce el va povesti întîmplarea asta de-aici, cu cartierul care se numeşte Billbrook. Hohotele de rîs, şi mirarea, şi veselia gălăgioasă. Iar vacilor sale o să le dea cîte un pumn în coaste şi o să le aducă la cunoştinţă că e cazul să fie ceva mai mîndre. Da, aşa o să facă. Şi gîndindu-se că o să facă aşa, în seara aceea nu-şi găsi somnul decît foarte tîrziu.

Buna dispoziţie şi mîndria durară pînă în ziua următoare. Dimineaţa, plutonierul începu să se mire de toate acestea. După amiază încercă pe ascuns să-şi vîre planul oraşului în buzunar. Dar cel al cărui rîs suna a tinichea îl prinse asupra faptului. Şi zăngăni ca o cutie de conserve izbită de vînt :

— Nu cumva te-ai hotărît să faci o excursie ? Bill Brook face un picnic în Billbrook. Du-te, drăguţule, te pomeneşti că or să te aleagă cetăţean de onoare.

Sau nu într-acolo vrei să te duci? Nu în cartierul tău? Cum? Ascultă-mă pe mine, o să te numească primar. Domnul Bill Brook din Billbrook. Petrecere frumoasă, amice dragă, îți doresc din tot sufletul petrecere frumoasă!

Şi-şi slobozi în cameră cu atîta neruşinată putere rîsul jignitor, sunînd a cutie de conserve, încît chicotitul răguşit, de flaşnetă al camaradului său blond coborî cu modestie spre podea, unde se stinse într-un gîlgîit. Bill Brook zîmbi către ei. Cu degetul mijlociu îşi mîngîie mustaţa subţire şi ruginie, apoi îşi şterse o lacrimă pe care rîsul o adusese pe genele lui scurte ca părul de perie şi zise:

— Ei, atunci pe diseară. Vreau să dau o raită prin cartierul meu. Să ne vedem cu bine.

Pe urmă, însoţit de excelenta lui bună dispoziţie şi de mîndria lui, ieşi pe uşă.

Vreme de o clipă îl bucură priveliştea mării care înainta pînă în mijlocul acestui oraş smintit, unde se aflau cartiere cu nume de oameni cumsecade din Hopedale, în Canada. Cu nume ca al lui. Numai un oraş ca ăsta, cu o mare atît de grozavă chiar în inima lui, e în stare de asemenea treabă. Începu să adulmece. Ei, dar mirosea a apă. Simţi gustul de apă sărată. „Grozav oraş", îşi zise şi se întoarse cu spatele. Privi către soarele înnourat, către soarele cenuşiu al Hamburgului. Apoi porni la drum. „Asta-i direcţia mea, îşi zise, est-sud-est." Iar paşii îi răsunau voiniceşte şi voios. După-amiaza era caldă şi cenuşiu-aurie. Norii cenuşii ai Hamburgului stăteau agăţaţi de cer. Bill Brook mărşăluia către sud-est, cu soarele cenuşiu-auriu în spate şi într-o excelentă bună dispoziţie. După un ceas îşi scoase planul din buzunar. Compară drumul parcurs pînă acum cu cel care îi mai rămăsese de făcut. Va trebui să mai meargă cale de două ceasuri. Se înşelase. Într-un oraş străin nu puteai să înaintezi chiar atît de repede pe cît ai fi dorit. Strecură în buzunar planul oraşului şi privi din nou către sud-est. Respira adînc plăcutul cenuşiu-auriu al zilei de vară hamburgheze.

Pe urmă însă începu să-şi dea seama că mîndria i se prăbuşea răsucindu-se în vrilă ca un avion atins de focul inamic. Dar nu deodată. Se prăbuşea în vrilă treptat. În curbe largi. Şi excelenta lui bună dispoziţie începu să se fărîmiţeze ca un cozonac uscat. Îşi miji ochii îndărăt spre soare. Era tot atît de cenuşiu-auriu ca şi înainte. Începu să chibzuiască.

„Sînt obosit", se gîndi. Îşi aprinse o ţigară. „Fără îndoială, se gîndi, sînt obosit. Asta-i tot. Şi în afară de asta, nu sînt obişnuit să umblu atîta vreme pe jos. Cînd mi s-a întîmplat ultima oară să merg un ceas întreg pe jos? Poate cînd eram acasă. Da, doar acasă. În urmă cu cîţiva ani."

Aruncă mucul ţigării şi-i dădu un şut cu vîrful pantofului peste caldarîm, ca unei mici mingi de fotbal incandescente.

Totuşi, nu se poate spune că ar fi obosit. Nu, asta nu. Altceva era la mijloc: pînă de curînd străbătuse străzi pe care locuiau oameni. Ici şi colo mai lipsea cîte un colţ de casă, cîte un bloc era ars sau prăbuşit, o grădiniţă era răscolită, un balcon strîmbat, un acoperiş zburat. Dar străzile din această parte a oraşului mai arătau a străzi, cu oarecare stricăciuni, niţel cutremurate şi sfîrtecate, dar erau totuşi străzi şi oameni locuiau la stînga şi la dreapta. Printre copacii de pe străzi lătrau cîini. Pe la porţi şi pe scări, pe maidane şi în curţi interioare ţipau copii, copii care chiuiau şi hohoteau. Pe aceste străzi, femei băteau covoare, se strigau de la ferestre, căruţaşi înjurau şi lăzile cu gunoi puţeau. Fete chicoteau şi flăcăii fluierau pe aceste străzi prin care trecuse Bill Brook, plutonier de aviaţie canadian din Hopedale, pe malul Oceanului Atlantic. La stînga şi la dreapta locuiau oameni pe aceste străzi, fete cîntau în timp ce ştergeau geamurile, canari lansau lungi triluri pe vocala i, sunau biciclişti şi zăngăneau sticle de lapte pe aceste străzi, automobile frînau, gîfîiau, claxonau, iar într-o casă cineva îl maltrata pe Mozart şi se auzea pînă în stradă o voce ascuţită de femeie bătrînă care număra şi în acelaşi timp bătea tactul cu un obiect dur. Pînă

aici, pe străzi, la stînga şi la dreapta, locuiseră oameni şi străzile mai fuseseră încă străzi adevărate. Străzi adevărate, cum se aflau şi la Hopedale. Sau la Ottawa. Sau la Quebec. Dar de o jumătate de oră se făcea tot mai linişte. Tot mai puţini oameni locuiau în casele de pe stînga şi de pe dreapta şi tot mai puţine case se aflau la stînga şi la dreapta străzii. Copiii, cîinii şi automobilele se răreau, se răreau mereu. Numai maltratatul Mozart plutea încă, în bătaie de joc, peste neaşteptata linişte. Viaţa devenea tot mai puţină, mai rară, mai domoală. Pe urmă se stinse cu totul, apăru din nou, abia simţită, de-a lungul cîtorva sute de metri, dispăru iar pe o distanţă de două ori mai lungă, mai pîlpîi în două, trei case, la cîţiva paşi de marginea străzii, mai rară, mai puţină. Tot mai domoală, mai domoală. Tot mai domoală devenea viaţa.

Ajunsese la o intersecţie importantă. Privi înapoi : Nici un copil ? Nici un cîine ? Nici un automobil ? Privi la stînga : Nici un copil. Nici un cîine. Nici un automobil. Privi la dreapta şi înainte : Nici un copil, şi nici un cîine, şi nici un automobil ! Privi în lungul celor patru căi nesfîrşite care închipuiau străzi : Nici o casă. Nici o casă ! Nici măcar o căsuţă. Nici măcar o cocioabă. Nici măcar un perete rămas în picioare, fie oricît de stingher, de zdruncinat, de şovăitor. Numai hornurile împungeau cerul după-amiezii tîrzii ca nişte degete de cadavre. Ca oase ale unui schelet uriaş. Ca nişte pietre de mormînt. Degete de cadavre, care încercau să-l apuce pe Dumnezeu, care ameninţau cerul. Degete de cadavre, descărnate, uscate, încovoiate, putrede. În oricare dintre cele patru direcţii ar fi privit, şi avea impresia că ar putea străbate cu privirea cale de kilometri pornind de la intersecţia la care se afla : nici o vietate. Nimic. Nimic viu. Miliarde de aşchii de piatră, miliarde de ţăndări de piatră, miliarde de fărîme de piatră. Un oraş făcut fărîme în chip necugetat, de către un război necruţător. Miliarde de fărîme şi cîteva sute de degete de cadavre. Altmin-

teri nici o casă, nici o femeie, nici un copac. Numai pustiu. Dărîmat, ciopîrţit, strivit, răscolit, sfărîmat. Numai pustiu. Pustiu. De-a lungul a kilometri, de-a latul a kilometri, pustiu. Se afla într-un oraş pustiu şi în gură avea un gust searbăd, greţos. Nu mai era mîndru. Excelenta lui bună dispoziţie rămăsese în urmă, da, departe în urmă, se prăbuşise lîngă ultimii copii, lîngă ultimul cîine şi lîngă ultimele automobile. „Pînă şi aerul de aici e mort", se gîndi. Simţea degetele de cadavre încleştate în jurul pieptului. Era atîta linişte, că nu îndrăznea să respire.

Scoase planul oraşului, îl ţinu strîns în mînă şi i se păru că se ţine strîns de el. Se uită după soare, care coborîse mult şi se întindea prăfuit cu aur peste aburii oraşului îndepărtat. Vedea ca printr-un val de ceaţă turlele bisericilor. „Turlele nu există în realitate, sînt o născocire", se gîndi el. Atît de aproape erau degetele de cadavre, atît de strîns îl ţineau în încleştarea lor. „Numai degetele de cadavre există în realitate, şi sfărîmăturile. Astea nu sînt o născocire."

Îşi propuse ca, în ceasul de drum pe care îl mai avea înainte, să meargă de două ori mai repede. Umbla pe mijlocul străzii. De fapt era silit să umble pe mijlocul străzii, deoarece casele dărîmate şi răscolite se prăbuşiseră adesea mult în faţă şi lăsau din lărgimea străzii numai o fîşie îngustă, o cărare strîmtă şi întortocheată ca potecile folosite de animalele sălbatice. Privirea îi era fixă, ochii aţintiţi în pămînt. Dar nu reuşi să-şi regăsească mîndria prematură şi buna dispoziţie exuberantă. Pierdute, sfărîmate, moarte.

Deodată văzu că în acest oraş mort, fără case, fără zgomote, presărat cu degete de cadavre, exista totuşi ceva viu : iarbă. Iarbă verde. Iarbă ca la Hopedale. Iarbă obişnuită. Milioane de fire. Modestă. Sărăcăcioasă. Dar verde. Vie ca părul morţilor. Înspăimîntător de vie. Iarbă ca pretutindeni în lume. Uneori cam încărunţită, întristată, închircită, prăfuită. Totuşi verde şi vie. Pretutindeni iarbă vie. Rînji. Dar

rînjetul îngheţă, pentru că mintea lui începu să fie frămîntată de un gînd, un singur gînd. Rînjetul deveni cenuşiu şi prăfuit, ca iarba în unele locuri. Dar acoperit cu un strat de gheaţă. „Iarbă de cimitir", gîndea mintea. Iarbă? Da, iarbă, fireşte. Dar iarbă de cimitir. Iarbă de morminte. Iarbă de ruine. Iarbă înspăimîntătoare, îngrozitoare, îndurătoare, cenuşie. Iarbă de cimitir care nu-ţi îngăduie să uiţi, plină de grozăviile trecutului, saturată de aduceri-aminte, iarbă veşnică pe morminte. Care nu-ţi îngăduie să uiţi, zdrenţuită, sărăcăcioasă: un gigantic covor de iarbă care nu-ţi îngăduie să uiţi, aşternut peste mormintele lumii.

Iarbă. Dar altceva nu mai întîlni în cale. Ba da. Îi ieşiră înainte un stîlp de felinar, o cabină de telefon şi o coloană de afişaj. Asta întîlni în cale. Şi stîlpul de felinar, trist, strîmb, încovoiat veni către el şi chicoti sugrumat de lacrimi:

— Nu mai pot să luminez. Sînt distrus. Sînt lichidat. Ruinat. Complet ruinat. Nu mai dau lumină. Nu mai strălucesc. Mi-am pierdut însăşi raţiunea de a fi: nu mai luminez.

Iar la un colţ de stradă îl aştepta o cabină de telefon tristă, spartă, ciuruită şi-i şopti sugrumată de lacrimi:

— Mi-au sfîşiat măruntaiele şi mi-au şterpelit creierul. Şi cartea mea cea frumoasă, nouă şi roşie, cu multe numere şi nume. S-au dus, toate. Acuma nici dracu nu mai telefonează de aici. Numai iarba asta ordinară se instalează confortabil înăuntrul meu.

Şi pe urmă o coloană de afişaj strîmbă şi guralivă îi făcu semn şi murmură cu voce groasă, toantă, sugrumată de lacrimi:

— Oare nu-i ruşinos, domnule? Să n-ai măcar un singur afiş. Nu-i aşa? Nici un apel, nici o reclamă de film, nici o ordonanţă. Nimic. Ruşinos, nu-i aşa? În afară de asta stau aici atît de strîmbă şi de goală! De fapt, toate mi se trag de la bombe, ştiţi, faptul că stau strîmbă acum. Şi celelalte. Totul vine de la bombe.

Bombele astea au într-adevăr un efect impresionant. Îngrozitor, ruşinos de impresionant.

Şi toate, felinarul, cabina de telefon şi coloana de afişaj, erau la fel de triste şi de sugrumate de lacrimi. Iar Bill Brook, canadianul, aviatorul, fermierul din Labrador, era ca ele : trist. Şi se simţea ca ele : încovoiat, ciuruit, strîmb. Şi-şi mări paşii cu cîţiva centimetri. Soarele din spatele lui obosise şi nu mai privea decît pe jumătate peste silueta oraşului. Bill Brook, plutonierul, care pornise atît de mîndru şi de bine dispus, făcea acuma paşi de uriaş. Iar aceştia se stingeau fără ecou în oraşul dezolant, mort, întins la pămînt, care nu mai era oraş, ci pustietate numai, şes, deşert, cîmp, ogor presărat cu piatră : lăcaş al păcii eterne fără pace, cu iarbă verde-cenuşie şi cîteva sute de hornuri rămase în chip uimitor în picioare, degete de cadavre, uscate, sumbru-ameninţătoare.

Bill Brook nu se simţea la largul lui şi fu mulţumit cînd se văzu deodată pe un pod uşor curbat şi fără balustradă, care trecea peste un canal îngust, ce curgea cu sclipiri verzi-cenuşii peste un strat de nămol negru. Uită cu mulţumire de pustietatea care-l înconjura pe rază de kilometri. Pe neaşteptate se simţi fericit şi aproape că ar fi bătut din palme ca pe vremea cînd primea în dar vreo jucărie, bărbatul acesta de douăzeci şi şase de ani, cînd văzu pe malul canalului cîteva grădiniţe viu colorate, frînghii cu rufe şi dîre subţiri de fum.

— Chiar şi copii, îi ţîşni printre dinţii laţi şi albi.

Fiindcă acolo ţipau copii, o femeie cînta, cîţiva bărbaţi înjurau la un joc de cărţi, apa ţîşnea dintr-o stropitoare, un cîine tuşea. Chiar şi copii, iar pe frînghia de rufe izmenele, ciorapii, sutienele azurii şi roze fluturau şi vîsleau în vînt şi făceau semne agitîndu-se : „Hei, domnule plutonier, apropiaţi-vă cu încredere ! Veniţi fără grijă pînă aici, domnule plutonier, zău aşa, nu vă sfiiţi. Veniţi !"

Şi Bill Brook, omul din Labrador, se simţi parcă despovărat şi bătu cu amîndoi pumnii în bucata de balustradă care mai rămăsese din greşeală pe pod.

Şi se gîndi fericit: „Ia te uită! Bărăcile astea de scînduri, ce mici şi drăguţe! Ca nişte mici palate apetisante! Iar din ferestre şi prin acoperişuri răsar burlanele astea încîntătoare, drăgălaş îndoite şi răsucite. Şi din aceste minunate trompe de burlane negre ca smoala iese un fum atît de albastru, de vioi, de încreţit. Fum de lemn, fum de carton, fum de scînduri şi garduri furate. Fum veritabil, însufleţit, plin de vitalitate, candid, albastru ca bolta cerului şi încreţit! Aşteaptă o clipă, fum bătrîn şi îndrăzneţ, o clipă, bătrîn cîine care tuşeşti într-una, o clipă, sutiene minunat de frumoase, aşteptaţi o clipă: Vin! Vin acolo jos, la voi, dacă n-aveţi nimic împotrivă."

Canadianul îşi desprinse mîinile de pe balustradă, ocoli o grămadă joasă de moloz şi lunecă pe povîrniş pînă la o potecă nisipoasă. Poteca, presărată cu nisip gălbui, şerpuia pînă la cîteva căsuţe înconjurate de grădini şi deodată se şi iviră două femei care-şi ştergeau mîinile de şorţuri şi se uitau la străin cu priviri lacome şi curioase, curioase de oameni, curioase de ceva nou. Şi iată că o stropitoare încetă brusc să mai susure şi o fată se opri în aşteptare, lingîndu-şi vîrful nasului cu limba. Dar cele două femei, şi stropitoarea, şi fata fură dezamăgite. Străinul, această noutate, evenimentul, nu făcu tot drumul pînă la ele. Îşi lungiră gîturile, femeile, stropitoarea şi fata, dar el nu se apropie.

Străinul se opri mai înainte. Se opri fiindcă în faţa lui, pe marginea taluzului, lîngă poteca presărată cu nisip gălbui, doi oameni şi o pisică şedeau şi pescuiau. Oamenii pescuiau cu beţe şi sfoară şi viermi. Pisica, numai cu ochii. Aici se opri străinul. Iar femeile, şi stropitoarea, şi fata, cînd văzură asta, se apucară din nou de treabă.

Cei doi oameni şedeau pe zidul taluzului şi deasupra apei atîrnau trei picioare. Trei picioare? Trei picioare. Unul dintre cei doi oameni era bătrîn, şi cărunt, şi uzat, şi şmecher, şi glumeţ. Celălalt era foarte tînăr. Şi avea un singur picior care să-i poată atîrna peste peretele taluzului. Şi apoi mai era şi pisica, şi

ea se prefăcea indiferentă și plutind în alte sfere decît cele pămîntești. Dar Bill Brook văzu că avea o mutră foarte lacomă de pește. Asemenea mutre fac și pisicile din Hopedale, întocmai ca asta.

Bill Brook rîse și apoi îi salută pe cei doi oameni (salut în care intra, de fapt, și pisica), oprindu-se lîngă ei. Oamenii priviră în sus. Și-l priviră de parcă el și salutul lui s-ar fi aflat la o depărtare de zece kilometri. Pe urmă, cel mai în vîrstă dădu din cap și se vedea cît de colo că înainte, povestise o istorioară cu haz. Dădu din cap. Tînărul, care rămăsese doar cu un singur picior ce-i atîrna peste taluz, nu dădu din cap. Dar îl mai privi o dată și-l strămută cu încă o sută de kilometri mai departe. Îl strămută cu această privire simplă înapoi în Canada și în această Canadă nu era nici soare, nici dragoste, nici înțelegere. Îl strămută într-o țară fără stropitoare, fără cîini, fără ochi de fată. Și-l părăsi acolo și nu-și mai risipi privirea asupra lui. Continuă să fărîmițeze cu grijă cîteva resturi de tutun într-o bucată de hîrtie, pe care o potrivise pe ciotul de picior și o netezise cu latul palmei. Canadianul simți cei o sută de kilometri și simți că a fost alungat într-o țară fără înțelegere, și ca să nu rămînă atît de departe, se așeză pe zid, lîngă bătrîn. Scoase pachetul de țigări și-l dădu bătrînului. Și-l lămuri prin semne că poate să-l păstreze și că ar fi bine să-l împartă cu tînărul. Bătrînul îl privi dintr-o dată de la mare apropiere și zise:

— Mulțumesc.

Rosti asta ca și cum ar fi vrut să spună: „Vezi, ești un băiat de treabă. Mi-am dat seama numaidecît. Chiar și fără țigări."

Și spunînd asta îi întinse tînărului de lîngă el pachetul cu țigările ce i se cuveneau. Tînărul însă le luă din pachet încet, cu deosebită grijă parcă, apucîndu-le între degetul mare și arătător, apoi începu așa, într-o doară, plictisit, să le arunce în apă. În apa canalului, departe. Una cîte una. O făcea cu multă plăcere. Opt țigări aruncă, una cîte una, din vîrfurile degetelor, departe, în apa neagră-verzuie a canalului, și pisica pri-

vea după ele stîrnită. Bill Brook își încreți fruntea. Pe urmă se gîndi la acel singur picior care atîrna de pe zidul taluzului.

Bătrînul își ridică sprîncenele stufoase și ninse pînă ce aproape se uniră cu părul și mîrîi către tînăr :

— *Spleen,* așa-i ? Dar la oameni nu prea te pricepi.

Tînărul linse țigara, o lipi, scuipă un fir de tutun în canal și zise, fără să-și miște gura :

— Mai bine dă-mi un foc.

Pe urmă priviră toți trei peste apa negră-verzuie, cu sclipiri vîscoase argintii.

Lui Bill Brook îi era frig în țara fără soare și fără stropitoare, și atunci scoase planul orașului și se agăță de el. Îl întrebă pe bătrîn dacă pe aici putea ajunge la Billbrook. În cartierul Billbrook, repeta el plin de importanță. De parcă pentru cei doi pescari cu trei picioare ar mai putea să existe și altceva care să se numească Bill Brook. Bătrînul dădu din cap, ridică de șase ori degetele lui scurte, pe care le murdărise cu pămînt negru cînd scormonise după rîme, apoi zise :

— Minute. Arătă încă o dată șaizeci de degete scurte și negre : Șaizeci de minute.

Bill Brook se uită după soarele brun-auriu, și cînd văzu că dispăruse, se gîndi : „Acum nu mai pot să ajung în Billbrook, în cartierul Billbrook, în cartierul meu. Înseamnă să mă apuce miezul nopții pînă să mă întorc."

Și aproape se bucură că trebuia să apuce calea-ntoarsă. Se gîndi la bietul felinar strîmbat, se gîndi la cabina de telefon cea tristă, și la nefericita coloană de afișaj. Se ridică în picioare. Bătrînul lăsă privirea să-i alunece în sus, de-a lungul picioarelor lungi în pantaloni albaștri de uniformă. Își linse degetul mare și arătătorul ca să fie curate, apucă stofa albastră cu grijă, o pipăi plin de respect și-și alungi buza de jos în timp ce-și rostea avizul de specialist :

— Bun, bun.

Bill Brook privi în jos. Îi era puțin cam rușine.

— Bun, da, bun, zise totuși, pe urmă. Apoi arătă către cele patru puncte cardinale și întrebă : Totul distrus ?

Bătrînul răspunse. O făcut încet, abia auzit :

— Totul, şi dădu din cap. Trei ceasuri la stînga. Trei ceasuri la dreapta. Într-acolo şi în spate, la fel. Totul. Şi mai spuse bătrînul : Barmbek, Eilbek şi Wandsbek, şi Hamm şi Horn, spuse. Şi Hasselbrook. Şi St. Georg şi Borgfelde. Spuse : Rothenburgsort şi Billwerder. Şi Hammerbrook. Şi Billbrook. Şi spuse Hamburg, şi spuse portul şi încă o dată Hamburg. Şi o spuse în aşa fel încît Bill Brook crezu că spusese Canada şi că spusese Hopedale. Portul, spuse, şi Hamburg ! Şi pe urmă voi să ridice din nou degetele lui scurte, pline de pămînt şi să-i enumere străinului cifre, dar se răzgîndi, dădu din mîini şi zise numai : Ah ! În două nopţi. În două nopţi, totul distrus. Totul.

Şi braţul lui se roti într-un cerc în care încăpea lumea întreagă. Bill Brook ridică două degete :

— Două nopţi ? Nu ! Două ? Două nopţi ?

Rîse zgomotos şi speriat. Rîse, şi rîsul suna ca nişte mici ţipete, zgomotoase şi speriate. Oraşul ăsta mare şi puternic — în două nopţi ? Nu ştia ce ar fi putut face altceva decît să rîdă. Se gîndi la Hopedale şi se gîndi : două nopţi. Hopedale ar deveni o nălucă. Hopedale nici n-ar mai exista după două nopţi. Dispărut. Şters. Se gîndi că poate zece mii de oameni zac morţi sub oraşul strivit. Rîse : Zece mii de morţi. Striviţi, turtiţi şi morţi. Zece mii în două nopţi. Un oraş întreg ! În două nopţi. Striviţi, turtiţi, morţi.

Canadianul nu se putea opri din rîs. Dar nu rîdea de bucurie şi nici din plăcere. Rîdea. Rîdea din neîncredere, din surprindere, din uimire, din îndoială. Rîdea pentru că nu-şi putea imagina asemenea lucru. Rîdea pentru că i se părea cu neputinţă. Rîdea pentru că era o monstruozitate. Rîdea pentru că-l treceau fiori reci, pentru că faptul îl ţintuia pe loc, pentru că-l îngrozea. Îl îngrozea, şi el rîdea. Canadianul stătea în uniforma lui albastră curată, într-un nemărginit, de neuitat pustiu de pietre şi de morţi şi rîdea. Stătea seara pe malul canalului, cu faţa lui curată, proaspăt rasă, lîngă doi pescari, şi aceştia aveau feţe prăfuite, zbîrcite şi numai trei picioare. Aşa stătea canadianul, către seară, pe malul canalului, şi rîdea.

Atunci, cu gura lui care nu se mişca, cel cu un singur picior aruncă o vorbă peste nămolul negru-verzui. Şi vorba plesni ca o palmă dată peste obraz. Şi în timp ce o rostea, se uită în aşa fel la militarul care rîdea, încît acestuia îi rămase rîsul în gît, ca un strigăt de disperare.

Dar bătrînul simţise că străinul nu putea face altceva decît să rîdă. Şi simţise că era un rîs de groază. Că era plin de groază, îngrozitor. Îngrozitor nu numai pentru ei doi, îngrozitor şi pentru cel care rîdea. Şi bătrînul zise către cel cu un singur picior :

— Nu te pricepi la oameni, ţi-am mai spus-o.

Tînărul tremura. Şi bătrînul mai zise o dată :

— Chiar aşa, nu te pricepi la oameni, ascultă-mă pe mine. Asta este.

Bill Brook nu înţelegea ce spuneau cei doi. Dar simţea ura din ochii celui cu un singur picior. Şi văzu că ochii bătrînului îl rugau să plece. Canadianul mîngîie uşor cu piciorul blana pisicii.

— Ei, zise, noapte bună.

— ...bună, se grăbi să răspundă bătrînul... bună.

Bill Brook se întoarse şi plecă, şi se gîndi : „Bine am făcut că am plecat".

Cînd ajunse iar pe stradă, văzu cîteva pete roşii pe cer şi se simţi tulburat. Lăsate de soarele care apusese. „Pete de sînge", se gîndi, şi începu să facă paşi mari şi energici în direcţia soarelui care se îneca în sînge. „Adevărate pete de sînge — respingătoare", se gîndi. Dar iată că, pe neaşteptate, se ivi vîntul de seară. Şi-i ieşi în cale, binevoitor şi răcoros, şi era plin de frăgezime în adierea lui abia simţită dinspre oraş. Fraged era şi abia simţit, binevoitor şi binefăcător îi adia omului în faţă. Răcoritor şi prietenos, ca un vechi cunoscut din Canada. Vînt. Vînt din Hamburg. Vînt din Hopedale. Vîntul serii. Vîntul lumii. Răcoritor, abia simţit şi bătînd dinspre oraş. Vîntul serii şi al lumii. Canadianul îşi descheie larg cămaşa. Vînt, vîntul serii, tînguitor, vînt din oraşul strivit, vînt din oraşul turtit, vînt din oraşul mort. Respiraţie, respiraţie de noapte a zece mii de adormiţi prin strivire.

Canadianul mergea repede, repede şi cînta cu voce tare. Şi între timp se făcuse atît de întuneric, încît la fiecare cîţiva paşi piciorul i se lovea de cărămizi, grinzi arse şi bucăţi de moloz. Dar el nu înjură. Nici măcar o dată. Cînta cu voce tare, făcînd să vibreze întunericul. Cînta cu voce tare, cînta cu voie bună. Poate cînta fiindcă nu voia să înjure cînd se lovea. Poate cînta fiindcă nu voia să se gîndească la morţi. La cei zece mii de striviţi, cu respiraţia lor nocturnă, la vîntul acesta abia simţit şi tînguitor. Sau fiindcă era atît de întuneric. Da, poate că asta era, şi el cînta cu voce tare fiindcă era întuneric. Şi mergea repede, şi cînta. În faţa lui, în aburul luminii ceţoase, se afla oraşul. Oraşul ăsta smintit, cu un cartier numil Bill-brook. Care avea în centrul lui un braţ de mare cenuşiu-verzuie cu pînze albe. Şi mai avea, de pildă, zece mii de morţi într-un oraş al morţilor, care de asemenea îi aparţinea.

„Smintit oraş, se gîndi. Oraş smintit, viu şi mort!"

Şi mergea repede, şi cînta, şi era mulţumit că oraşul se afla aici, în faţa lui, că putea să-l vadă, să-l audă, să-l adulmece, cu viaţa lui de noapte, desfăşurîndu-se sub lumina ceţoasă-tulbure, tulbure şi plină de făgăduieli, cu braţul de mare în mijlocul lui. Şi mergea repede şi cînta cu voce tare făcînd să vibreze întunericul. Şi umbra lui mergea alături. Cînd îşi văzu umbra alături, se gîndi: „Dumnezeule, nu cumva aleargă?"

Pe urmă se căzni ca, măcar vreo zece paşi, să meargă încet de tot şi nu mai cîntă. Iar cînd voi să caute o stea din Hopedale şi se opri şi privi în sus către cerul de culoarea cernelii, auzi o voce care-l striga, de pe altă lume parcă, nefirească, inevitabilă, fantomatică. Şi-i striga:

„Hei, domnule Bill Brook, nu vreţi să priviţi puţin încoace? Să citiţi afişele mele cele mai recente?"

Şi vocea tunătoare de bas venea de la coloana cea strîmbă de afişaj, care în excesul ei de zel se înclină şi mai adînc către pămînt. Era pleşuvă, şi despuiată,

şi spectrală, şi licărea cenuşie, rotundă şi palidă pe catifeaua întinată a nopţii timpurii. Şi canadianul gonea.

„Iu-hu! Bill Brook! Ce-ai zice de o scurtă convorbire telefonică? O scurtă convorbire cu Canada, mă rog. Cum? Cam aşa: Văzut oraşul mort! Adulmecat zece mii morţi! Şi văzut sfărîmături, sfărîmături, sfărîmături. Sfărîmături de oameni, sfărîmături de piatră, sfărîmături ale oraşului, sfărîmături ale lumii. Dar nu fugi, Bill Brook, hei, iu-hu!"

Cabina de telefon, grasă, roşie-închisă, scheletică şi fără geamuri îşi legăna isteric uşa şi sîrmele rupte se răsuceau în vînt ca nişte şerpi. Canadianul mergea repede. Şi cînta. Şi pe urmă i se năzări că umbra lui parcă ar alerga. Îşi propuse să meargă încet. Dar mergea repede, canadianul. Atunci se ivi, rînjind şi poticnindu-se, stîlpul de felinar cel prostit, orbit, strîmbat şi devastat, care se bîlbîi emoţionat:

„Hei! *Hallo,* Billy, băiete! Vrei să-ţi luminez? Să-ţi luminez drumul acasă? Minunat de bine ştiu să luminez, drăguţule. Hei, Billy, rămîi, Billy!"

Canadianul gonea. Şi cînta cu voce tare. Îşi descheiase larg cămaşa. Vedea Hamburgul în faţă şi se gîndea: „Hopedale". Şi mergea repede. Făcea paşi uriaşi şi umbra lui gonea după el. Părea că goneşte. Vîntul de seară adia răcoros şi Bill Brook îl întîmpina cu pieptul gol şi fruntea fierbinte. Şi întunericul era o gură care scuipa. Şi scuipă pe neaşteptate doi ochi galbeni, care mocneau şi alunecau. Şi ochii veneau în întîmpinarea lui. Şi ochii se măreau. Şi erau galbeni, şi mocneau veninos către el.

„Trebuie să fie un automobil, îşi zise. Fireşte, ce altceva ar putea fi? Dar dacă nu e un automobil? Însă fără îndoială că e un automobil."

Tocmai cînd se gîndea că poate să nu fie, totuşi, un automobil, cei doi ochi care mocneau se opriră pe neaşteptate. Auzi un scîrţîit. Astea trebuie să fie frînele. Pe urmă monstrul orbi şi ochii se stinseră. Canadianul se apropie. Era un automobil.

— Ei, drăcia dracului! zise el şi rîse.

Apoi se gîndi că, la o adică, nici nu era nevoie să meargă atît de repede. Merse mai încet. Obesrvă că

era leoarcă tot. „Prea am alergat. Mult prea repede. Ca un smintit. Cred că nu mi-a priit orașul ăsta mort, cu cei zece mii de locuitori striviți. Cred că mi-era teamă. Poate că mi-era teamă. Firește : teamă.“

Recunoscu față de el însuși că-i fusese teamă. Nu cine știe ce, dar teamă totuși. „De ce să nu-mi fie îngăduit să mă tem ? E bine cînd poate să-ți fie teamă. Cîteodată e bine. Cei cărora nu le e teamă se fac boxeri, iar nasurile și sufletele lor sînt urîte, deformate și lățite de lovituri. Și ăstora nu le e îngăduit să se teamă. Sărmani boxeri. Rău de ei, dacă zece mii de morți nu le pricinuiesc teamă. Asemenea boxeri există mulți. Recunosc că mi-a fost teamă de cei zece mii cu capetele strivite, cu piepturile strivite. Dar acuma, în întîmpinarea mea vin case. Cu ferestre luminate, calde, cu oameni obișnuiți, vii.“

Bill Brook se opri și respiră adînc și cu sete, de parcă și-ar fi ținut răsuflarea ceasuri în șir. Iar vîntul de seară, care suflase asupra lui ca respirația morților, se încălzi și-i dădu încredere, ca respirația unui animal mare, cenușiu. Și animalul care-o exala se numea Hamburg. Și respirația lui mirosea a flori de glastră, a grădinițe proaspăt stropite, a masă de seară, a ferestre deschise, a oameni. Mirosea vie și caldă ca respirația vacilor, ca respirația cailor seara, în grajd.

Ba chiar, la colțul unei case ședea un cîine cu capul de cotei și spate de terier, și mătura cu entuziasm dalele tari de piatră, mișcîndu-și coada de la stînga la dreapta. Cînd canadianul ajunse la colț, văzu pricina pentru care coada de cîine fusese cuprinsă de entuziasm. Pricina era o fetiță de vreo treisprezece ani, care se juca de zor cu o minge. O arunca la perete pe la spate și o prindea iar la piept cînd mingea sărea înapoi de la perete. Poate că, în întunericul serii, cîinele luase mingea drept un animal necunoscut și ciudat. Iar mingea se arcuia ușor și cu zgomote limpezi între perete și pieptul fetiței de treisprezece ani, încolo și încoace. Și coada de cîine o însoțea : Perete — piept. Perete — piept. Perete — piept.

„Drăguț, se gîndi cel care venea din orașul mort. Drăguț. Dar peste cinci ani, nici ea n-o să se mai

joace aşa. Din cauza pieptului. Atunci o să aibă cam optsprezece ani. Sau douăzeci."

Rîse cu voce tare de gîndurile lui. Pe urmă merse mai departe. Şi merse cu paşi mari, siguri, în oraşul cel viu.

O oră mai tîrziu, cînd Bill Brook stătea în cada de baie a hotelului şi lăsa să-i curgă apă rece pe spate, negriciosul cel scund de alături apăru cu rîsul lui de cutie de conserve, îşi propti mîinile în deschizătura uşii şi ţipă din gîtlejul ca de tinichea :

— Hei, bătrîne, ai şi intrat în mocirlă, mă, şobolan bătrîn de smîrc, de trebuie să te speli numaidecît ? Ai avut vreo aventură murdară, aşa-i, bătrîne ? Sau ăia din propriul tău cartier au aruncat cu scîrnă în tine, nu-i aşa ?

Se încovoia de atîta rîs, de parcă vreun rachiu vătămător îi ardea maţele. Bill Brook azvîrli cu săpunul după el şi rînji :

— Ba de loc, am dat numai o raită prin oraşul mort. Am susţinut un meci de box cu zece mii de morţi. Şi toţi aveau cîte un picior amputat. Ia gîndeşte-te, toţi numai cu cîte un singur picior !

Cel cu păr negru şi rîs de tinichea holbă nişte ochi rotunzi, uriaşi şi deschise gura larg, prosteşte.

— Aha, zdrăngăni el din gîtlej, va să zică v-aţi ţinut de pileală !

Şi cu asta se potoli şi dispăru căscînd în camera de alături. Scurtă vreme după aceea Bill Brook îi auzi pe cei doi camarazi ai săi sforăind straşnic şi bărbăteşte.

Pe urmă se aşeză la masă, scoase faţa de masă şi acoperi lampa, în aşa fel încît cei doi care sforăiau să nu se trezească. Luă apoi hîrtie de scrisori. Şi pe urmă şezu în faţa colii goale şi privi către lampă. Voia să scrie despre Billbrook, despre cartierul Billbrook, despre cabina de telefon, despre coloana de afişaj, despre felinar. Voia să scrie despre cei doi pescari cu cele trei picioare, despre ţigările aruncate în apă şi despre iarbă, despre iarba cea mare, verde şi cenuşie a marelui oraş. Voia să scrie despre degetele de cadavre,

despre orașul cel mort și cei zece mii de locuitori ai lui turtiți și striviți. Voia să scrie despre orașul cel mort și despre fetița cu mingea. Despre asta voia să scrie. Asta voia să le scrie celor de acasă, celor din Canada, celor din Labrador. Dar pe urmă nu scrise nici un cuvînt despre asta. Pe urmă nu scrise nici un cuvînt despre orașul mort. Scrise numai despre Hopedale, despre vîntul din Hopedale, despre portul din Hopedale, despre apa din Hopedale. Privi către lampă. Și pe urmă adăugă în josul scrisorii încă o frază :

„Cred că nu e cine știe ce nenorocire că au murit cele două vaci". Asta scrise. Și pe urmă adăugă : „Nu, fără îndoială că nu e nici o nenorocire".

Lipi scrisoarea și zise :

— Într-adevăr, nu e chiar atît de gravă chestia cu cele două vaci.

Se ridică și stinse lumina. Apoi se duse la fereastră și privi afară în noapte. Jos, în apele Alsterului, se oglindeau stelele cerului. Și Alsterul curgea negru, prin mijlocul orașului. Și deodată geamurile începură să zăngănească. Afară trecea o coloană de camioane mari, grele. Ochii lor uriași și galbeni sclipeau în ceața nopții. Motoarele hîrîiau ca o turmă de elefanți turbați. Ferestrele zăngăneau tainic și agitate.

— Ce bine. Ce bine ! șopti canadianul și-și apăsă fruntea fierbinte de geamul rece. Ce bine că aici totul este atît de viu. Aici. Și la Hopedale.

Și, încet, se întoarse în mijlocul odăii. Ferestrele zăngăneau tainic și agitat.

Vedere din Blankenese[1]

La stînga se află Hamburg. Acolo unde e aburul acela gros. Provine de la forfota mare, de la oameni şi de la activitatea de acolo, din Hamburg.

Dincolo se află Finkenwerder. Daı Finkenwerder este mic, fiindcă se află dincolo, departe, şi la mijloc stă fluviul. Iar dincolo înseamnă destul de departe.

La dreapta se mai află cîteva case şi ici-colo o stradă sau un şanţ. Şi pe urmă, foarte aproape, e Marea Nordului. Şi acolo e abur gros. De la apa cea multă.

Aşa stau lucrurile la stînga, dincolo şi la dreapta. Hamburg, şi Finkenwerder, şi Marea Nordului. Dar în spate?

În spate sînt cîteva livezi şi cîteva păduri. În livezi şi în păduri se află vaci, balegi, ceaţă, neguri. Se află iepuri, soare, buruieni şi ciuperci. Din cînd în cînd se mai iveşte şi cîte un acoperiş de paie, o grămadă de gunoi, vizuini de vulpe, băltoace de ploaie şi drumeaguri şerpuite. Dar în afară de asta, nu prea multe. Şi pe urmă, destul de aproape, e Danemarca.

Deasupra e cerul şi acolo sînt înfipte stelele.

Dedesubt se află Elba. Iar aici, se află de asemenea înfipte stele. Aceleaşi stele care sînt pe cer se află şi în Elba. Poate că nici nu sîntem atît de departe de cer. Noi, cei din Blankenese. Noi, cei din Barmbek, din Bremen, din Bristol, Boston şi Brooklyn. Şi noi, cei de-aici, din Blankenese. Dar, bineînţeles, trebuie să le vezi, stelele astea care plutesc aici jos, în Elba, în Nipru, în Sena, în Hoangho şi în Mississippi.

Şi Elba? Elba pute. Pute, aşa cum put zoaiele unui oraş mare: a coji de cartofi, a săpun, a apă din vaze

[1] Suburbie a Hamburgului, pe malul Elbei, cu o faleză abruptă.

de flori, a napi, a oale de noapte, clor, bere şi a excremente de şobolani. Aşa pute ea, Elba. Cum numai lăturile cîtorva milioane de oameni pot puţi. Şi chiar aşa şi pute. Şi nu există pe lumea asta vreo emanaţie puturoasă pe care să n-o aibă.

Dar cei care o iubesc, care sînt departe şi cărora li-e dor de ea, aceia spun : miroase. A viaţă miroase. Miroase a patrie, aici, departe pe globul pierdut. A Germania. O ! Şi miroase a Hamburg şi a lumea largă. Şi spun : Elba. O spun duios, şi cu tristeţe, şi cu nesaţ, aşa cum rosteşti numele unei fete. Aşa : Elba !

Odinioară existau aici nave uriaşe. Vapoare, cargouri vechi, palate plutitoare, care se încumetau să-şi ia rămas bun cu voioşie, fără lacrimi. Care, ca nişte imense blocuri de locuinţe, ca nişte gigantice case terestre şi cu multe caturi, construite cu îndrăzneală şi cu multă fantezie, se legănau în port şi stimulau forfota nocturnă a cheiurilor, leneşe, blazate, sătule de întinderile fără sfîrşit ale mării. Odinioară le vedeai aici, aceste ciclopice muşuroaie plutitoare de termite, luminate de milioane de licurici, blînde, mărinimoase, sclipind tainic în verde şi în roşu, şi arzînd în alb incandescent. Îşi îngăduiau o sosire agitată, fără lacrimi, extravagantă, însoţită de o fanfară zgomotoasă. Sosirea şi plecarea : muzică vioaie de fanfară. Aşa era odinioară. Ieri.

Fie că plecau pline de nostalgie, şi de vigoare, şi de îndrăzneală pe apele întinse ale lumii — fie că soseau pline de răsuflarea lumii şi de mărfurile lumii şi de înţelepciune, adunate toate pe lacurile dintre continente : totdeauna se legănau îndrăzneţe în radă, titani pe lîngă remorcherele hîrîitoare, înălţîndu-şi contururile cu sclipiri vagi, pe după fumul gros al vapoarelor, fortăreţe inatacabile, stîncoase, semeţe. Întotdeauna, din boturile celor o mie de ferestre ca nişte ochi bulbucaţi de buldog scînteia o îndrăzneală nemăsurată. Întotdeauna, din boturile de alamă ale fanfarei vibra o bucurie fără margini. Întotdeauna, în boturile trufaşe ale coşurilor răbufnea şi clocotea, izbea şi fu-

mega un prisos de vigoare. Vigoare care țîșnea ca un abur lăptos din tuburile cu bot de pește ale sirenelor. O Elbă veselă, plină de dorințe, bucuroasă de viață.

Așa era. Odinioară. Ieri.

Dar vine uneori o vreme, și ea se lasă mai cenușie decît se lasă ceața cenușie a Hamburgului peste străvechea și veșnic tînăra Elbă, o vreme cînd îndrăzneala, și bucuria, și vigoarea rămîn pe mare, cînd rătăcesc pe țărmuri străine, reci, pustii. Atunci bucuria, îndrăzneala și vigoarea sosesc în port cu mare întîrziere.

Sînt vremuri cenușii ca aburii, cenușii ca pîcla, cenușii ca lumea întreagă, vremuri în care se poate întîmpla ca epave de oameni mici, palizi, scoase de ape la suprafață, să fie aruncate pe nisipul murdar cenușiu-gălbui din Blankenese sau Teufelsbrücke. Atunci se întîmplă ca morții aceștia inumani, umflați de apă și puțind a pește să se lovească de păpurișul din Finkenwerder sau Moorburg, foșnind și șușotind. Așa se face că, în aceste zile cenușii, oameni care iubesc, care nu sînt iubiți, disperați, osteniți de viață, mîhniți de moarte, care au curajul să se sinucidă și cărora le lipsește curajul să trăiască — oamenii fără vlagă, lipsiți de bucurii și lipsiți de prieteni, cărora le-a mai rămas ca unic prieten șuvoiul Elbei, cărora nu le-a mai rămas decît puterea de a-și lua viața — așa se face că acești oameni (și asta se întîmplă în nopțile cenușii), că acești oameni îmbătați de apa Elbei, pe care apa Elbei îi amețește de moarte, se izbesc cu vuiet surd, amenințător de pontoanele din Altona și de punțile debarcaderelor. Se izbesc înăbușit și ritmic, monoton și uniform ca răsuflarea omenească. Fiindcă acuma ritmul lor este bătaia valurilor Elbei, răsuflarea șuvoiului de apă — apa Elbei este acuma sîngele lor. Și pe urmă cadavrele reci și palide biciuiesc cu jale zidurile cheiurilor din Köhlbrand și Athabaskahöft. Și singurele lor alămuri de fanfară sînt țipetele de alamă ale pescărușilor care fîlfîie lubric și plini de lăcomie deasupra leșurilor de oameni-pești. Așa se petrec lucrurile în vremurile cenușii.

Vapoare uriaşe, înfometate după întinderile mării, blocuri de locuinţe lacome de oceanul nesfîrşit, palate încercate de vînturile lumii, toate într-un veşnic du-te-vino, cu muzica gălăgioasă de fanfară din alămuri pîntecoase.

Epave omeneşti înnebunite de apă, oameni vii avînd nostalgia morţii, leşuri saturate de apă, obişnuite cu valurile, îndrăgostite de valuri, pline de rămas bun şi de irevocabil, în ţipătul de alamă, singuratic şi batjocoritor al pescăruşilor cu aripi subţiri :

Elbă plină de dorinţe, plină de suferinţe ! Viaţă plină de dorinţe, plină de suferinţe !

Dar pe urmă sosesc ceasurile de nepotolit, de neînlăturat, de neuitat în care oameni tineri, cuprinşi de nostalgia aventurilor, stau seara pe misterioasele lăzi de lemn care poartă misteriosul nume de ponton, un nume legat de plescăitul şi clipocitul încîntătoarelor înălţări şi coborîri provocate de respiraţia şuvoiului de apă. Tot mereu vom sta pe pontoanele ferme şi legănate, şi vom simţi în noi o anume bucurie, vom întrezări în noi o anume îndrăzneală şi vom recunoaşte în noi o anume vigoare. Tot mereu vom sta pe pontoane, avînd îndrăzneala de a înfrunta aventurile acestei vieţi, şi sub picioare vom simţi respiraţia lumii.

Deasupra noastră sclipeşte ursa-mare — sub noi se învolburează şuvoiul apei. Între ele stăm noi : în lumina care rîde, în ceaţa cenuşie a nopţii. Şi sîntem flămînzi şi plini de speranţă. Sîntem flămînzi de dragoste şi plini de speranţă în viaţă. Şi sîntem flămînzi de pîine şi plini de speranţă că ne vom întîlni. Şi ni-e foame de plecarea în depărtări şi sîntem plini de speranţa că vom sosi la destinaţie.

În vremurile cenuşii vom sta tot mereu pe pontoanele mirosind a lemn putred, legănîndu-se adormite şi respirînd viaţă, vom sta aici cu foamea noastră fierbinte şi cu speranţa noastră sfîntă.

Şi ne dorim, în vremurile cenuşii, vremuri fără palate plutitoare, să avem curajul de a vieţui pe micile motonave, vasele de pescuit şi modestele cutere de

coastă, ne dorim o băutură arzătoare în măruntaie şi o lînă moale călduroasă în jurul pieptului şi o aventură în suflet. Ne dorim curajul de a pleca, curajul de a ne lua rămas bun, curajul de a înfrunta furtuna şi marea.

Şi ne dorim (în vremurile cenuşii, în care nu există nave mari) ca atunci cînd ne întoarcem plutind pe Elba, cu muşchii istoviţi, pe micul cuter de pescuit care ne duce acum spre casă cu gîfîitul lui astmatic, să trăim odată din plin senzaţia de întoarcere cu încărcătură bogată şi cu experienţă. Să simţim odată în sînge oraşul nostalgiei noastre, oraşul întoarcerii, numele Hamburg să răsune ca un strigăt, ca un geamăt, minunat, dureros — să simţim odată din plin întoarcerea-acasă. Şi ne dorim să fim istoviţi de muncă şi obosiţi de vîntul puternic pe cuterele mici de pescuit, în timp ce sporovăim, frecăm puntea, înjurăm sau tăcem — ne dorim bucuria fără seamăn şi încărcată cu lacrimi a întoarcerii-acasă într-un oraş pe malul mării.

Iar seara, cînd stăm pe pontoanele legănate — în acele zile cenuşii — spunem : Elba ! Şi gîndim : Viaţă ! Şi gîndim : Tu şi eu. Spunem, strigăm, suspinăm : Elba — şi gîndim : Lume ! Elba, spunem, noi care sperăm, care flămînzim. Ascultăm duduitul inimilor metalice ale cuterelor mici, îndrăzneţe, sărăcăcioase, istovite, credincioase — dar în taină auzim din nou suflarea puternică a vaselor-mamut, cele mari, cele măreţe, cele imense. Vedem micile cutere tremurînd seara în şuvoiul apei, cu un ochi roşu şi altul verde — dar în taină, noi cei vii, cei flămînzi, cei plini de speranţă, vedem din nou coloşii cu ochi bulbucaţi, ce risipesc lumină, cu muzică de fanfară, vedem uriaşii, palatele.

Stăm pe legănatele pontoane ale serii şi simţim tăcerea, cimitirul îl simţim şi moartea — dar în adîncul inimii auzim din nou vuietul, mugetul şi duduitul şantierelor navale. În adîncul inimii simţim viaţa — iar tăcerea care pluteşte peste şuvoiul apei va plesni ca

o minciună, izgonită de zgomot, de bucuria vieții gălăgioase! Așa simțim — în adîncul inimii, seara, pe pontoanele pline de șoapte.

Elbă, Elbă puțind a oraș și izbită de cheiuri, legănînd noroaie și învolburînd nisipuri sub fîlfîit de pescăruși, Elbă cenușiu-verzuie, mare și bună!

În stînga, Hamburg, în dreapta, Marea Nordului, în față, Finkenwerder și în spate, aproape, Danemarca. În jur Blankenese. Deasupra cerul. Dedesubt Elba. Și noi: în mijlocul lor!

AFARĂ ÎN FAȚA UȘII

O piesă pe care teatrele nu vor s-o reprezinte și publicul nu vrea s-o vadă

(1946)

Dedicată lui
Hans Quest

PERSONAJELE SÎNT:

Beckmann, unul dintre aceia
Soția lui, care l-a uitat
Prietenul ei, care o iubește
o Fată, al cărei bărbat s-a întors acasă cu un singur picior
Bărbatul ei, care a visat-o de-a lungul a o mie de nopți
un Colonel, care e foarte bine dispus
Soția lui, căreia îi e frig în camera ei încălzită
Fiica lui, care tocmai se află la cină
Soțul ei, de o ironie mușcătoare
un Director de cabaret, care ar vrea să fie curajos, dar apoi preferă să fie laș
doamna Kramer, care nu e nimic altceva decît doamna Kramer și tocmai asta e îngrozitor
Bătrînul, în care nu mai crede nimeni
Antreprenorul de pompe funebre, care rîgîie
un Măturător de stradă, care are altă meserie
Celălalt, pe care fiecare dintre noi îl cunoaște
Elba.

Un om se întoarce în Germania.

A lipsit multă vreme omul acesta. Foarte multă vreme. Poate că prea multă vreme. Şi se întoarce cu totul altul decît era cînd a plecat. După înfăţişare pare a fi rudă apropiată cu acele plăsmuiri pline de fantezie aşezate pe cîmp ca să sperie păsările (iar seara, uneori şi pe oameni). La suflet arată tot aşa. A aşteptat afară, în frig, o mie de zile. Iar biletul de intrare l-a plătit cu rotula genunchiului. Iar după ce a aşteptat o mie de nopţi, afară în frig, pînă la urmă s-a întors totuşi acasă.

Un om se întoarce în Germania.

Şi iată că aici îi e dat să trăiască un film năstruşnic. În timpul spectacolului e nevoit să se ciupească de mai multe ori de braţ, fiindcă nu-şi dă seama dacă e treaz sau dacă nu cumva visează. Dar pe urmă vede că lîngă el, în dreapta şi în stînga, sînt mulţi alţii, şi cu toţi se întîmplă acelaşi lucru. Şi atunci îşi spune că, totuşi, asta trebuie să fie realitatea. Ei, şi după ce s-a terminat spectacolul, iată-l că stă din nou în stradă, cu burta goală şi cu picioarele înţepenite de frig, şi-şi dă seama că de fapt n-a fost decît un film banal, un film cît se poate de banal. Despre un om care se întoarce în Germania, unul dintre aceia. Unul dintre aceia care se înapoiază acasă şi pînă la urmă nu se înapoiază totuşi acasă, fiindcă „acasă" nu mai există pentru ei. Fiindcă pentru ei, „acasă" înseamnă afară, în faţa uşii. Germania lor e afară, în noaptea ploioasă, pe stradă.

Asta e Germania lor.

Vîntul geme. Elba clipoceşte, izbindu-se de pontoane. E seară. Antreprenorul de pompe funebre. Pe cerul în amurg se profilează silueta unui om

Antreprenorul de pompe funebre *(rîgîie de mai multe ori — şi de fiecare dată spune)* : Gîr ! Gîr ! De parcă... gîr ! De parc-ar fi muşte ! Ca muştele chiar aşa. Aha, iată pe unul din ăia. Colo la ponton. Parc-ar fi în uniformă. Da, poartă o manta soldăţească veche. Capelă n-are. Şi părul, scurt ca peria. Stă destul de aproape de apă. Stă cam prea aproape de apă. Asta-i suspect. Cei ce stau seara, în întuneric, pe lîngă apă sînt fie îndrăgostiţi, fie poeţi. Sau o fi vreunul dintre cei mulţi în uniformă cenuşie, care nu mai au chef de nimic. Care trag obloanele şi-şi încheie pentru totdeauna socotelile. Unul dintr-ăştia pare să fie cel de pe ponton. Stă prea aproape de apă. Prea însingurat. Nu-i vorba de o pereche de îndrăgostiţi, ăia umblă totdeauna cîte doi. Şi nici poet nu e. Poeţii poartă părul lung. Dar ăsta de-aici, de pe ponton, are o perie pe cap. Curioasă întîmplare cu ăsta, de-aici, de pe ponton, foarte curioasă. *(De jos se aude un plescăit greu şi sumbru. Silueta a dispărut.)* Gîr ! Gata ! S-a dus. A sărit. Prea stătea aproape de apă. N-a putut să reziste. Şi uite că s-a dus. Gîr ! Un om moare. Ei şi ? Atîta tot. Vîntul continuă să bată. Elba continuă să clipocească. Tramvaiul continuă să-şi sune clopoţelul. Tîrfele continuă să stea albe şi molatice la ferestre. Domnul Kramer se întoarce pe partea cealaltă şi continuă să sforăie. Şi nici un ceas — nici unul din lume, nu se opreşte. Gîr ! Un om a murit. Ei şi ? Atîta tot. Numai cîteva cercuri de apă stau mărturie pentru faptul că a existat. Dar şi astea s-au liniştit destul de repede. Şi după ce a dispărut, omul e şi el uitat, dispărut, fără vreo urmă, de parcă nici n-ar fi fost. Atîta tot. Ei, dar cineva plînge

aici. Ciudat. Un bătrîn stă aici şi plînge. Bună seara.

B ă t r î n u l *(nu cu jale, ci cutremurat)*: Copiii! Copiii! Copiii mei!

A n t r e p r e n o r u l d e p o m p e f u n e b r e: De ce plîngi, moşule?

B ă t r î n u l: Pentru că nu mai am nici o putere, vai, nu mai am nici o putere.

A n t r e p r e n o r u l d e p o m p e f u n e b r e: Gîr! Pardon! Da, asta-i cam prost. Totuşi, nu-i un motiv să te porneşti pe bocit, ca o mireasă părăsită. Gîr! Pardon!

B ă t r î n u l: Vai, copiii mei! Că doar toţi sînt copiii mei!

A n t r e p r e n o r u l d e p o m p e f u n e b r e: Oho, dar cine eşti dumneata?

B ă t r î n u l: Sînt Dumnezeu în care nu mai crede nimeni.

A n t r e p r e n o r u l d e p o m p e f u n e b r e: Şi de ce plîngi? Gîr! Pardon!

D u m n e z e u: Fiindcă nu mai am nici o putere. Se împuşcă. Se spînzură. Se îneacă. Se omoară, azi o sută, mîine o sută de mii. Şi eu, eu nu mai am nici o putere să-i opresc.

A n t r e p r e n o r u l d e p o m p e f u n e b r e: Da, e trist, tare trist, moşule. E tare trist. Dar nimeni nu mai crede în tine. Asta e!

D u m n e z e u: Tare trist! Eu sînt Dumnezeu în care nu mai crede nimeni. Tare trist! Şi nu mai am nici o putere, copiii mei, nu mai am nici o putere. E tare trist, tare trist.

A n t r e p r e n o r u l d e p o m p e f u n e b r e: Gîr! Pardon! Ca muştele! Gîr! La dracu!

D u m n e z e u: De ce rîgîi mereu atît de scîrbos? E un lucru îngrozitor!

A n t r e p r e n o r u l d e p o m p e f u n e b r e: Da, da, înfiorător. Într-adevăr înfiorător. Boală profesională. Sînt antreprenor de pompe funebre.

D u m n e z e u: Moartea? O duci bine! Tu eşti dumnezeul cel nou. În tine cred oamenii. Pe tine te

iubesc. De tine se tem. Tu ești de neînlăturat. De tine nu se poate nimeni lepăda. Nu te poate huli. Da, tu o duci bine. Ești dumnezeul cel nou. De tine nu poate scăpa nimeni. Tu, Moarte, ești dumnezeul cel nou. Dar te-ai îngrășat. Îmi amintesc de tine că erai cu totul altfel. Mult mai slabă, mai uscată, mai ciolănoasă, dar acum ești rotofeie, și grasă, și bine dispusă. Pe vremuri moartea avea totdeauna o înfățișare atît de înfometată!

Moartea: Ei da, în veacul ăsta am pus nițică osînză pe mine. Afacerile merg strună. Războaiele se țin lanț. Morții, ca muștele! Stau lipiți de pereții acestui veac ca muștele. Stau pe prichiciul veacului, țepeni și uscați ca muștele.

Dumnezeu: Dar rîgîiala? De ce rîgîi atît de scîrbos?

Moartea: Sînt prea îndopat cu mîncare. Îngrozitor de îndopat. Atîta tot. În vremurile noastre nici nu mai poți scăpa de rîgîiala asta. Gîr! Pardon!

Dumnezeu: Copii, copii! Și eu nu mai am nici o putere! Copii, copiii mei! *(Pleacă.)*

Moartea: Ei, atunci noapte bună, moșule. Du-te la culcare. Bagă de seamă să nu nimerești cumva și tu în apă. Abia adineauri a mai pornit-o unul pe drumul ăsta. Bagă bine de seamă, moșule. E trist, trist de tot. Gîr! Du-te acasă moșule. Oricum, nu mai ai nici o putere. Nu-l plînge pe cel care mai adineauri a făcut bîldîbîc în apă. Ăla cu mantaua soldățească și cu părul ca peria. O să te sleiești de-atîta plîns! În zilele noastre, cei care stau seara pe malul apei nu mai sînt îndrăgostiți și nici poeți. Ăla care stătea acolo, ăla era numai unul dintre aceia care nu mai vor sau nu mai pot. Care pur și simplu nu mai sînt în stare să rabde, și pe urmă, într-o seară, coboară undeva, în liniște, în apă. Bîldîbîc. S-a sfîrșit. Lasă-l în pace, nu mai boci, moșule. O să te sleiești de-atîta bocit. Ăsta era numai unul dintre aceia care nu mai sînt în stare să rabde, unul dintre cei mulți cu mantale soldățești cenușii... unul... doar...

În apele Elbei. Plescăitul monoton al valurilor mici.
Elba. Beckmann.

Beckmann: Unde mă aflu? Doamne, unde mă aflu oare?

Elba: La mine.

Beckmann: La tine? Şi... tu cine eşti?

Elba: Cine aş putea fi, măi prostănacule, cînd sari în apă de pe debarcaderul de la St. Pauli?

Beckmann: Elba?

Elba: Da, chiar ea. Elba.

Beckmann *(se miră)*: Tu eşti Elba?

Elba: Ei, şi-acum holbezi copilăreşte ochii, aşa-i? Ţi-ai închipuit poate că ai de-a face cu o fată visătoare, cu obrazul palid-verzui? Gen Ofelia, cu nuferi în părul despletit? Sau poate ţi-ai închipuit că veşnicia se va desfăşura pentru tine în braţele mele înmiresmate ca florile de crin? Nu, fiule, în privinţa asta te-ai înşelat. Nu sînt nici visătoare şi nici înmiresmată. O apă cumsecade pute. Da. A ulei şi a peşte. Ce cauţi aici?

Beckmann: Vreau să mă odihnesc. Colo, sus, nu mai pot să rabd. Nu mai sînt în stare să îndur atîtea. Vreau să mă odihnesc. Să fiu mort. Toată viaţa, de-aci înainte, să fiu mort. Şi să mă odihnesc. În sfîrşit, să mă odihnesc în pace. Să mă odihnesc zece mii de nopţi.

Elba: Dai bir cu fugiţii, mucosule, aşa-i? Îţi închipui că nu mai poţi să rabzi, nu? Colo sus, nu? Ţi se pare că ai îndurat destule, măi, fărîmă de om? Şi fiindcă veni vorba, cîţi ani ai, mă ageamiu descurajat?

Beckmann: Douăzeci şi cinci. Şi acuma, vreau să mă odihnesc.

Elba: Ia te uită, douăzeci și cinci! Și restul anilor vrea să se odihnească. Douăzeci și cinci și cobori în apă, noaptea, pe ceață, fiindcă nu mai poți răbda. Și ce anume nu mai poți răbda, măi moșneagule?

Beckmann: Nimic, nimic nu mai pot răbda, acolo sus. Nu mai pot răbda de foame. Nu mai pot să șontîcăiesc pînă în fața patului meu și de acolo să șontîcăiesc iar afară din casă, fiindcă patul e ocupat. Piciorul, patul, pîinea — nu mai pot să rabd, înțelegi?

Elba: Nu. Măi sinucigaș mucos. Nu, să-ți intre în cap! Îți închipui cumva că dacă nevastă-ta nu mai vrea să se hîrjonească de loc cu tine fiindcă îți tîrîi piciorul și-ți ghiorăie mațele, poți să mi te vîri mie pe sub fustă? Să sari așa, pur și simplu, în apă? Mă, dacă toți cei care flămînzesc ar vrea să se înece, bunul și bătrînul nostru Pămînt ar deveni pleșuv ca o chelie de hamal bătrîn, pleșuv și luciu. Nu, băiete dragă, așa ceva nu se cade. La mine nu-ți merge cu fandoseli din astea. Eu te șterg din controale. Ar trebui să-ți dau jos pantalonii, să-ți trag cîteva, chiar așa, băiețaș! Cu toate că ai fost vreme de șase ani soldat. Toți au fost. Și toți își tîrîie piciorul, undeva în lumea asta. Dacă patul tău e ocupat, caută-ți altul. N-am nevoie de fărîma ta de viață sărăcăcioasă. Ești prea ieftin pentru mine, băiete. Ascultă sfatul meu de femeie bătrînă: Mai întîi trăiește-ți viața. Lasă-te călcat în picioare. Calcă-i și tu în picioare pe alții! Și cînd haznaua s-a umplut pînă aici, pînă sus, cînd ai fost călcat în picioare pînă ți-au amorțit toate oasele și cînd inima abia dacă ți se mai poate tîrî în patru labe, atunci poți să vii să mai stăm de vorbă despre asta. Dar acum trebuie să renunți la asemenea sminteală, ne-am înțeles? Acum, spală putina, tinere cu viitor de aur. Grămăjoara asta de viață pe care o ai înseamnă al dracului de puțin pentru mine. Păstreaz-o! Nu o vreau, mă ageamiu într-ale vieții.

Ţine-ţi gura băiete, pui de om! Vreau să-ţi spun ceva, în taină, mă, la ureche, vino încoace. Fac ceva pe sinuciderea ta! Mă, copil de ţîţă, ia te uită ce fac cu tine. *(Tare:)* Hei, băieţi! Aruncaţi-l pe puştiul ăsta de-aici afară, la mal, pe nisipul din Blankenese! O să mai încerce o dată, mi-a făgăduit chiar acum. Dar cu grijă, zice că are un picior schilod, ştrengarul, mucosul!

SCENA 1

Seară. Blankenese. Se aud vîntul și susurul apei. Beckmann. Celălalt.

Beckmann: Cine-i acolo? Acum, în miez de noapte. În apă. Hei! Cine-i acolo?

Celălalt: Eu.

Beckmann: Mulțumesc. Şi cine-i ăsta: Eu?

Celălalt: Eu sînt Celălalt.

Beckmann: Celălalt? Care Celălalt?

Celălalt: Cel de ieri. Cel de demult. Cel de totdeauna. Cel ce spune da, cel ce răspunde.

Beckmann: Cel de demult? De totdeauna? Tu ești cel din banca de la școală, din tren? Din gangul casei?

Celălalt: Cel din viscolul de la Smolensk. Şi cel din cazemata de la Gorodok.

Beckmann: Şi cel... din bătălia de pe Volga, Celălalt, ești și acela?

Celălalt: Şi acela. De asemenea, și cel de astăseară. Sînt și cel de mîine.

Beckmann: Mîine. Mîine nu există. Mîine va fi fără tine. Cară-te! N-ai chip.

Celălalt: De mine nu poți scăpa. Sînt Celălalt, care e totdeauna aici: Dimineața. După-amiezile. În pat. Noaptea.

Beckmann: Cară-te! Eu n-am pat. Zac aici, în murdărie.

Celălalt: Eu sînt și cel din murdărie. Eu sînt tot timpul. De mine nu scapi.

Beckmann: N-ai chip. Pleacă.

Celălalt: De mine nu scapi. Eu am mii de chipuri. Sînt glasul pe care oricine îl cunoaște. Sînt Celălalt, care e tot timpul prezent. Celălalt om, cel care răspunde. Cel care rîde cînd tu plîngi. Cel care te îmboldește cînd ostenești, sînt îmbolditorul, tainicul, cel ce nu-ți dă pace. Sînt optimistul, care vede binele în ceea ce e rău, iar felinarele le vede în cea

mai întunecată întunecime. Sînt cel care crede, care rîde, care iubeşte! Sînt cel care-şi continuă drumul, chiar dacă trebuie să meargă şchiopătînd. Sînt cel care spune da, cînd tu spui nu, sînt cel care aprobă şi cel care...

Beckmann: Spune da cît pofteşti. Dar pleacă. N-am nevoie de tine. Eu spun nu. Nu! Nu! Pleacă! Eu spun nu. Auzi?

Celălalt: Aud. Tocmai de aceea rămîn. Cine eşti, tu, cel care negi totul?

Beckmann: Mă cheamă Beckmann.

Celălalt: Dar pronume n-ai, tu, cel care negi totul?

Beckmann: Nu. De ieri. De ieri nu mă mai cheamă decît Beckmann. Beckmann, numai atît. Aşa cum masa se numeşte masă.

Celălalt: Dar cine-ţi spune ţie masă?

Beckmann: Nevastă-mea. Adică, aceea care mi-a fost nevastă. Poate nu ştii, dar am lipsit trei ani de acasă. Am fost în Rusia. Şi ieri m-am întors iar acasă. Asta a fost nenorocirea. Trei ani înseamnă cam mult, crede-mă. „Beckmann", aşa mi-a spus nevasta. Numai atît, „Beckmann". Şi asta, după ce am lipsit trei ani. Mi-a spus Beckmann, aşa cum îi spui mesei, masă. O mobilă care se numeşte Beckmann. Dă-o în lături din calea ta, mobila Beckmann. Iată de ce nu mai am alt nume, înţelegi?

Celălalt: Şi de ce zaci acum aici, pe nisip? În miez de noapte. Aici, pe malul apei?

Beckmann: Pentru că nu pot să mă scol. Cînd m-am întors, am adus cu mine şi un picior înţepenit. Aşa, ca amintire. Asemenea amintiri sînt bune, să ştii, altfel prea am uita repede războiul. Şi n-aş vrea cîtuşi de puţin să-l uit. Ar fi păcat, fiindcă totul a fost atît de frumos! Ce frumos a fost, măi fraţilor, nu-i aşa?

Celălalt: Şi de aceea zaci aici, seara, pe malul apei?

Beckmann: Am căzut.

Celălalt: Vai! Ai căzut. În apă?

B e c k m a n n : Nu, nu ! Crede-mă că nu ! Am vrut să fac bîldîbîc în apă. Cu bună ştiinţă. Nu mai puteam îndura. Şontorogeala şi şchiopătatul ăsta. Şi apoi, povestea cu nevasta, aceea care mi-a fost nevastă. „Beckmann" — numai atît mi-a spus, aşa cum îi spui mesei, masă. Şi celălalt, cel care era la ea, a rînjit. Şi pe urmă, ruinele astea de peste tot. Ogorul ăsta cu moloz, de-aici, de-acasă. De-aici, din Hamburg. Şi undeva, dedesubt, zace băiatul meu. Niţel descompus, acoperit cu mortar, putrezit. Carne putredă de om şi mortar de oase. Tocmai împlinise un an şi eu nici nu apucasem să-l văd. Acum însă, îl văd în fiecare noapte. Sub cele zece mii de pietre. Moloz, nimic altceva decît o grămăjoară de moloz. Mi-am zis că n-o s-o pot îndura şi pe asta. Şi atunci, am vrut să mă arunc. Mi-am închipuit că e foarte simplu : De sus de pe ponton. Bîldîbîc. Gata. S-a sfîrşit.

C e l ă l a l t : Bîldîbîc ? Gata ? S-a sfîrşit ? Ai visat. Că doar zaci aici, pe nisip.

B e c k m a n n : Am visat ? Da. De foame am visat. Am visat că m-a scuipat din nou la mal, Elba, tîrfa asta bătrînă. Nu m-a vrut. M-a sfătuit să mai încerc. Zicea că deocamdată n-am dreptul s-o fac. Că nu-s destul de copt, aşa zicea. Zicea că face ceva pe bucăţica mea de viaţă. Aşa mi-a spus la ureche, că face ceva pe sinuciderea mea. Că face ceva pe ea, aşa mi-a spus blestemata aia — şi s-a tocmit cu mine, slobodă la gură ca o precupeaţă din piaţa de peşte. Viaţa-i frumoasă, zicea, şi uite că zac aici cu ţoalele ude, pe plaja de la Blankenese şi mi-e frig. Tot timpul mi-e frig. În Rusia mi-a fost tare frig, multă vreme. M-am săturat să-mi tot fie frig. Şi Elba, bătrîna asta blestemată... da, toate astea trebuie să le fi visat, din pricina foamei.

C e l ă l a l t : Vine cineva. O fată sau ceva în genul ăsta. Acolo. Uite că a şi sosit.

F a t a : E cineva aici ? Parcă am auzit pe cineva vorbind. Hei, e cineva aici ?

Beckmann: Da, aici zace cineva. Aici. Aici, jos, lîngă apă.

Fata: Ce cauţi acolo? De ce nu te ridici?

Beckmann: Zac, vezi bine. Jumătate pe mal şi jumătate în apă.

Fata: Cum aşa? Ridică-te! La început, cînd am văzut grămada asta întunecată de lîngă apă, mi-am închipuit că e un cadavru.

Beckmann: Ei, da, e o grămadă foarte întunecată, să ştii că ai dreptate.

Fata: Găsesc că ai un fel ciudat de a vorbi. Se întîmplă acum destul de des ca morţii să zacă seara pe mal. Cîteodată sînt umflaţi şi mustesc de apă. Şi albi, ca stafiile. De aceea m-am speriat atît de tare. Dar, slavă Domnului, dumneata eşti încă viu. Trebuie să fii însă ud pînă la piele.

Beckmann: Chiar şi sînt. Ud şi rece, ca un adevărat cadavru.

Fata: Atunci, ce mai aştepţi, scoală-te. Sau poate că te-ai rănit?

Beckmann: Şi asta. Mi-am pierdut rotula genunchiului. În Rusia. Şi acum sînt nevoit să şchiopătez prin viaţă cu un picior ţeapăn. Şi tot timpul mi se pare că totul merge de-a-ndaratelea în loc să meargă înainte. Să mă ridic, nici vorbă nu poate fi.

Fata: Ei, haide atunci. O să te ajut. Altfel ai să te prefaci încetul cu încetul în brotac.

Beckmann: Dacă eşti convinsă că n-o s-o pornesc iar de-a-ndaratelea, am putea să încercăm. Aşa. Mulţumesc.

Fata: Vezi, acum poţi să te şi ridici. Vai, dar eşti ud şi îngheţat. Dacă nu treceam pe-aici, fără îndoială că te-ai fi prefăcut în brotac. Pe lîngă asta, eşti aproape mut. Îmi dai voie să-ţi spun ceva? Locuiesc aici, în apropiere. Şi acasă am nişte rufe uscate. Vii cu mine? Da? Sau mîndria te opreşte să mă laşi să te şterg? Arăţi pe jumătate a brotac. Un brotac mut şi ud!

Beckmann: Mă iei cu dumneata?

Fata: Da, dacă vrei. Dar numai din cauză că ești ud. Sper că ești foarte urît și n-o să ai pretenții, ca să nu-mi pară rău că te-am luat cu mine. Te iau cu mine numai din cauză că ești atît de ud și de înghețat, asta ca să fim înțeleși! Și din cauză că...

Beckmann: Din cauză că? Mai e un din cauză că? Nu, numai din cauză că sînt ud și înghețat. Alt din cauză că nu există.

Fata: Totuși. Mai există totuși. Din cauză că ai un glas de o tristețe atît de deznădăjduită. Atît de șters și plin de disperare. Ei, dar astea-s prostii, nu-i așa? Să mergem, vino, străvechi brotac, mut și ud.

Beckmann: Stai! N-o lua așa la fugă. Piciorul meu nu-i în stare să te urmeze. Ia-o încet.

Fata: A, da! Prin urmare: încet. Ca doi brotaci de vremuri uitați, murați, înghețați.

Celălalt: S-au dus. Așa sînt ăștia care umblă în două picioare. Lumea asta e plină de oameni ciudați. Mai întîi se aruncă în apă și se agață cu înverșunare de ideea morții. Pe urmă, din întuneric se ivește întîmplător un altul cu două picioare, unul din aceia cu fustă, cu sîni și cu bucle lungi. Și uite așa, viața devine iar, dintr-o dată, nespus de încîntătoare și de dulce. Și nimeni nu mai vrea să moară. N-ar mai vrea să moară niciodată. Pentru cîteva bucle, pentru o piele albă și nițeluș iz de femeie. Și iată-i cum se scoală de pe patul de moarte și sînt la fel de sănătoși ca zece mii de cerbi în februarie. Învie pînă și cei care în apă ajunseseră pe jumătate cadavre, cei care nu mai puteau îndura chinurile de pe acest blestemat, dezolant și mizerabil glob pămîntesc. Cadavrele înecaților își pierd rigiditatea — pentru o pereche de ochi ca ăștia, pentru un pic de compătimire călduță și catifelată, pentru niște mînuțe din astea și pentru un gît zvelt. Chiar și cadavrele înecaților, ale celor care umblă în două picioare, ale acestor oameni ciudați de-aici, de pe pămînt...

SCENA 2

O cameră. Seara. O uşă scîrţîie şi se închide cu zgomot. Beckmann. Fata.

Fata: Aşa, acum o să pot vedea şi eu, la lumină, brotacul prins. Asta-i bună... *(rîde)* dar pentru numele lui Dumnezeu ce mai e şi asta?

Beckmann: Asta? Ochelarii mei. Da. Văd că rîzi. Sînt ochelarii mei. Din păcate.

Fata: Asta numeşti dumneata ochelari? Mi se pare că-ţi arde cu tot dinadinsul de glumă.

Beckmann: Da, ochelarii mei. Ai dreptate: poate că arată niţel cam caraghios. Cu ramele astea cenuşii de tinichea din jurul sticlelor. Şi pe urmă, şireturile astea cenuşii, care trebuie trecute pe după urechi. Şi chiar şiretul ăsta cenuşiu, care încalecă nasul! De pe urma lor te alegi cu un chip cenuşiu, de militar. Un chip de robot de tinichea. Un chip de mască de gaze. De fapt, chiar şi sînt ochelari care se poartă sub masca de gaze.

Fata: Ochelari care se poartă sub masca de gaze?

Beckmann: Ochelari care se poartă sub masca de gaze. Erau destinaţi soldaţilor cu vedere proastă. Ca să poată vedea şi ei, cît de cît, cînd aveau mască pe obraz.

Fata: Dar acuma, de ce mai umbli cu ei? N-ai alţii, obişnuiţi?

Beckmann: Nu. Am avut, ce-i drept. Dar s-au făcut ţăndări cînd m-au nimerit nişte gloanţe. Nu, nu-s de loc frumoşi. Dar sînt mulţumit că-i am măcar pe ăştia. Sînt din cale-afară de urîţi, ştiu. Şi din pricina asta simt uneori o oarecare sfială atunci cînd oamenii îşi bat joc de mine. Dar, la urma urmei, n-are nici o importanţă. Nu pot renunţa la ei. Fără ochelari mă simt cu totul pierdut. Zău aşa, mă simt cumplit de neajutorat.

Fata: Da? Fără ei te simţi neajutorat? *(Veselă fără asprime:)* Atunci, dă repede încoace plăsmuirea asta îngrozitoare. Aşa... Şi acum ce părere ai?

Nu, ai să-i primeşti înapoi numai la plecare. În afară de asta mă simt mai liniştită cînd ştiu că eşti atît de cumplit de neajutorat. Mult mai liniştită. De altfel, fără ochelari arăţi cu totul schimbat. Am impresia că înfăţişarea dumitale deznădăjduită se datorează numai faptului că eşti nevoit să priveşti tot timpul prin aceşti groaznici ochelari de mască de gaze.

Beckmann: Acum le văd toate ca printr-o ceaţă. Dă-mi-i înapoi. Nu mai văd nimic. Chiar şi dumneata, te-ai depărtat deodată. Totul e foarte neclar.

Fata: Minunat. Tocmai asta şi vreau. Şi dumitale o să-ţi priască, ai să vezi. Cînd porţi ochelari, parcă ai fi un strigoi.

Beckmann: Poate că sînt într-adevăr un strigoi. Unul rămas de ieri, pe care astăzi nu mai vrea nimeni să-l vadă. Un strigoi al războiului, reparat provizoriu în vederea păcii.

Fata *(sincer, cu căldură)*: Ba chiar un strigoi cenuşiu şi urîcios! Cred că porţi asemenea ochelari de mască de gaze şi în inimă, dumneata care deocamdată nu eşti om ci brotac. Lasă ochelarii la mine. Are să-ţi prindă bine dacă măcar într-o seară o să priveşti lumea ca printr-o ceaţă. Ţi se potrivesc măcar pantalonii? Ei, să zicem că merge. Uite aici, încearcă şi haina.

Beckmann: Oho! Mai întîi mă tragi afară din apă şi pe urmă mă laşi iar să mă înec. Asta-i o haină croită pe măsura unui atlet. Ai furat-o de la vreun uriaş?

Fata: Uriaşul e bărbatul meu. Era bărbatul meu.

Beckmann: Bărbatul dumitale?

Fata: Da! Credeai că fac negoţ cu haine bărbăteşti?

Beckmann: Unde e? Bărbatul dumitale?

Fata *(cu amărăciune, şoptit)*: Foamea, frigul, s-a prăpădit... cine ştie. E dat dispărut în bătălia de pe Volga. Asta s-a întîmplat acum trei ani.

Beckmann *(încremenit)*: Bătălia de pe Volga? Bătălia de pe Volga, da. Da, acolo s-au prăpădit

mulţi. Dar cîte unii se mai întorc. Şi atunci ăştia îmbracă lucrurile celor care nu se mai întorc. Bărbatul, cel care era bărbatul dumitale, cel care era uriaş, căruia i-au aparţinut lucrurile astea, s-a prăpădit acolo. Şi eu, eu vin acum aici, şi le îmbrac. E frumos asta, nu-i aşa? Aşa-i că e frumos? Şi haina lui e atît de uriaşă, încît aproape mă înec în ea. *(Repezit:)* Trebuie să mă dezbrac. Neapărat. Trebuie să-mi pun iar lucrurile mele ude. Mă ucide haina asta. Mă sufoc în haina asta. Sînt o adevărată batjocură în haina asta. O batjocură îngrozitoare, vulgară, pusă la cale de război. Nu mai vreau să port haina asta.

Fata *(cu căldură, disperată)*: Linişteşte-te, brotăcelule. Păstrează haina, te rog. Îmi placi aşa. În ciuda frizurii tale caraghioase. Şi pe asta ai adus-o tot din Rusia, nu? O dată cu ochelarii şi cu piciorul ai adus şi perii ăştia scurţi şi aspri. Vezi tu, aşa mi-am închipuit. Să nu crezi că-mi bat joc de tine brotăcelule. Nu, nici nu-mi trece prin minte. Arăţi atît de ciudat de trist, bietul meu strigoi cenuşiu: cu haina asta largă, cu părul ăsta şi cu piciorul ăsta ţeapăn. Nu te supăra, brotăcelule, nu te supăra. Nu văd nimic de rîs în asta. Nu, brotăcelule, arăţi atît de ciudat de trist. Îmi vine să izbucnesc în plîns, cînd te uiţi la mine cu ochii tăi deznădăjduiţi. Nu spui nimic. Spune ceva, te rog. Spune orice. Chiar dacă n-are nici o noimă, dar spune ceva. Spune ceva, e atîta linişte pe lumea asta. Spune ceva, ca să nu mai fim atît de singuri. Te rog, deschide măcar o dată gura. Doar n-ai să rămîi aşa mut, toată seara. Haide. Aşază-te. Aici, lîngă mine. Nu aşa departe. Poţi să vii mai aproape fără grijă, că doar mă vezi ca prin ceaţă. Hai, vino, dinspre partea mea poţi să şi închizi ochii. Vino şi spune ceva, ca să nu mai fim atît de singuri. Nu simţi ce tăcere înspăimîntătoare e în jurul nostru?

Beckmann *(dezorientat)*: Îmi place să mă uit la tine. La tine, da. Dar la fiecare pas mi-e teamă să nu pornesc iar de-a-ndaratelea. Crede-mă, aşa simt.

F a t a : Ei, asta-i. Înainte, înapoi. Sus, jos. Poate că mîine chiar, ne vine rîndul să zăcem în apă, umflaţi şi albi. Ca şoarecii, muţi şi reci. Astăzi însă mai avem puţină căldură. Poate că numai astă-seară. Brotăcelule, spune ceva, brotăcelule. Astă-seară nu-ţi mai dau drumul în valuri. Nu vorbi. Nu cred nici un cuvînt. Dar uşa, uşa, am s-o încui, e mai bine aşa.

B e c k m a n n : Lasă asta. Nu sînt brotăcel, şi nu e nevoie să-ncui uşa. Doamne, Dumnezeule, doar nu sînt brotac.

F a t a *(cu duioşie)* : Brotăcelule ! Mă, brotăcelule ! Strigoi cenuşiu, reparat şi ud.

B e c k m a n n *(cu totul absent)* : Simt o apăsare. Mă sufoc. Mă strînge de gît. Din pricină că văd atît de neclar. Toate sînt înecate în ceaţă. Şi mă strînge de gît.

F a t a *(cu teamă)* : Ce ai ? Spune, ce ai ? Spune !

B e c k m a n n *(cu teamă crescîndă)* : Simt că înnebunesc, încetul cu încetul. Dă-mi ochelarii. Iute. De vină e numai ceaţa asta din faţa ochilor. Iarăşi ! Nu pot scăpa de impresia că în spatele tău stă un bărbat ! De mai multă vreme. Un bărbat înalt. Un fel de atlet. Un uriaş, ştii. Dar numai din pricină că n-am ochelarii, fiindcă uriaşul are un singur picior. Şi vine din ce în ce mai aproape, uriaşul ăsta cu un picior şi cu două cîrje. Auzi : toc-toc. Toc-toc. Aşa răsună cîrjele. Acum e în spatele tău. Nu-i simţi răsuflarea în ceafă ? Dă-mi ochelarii, nu vreau să-l mai văd ! Uite, acum e chiar în spatele tău.

(Fata dă un ţipăt şi fuge afară. O uşă scîrţîie şi se închide cu zgomot. Apoi se aude foarte puternic acel „toc-toc" al cîrjelor.)

B e c k m a n n *(şopteşte)* : Uriaşul !

O l o g u l *(monoton)* : Ce cauţi aici ? În hainele mele ? În locul meu ? La nevasta-mea ?

B e c k m a n n *(parcă înlemnit)* : Hainele tale ? Locul tău ? Nevasta ta ?

Ologul *(în continuare foarte monoton și apatic)*: Și tu, ce cauți tu aici?

Beckmann *(șovăielnic, încet)*: Așa l-am întrebat și eu, aseară, pe bărbatul care era la nevasta mea. În cămașa mea era. În patul meu. „Ce cauți tu aici?", l-am întrebat. El și-a ridicat umerii, pe urmă i-a coborît iar și a zis: „Da, ce caut eu aici?" Așa mi-a răspuns. Atunci am închis la loc ușa dormitorului, ba nu, mai întîi am stins iar lumina. Și pe urmă m-am pomenit afară.

Ologul: Vino să-ți văd mutra sub lampă. Și mai aproape. *(Înăbușit:)* Beckmann!

Beckmann: Da. Eu. Beckmann. Credeam că n-ai să mă mai cunoști.

Ologul *(încet, dar nespus de dojenitor)*: Beckmann... Beckmann... Beckmann!!!

Beckmann *(chinuit)*: Oprește-te! Nu-mi mai rosti numele! Nu mai vreau să port numele ăsta! Oprește-te!

Ologul *(ca un automat)*: Beckmann. Beckmann.

Beckmann *(începe deodată să strige)*: Nu sînt eu acela! Nu mai vreau să fiu! Nu mai vreau să fiu Beckmann.

(Fuge afară. O ușă scîrțîie și se închide cu zgomot. Apoi se aude vîntul și un om alergînd pe străzile pustii.)

Celălalt: Stai! Beckmann!

Beckmann: Cine-i acolo?

Celălalt: Eu. Celălalt.

Beckmann: Iar ai venit?

Celălalt: Nici n-am plecat, Beckmann. N-am plecat, Beckmann.

Beckmann: Ce vrei? Lasă-mă să trec.

Celălalt: Nu, Beckmann. Drumul ăsta duce la Elba. Vino, drumul tău e aici, mai sus.

Beckmann: Lasă-mă să trec. Vreau să ajung la Elba.

Celălalt: Nu, Beckmann. Vino. Tu vrei să-ți continui drumul pe aici.

Beckmann: Să-mi continui drumul pe aici? Să trăiesc? Să merg mai departe? Să mănînc, să dorm, să fac toate astea?

Celălalt: Vino, Beckmann.

Beckmann *(mai mult apatic decît enervat)*: Nu mai rosti numele ăsta. Nu mai vreau să fiu Beckmann. Nu mai am nume. Să continui să trăiesc, cînd există un om, cînd există un bărbat cu un picior, care din pricina mea are numai un singur picior? Care are numai un picior fiindcă a fost un subofiţer Beckmann, care i-a spus: „Caporal Bauer, să rezişti neapărat pe poziţia dumitale pînă la capăt". Să trăiesc mai departe cînd există ologul ăsta care rosteşte mereu Beckmann? Neîntrerupt, Beckmann! Tot timpul Beckmann! Şi o spune de parcă ar spune mormînt. De parcă ar spune asasinat, sau ar spune cîine. Numele meu rostit de el sună ca: Sfîrşitul lumii! Îl rosteşte surd, ameninţător, deznădăjduit. Şi tu îmi spui să trăiesc mai departe? Stau afară, din nou afară. Ieri am stat afară. Azi stau afară. Mereu stau afară. Şi uşile sînt închise. Şi sînt un om cu picioare obosite, care atîrnă greu. Cu o burtă care ghiorăie de foame. Cu sînge care îngheaţă, aici, afară, în noapte. Şi ologul îmi rosteşte mereu numele. Şi noaptea nici măcar nu pot să mă odihnesc. Unde să mă duc, omule? Lasă-mă să trec!

Celălalt: Vino, Beckmann. Să ne continuăm drumul. Hai să facem o vizită cuiva. O să-i poţi înapoia.

Beckmann: Ce?

Celălalt: Răspunderea.

Beckmann: Să vizităm pe cineva? Da, aşa o să facem. Şi răspunderea, o să i-o înapoiez. Da, ai dreptate, aşa o să facem. Vreau să mă odihnesc o noapte fără ologi. I-o înapoiez. Da, îi duc înapoi răspunderea. Îi înapoiez morţii. Lui! Da, vino, să facem o vizită unui om, locuieşte într-o casă încălzită. În acest oraş, în oricare oraş. Să facem o vizită unui om, să-i dăruim ceva... unui om drăguţ, bun şi cuminte, care toată viaţa nu şi-a făcut decît

datoria, şi totdeauna numai datoria! Dar era o datorie înfiorătoare! Era o datorie îngrozitoare! O datorie blestemată... blestemată... blestemată! Vino! Vino!

SCENA 3

O odaie. Seară. O uşă scîrţîie şi se închide cu zgomot. Colonelul şi familia lui. Beckmann.

Beckmann: Poftă bună, domnule colonel.

Colonelul *(mestecă)*: Cum aţi spus?

Beckmann: Poftă bună, domnule colonel.

Colonelul: Ne întrerupi de la cină. Vii într-o chestiune chiar atît de importantă?

Beckmann: Nu. Voiam numai să mă lămuresc dacă să mă înec în noaptea asta sau să rămîn în viaţă. Iar dacă rămîn în viaţă, atunci să ştiu şi eu cum. Şi în acest caz, ziua, aş mînca şi eu, uneori, cîte ceva. Şi noaptea, noaptea aş vrea să dorm. Altceva nimic.

Colonelul: Ei, ei! Nu mai trăncăni aşa copilăreşte. Doar ai fost soldat, nu-i aşa?

Beckmann: Nu, domnule colonel.

Colonelul: Cum se poate? Că doar porţi uniformă.

Beckmann *(monoton)*: Da. De şase ani. Dar întotdeauna m-am gîndit că dacă aş purta chiar şi vreme de zece ani uniformă de factor poştal, n-ar fi cîtuşi de puţin un motiv ca să mă transform în factor poştal.

Fiica: Tăticule, dar întreabă-l o dată ce vrea de fapt. Tot timpul trage cu ochiul spre farfuria mea.

Beckmann *(prietenos)*: De afară, ferestrele dumneavoastră radiază atîta căldură! Voiam să mai văd şi eu cum te simţi cînd priveşti prin astfel de ferestre. Din interior însă, din interior. Ştiţi cum e

cînd dai noaptea de nişte ferestre atît de luminate şi de calde, şi eşti nevoit să stai afară?

Mama *(fără duşmănie, mai degrabă îngrozită)*: Tată, te rog, spune-i să-şi scoată ochelarii. Mă trec fiorii cînd văd aşa ceva.

Colonelul: Sînt aşa-zişii ochelari de mască de gaze, draga mea. Adoptaţi de Wehrmacht în 1934 şi destinaţi soldaţilor cu vederea slabă. De ce nu arunci porcăria asta? Războiul s-a sfîrşit.

Beckmann: Da, da. S-a sfîrşit. Toţi spun asta. Dar ochelarii îmi mai trebuie. Sînt miop, fără ochelari văd totul ca prin ceaţă. Aşa însă disting totul. Văd foarte bine, de-aici, ce aveţi pe masă.

Colonelul *(îl întrerupe)*: Ia spune, de ce te-ai tuns atît de ciudat? Ai stat la răcoare? Te-au prins cu ceva, aşa-i? Hai, dă-i drumul, ai intrat în vreo afacere necurată, nu? Şi te-au agăţat, aşa-i?

Beckmann: Aşa este, domnule colonel. Am intrat într-o afacere necurată. În bătălia de pe Volga, domnule colonel. Dar nu ne-a mers şi ne-au pus mîna în gît. Cîte trei ani ne-au dat, tuturor celor o sută de mii de oameni. Iar comandantul nostru s-a îmbrăcat în civil şi a mîncat icre negre. Vreme de trei ani, icre negre. Şi ceilalţi zăceau sub zăpadă şi gura le era plină de nisipul stepelor. Şi în strachinile noastre aveam apă fierbinte. Dar şeful trebuia să mănînce icre negre. Vreme de trei ani. Şi ne-au ras pe cap. Unii s-au ras şi de gît — alţii numai de păr, dar asta nu era atît de important. Cei cărora li s-a amputat capul nu mai aveau nici o grijă. Ăştia nu mai trebuiau să înfulece toată ziua icre negre.

Ginerele *(iritat)*: Ce părere ai, tată socrule. Ei? Ce părere ai?

Colonelul: Dragul meu, tînărul meu prieten, dumneata expui chestiunea dintr-un punct de vedere cu totul greşit. La urma urmei sîntem germani. Să rămînem, aşadar, la bunul nostru adevăr german. Cine pune preţ pe adevăr, acela înaintează totdeauna cel mai bine, spune Clausewitz.

Beckmann: Aşa este, domnule colonel. Sună frumos, domnule colonel. Cu un asemenea adevăr trebuie să fiu de acord. Mîncăm pe săturate, domnule colonel, într-adevăr pe săturate, domnule colonel. Îmbrăcăm o cămaşă curată şi un costum cu nasturi şi fără găuri. Şi pe urmă umplem soba cu lemne, domnule colonel, că doar avem şi sobă, domnule colonel, şi punem ceainicul la fiert pentru un mic grog. Şi pe urmă coborîm storurile şi ne aşezăm comod într-un fotoliu, că doar avem şi fotoliu. Camera e învăluită de mirosul parfumului fin pe care-l foloseşte soţia şi nu miroase a sînge, nu-i aşa, domnule colonel, nu miroase a sînge, şi ne bucurăm de patul curat, că doar avem şi paturi, domnule colonel, care ne şi aşteaptă în dormitor, moi, albe şi calde. Şi atunci, punem preţ pe adevăr, domnule colonel, pe bunul nostru adevăr german.

Fiica: E nebun.

Ginerele: Ba nu, e beat.

Mama: Să terminăm discuţia, tată. Mă ia cu frig cînd îl aud vorbind pe omul ăsta.

Colonelul *(fără asprime)*: Nu pot de loc scăpa de impresia că dumneata eşti unul dintre aceia cărora fleacul ăsta de război le-a încurcat noţiunile şi le-a rătăcit mintea. De ce n-ai ajuns ofiţer? Ai fi frecventat cu totul alte cercuri. Ai fi avut o soţie cumsecade, şi te-ai fi bucurat acum şi de o locuinţă cumsecade. Ai fi fost cu totul alt om. De ce n-ai ajuns ofiţer?

Beckmann: Vocea mea era prea domoală, domnule colonel, vocea mea era prea domoală.

Colonelul: Vezi, eşti prea domol. Să vorbim pe şleau, eşti unul dintre cei cam obosiţi, cam molîi, aşa-i ?

Beckmann: Aşa este, domnule colonel. E adevărat. Cam domol. Cam molîu. Şi obosit, domnule colonel, obosit, obosit, obosit ! Fiindcă nu pot dormi, domnule colonel, nici măcar o noapte, domnule colonel. De aceea şi sînt aici, domnule colonel, de aceea vin la dumneavoastră, domnule colonel,

fiindcă ştiu că mă puteţi ajuta. Vreau să mă pot odihni şi eu o dată. Nu-mi trebuie altceva, domnule colonel. Numai odihnă. Multă, multă odihnă.

M a m a : Doamne, ajută-ne ! Mi-e teamă. Omul ăsta îmi dă fiori de spaimă.

F i i c a : Copilării, mamă. E unul dintre cei care s-au înapoiat de acolo niţel cam scrîntiţi. Nu sînt periculoşi.

G i n e r e l e : Am impresia că e cam arogant, dumnealui.

C o l o n e l u l *(chibzuit)* : Lăsaţi-l pe seama mea, copii, cunosc acest soi încă de la regiment.

M a m a : Dumnezeule, uite că a adormit de-a-n picioarele.

C o l o n e l u l *(aproape părinteşte)* : Principalul e să-i iei niţel din scurt, atîta tot. Lăsaţi-l pe seama mea, o scot eu la capăt cu el.

B e c k m a n n *(de foarte departe)* : Domnule colonel ?

C o l o n e l u l : Ei, şi-acum spune, ce doreşti ?

B e c k m a n n *(de foarte departe)* : Domnule colonel ?

C o l o n e l u l : Te ascult, te ascult.

B e c k m a n n *(ameţit de somn, ca prin vis)* : Mă ascultaţi domnule colonel ? Atunci e bine. Dacă mă ascultaţi, domnule colonel. Fiindcă vreau să vă povestesc visul meu, domnule colonel. Visul acesta îl visez în fiecare noapte. Pe urmă mă trezesc fiindcă aud pe cineva urlînd înspăimîntător. Şi ştiţi cine e cel care urlă ? Eu însumi, domnule colonel, eu însumi. E caraghios, nu-i aşa, domnule colonel ? Şi pe urmă, nu pot să mai adorm. Nici o noapte, domnule colonel. Gîndiţi-vă, domnule colonel, să stai de veghe în fiecare noapte. De aceea sînt obosit, domnule colonel, îngrozitor de obosit.

M a m a : Doamne, ajută-ne ! Mă trec fiori.

C o l o n e l u l *(cu interes)* : Te trezeşti din cauza visului, dacă am înţeles bine ?

B e c k m a n n : Nu, din cauza urletului. Nu din cauza visului. A urletului.

Colonelul *(cu interes)*: Dar visul, el te face să urli, nu-i aşa?

Beckmann: Poate că vi se pare curios, dar aşa e. El e de vină. Fiindcă e un vis cît se poate de ciudat, credeţi-mă. Să vi-l povestesc. Mă ascultaţi, domnule colonel, nu-i aşa? Visez un om care cîntă la xilofon. Cîntă într-un ritm îndrăcit. Şi în acelaşi timp omul ăsta asudă, fiindcă e peste măsură de gras. Şi cîntă la un xilofon uriaş. Şi din pricină că e aşa de mare, la fiecare lovitură omul trebuie să gonească încolo şi-ncoace prin faţa xilofonului. Şi asudă fiindcă e într-adevăr foarte gras. Dar nu asudă cîtuşi de puţin sudoare, tocmai asta e ciudat. Asudă sînge, sînge fierbinte, întunecat. Şi sîngele îi curge de-a lungul pantalonilor, în două şuviţe late, astfel că de departe omul arată ca un general. Ca un general! Un general gras şi însîngerat. Probabil că e un general bătrîn, încercat în bătălii multe şi grele, fiindcă şi-a pierdut ambele braţe. Da, cîntă la xilofon cu două proteze lungi şi subţiri, care arată ca nişte mînere de grenade, din lemn şi cu cîte un inel de metal. E un muzicant cu totul ciudat, generalul, fiindcă plăcile xilofonului său uriaş nu sînt de loc din lemn. Nu, credeţi-mă, domnule colonel, credeţi-mă, sînt din oase. Vă rog să mă credeţi, domnule colonel, din oase!

Colonelul *(încet)*: Da, te cred. Din oase.

Beckmann *(ca în transă, de pe altă lume)*: Da, nu din lemn, din oase. Oase minunate, albe. Cranii are acolo, clavicule, oase ale bazinului. Iar pentru tonurile înalte, oase ale braţelor şi femure. După aceea urmează coastele, mii şi mii de coaste. Iar la urmă de tot, la marginea xilofonului, unde sînt tonurile cele mai înalte, acolo se află falangele de la mîini, cele de la picioare, dinţii. Da, dinţii sînt la urmă de tot. Acesta e xilofonul la care cîntă omul cel gras cu şuviţe de general. Nu-i aşa că e un muzicant caraghios, generalul ăsta?

Colonelul *(nesigur)*: Da, foarte caraghios. Foarte, foarte caraghios.

B e c k m a n n : Da, şi abia acum începe. Visul începe abia acum. Aşadar, generalul stă în faţa xilofonului uriaş din oase de om şi bate cu protezele lui un marş. *Gloria Prusiei,* sau *Badenweiler.* Dar de cele mai multe ori cîntă *Intrarea gladiatorilor* şi *Vechii camarazi.* De cele mai multe ori, pe astea le cîntă. Cunoaşteţi, fără îndoială, domnule colonel, *Vechii camarazi? (Fredonează.)*

C o l o n e l u l : Da, da. Bineînţeles. *(Fredonează şi el.)*

B e c k m a n n : Şi pe urmă sosesc şi ei. Pe urmă intră şi ei, gladiatorii, vechii camarazi. Pe urmă se ridică din gropile comune, şi geamătul lor însîngerat pute pînă la luna cea albă. Şi de aceea nopţile sînt aşa cum sînt. Amare ca scîrna de pisică. Şi roşii, roşii ca limonada de zmeură pe o cămaşă albă. Şi de aceea nopţile sînt aşa, că nu putem respira. Că ne sufocăm dacă nu avem o gură ca s-o sărutăm şi rachiu ca să bem. Pînă la lună, pînă la luna cea albă pute atunci geamătul însîngerat, domnule colonel, cînd vin morţii, morţii pătaţi cu limonadă.

F i i c a : Nu vă daţi seama că e nebun ? Zice că luna e albă ! Albă ! Luna !

C o l o n e l u l *(practic)* : Prostii ! Fără îndoială că luna e galbenă, cum a fost întotdeauna. Ca o felie de pîine cu miere. Ca o omletă. Totdeauna a fost galbenă, luna.

B e c k m a n n : Ba nu, domnule colonel, ba nu ! În acele nopţi, cînd vin morţii, atunci e albă şi bolnavă. Atunci e ca pîntecul unei fete care a rămas grea şi s-a înecat în gîrlă. La fel de albă, la fel de bolnavă, la fel de rotundă. Nu, domnule colonel, luna e albă în acele nopţi cînd vin morţii, şi geamătul lor însîngerat pute pătrunzător ca scîrna de pisică, pînă la luna cea albă, bolnavă şi rotundă. Sînge. Sînge. Pe urmă se ridică din gropile comune, cu fese putrezite şi uniforme însîngerate. Pe urmă se ivesc din adîncuri de oceane, din stepe şi de pe drumuri, din păduri răsar, din ruine şi mlaştini, învineţiţi şi degeraţi, înverziţi, descompuşi. Se ridică

din stepe, cu un singur ochi, fără dinţi, ciungi, ologi, cu măruntaiele sfîrtecate, fără ţeste, fără mîini, ciuruiţi, puţind, orbi. Sosesc năpustindu-se într-un puhoi înspăimîntător, nemărginit de mulţi, nemărginit de chinuiţi ! Valurile înspăimîntătoare şi nemărginite ale mării de morţi se revarsă peste marginile mormintelor şi se rostogolesc impetuoase, vîscoase, puturoase şi sîngeroase, copleşind întreaga lume. Şi atunci, generalul cu şuviţe de sînge îmi spune : „Subofiţer Beckmann, preia răspunderea. Fă apelul." Şi pe urmă, iată-mă stînd în faţa milioanelor de schelete care rînjesc prin golul gurii, în faţa fărîmelor, a grămezilor de oase, iată-mă purtînd răspunderea şi iată că ordon să se facă apelul. Dar camarazii nu numără de la stînga la dreapta. Îşi clănţăne înfiorător fălcile, dar nu numără. Generalul ordonă cincizeci de îngenunchieri. Oasele putrede trosnesc, plămînii pufăie, dar ei nu numără ! Oare asta nu-i nesupunere, domnule colonel ? Nesupunere vădită ?

Colonelul *(şopteşte)* : Da, nesupunere vădită !

Beckmann : Nu numără nici cît numără copiii cînd se joacă de-a v-aţi ascunselea. Dar îşi recompun rîndurile, descompuşii ăştia, se adună ca pe o scenă şi alcătuiesc coruri vorbite, coruri tunătoare, ameninţătoare, apăsătoare. Şi ştiţi ce urlă, domnule colonel ?

Colonelul *(şopteşte)* : Nu.

Beckmann : Beckmann, asta urlă. Subofiţer Beckmann. Tot timpul, subofiţer Beckmann. Şi urletul creşte. Şi urletul bubuie mereu mai aproape, animalic, cum numai zeii ştiu să răcnească, straniu, copleşitor. Şi urletul creşte şi bubuie, creşte şi bubuie ! Şi pe urmă urletul se înteţeşte, se înteţeşte şi mă gîtuie, pînă îmi răpeşte tot aerul. Şi atunci răcnesc, atunci încep să răcnesc în noapte. Atunci sînt nevoit să răcnesc, înfiorător răcnesc, înfiorător. Şi din pricina asta mă trezesc, pe urmă, totdeauna. În fiecare noapte. În fiecare noapte concertul pe xilofonul de oase, şi în fiecare noapte corurile vor-

bite, şi în fiecare noapte răcnetul înfiorător. Şi pe urmă nu mai pot să adorm, fiindcă eu eram cel care preluase răspunderea. Eu preluasem răspunderea. Da, eu preluasem răspunderea. Şi de aceea vin acum la dumneavoastră, domnule colonel, fiindcă vreau şi eu, în sfîrşit, să dorm. Vreau şi eu să pot iar dormi. De aceea vin la dumneavoastră, fiindcă vreau să dorm, vreau să pot dormi iar, în sfîrşit, şi eu.

Colonelul: De fapt, ce doreşti de la mine?

Beckmann: V-o înapoiez.

Colonelul: Ce?

Beckmann *(aproape naiv)*: Răspunderea. Vă înapoiez răspunderea. Oare nu vă amintiţi de loc, domnule colonel? Acel 14 februarie? Lîngă Gorodok. Erau 42 de grade sub zero. Aţi venit atunci pe poziţia noastră, domnule colonel, şi aţi spus: „Subofiţer Beckmann". „Ordonaţi!" am strigat eu. Şi pe urmă mi-aţi spus, şi răsuflarea dumneavoastră se lăsa ca o brumă pe gulerul dumneavoastră de blană — asta mi-o amintesc foarte bine, fiindcă aveaţi un guler de blană foarte frumos — şi pe urmă mi-aţi spus: „Subofiţer Beckmann, preia răspunderea pentru douăzeci de oameni. Te duci în recunoaştere în pădurea de la răsărit de Gorodok şi încerci să faci cîţiva prizonieri. E limpede? „Da, domnule colonel", am răspuns eu. Şi pe urmă am pornit în recunoaştere. Iar eu — eu purtam răspunderea. Şi am fost toată noaptea în recunoaştere şi s-au pornit împuşcăturile, şi cînd am ajuns iar la poziţiile noastre, lipseau unsprezece oameni. Iar eu purtam răspunderea. Da, asta-i tot, domnule colonel. Dar acum războiul s-a sfîrşit, acum vreau să mă odihnesc, acum vă înapoiez răspunderea, domnule colonel, n-o mai vreau, v-o înapoiez, domnule colonel.

Colonelul: Dar, dragul meu Beckmann, te chinuieşti fără nici un rost. A fost numai un fel de a vorbi.

B e c k m a n n *(fără enervare, dar cît se poate de grav)* : Ba da, ba da, domnule colonel. Nu e numai un fel de a vorbi. Răspunderea nu e numai o vorbă, o formulă chimică, prin care carnea omenească albă se preface în pămînt negru. Că doar nu poţi lăsa să moară oameni pentru o vorbă goală. Trebuie să găsim, undeva, un loc şi pentru răspunderea asta. Morţii — nu răspund. Dumnezeu — nu răspunde. Dar cei vii, ei întreabă. Întreabă în fiecare noapte, domnule colonel. Cînd stau şi veghez, atunci vin şi întreabă. Femei, domnule colonel, femei triste, îndoliate. Femei bătrîne, cu părul cărunt şi cu mîini aspre şi crăpate — femei tinere, cu ochii însinguraţi şi plini de suferinţă. Copii, domnule colonel, copii, copii mulţi şi mici. Şi pe urmă îmi şoptesc din întuneric : „Subofiţer Beckmann, unde e tatăl meu, subofiţer Beckmann ?“ „Subofiţer Beckman, unde mi-e băiatul, unde mi-e fratele, subofiţer Beckmann, unde mi-e logodnicul ?“ „Unde, subofiţer Beckmann ?“ „Subofiţer Beckmann, unde ? unde ? unde ?“ Aşa şoptesc pînă se luminează de ziuă. Sînt numai unsprezece femei, domnule colonel, la mine vin numai unsprezece. Cîte vin la dumneavoastră, domnule colonel ? O mie ? Două mii ? Dormiţi bine, domnule colonel ? Atunci desigur că nici nu înseamnă nimic pentru dumneavoastră dacă, la cele două mii, vă predau şi răspunderea pentru cele unsprezece ale mele. Puteţi dormi, domnule colonel ? Cu două mii de strigoi care vin noaptea ? Dar mai puteţi oare trăi, domnule colonel, puteţi trăi măcar o clipă, fără să strigaţi ? Domnule colonel, domnule colonel, dormiţi bine noaptea ? Da ? Atunci, desigur că nici nu înseamnă nimic pentru dumneavoastră, atunci o să pot în sfîrşit să mă odihnesc şi eu — dacă sînteţi atît de amabil şi o luaţi înapoi, răspunderea asta. Atunci, în sfîrşit, o să mă pot odihni şi eu cu sufletul liniştit. Liniştea sufletească, asta era, da, liniştea sufletească, domnule colonel. Şi pe urmă : să dorm ! Doamne, Dumnezeule !

C o l o n e l u l *(i se taie, totuşi, răsuflarea. Pe urmă rîde însă ca să scape de senzaţia de apăsare, dar nu rîde duşmănos, ci mai degrabă jovial şi răguşit, bine intenţionat şi spune nu prea sigur de sine)*: Tinere, tinere! Nu-mi dau prea bine seama, nu-mi dau prea bine seama. Ai devenit, cumva, un pacifist camuflat? Aşa niţeluş cam destructiv. Nu? Dar... *(rîde mai întîi şovăitor, dar pe urmă firea lui prusacă, sănătoasă învinge şi începe să rîdă în gura mare)* dragul meu, dragul meu! Aproape că-mi venea să te cred, dumneata eşti un mic ştrengar, nu-i aşa? Am dreptate? Ei? Vezi, eşti un ştrengar, nu? *(Rîde.)* Nostim, băiete, cît se poate de nostim! Te pricepi, ce-i drept e drept! Ei, şi umorul ăsta macabru! Să ştii că... *(se întrerupe ca să rîdă)* să ştii că pe chestia asta, cu numărul ăsta adică, poţi ajunge pe scenă! Chiar aşa, pe scenă! *(Colonelul nu vrea să-l jignească pe Beckmann, dar e atît de sănătos şi atît de teribil de naiv şi de vechi militar, încît nu reuşeşte să conceapă visul lui Beckmann decît ca pe o glumă.)* Cu ochelarii ăştia stupizi, cu tunsoarea asta ciudată şi caraghioasă! Ar trebui ca toată scena aceasta să fie acompaniată de muzică. *(Rîde.)* Doamne, ce vis nostim. Îngenunchierile, îngenunchierile acelea pe muzică de xilofon! Da, dragul meu, neapărat trebuie să-ţi prezinţi numărul pe scenă! Toată lumea o să rîdă, o să rîdă pe rupte!!! Doamne, Dumnezeule!!! *(Rîde cu lacrimi şi gîfîie.)* Şi zău că în primul moment n-am priceput că, de fapt, intenţionai să joci o scenă atît de hazlie. Aveam impresia că eşti într-adevăr niţel cam ţicnit. Nici nu mi-a trecut prin minte că eşti un comic atît de bun. Şi, dragul meu, ne-ai oferit, zău aşa, o seară deosebit de încîntătoare... care trebuie răsplătită. Ştii ce? Du-te pînă jos, în camera şoferului, ia-ţi apă caldă, spală-te, bărbiereşte-te. Să arăţi mai omeneşte. Şi pe urmă spune-i şoferului să-ţi dea un costum vechi de-al meu. Da, vor-

besc foarte serios! Aruncă la gunoi zdrenţele astea ale dumitale şi îmbracă-ţi un costum vechi de-al meu, lasă, poţi liniştit să-l primeşti, şi pe urmă o să te simţi iarăşi om, băiete dragă. Înainte de toate, trebuie să devii iar om!!!

Beckmann *(se trezeşte şi pentru prima dată se trezeşte şi din apatie)*: Om? Să devin om? Să devin, înainte de toate, iarăşi om? *(Strigă:)* Eu să devin om? Dar voi, voi ce sînteţi? Oameni? Oameni? Aşa? Cum? Da? Voi, oameni? Da?!?

Mama *(ţipă ascuţit şi pătrunzător; se aude căderea unui obiect)*: Nu! Ne asasinează! Nuuu!!! *(Un zgomot asurzitor, glasurile întregii familii se amestecă ţipînd.)*

Ginerele: Ţine lampa să nu cadă!

Fiica: Ajutor! S-a stins lumina! Mama a răsturnat lampa!

Colonelul: Liniştiţi-vă, copii!

Mama: De ce nu faceţi lumină?

Ginerele: Dar lampa unde e?

Colonelul: Aici. Uite că am găsit-o.

Mama: Slavă Domnului că s-a făcut iar lumină!

Ginerele: Şi derbedeul a dispărut. Din prima clipă nu mi-a plăcut mutra lui.

Fiica: Una, două, trei — patru. Ba nu, n-a furat nimic. Numai platoul s-a spart.

Colonelul: Lua-o-ar naiba de treabă! Ce rost o fi avut şi vizita asta?

Ginerele: Poate că e într-adevăr un prostănac.

Fiica: Nu, uite aici. Lipseşte sticla de rom.

Mama: Dumnezeule, tată, romul tău cel fin!

Fiica: Jumătatea de pîine... a dispărut şi ea!

Colonelul: Cum, pîinea?

Mama: A luat pîinea. Ei, dar de ce-o fi avînd nevoie de pîine?

Ginerele: Poate că vrea s-o mănînce. Sau s-o amaneteze. Puşlamalele astea nu se dau în lături de la nimic.

Fiica: Da, poate că vrea s-o mănînce.

M a m a : Bine, dar aşa... pîine goală ? !

(O uşă scîrţîie şi se închide cu zgomot.)

B e c k m a n n *(iarăşi în stradă. Se aude un gîlgîit)* : Au dreptate ăia. *(Din ce în ce mai beat :)* Noroc, ăsta te încălzeşte. Da, au dreptate ăia. Noroc ! Să ne apucăm acuma şi să jelim după morţi, cînd noi înşine stăm cu laţul de gît ? Noroc. Au dreptate ăia ! Morţii ne îngroapă şi pe noi. Ieri zece milioane. Astăzi s-au şi făcut treizeci. Mîine o să vină unul şi o să arunce în aer un continent întreg. Săptămîna viitoare, altul o să descopere o metodă prin care să ucidă toată lumea în şapte secunde cu zece grame de otravă. Iar noi să jelim ! Noroc ! Am o vagă impresie că a cam sosit vremea să ne căutăm o altă planetă. Noroc ! Au dreptate ăia. O să mă angajez la circ. Au dreptate ăia, măi, omul lui Dumnezeu. Colonelul mai-mai să crape de atîta rîs. Zicea că sînt numai bun să joc pe scenă. Şonticăind, îmbrăcat cu mantaua asta, cu mutra asta, cu ochelarii pe mutra asta şi cu peria de pe cap. Colonelul are dreptate, omenirea o să se tăvălească pe jos de atîta rîs. Noroc ! Trăiască domnul colonel ! Ăsta mi-a salvat viaţa. *Heil*, domnule colonel ! Noroc, trăiască sîngele ! Trăiască rîsul de pe morminte ! Mă angajez la circ, oamenii or să se tăvălească pe jos de atîta rîs, dacă lucrurile se vor petrece cu destulă groază, cu sînge şi mulţi morţi. Haide, clondir gîlgîitor, mai fă-ţi o dată datoria. Noroc ! Rachiul mi-a salvat viaţa, raţiunea mi s-a înecat ! Noroc ! *(Măreţ şi beat :)* Cel ce are rachiu, sau un pat, sau o fată, acela să-şi viseze ultimul vis ! Mîine s-ar putea să fie prea tîrziu ! Să-şi făurească din visul lui o arcă a lui Noe şi cu pînzele în vînt, bînd şi cîntînd, să pornească peste spaime spre întunericul veşnic. Ceilalţi să se înece în teamă şi deznădejde ! Cine are rachiu, e salvat. Noroc ! Trăiască sîngerosul colonel ! Trăiască răspunderea ! *Heil !* Mă angajez la circ ! Trăiască circul ! Întreg circul cel mare.

SCENA 4

O cameră. Directorul unui cabaret. Beckmann, puţin cam ameţit încă de băutură.

D i r e c t o r u l *(cu multă convingere)*: Vezi dumneata, mai ales în artă avem iar nevoie de un tineret care să adopte o atitudine activă faţă de toate problemele. Îndrăzneţ, chibzuit...

B e c k m a n n *(ca pentru sine)*: Chibzuit, da, foarte chibzuit trebuie să fie.

D i r e c t o r u l: ...un tineret revoluţionar. Avem nevoie de un spirit ca al lui Schiller, care a creat *Hoţii* la douăzeci de ani. Avem nevoie de un Grabbe [1], de un Heinrich Heine! De un asemenea spirit genial, tumultuos avem nevoie! De un tineret lipsit de romantism, legat de realitate, dîrz, care să privească drept în faţă laturile întunecate ale vieţii, nesentimental, obiectiv, înţelept. De oameni tineri avem nevoie, de o generaţie care să vadă lumea şi s-o îndrăgească aşa cum e. Care să preţuiască adevărul, să făurească planuri, să făurească idei. Nu e necesar să fie cine ştie ce filozofie adîncă. Pentru numele lui Dumnezeu, nimic desăvîrşit, matur şi pe deplin lămurit. Să fie ca un strigăt, un strigăt spontan al inimilor. Întrebare, nădejde, foame!

B e c k m a n n *(pentru sine)*: Foame, da, asta avem.

D i r e c t o r u l: Dar e necesar ca tineretul acesta să fie tînăr, pasionat şi îndrăzneţ, mai ales în artă! Uitaţi-vă la mine: încă de la şaptesprezece ani jucam pe scena unui cabaret de unde le arătam burghezilor mărginiţi colţii şi le stricam tot cheful. Ne lipsesc avangardiştii, cei care să poată prezenta chipul cenuşiu, viu, plin de suferinţă al vremurilor noastre!

B e c k m a n n *(pentru sine)*: Da, da: tot mereu să poţi prezenta. Chipuri, arme, strigoi. Trebuie mereu să prezinţi ceva.

[1] *Christian Dietrich Grabbe* (1801—1836), dramaturg german.

D i r e c t o r u l : Fiindcă a venit vorba de chipuri: De ce porţi acest soi de ochelari care dau o impresie aproape grotescă? Cum de-ai reuşit, omule, să-ţi procuri acest obiect original? Te apucă sughiţul, zău aşa, cînd îl vezi. Ciudată bazaconie îţi mai încalecă nasul!

B e c k m a n n *(ca un automat)*: Da, ochelarii mei de mască de gaze. Ni se dădeau la armată, nouă, celor cu vederea slabă, pentru ca şi cu masca de gaze să-l putem recunoaşte şi lovi pe duşman.

D i r e c t o r u l : Dar războiul s-a terminat doar de mult! S-a scurs multă vreme de cînd ducem o viaţă eminamente civilă! Şi dumneata te înfăţişezi încă în echipamentul ăsta militar.

B e c k m a n n : Nu trebuie să mi-o luaţi în nume de rău. Abia alaltăieri m-am înapoiat din Siberia. Alaltăieri? Da, alaltăieri!

D i r e c t o r u l : Siberia? Groaznic, nu? Groaznic. Ce să-i faci, războiul! Dar ochelarii, chiar n-ai alţii?

B e c k m a n n : Sînt fericit că îi am cel puţin pe ăştia. Asta e salvarea mea. Nu există altă salvare — alţi ochelari, voiam să spun.

D i r e c t o r u l : Bine, dar nu ţi-ai făcut din vreme rezerve, dragul meu?

B e c k m a n n : Unde, în Siberia?

D i r e c t o r u l : Ei da, desigur. În Siberia nu se putea! Uite, eu mi-am făcut un mic stoc de ochelari. Am fost deştept! Sînt fericitul posesor a trei perechi de ochelari, rasă pură, calitatea întîi, ramă de corn. Corn veritabil, dragul meu! Una galbenă pentru lucru. Una discretă pentru stradă. Şi una de seară, pentru scenă, înţelegi, nişte ochelari cu ramă neagră, grea, de corn. Ăştia sînt grozavi, dragul meu: clasa-ntîi!

B e c k m a n n : Din păcate, n-am ce vă oferi ca să-mi cedaţi şi mie o pereche. Eu însumi am impresia că sînt reparat provizoriu. Ştiu şi cît de imbecilă e înfăţişarea ochelarilor mei imbecili, dar ce să fac? N-aţi putea...

D i r e c t o r u l : Ce-ţi trece prin minte, dragă amice?

Nu pot renunţa nici măcar la una dintre perechile mele de ochelari. De ele depind inspiraţia, activitatea, dispoziţia mea.

Beckmann: Da, tocmai asta e: cu mine e la fel. Iar rachiu nu poţi avea în fiecare zi. Şi cînd s-a golit sticla, viaţa e ca plumbul: tenace, cenuşie, fără valoare. Probabil însă că pe scenă ochelarii ăştia de o urîţenie strigătoare la cer sînt mai de efect.

Directorul: Cum aşa?

Beckmann: Vreau să zic, mai caraghioşi. Oamenii rîd de se tăvălesc pe jos cînd se uită la ochelarii mei. Şi pe urmă părul, şi mantaua. Şi apoi mutra, trebuie să aveţi în vedere şi mutra mea! Toate astea sînt grozav de hazlii, nu-i aşa?

Directorul *(care începe să aibă o senzaţie neplăcută)*: Hazlii? Hazlii? Oamenilor li se opreşte rîsul în gît, dragul meu. Cînd or să te vadă, or să simtă fiori reci de groază pe şira spinării. Fiori reci de groază o să-i cuprindă în faţa acestui strigoi venit de pe altă lume. La urma urmei oamenii vor să se desfete prin artă, să se înalţe, să-şi ridice moralul, iar nu să vadă strigoi care le dau fiori reci. Nu, aşa nu te putem lansa. Oamenilor trebuie să le oferim ceva mai genial, mai cu tîlc, mai vesel. Pozitiv! Pozitiv, dragul meu! Gîndeşte-te la Goethe! Gîndeşte-te la Mozart! *Fecioara din Orléans* [1], Richard Wagner, Schmeling [2], Shirley Temple [3]!

Beckmann: Desigur că nu pot concura cu astfel de nume. Eu sînt doar Beckmann. B — la-nceput şi eckmann în coadă.

Directorul: Beckmann? Beckmann? Pe moment, numele nu-mi spune nimic în branşa artiştilor de cabaret. Sau ai lucrat sub un pseudonim?

Beckmann: Nu, sînt un nume cu totul nou. Sînt începător.

[1] Dramă de Schiller.

[2] *Max Schmeling*, cunoscut campion de box, înainte de cel de-al doilea război mondial.

[3] Artistă de cinema care, copil fiind, şi-a avut epoca de glorie cu puţin înaintea celui de-al doilea război mondial.

Directorul *(îşi schimbă cu totul atitudinea)*: Eşti începător? Dar bine, amice dragă, în viaţă lucrurile nu merg atît de lesne. Prea simplă ţi se pare treaba asta. Nu poţi face carieră aşa, cît ai bate din palme. Subapreciezi răspunderea noastră, a patronilor! Lansarea unui începător poate să ducă la faliment. Publicul doreşte nume!

Beckmann: Goethe, Schmeling, Shirley Temple şi altele asemenea, nu-i aşa?

Directorul: Desigur. Ce să fac cu începători? cu novici, cu necunoscuţi? Ce vîrstă ai?

Beckmann: Douăzeci şi cinci.

Directorul: Da, îmi închipuiam. Înainte de orice, tinere prieten, trebuie să te izbeşti niţeluş cu capul de pereţii vieţii. Să adulmeci cu nările viaţa, cu mirosurile ei. Cu ce te-ai ocupat pînă acum?

Beckmann: Cu nimic. Cu războiul. Mi-a fost foame, mi-a fost frig, am tras cu arma: războiul. Cu nimic altceva.

Directorul: Cu nimic altceva? Ei, asta înseamnă foarte puţin. Mai întîi trebuie să te maturizezi pe cîmpul de bătălie al vieţii, amice. Munceşte. Fă-ţi un nume, pe urmă te lansăm într-o montare impunătoare. Învaţă să cunoşti lumea, pe urmă poţi să mai vii pe-aici. Mai întîi trebuie să devii cineva!

Beckmann *(care pînă acum vorbise calm şi cu glas egal, devine din ce în ce mai enervat)*: Şi de unde să încep? De unde? Orice om are dreptul să i se ofere, măcar o dată, o posibilitate. Undeva trebuie să înceapă o dată şi un începător. Ce-i drept, în Rusia, nu ne-am izbit de pereţii vieţii, dar ne-am izbit de metal, de mult metal. Metal fierbinte, aspru, nemilos. De unde să începem? De unde? Vrem şi noi să începem, în sfîrşit! Omul lui Dumnezeu!

Directorul: Mai încet cu omul lui Dumnezeu! Nu admit! În definitiv, n-am trimis pe nimeni în Siberia. Eu, nu.

Beckmann: Nu, nimeni nu ne-a trimis în Siberia. Ne-am dus fiindcă am vrut noi. Noi, toţi, ne-am dus singuri. Şi unii au rămas de bunăvoie acolo. Sub zăpadă, sub nisip. Ăstora le-a surîs măcar o

dată norocul, cei rămaşi, morţii. Dar noi, noi nu putem începe nicăieri. Nicăieri nu putem începe.

Directorul *(resemnat)*: Cum vrei! Prin urmare, dă-i drumul. Te rog. Urcă pe scenă. Începe. Nu mai pierde vremea. Timpul e scump. Prin urmare, hai, începe! Fii atît de amabil şi începe. Îţi ofer şansa cea mare a vieţii dumitale. Ai un noroc nemaivăzut: te ascult! Poţi fi mulţumit, tinere, poţi fi mulţumit, crede-mă! Dar începe odată, pentru numele lui Dumnezeu. Te rog. Aici. Să vedem.

(Muzică de xilofon în surdină. E lesne de recunoscut melodia: Curajoasa nevestică de răcan.)

Beckmann *(cîntă, mai mult vorbit, încet, apatic şi monoton)*:

Curajoasă nevestică de răcan,[1]
Ştiu pe dinafară cîntecul german.
Ce cîntec dulce mai era
Dar nu făcea, de fapt, nici o para.

Refren:

Lumea rîse-n hohot,
Am urlat în schimb;
Negrul nopţii clopot
Ne-amuţi-ntre timp.
Mai rînjeşte-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.

Cînd m-au lăsat la vatră, — am dat
În patul meu de-un alt bărbat:
Chiar eu m-am minunat nespus
Că vieţii capăt nu mi-am pus.

[1] Versurile au fost traduse de Romulus Vulpescu.

Refren :

Lumea rîse-n hohot,
Am urlat în schimb ;
Negrul nopţii clopot
Ne-amuţi-între timp.
Mai rînjeşte-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.

E miezul nopţii iar şi, iată,
Glumesc în pat cu-o altă fată :
Despre Germania n-a scos un cuvinţel ;
Cît despre noi, Germania făcu la fel.

Refren :

Lumea rîse-n hohot,
Am urlat în schimb ;
Negrul nopţii clopot
Ne-amuţi-ntre timp.
Mai rînjeşte-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.

Ce scurtă noapte, se crăpa de zi ;
Stătea un altu-n prag, şi ne trezi :
Era bărbatul ei, şi-avea doar un picior —
Veni la patru,-n revărsat de zori.

Refren :

Lumea rîse-n hohot
Am urlat în schimb ;
Negrul nopţii clopot
Ne-amuţi-ntre timp.

Mai rînjeşte-ntr-una
Luna numai, luna,
Prin perdeaua ruptă.

Bat iarăşi drumul lung şi greu
De cîntec însoţit mereu
Un cîntec despre-o can...
Un cîntec despre-o can...
Candidă nevestică de răcan.

(Sunetele xilofonului se sting încet.)

Directorul *(laş)*: Nu-i rău, nu, nu e chiar atît de rău. E oarecum acceptabil. Pentru un începător, mai mult decît acceptabil. Bineînţeles că totul are încă prea puţin *esprit*, tinere dragă. N-are destulă strălucire. N-are încă şlefuirea necesară. Fără îndoială, încă nu e o creaţie. Îi lipseşte încă acel *timbre* şi erotica picantă discretă, cerută tocmai de tema adulterului. Publicul vrea să fie gîdilat, nu ciupit. Altfel însă, e mai mult decît acceptabil, avînd în vedere tinereţea dumitale. Mai lipseşte morala — şi o mai adîncă înţelegere a vieţii — dar după cum spuneam : pentru un începător nu e chiar atît de rău ! E încă prea lozincard, prea uşor de înţeles...

Beckmann *(mecanic, ca pentru el)*: ...prea uşor de înţeles !

Directorul: ...prea zgomotos. Prea direct, înţelegi ? Bineînţeles că îţi lipseşte încă, la vîrsta dumitale, acea senină...

Beckmann *(mecanic, ca pentru sine)*: ...senină.

Directorul: ...resemnare, superioritate. Gîndeşte-te la bătrînul nostru maestru, la Goethe. Goethe l-a însoţit pe ducele său în bătălie — şi la focul de tabără a scris o operetă.

Beckmann *(mecanic, ca pentru sine)*: Operetă.

Directorul: Acesta este geniul ! Aceasta este deosebirea cea mare !

B e c k m a n n: Da, nu poţi să nu fii de acord, e o mare deosebire.

D i r e c t o r u l: Prietene dragă, să mai aşteptăm cîţiva anişori.

B e c k m a n n: Să aştept? Dar mi-e foame! Trebuie neapărat să muncesc!

D i r e c t o r u l: Da, dar şi simţul artistic trebuie să se maturizeze. Recitalul dumitale e încă lipsit de eleganţă şi de experienţă. Totul e prea cenuşiu, prea despuiat. Publicul s-ar posomorî. Nu, nu-i putem hrăni cu pîine neagră...

B e c k m a n n (*mecanic, ca pentru sine*): Pîine neagră.

D i r e c t o r u l: ...pe oameni, cînd ei cer cozonac. Trebuie să mai ai răbdare. Mai dezvoltă-ţi aptitudinile, şlefuieşte-te, maturizează-te. După cum spuneam, e mai mult decît acceptabil, dar încă nu e artă.

B e c k m a n n: Artă, artă! Dar e adevărul însuşi!

D i r e c t o r u l: Da, adevărul! Dar adevărul n-are nimic comun cu arta!

B e c k m a n n (*mecanic, ca pentru sine*): Da.

D i r e c t o r u l: Cu adevărul nu ajungi departe.

B e c k m a n n (*mecanic, ca pentru sine*): Da.

D i r e c t o r u l: Reuşeşti doar să devii antipatic. Unde am ajunge dacă toată lumea s-ar apuca, deodată, să spună numai adevărul! Cine oare doreşte, în zilele noastre, să audă vorbindu-se de adevăr? Ei? Asta e situaţia şi acest lucru nu trebuie să-l uiţi niciodată.

B e c k m a n n (*amar*): Da, da. Înţeleg. Vă mulţumesc. Treptat încep să înţeleg. Asta e situaţia pe care nu trebuie s-o uităm niciodată (*vocea i se face tot mai aspră, culminînd cînd se aude scîrţîitul uşii*), pe care nu trebuie s-o uităm vreodată: cu adevărul nu ajungi departe. Cu adevărul reuşeşti doar să devii antipatic. Cine oare doreşte, în zilele noastre, să audă adevărul? (*Tare:*) Da, treptat încep să înţeleg, asta e situaţia... (*Beckmann pleacă fără să salute. O uşă scîrţîie şi se închide cu zgomot.*)

Directorul: Dar, tinere! Nu fi atît de sensibil!
Beckmann *(disperat)*:

Rachiul se băuse
Şi totul era vînăt
Ca pielea gri, ca pielea
De scroafă rea, bătrînă!

Drumul spre Elba se află drept în faţă.

Celălalt: Stai pe loc Beckmann! Drumul e aici! Aici, în sus!

Beckmann: Drumul pute a sînge. Aici au masacrat ei adevărul. Drumul meu duce spre Elba. Se îndreaptă într-acolo, în jos.

Celălalt: Vino, Beckmann, nu ţi-e îngăduit să te descurajezi! Adevărul trăieşte!

Beckmann: Cu adevărul lucrurile stau ca şi cu o tîrfă pe care o ştie tot oraşul. Toţi o cunosc, dar nu se simt la largul lor cînd o întîlnesc pe stradă. Sînt treburi care trebuie făcute în taină, noaptea. La lumina zilei e cenuşie, aspră şi urîtă, tîrfa asta, ca şi adevărul. Şi unii nu-l pot răbda toată viaţa.

Celălalt: Vino, Beckmann, undeva se află totdeauna o uşă deschisă.

Beckmann: Da, pentru Goethe. Pentru Shirley Temple sau Schmeling. Dar eu sînt numai Beckmann, Beckmann cel cu ochelari ridicoli şi cu păr caraghios. Beckmann cel şontorog de-un picior şi cu o manta de Moş Crăciun. Sînt doar o glumă fără haz, pe care a făcut-o războiul, un strigoi al zilei de ieri. Şi fiindcă sînt numai Beckmann şi nu Mozart, de aceea toate uşile îmi sînt închise. Bum! De aceea stau afară. Bum! Şi iarăşi: Bum! Şi încă o dată: Bum! Şi iarăşi, mereu, afară: Bum! Şi fiindcă sînt un începător, de aceea nu pot începe nicăieri. Şi fiindcă sînt prea domol, n-am putut ajunge ofiţer! Şi fiindcă sînt prea zgomotos, indispun publicul. Şi fiindcă am o inimă care răcneşte noaptea de groaza morţilor, trebuie mai întîi să devin iarăşi om. În costumul domnului colonel.

Rachiul se băuse
Şi totul era vînăt
Ca pielea gri, ca pielea
De scroafă rea, bătrînă!

Drumul pute a sînge, fiindcă adevărul a fost masacrat, şi toate uşile sînt închise. Vreau să merg acasă, dar toate drumurile sînt întunecate. Numai drumul care coboară spre Elba, acela e luminat. Da, acela e luminat!

Celălalt: Stai, Beckmann! Drumul tău e cel de-aici. Pe-aici e drumul spre casă. Trebuie să mergi acasă, Beckmann. Tatăl tău stă în odaie şi te aşteaptă. Iar mama s-a şi îndreptat spre uşă. Ţi-a recunoscut pasul.

Beckmann: Dumnezeule! Acasă! Da, vreau acasă. Vreau la mama. În sfîrşit, la mama!!! La...

Celălalt: Vino. Drumul tău e pe-aici. Aşa se întîmplă, calea pe care ar trebui să mergi de la început îţi vine în minte abia la urmă.

Beckmann: Acasă, acolo e mama, mama...

SCENA 5

O casă. O uşă. Beckmann.

Beckmann: Casa noastră mai există! Şi are o uşă. Iar uşa e aici pentru mine. Mama e înăuntru, şi-mi deschide uşa, şi mă lasă să intru. Nu credeam că mai există casa noastră! Scara scîrţîie ca odinioară. Iată şi uşa noastră. În fiecare dimineaţă, la opt, tata iese pe-aici. În fiecare seară tot pe-aici intră. Afară de duminică. Aici se suceşte şi se-nvîrteşte, zăngănindu-şi legătura de chei şi bombăne cu necaz. În fiecare zi. Toată viaţa lui. Pe-aici intră şi iese mama. De trei ori, de şapte ori, de zece ori pe zi. În fiecare zi. Toată viaţa ei. O viaţă de om. Asta-i uşa noastră. Înăuntru e uşa bucătăriei care

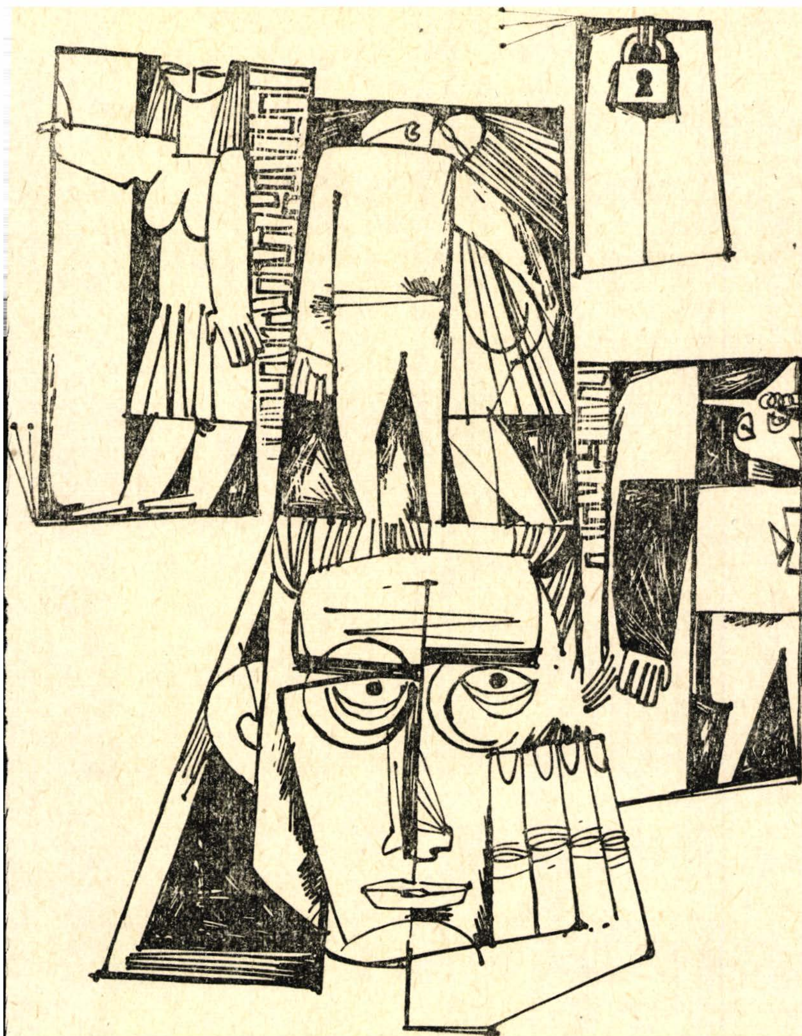
scîrţîie, şi e pendula care, cu vocea ei răguşită, ticăie orele ce nu se mai întorc. Înăuntru e un scaun pe care-l răsturnam şi-l încălecam jucîndu-mă de-a cursele de biciclete. Şi tot acolo, înăuntru, e locul unde stă tata şi tuşeşte mereu. Înăuntru se aude robinetul stricat care rîgîie şi dalele bucătăriei sunînd sub paşii mamei cînd trebăluieşte. Asta-i uşa noastră. În spatele ei se deapănă o viaţă, de pe un ghem veşnic. O viaţă care a fost din totdeauna aceeaşi, vreme de treizeci de ani. Şi care se desfăşoară mai departe la fel. Războiul nu s-a oprit la această uşă. N-a spart-o şi n-a smuls-o din ţîţîni. A lăsat în pace uşa noastră, din întîmplare, din greşeală. Şi acum, iat-o aici, aşteptîndu-mă. Pentru mine se deschide. Şi după mine se închide şi pe urmă n-o să mai fiu afară. Pe urmă o să fiu acasă. Asta-i uşa noastră veche, cu vopseaua scorojită şi cu cutia de scrisori cu tabla îndoită. Cu butonul alb al soneriei mişcîndu-se nesigur, cu placa lucioasă de alamă, pe care mama o curăţă în fiecare dimineaţă şi pe care scrie numele nostru: *Beckmann*... Nu, placa de alamă nu mai e! De ce nu mai e aici placa de alamă? Cine a luat de-aici numele nostru? Ce rost are cartonul ăsta murdar de pe uşa noastră? Cu numele ăsta străin? Doar aici nu locuieşte nici un Kramer! De ce nu se mai află numele nostru pe uşă? Vreme de treizeci de ani s-a aflat doar aici. Nu se poate să fie scos pur şi simplu, şi înlocuit cu altul! Unde-i placa noastră de alamă? Celelalte nume din casă sînt doar toate la locul lor, pe uşi. Ca întotdeauna. Oare de ce nu mai scrie aici Beckmann? Că doar nu se poate să baţi aici în cuie un alt nume, cînd vreme de treizeci de ani a stat scris Beckmann. Cine-i acest Kramer?

(Sună. Uşa se deschide scîrţîind.)

Doamna Kramer *(cu bunăvoinţă indiferentă, crudă, directă, care e mai îngrozitoare decît grosolănia şi brutalitatea)*: Ce doriţi?

Beckmann: Bună ziua, să vedeţi, eu...

Doamna Kramer: Poftim?

Beckmann: Poate ştiţi ce s-a ales din placa noastră de alamă?

Doamna Kramer: Ce fel de „placa noastră"?

Beckmann: Placa aceea, care a stat din totdeauna aici. Vreme de treizeci de ani.

Doamna Kramer: Nu ştiu.

Beckmann: Poate ştiţi unde se află părinţii mei?

Doamna Kramer: Cine sînt părinţii dumitale? Cine eşti dumneata?

Beckmann: Numele meu e Beckmann. Aici m-am născut, în această casă. Asta e locuinţa noastră.

Doamna Kramer *(mereu mai guralivă şi îndrăzneaţă, mai degrabă decît intenţionat vulgară)*: Nu, nu se poate. Asta e locuinţa noastră. Dinspre partea mea poţi să te fi născut aici, asta nu mă priveşte, dar nu e locuinţa dumitale. E a noastră.

Beckmann: Da, da. Unde se află însă părinţii mei? Trebuie doar să locuiască undeva!

Doamna Kramer: Şi zici că eşti fiul lor, al acestor Beckmann? Numele dumitale e Beckmann?

Beckmann: Da, bineînţeles, eu sînt Beckmann. Doar m-am născut aici, în această locuinţă.

Doamna Kramer: N-ai decît. Nu mă priveşte. Dar locuinţa e a noastră.

Beckmann: Dar părinţii sînt ai mei! Părinţii mei unde se află? Nu puteţi să-mi spuneţi unde sînt?

Doamna Kramer: Nu ştii? Şi mai zici că eşti fiul lor? Asta-i bună! Dacă nici măcar dumneata nu ştii, ce să mai zic eu?

Beckmann: Pentru Dumnezeu, dar încotro s-au dus bătrînii? Au locuit aici vreme de treizeci de ani şi acum, aşa, deodată, să nu mai fie aici. De ce nu spuneţi nimic? Undeva trebuie doar să fie!

Doamna Kramer: Da, sînt. Din cîte ştiu: Aleea 5.

Beckmann: Aleea 5? Ce fel de Alee 5?

Doamna Kramer *(resemnată, mai degrabă compătimitoare decît brutală)*: Aleea 5, la Ohlsdorf. Ştii ce-i Ohlsdorf? O colonie de morminte. Ştii

unde se află Ohlsdorf? Lîngă Fuhlsbüttel. Acolo, sus, sînt cele trei stații terminus ale Hamburgului. La Fuhlsbüttel, închisoarea, la Alsterdorf, ospiciul de nebuni. Şi la Ohlsdorf, cimitirul. Acolo sînt acum bătrînii dumitale. Acolo — locuiesc ei acum. Şi dumneata pretinzi că nu ştiai?

B e c k m a n n : Dar ce caută acolo? Au murit oare? Pînă de curînd mai trăiau încă. De unde era să ştiu? Am fost vreme de trei ani în Siberia. Mai mult de o mie de zile. Cum de au murit? Pînă de curînd mai erau aici. De ce au murit înainte de a mă înapoia eu acasă? Că doar n-aveau nimic. Numai tata avea tusea aceea. Dar o avea de cînd îl ştiu. Şi mamei îi era frig la picioare din cauza dalelor din bucătărie. Dar nu moare nimeni din atîta lucru. De ce au murit? Că doar n-aveau nici un motiv. Nu se poate să moară aşa, deodată, pur şi simplu.

D o a m n a K r a m e r *(confidențială, şleampătă şi sentimentală la modul grosolan)*: Aha, eşti unul din ăia, un fiu cam ciudat. Bine, treacă de la mine. O mie de zile în Siberia, nu-i glumă! E de înțeles cînd unul se întoarce sucit şi îngenuncheat. Bătrînii Beckmann n-au mai putut-o duce, să ştii. Au cam făcut exces de zel pe vremea celui de-al treilea Reich. Ce nevoie avea un bătrîn ca el să mai îmbrace uniforma? Şi era nițel cam pornit împotriva evreilor, ştii doar. Pe evrei nu-i putea înghiți, bătrînul dumitale. Îl secau la ficați. Mereu țipa că vrea să-i trimită, cu mîna lui, în Palestina. În adăpostul antiaerian, ştii, de cîte ori auzea cîte o bombă căzînd, trăgea o înjurătură la adresa evreilor. Cam sărea peste cal bătrînul domn. S-a compromis din plin în timpul naziştilor. Ei, şi după ce cămăşile brune şi-au mîncat mălaiul, au început să-l scuture pe domnul tatăl dumitale. Pe chestia cu evreii. Avea el ce avea cu evreii, de ce nu putea să-şi țină gura? Asta e, că întrecuse măsura bătrînul Beckmann. Şi după ce s-a terminat cu cămăşile brune au început să-l ia la întrebări, să-l caute la măsele. Ei, şi el avea o măsea cam găunoasă, trebuie să recunoaştem

că era tare găunoasă. Dar, ia spune, de cînd te-am văzut, îmi tot vine să rîd de obiectul ăsta caraghios pe care l-ai așezat pe nas în chip de ochelari. De ce-ți trebuie bazaconia asta ? Doar n-ai pretenția că așa ceva poate fi luat drept ochelari. N-ai o pereche ca lumea, tinere ?

Beckmann *(ca un automat)* : Nu. Sînt ochelari pentru masca de gaze. Îi căpătau soldații care...

Doamna Kramer: Da, da, știu. Dar de purtat, n-aș purta așa ceva. Chiar de-ar trebui să nu mai ies din casă. Asta ar fi ceva pentru moșulică al meu. Știi ce-ar spune dacă te-ar vedea ? Ar spune : Omule, tinere, scoate balustrada asta de pod de pe mutră !

Beckmann: Continuați. Ce e cu tatăl meu ? Povestiți-mi ce s-a întîmplat pe urmă. Mă interesează atît de mult ! Haide, continuați, doamnă Kramer, continuați !

Doamna Kramer: Nu prea mai e nimic de povestit. L-au pus pe liber pe tăticu dumitale, fără pensie, bineînțeles. Și pe urmă au fost obligați să părăsească și locuința. Li s-a permis să-și ia numai oala de gătit. Fără îndoială că numai plăcut nu era. Și asta le-a dat bătrînilor ultima lovitură. Probabil că n-au mai putut îndura. Și nici n-au mai vrut. Ei, și atunci s-au denazificat singuri și pentru totdeauna. A fost o dovadă de consecvență din partea bătrînului dumitale, ce-i a lui e-al lui.

Beckmann: Ce-au făcut ? S-au...

Doamna Kramer *(mai degrabă binevoitoare decît vulgară)* : Denazificat. Știți, așa-i spunem noi. E, așa, o vorbă pe care o folosim noi. Da, bătrînilor dumitale le pierise cheful de tot și de toate. Într-o dimineață au fost găsiți în bucătărie, țepeni și vineți. „Mare prostie, zice moșulică al meu, gazul ăsta ne ajungea să gătim o lună întreagă."

Beckmann *(încet, dar cumplit de amenințător)* : Cred c-ar fi bine să închizi ușa, și încă foarte repede. Foarte repede ! Și s-o încui. Închide repede ușa, îți spun ! Imediat ! *(Ușa scîrțîie, doamna Kramer țipă isteric, ușa se închide.)*

B e c k m a n n *(încet)* : Nu mai pot îndura ! Nu mai pot îndura ! Nu mai pot îndura !

C e l ă l a l t : Ba da, Beckmann, ba da ! Omul poate îndura.

B e c k m a n n : Nu ! Nu mai vreau să îndur toate astea ! Pleacă ! Mereu spui da, prosteşte ! Pleacă !

C e l ă l a l t : Nu, Beckmann. Drumul tău se află aici, sus. Vino, rămîi aici, sus, Beckmann, drumul pe care trebuie să mergi e lung. Vino !

B e c k m a n n : Eşti un porc ! Dar aşa e, omul poate îndura, da, poate îndura. Înduri şi mergi mai departe pe calea asta a ta. Uneori simţi că te sufoci şi ai vrea să ucizi pe cineva. Dar pe urmă respiri din nou şi nu ucizi pe nimeni. Nici nu mai răcneşti şi nici nu mai plîngi. Înduri. Doi morţi. Cui îi pasă astăzi de doi morţi !

C e l ă l a l t : Taci, Beckmann. Vino !

B e c k m a n n : Bineînţeles că e dureros cînd sînt chiar părinţii tăi, cei doi morţi. Dar doi morţi, oameni în vîrstă. „Păcat de gaz ! Cu el se putea găti o lună întreagă."

C e l ă l a l t : Nu te mai gîndi la asta Beckmann. Vino. Drumul te aşteaptă.

B e c k m a n n : Da, nu te mai gîndi la asta. Dar ce te faci cu inima care strigă, cu inima care ar vrea să ucidă. Cu tîrfa asta ticăloasă şi sărmană de inimă, care i-ar ucide pe oamenii ăştia jalnici, care jelesc după gazul irosit ! Inima pe care o ai ar vrea se se odihnească în adîncurile Elbei, te rog să mă înţelegi. A strigat, inima asta, pînă a răguşit, şi nimeni n-a auzit-o. Nici aici, jos. Şi nici acolo, sus. Doi bătrîni s-au mutat în colonia de morminte din Ohlsdorf. Ieri, poate că două mii au făcut asta. Alaltăieri, poate că şaptezeci de mii. Mîine poate că o să fie patru mii sau şase milioane. Strămutaţi în gropile comune ale lumii. Cui îi pasă de asta ? Nimănui. Aici, jos, nu-i pasă nici unui om. Acolo, sus, nu-i pasă nici unui dumnezeu. Dumnezeu doarme şi noi trăim mai departe.

Celălalt: Beckmann! Beckmann! Nu te mai gîndi la asta Beckmann. Toate le vezi prin ochelarii tăi care provin de la masca de gaze. Toate le vezi strîmb, Beckmann. Nu te mai gîndi la asta. A fost o vreme cînd cititorii de ziare din Capetown oftau din greu sub abajururile verzi ale lămpilor, cînd aflau că în Alaska au degerat două fete. Cîndva se întîmpla că oamenii din Hamburg nu puteau adormi fiindcă la Boston a fost răpit un copil. Înainte vreme se putea întîmpla să se arboreze doliul la San Francisco, fiindcă lîngă Paris se prăbuşise un pilot cu balonul lui.

Beckmann: Înainte vreme, înainte vreme, înainte vreme! Cînd era asta? Cu zece mii de ani în urmă? Astăzi asemenea lucruri nu se mai întîmplă decît la listele de morţi cu şase zerouri. Dar oamenii nu mai oftează sub lămpile lor, dorm în linişte şi adînc, dacă mai au un pat. Oamenii nu-şi mai privesc semenii, ci privesc alături, muţi şi plini de durere: cu obrajii supţi, împietriţi, plini de amărăciune, schiloditi, singuratici. Hrana lor se compune din cifre, pe care abia le pot pronunţa, atît de lungi sînt. Iar cifrele înseamnă...

Celălalt: Nu te mai gîndi la asta, Beckmann.

Beckmann: Ba gîndeşte-te, ba gîndeşte-te, pînă îţi dai ultima suflare. Cifrele sînt atît de lungi, încît abia dacă le pot pronunţa. Iar cifrele înseamnă...

Celălalt: Nu te mai gîndi la asta...

Beckmann: Gîndeşte-te! Ele înseamnă: morţi, pe jumătate morţi, morţi de grenade, morţi de schije, morţi de foame, morţi de bombe, morţi degeraţi în viscol, morţi înecaţi în oceane, morţi de deznădejde, daţi dispăruţi, pieriţi, rătăciţi. Şi aceste cifre au zerouri mai multe decît degetele noastre de la o mînă!

Celălalt: Nu te mai gîndi la asta, nu te gîndi. Drumul te aşteaptă Beckmann, vino!

Beckmann: Ascultă-mă, ascultă-mă. Încotro duce drumul ăsta, încotro? Unde sîntem? Sîntem încă aici? Ăsta e bătrînul nostru pămînt? Oare încă nu ne-a crescut blană? Nu ne creşte coadă, colţi de

fiară, gheare? Mai umblăm oare în două picioare? Omule, omule, pe ce drum mergi? Încotro te îndrepți? Răspunde, tu, celălalt, care spui mereu da! Răspunde, tu care răspunzi mereu!

Celălalt: Ai să te rătăcești, Beckmann, vino, rămîi sus, drumul pe care trebuie să mergi e aici! Nu te mai gîndi la asta. Drumul urcă și coboară. Nu trebuie să începi a striga cînd coboară și cînd e întuneric — drumul duce mai departe și lumini sînt pretutindeni: soare, stele, femei, ferestre, felinare și uși deschise. Nu trebuie să începi a striga cînd stai o jumătate de ceas în ceață, noaptea, însingurat. Vei întîlni mereu, neîncetat, alți oameni. Vino, băiete, nu osteni. Nu te mai gîndi la aiureala sentimentală a drăguțului xilofonist, nu te mai gîndi.

Beckmann: Nu te mai gîndi? E singurul răspuns pe care mi-l poți da? Milioane de oameni morți, de oameni pe jumătate morți, de dispăruți — nu înseamnă nimic? Și tu spui: Nu te mai gîndi! M-am rătăcit? Da, drumul e cenușiu, înspăimîntător și presărat cu abisuri. Dar noi sîntem afară, pe această cale, în drum, șchiopătăm, urlăm și flămînzim de-a lungul ei, săraci, rebegiți și osteniți! Iar Elba m-a scuipat la mal ca pe-un hoit putred. Elba nu mă lasă să dorm. Să trăiesc spui? Traiul ăsta să-l trăiesc? Atunci, măcar spune-mi: De ce? Pentru cine? Pentru ce?

Celălalt: Pentru tine! Pentru viață! Drumul tău te așteaptă. Și din cînd în cînd apar și felinare. Ești, oare, atît de laș încît ți-e teamă de întunericul dintre două felinare? Vrei tot timpul numai felinare? Vino, Beckmann, să mergem mai departe, pînă la felinarul următor.

Beckmann: Mi-e foame. Mi-e frig, înțelegi. Nu mai pot sta în picioare, sînt ostenit. Deschide-mi o ușă. Mi-e foame! Calea e întunecoasă și toate ușile sînt închise. Ține-ți gura tu, care spui mereu da, păstrează-ți bojocii pentru alții. Mi-e dor de casă! De mama! Mi-e foame de pîine neagră! Nu trebuie să fie cozonac, nu, nu e nevoie. Sînt convins că mama ar fi avut pentru mine o bucată de pîine

neagră — şi ciorapi groşi. Şi pe urmă m-aş fi aşezat, sătul şi încălzit, în fotoliul moale al domnului colonel şi aş fi citit din Dostoievski. Sau din Gorki. Ce minunat e cînd eşti sătul şi ţi-e cald, să citeşti despre mizeria altora şi să oftezi cît se poate de compătimitor. Din păcate însă mereu mi se închid ochii. Sînt ostenit ca un cîine vagabond. Aş vrea să pot căsca aşa cum cască un cîine — pînă în fundul beregatei. Şi nu mai pot sta în picioare. Sînt ostenit, înţelegi ? Şi acum nu mai vreau. Nu mai pot, înţelegi ? Nici un milimetru. Nici unul.

Celălalt: Beckmann, nu te lăsa, vino, Beckmann, viaţa aşteaptă, Beckmann, vino !

Beckmann: Nu vreau să-l citesc de Dostoievski, mi-e teamă şi fără asta. Nu vin. Nu. Sînt ostenit. Nu, omule, nu vin. Vreau să mă odihnesc. Aici, în faţa uşii mele. Mă aşez aici, în faţa uşii mele, pe scară, înţelegi, şi mă culc. Am să dorm, am să dorm, pînă ce într-o zi pereţii casei or să înceapă a trosni, şi de bătrîneţe se vor prăbuşi, sfărîmîndu-se. Sau pînă la următoarea mobilizare. Sînt cuprins de oboseala lumii, a lumii întregi care cască.

Celălalt: Nu osteni, Beckmann. Vino. Trăieşte !

Beckmann: Viaţa asta ? Nu. Viaţa asta e mai puţin decît nimic. Nu, mă las păgubaş. Ce spui ? Înainte camarazi, piesa se joacă bineînţeles vitejeşte pînă la capăt ! Cine ştie în ce colţ vom fi întinşi sau pe cine vom îmbrăţişa cînd, la sfîrşit, la sfîrşit de tot, se va lăsa cortina. Cinci acte cenuşii şi mohorîte !

Celălalt: Nu renunţa. Viaţa e vie, Beckmann. Fii şi tu viu, împreună cu ea.

Beckmann: Taci. Viaţa decurge aşa :

Actul I : Cerul e cenuşiu. Eşti chinuit.

Actul II : Cerul e cenuşiu. Eşti iarăşi chinuit.

Actul III : Se întunecă şi plouă.

Actul IV : E şi mai întuneric. Zăreşti o uşă.

Actul V : E noapte, noapte adîncă, iar uşa e închisă. Stai afară. Afară, în faţa uşii. Stai pe malul Elbei, al Senei, al Volgăi, al Mississippiului. Stai,

depeni gînduri, îngheţi, flămînzeşti şi eşti îngrozitor de ostenit. Şi pe urmă, deodată, se aude un plescăit, şi valurile fac cercuri mici, rotunde, graţioase, şi cortina se lasă cu un fîşîit. Peştii şi viermii te aplaudă cu entuziasm şi pe tăcute. Aşa e ! E mai mult decît nimic ? Eu... eu mă las păgubaş, în orice caz. Căscatul meu e atît de imens încît poate cuprinde lumea largă !

Celălalt: Nu adormi, Beckmann ! Trebuie să-ţi continui drumul.

Beckmann: Ce-ai spus ? Ai început deodată să vorbeşti atît de încet.

Celălalt: Ridică-te, Beckmann, drumul te-aşteaptă.

Beckmann: Drumul va trebui să renunţe la pasul meu ostenit. De ce te-ai dus atît de departe ? Nici nu te mai pot... abia dacă te mai... în-ţe-leg... *(Cască.)*

Celălalt: Beckmann ! Beckmann !

Beckmann: Hm... *(Adoarme.)*

Celălalt: Beckmann, ai adormit !

Beckmann *(în somn)*: Da, dorm.

Celălalt: Trezeşte-te, Beckmann, trebuie să trăieşti !

Beckmann: Nu, nici prin minte nu-mi trece să mă trezesc. Am început să visez. Un vis minunat de frumos.

Celălalt: Încetează să visezi, Beckmann, trebuie să trăieşti.

Beckmann: Să trăiesc ? Ba nu, tocmai visez că mor.

Celălalt: Trezeşte-te, îţi spun ! Trăieşte !

Beckmann: Nu. Nu mai vreau să mă trezesc. Visez atît de frumos ! Stau întins pe drum şi mor. Plămînii nu mai vor, inima nu mai vrea şi nici picioarele. Toate din cîte e întocmit Beckmann nu mai vor, înţelegi ? Insubordonare manifestă. Subofiţerul Beckmann nu mai vrea. Absurd, nu ?

Celălalt: Vino, Beckmann, trebuie să mergi mai departe.

B e c k m a n n : Mai departe? Să cobor, vrei să spui, să cobor mai departe! *À bas,* zice francezul. E atît de frumos să mori, băiete, nici nu-mi închipuiam. Cred că moartea e destul de lesne de îndurat. Încă nu s-a întors nici unul din pricină că n-a putut îndura moartea. Poate că e destul de plăcută, moartea, poate mult mai plăcută decît viaţa. Poate că... Mi se pare chiar că am şi ajuns în cer. Mă simt uşor de parcă n-aş mai exista — şi asta înseamnă să fii în cer, cînd simţi că nu mai exişti. Şi iată că se apropie un bătrîn, care arată ca bunul Dumnezeu. Da, aproape ca bunul Dumnezeu. Doar că are un aer puţin cam prea teologic. Şi atît de jalnic! E, oare, într-adevăr bunul Dumnezeu? Bună ziua, moşule. Eşti bunul Dumnezeu?

D u m n e z e u *(jalnic)* : Sînt bunul Dumnezeu, băiatul meu, sărmanul meu băiat!

B e c k m a n n : Aha, prin urmare eşti bunul Dumnezeu? De fapt, cine te-a numit aşa, bunul Dumnezeu? Oamenii? Da? Sau chiar tu însuţi?

D u m n e z e u : Oamenii îmi spun bunul Dumnezeu.

B e c k m a n n : Ciudat, da, pesemne că sînt nişte oameni foarte ciudaţi cei care te numesc astfel. Probabil că ăştia sînt mulţumiţii, sătuii, fericiţii şi cei cărora le e teamă de tine. Cei care se plimbă scăldaţi în razele de soare, îndrăgostiţi, sau sătui, sau mulţumiţi, sau cei care noaptea sînt cuprinşi de teamă, ei îţi spun: Bunul Dumnezeu! Bunul Dumnezeu! Dar eu nu spun bunul Dumnezeu, înţelegi, eu nu cunosc pe nimeni care să fie un dumnezeu bun!

D u m n e z e u : Copilul meu, sărmanul meu...

B e c k m a n n : Oare cînd eşti tu bun, bunule Dumnezeu? Ai fost bun cînd ai poruncit ca băieţelul meu care tocmai împlinise un an, cînd ai poruncit ca băieţelul meu să fie sfîrtecat de o bombă şuierătoare? Ai fost oare bun atunci cînd ai poruncit asasinarea lui, bunule Dumnezeu, da?

D u m n e z e u : N-am poruncit eu să fie asasinat.

Beckmann: Nu, într-adevăr. Ai fost numai de față și n-ai intervenit. Nici n-ai ascultat cînd el striga, și cînd bombele șuierau. De fapt, unde te aflai cînd șuierau bombele, bunule Dumnezeu ? Sau poate că ai fost bun cînd au fost dați dispăruți cei unsprezece oameni din grupa mea de recunoaștere ? Unsprezece oameni lipseau, bunule Dumnezeu, și tu nici măcar nu te aflai acolo. Cei unsprezece oameni au strigat destul de tare, fără îndoială, în pădurea aceea singuratică, dar tu nu erai acolo, pur și simplu nu erai acolo, bunule Dumnezeu. În bătălia de pe Volga ai fost bun, bunule Dumnezeu, acolo ai fost bun, nu-i așa ? Da ? Oare cînd ai fost tu bun, Dumnezeule, cînd ? Oare cînd te-ai sinchisit vreodată de noi, Dumnezeule ?

Dumnezeu: Nimeni nu mai crede în mine. Nici tu, nimeni. Eu sînt Dumnezeul în care nu mai crede nimeni. Dumnezeul de care nu-i mai pasă nimănui. Nu vă mai pasă de mine.

Beckmann: Oare și Dumnezeu a studiat teologia ? Ea stabilește cine cu ce se ocupă ? Ei, ești bătrîn, Dumnezeule, ești demodat, nu mai poți ține pasul cu lungile noastre liste de morți și de spaime. Nu prea te mai cunoaștem, ești bunul Dumnezeu din cărțile de povești pentru copii. Pentru vremea noastră avem nevoie de unul nou. Știi, unul pentru spaima și sărăcia noastră. Unul nou de tot. Vai, noi te-am căutat, Dumnezeule, în fiecare ruină, în fiecare pîlnie de obuz, în fiecare noapte ! Te-am chemat. Dumnezeule ! Am strigat după tine, am plîns, am blestemat ! Unde te aflai, bunule Dumnezeu ? Unde ești astă-seară ? Ți-ai întors fața de la noi ? Te-ai zidit cu totul în bisericile tale frumoase și vechi, Dumnezeule ? Oare nu auzi strigătele noastre prin geamurile sparte, Dumnezeule ? Unde ești ?

Dumnezeu: Copiii mei și-au întors fața de la mine, nu eu de la ei. Voi de la mine, voi de la mine. Eu sînt Dumnezeul în care nu mai crede nimeni. Voi v-ați întors fața de la mine.

Beckmann: Pleacă, bătrîne. Îmi tulburi moartea. Pleacă, văd că nu ești decît un teolog tînguitor. Răstălmăcești frazele: cine cu ce se ocupă? Cine de la cine și-a întors fața? Tu de la mine? Noi de la tine? Ești mort, Dumnezeule. Fii viu, fii viu împreună cu noi, noaptea, cînd sîntem rebegiți de frig, singuri și cînd burta ne ghiorăie în pustietate — atunci fii viu împreună cu noi, Dumnezeule. Dar pleacă, ești un teolog conțopist care mînjește hîrțoage cu cerneală, pleacă, ești jalnic, și bătrîn, bătrîn!

Dumnezeu: Băiatul meu, sărmanul meu băiat. Nu mai am putere! Nu mai am nici o putere!

Beckmann: Da, asta e, Dumnezeule. Nu mai ai putere. Nu ne mai temem de tine. Nu te mai iubim. Și ești demodat. Teologii te-au lăsat să îmbătrînești. Pantalonii ți s-au ros, pingelele ți s-au găurit și vocea ți-a slăbit — e prea slabă pentru tunetul vremii noastre. Nu mai putem să te auzim.

Dumnezeu: Nu, nimeni nu mă mai aude, nimeni. Sînteți prea zgomotoși!

Beckmann: Sau ești tu prea slab, Dumnezeule? Nu cumva ai prea multă cerneală în sînge, Dumnezeule, prea multă cerneală subțire de teolog? Pleacă, bătrîne, te-au zidit în biserici, nu mai avem nici o legătură. Pleacă, dar ai grijă ca înainte de a se întuneca de tot să-ți găsești un culcuș ferit sau alt costum de haine, sau vreo pădure întunecoasă, fiindcă pe urmă tot pe tine o să te scoată țap ispășitor dacă iar iese prost. Și ai grijă să nu te împiedici pe întuneric, bătrîne, că drumul e accidentat și plin de schelete. Astupă-ți nasul, Dumnezeule. Și pe urmă îți doresc să dormi bine, bătrîne, să dormi mai departe tot atît de bine. Noapte bună!

Dumnezeu: Alt costum de haine sau o pădure întunecoasă? Sărmanii, sărmanii mei copii! Dragul meu băiat...

Beckmann: Da, pleacă, noapte bună!

Dumnezeu: Sărmanii mei, sărmanii... *(Pleacă.)*

Beckmann: Cel mai greu o duc astăzi bătrînii, fiindcă nu se mai pot adapta noilor condiţii. Noi stăm cu toţii afară. Dumnezeu stă şi el afară şi nimeni nu-i mai deschide vreo uşă. Numai moartea, moartea mai are, la urmă de tot, o uşă pentru noi. Şi într-acolo mă îndrept eu.

Celălalt: Nu trebuie să aştepţi în faţa uşii pe care ne-o deschide moartea. Viaţa are o mie de uşi. Cine îţi făgăduieşte că în spatele uşii deschise de moarte se află mai mult decît nimic?

Beckmann: Şi ce se află în spatele uşilor pe care ni le deschide viaţa?

Celălalt: Viaţa! Însăşi viaţa! Vino, trebuie să mergi mai departe.

Beckmann: Nu mai pot. Ascultă cum îmi şuieră plămînii: hîş-hîş-hîş. Nu mai pot.

Celălalt: Poţi. Plămînii nu-ţi şuieră.

Beckmann: Îmi şuieră plămînii. Ce altceva ar putea să şuiere aşa? Ascultă: hîş-hîş-hîş — ce altceva?

Celălalt: E mătura unui măturător de stradă! Uite, dintr-acolo se apropie un măturător de stradă. Trece pe lîngă noi şi mătura lui hîrşîie caldarîmul ca un plămîn astmatic. Plămînul tău nu şuieră. O auzi? E mătura. Ascultă: hîş... hîş... hîş.

Beckmann: Mătura măturătorului de stradă face hîş-hîş ca plămînul unuia care-şi dă ultima suflare. Şi măturătorul de stradă are dungi roşii la pantaloni. E un general-măturător de stradă. Un general german — măturător de stradă. Şi cînd mătură, plămînii şuierînd agonic fac: hîş-hîş-hîş. Hei, măturătorule de stradă!

Măturătorul de stradă: Nu sînt măturător de stradă.

Beckmann: Nu eşti măturător de stradă? Dar ce eşti?

Măturătorul de stradă: Sînt un funcţionar al Întreprinderii de pompe funebre „Rămăşiţe şi Putreziciuni".

Beckmann: Eşti Moartea! Şi faci pe măturătorul de stradă?

Măturătorul de stradă: Azi pe măturătorul de stradă. Ieri pe generalul. Moartea nu-şi îngăduie preferinţe. Morţi sînt peste tot. Iar astăzi zac şi pe drum. Ieri zăceau pe cîmpul de luptă, iar moartea era general şi muzica de înmormîntare se cînta la xilofon. Astăzi zac pe drum, şi mătura morţii face hîş-hîş.

Beckmann: Şi mătura morţii face hîş-hîş. Din general, măturător de stradă. Oare atît de mult să fi scăzut cursul morţilor la bursă ?

Măturătorul de stradă: Scade. Scade. Nu-i mai pun pe afetul de tun. Nu mai sună clopote. Nu mai ţin discursuri funebre. Nu mai ridică monumente. Scade. Şi mătura face hîş-hîş.

Beckmann: Trebuie să pleci ? Rămîi aici. Ia-mă cu tine. Moarte, moarte — mă uiţi — moarte !

Măturătorul de stradă: Nu uit pe nimeni. Xilofonul meu cîntă *Vechii camarazi* şi mătura mea face hîş-hîş-hîş. Nu uit pe nimeni.

Beckmann: Moarte, moarte, lasă uşa deschisă pentru mine. Moarte, nu închide uşa. Moarte...

Măturătorul de stradă: Uşa mea e totdeauna deschisă. Totdeauna. Dimineaţa. După amiază. Noaptea. În lumină şi în negură. Totdeauna e deschisă uşa mea. Totdeauna. Pretutindeni. Şi mătura mea face hîş-hîş. *(Hîrşîitul devine tot mai slab. Moartea pleacă.)*

Beckmann: Hîş-hîş. Auzi cum îmi şuieră plămînul ? Ca mătura unui măturător de stradă. Şi măturătorul de stradă lasă uşa larg deschisă. Şi măturătorul de stradă se numeşte Moartea. Şi mătura lui face ca plămînul meu, ca un ceas vechi şi răguşit : hîş-hîş...

Celălalt: Beckmann, ridică-te, încă mai e timp. Vino, respiră, respiră pînă te însănătoşeşti.

Beckmann: Dar plămînul meu a şi început să...

Celălalt: Nu e plămînul tău. Era mătura, mătura unui funcţionar de stat.

Beckmann: A unui funcţionar de stat ?

Celălalt: Da, dar s-a îndepărtat de mult. Vino, ridică-te iar, respiră. Viaţa aşteaptă cu o mie de felinare şi cu o mie de uşi deschise.

Beçkmann: O singură uşă, una ajunge! Şi o lasă deschisă, aşa mi-a spus, pentru mine, pentru totdeauna, mereu. O uşă.

Celălalt: Ridică-te, visezi un vis de moarte. Visul acesta te ucide. Ridică-te.

Beckmann: Nu, rămîn culcat. Aici, în faţa uşii. Şi uşa e deschisă — aşa mi-a spus. Aici rămîn, culcat. Să mă ridic? Nu, tocmai visez atît de frumos, băiete. Un vis frumos, minunat de frumos. Visez, visez că totul s-a sfîrşit. Că a trecut un măturător de stradă şi zicea că e moartea. Şi mătura lui şuiera ca plămînii mei. De moarte. Şi mi-a făgăduit o uşă, o uşă deschisă. Măturătorii de stradă pot fi oameni nespus de prevenitori. Prevenitori ca moartea. Un astfel de măturător de stradă a trecut pe lîngă mine.

Celălalt: Visezi, Beckmann, visezi un vis urît. Trezeşte-te, trăieşte!

Beckmann: Să trăiesc? Doar stau culcat în drum şi totul, totul băiete, totul s-a sfîrşit. Oricum, eu sînt mort. Totul s-a sfîrşit şi eu sînt mort de-a binelea.

Celălalt: Beckmann, Beckmann, trebuie să trăieşti. Totul trăieşte alături de tine. La dreapta, la stînga, în faţa ta: toţi. Şi tu? Unde ai ajuns? Trăieşte, Beckmann, totul trăieşte!

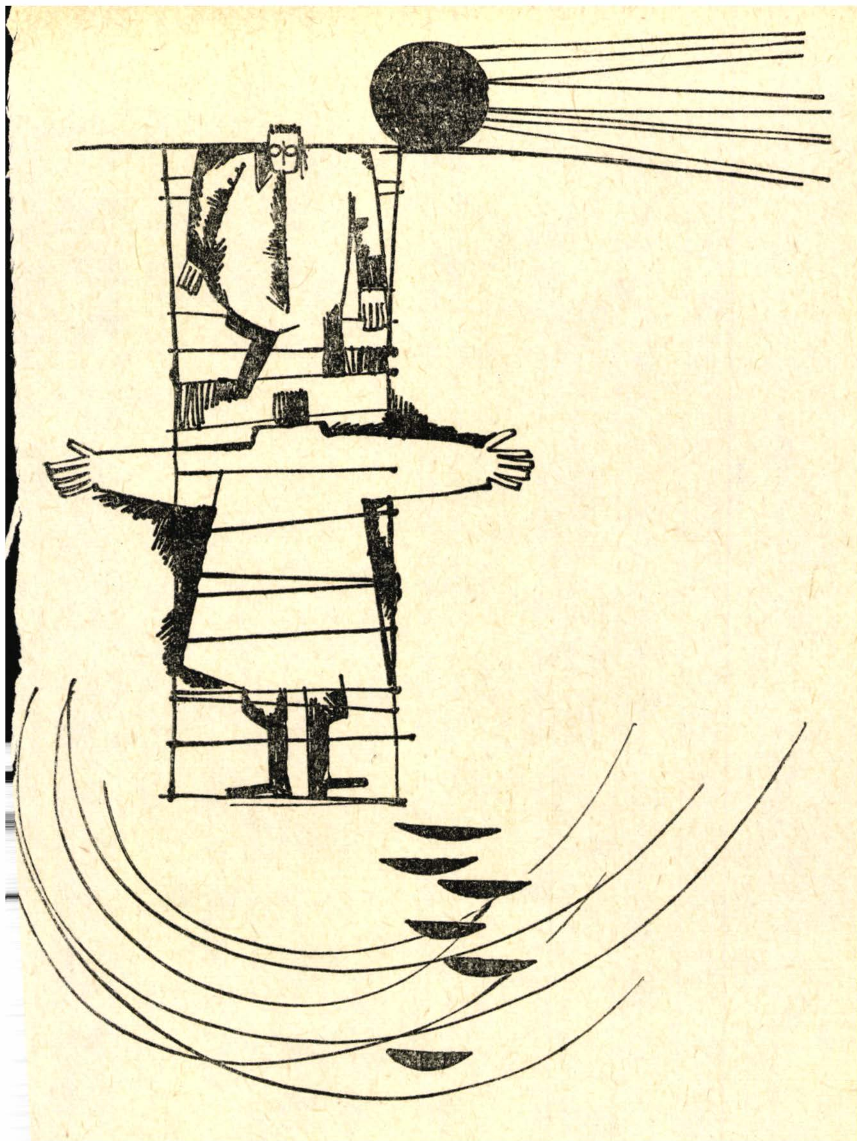
Beckmann: Toţi? Cine sînt ei toţi? Colonelul? Directorul? Doamna Kramer? Să trăiesc alături de ei? Nu, sînt mort de-a binelea. Ceilalţi sînt acum departe şi nu vreau să-i mai văd niciodată. Ceilalţi toţi sînt asasini.

Celălalt: Beckmann, minţi.

Beckmann: Mint? Nu sînt răi? Sînt buni?

Celălalt: Nu cunoşti oamenii, Beckmann: Sînt buni.

Beckmann: O, da, sînt buni. Şi au fost atît de buni, încît m-au asasinat. M-au asasinat rîzînd de mine. M-au lăsat afară, în faţa uşii. M-au alungat.

Cu multă bunătate omenească. Sînt nepăsători pînă şi-n visurile lor cele mai adînci. Pînă şi-n somnul lor cel mai adînc sînt nepăsători. Şi nepăsători pînă la adormire trec pe lîngă cadavrul meu. Fac haz, şi mestecă, şi cîntă, şi dorm, şi-şi mistuie mîncarea lîngă cadavrul meu. Moartea mea nu înseamnă nimic.

Celălalt: Minţi, Beckmann!

Beckmann: Ba aşa e, băiete care spui totdeauna da, oamenii nu se opresc lîngă cadavrul meu. Cadavrele sînt plicticoase şi neplăcute.

Celălalt: Oamenii nu trec indiferenţi pe lîngă moartea ta. Oamenii au inimă. Oamenii îţi jelesc moartea, Beckmann, şi cadavrul tău îi stinghereşte. noaptea, cînd vor să adoarmă. Nu trec nepăsători.

Beckmann: Ba da, tu care spui totdeauna da, aşa fac. Cadavrele sînt urîte şi neplăcute. Pur şi simplu trec grăbiţi pe lîngă mine şi-şi ţin nasul, şi-şi acoperă ochii.

Celălalt: Nu fac asta! Inima li se strînge la fiecare mort.

Beckmann: Uite, vezi, mai soseşte unul. Îţi mai aduci aminte de el? E colonelul, care cu costumul lui vechi voia să mă prefacă într-un om nou. Domnule colonel! Domnule colonel!

Colonelul: La naiba, au apărut din nou cerşetorii? E la fel ca pe vremuri.

Beckmann: Chiar aşa, domnule colonel, chiar aşa. Totul e la fel ca pe vremuri. Pînă şi cerşetorii se recrutează din aceleaşi pături. Dar nu sînt cîtuşi de puţin cerşetor, domnule colonel, nu. Sînt cadavrul unui înecat. Am dezertat, domnule colonel. Eram un soldat tare ostenit, domnule colonel. Ieri mă numeam subofiţerul Beckmann, domnule colonel, vă mai aduceţi aminte? Beckmann. Eram niţel cam moliu, domnule colonel, vă amintiţi? Da, şi mîine seară mă voi legăna slut, şi mut, şi umflat, de-a lungul nisipurilor din Blankenese. Groaznic, nu-i aşa, domnule colonel? Şi dumneavoastră purtaţi răspunderea, domnule colonel. Groaznic, nu-i aşa? Două mii unsprezece plus Beckmann fac două

mii doisprezece. Două mii doisprezece strigoi care cutreieră nopţile, brrr !

C o l o n e l u l : Dar nici măcar nu te cunosc, băiete. N-am auzit niciodată de vreun Beckmann. Ce grad aveai în armată ?

B e c k m a n n : Vai, domnule colonel ! Domnul colonel îşi va aminti, fără îndoială, de ultimul lui asasinat ! De cel cu ochelarii pentru masca de gaze şi cu părul tuns ca deţinuţii şi cu piciorul înţepenit ! Subofiţerul Beckmann, domnule colonel.

C o l o n e l u l : Exact ! Aşa e ! Vezi, gradele astea inferioare sînt prin definiţie suspecte. Capete tari, gălăgioşi, pacifişti, candidaţi la înec. Te-ai înecat ? Da, erai unul dintre aceia, unul care s-a sălbăticit niţel în război, care şi-a pierdut niţel din omenesc, unul dintre cei lipsiţi de orice virtute soldăţească. E un spectacol neplăcut.

B e c k m a n n : Da, nu-i aşa, domnule colonel, un spectacol neplăcut, cadavrele astea de înecaţi nenumăraţi, umflaţi, albiţi, fleşcăiţi ? Şi dumneavoastră sînteţi asasinul, domnule colonel, dumneavoastră ! Puteţi oare răbda, domnule colonel, să fiţi un asasin ? Cum vă simţiţi, aşa, ca asasin, domnule colonel ?

C o l o n e l u l : Cum ? Poftim ? Eu ?

B e c k m a n n : Chiar aşa, domnule colonel, m-aţi ucis rîzînd de mine. Rîsul dumneavoastră era mai înspăimîntător decît toţi morţii lumii, domnule colonel. Rîsul dumneavoastră m-a ucis, domnule colonel !

C o l o n e l u l *(cu totul descumpănit)* : Aşa ? Ei, da. Erai unul dintre aceia care s-ar fi dus pe copcă oricum. Bună seara !

B e c k m a n n : Odihnă plăcută, domnule colonel ! Şi vă mulţumesc foarte mult pentru discursul funebru ! Ai auzit, tu care spui totdeauna da, care eşti un prieten al oamenilor ! Discurs funebru pentru un soldat înecat. Epilogul rostit de un om, pentru un om.

C e l ă l a l t : Visezi, Beckmann, visezi. Oamenii sînt buni !

Beckmann: Ești atît de răgușit, tenorule optimist! Sau ți-a cam pierit glasul? O, da, oamenii sînt buni. Dar cîteodată, vreme de zile în șir, nu întîlnești decît pe cei cîțiva răi care există. Dar chiar atît de răi nu sînt oamenii. Visez, atîta tot. Nu vreau să fiu nedrept. Oamenii sînt buni. Numai că sînt grozav de deosebiți, asta e, inexplicabil de deosebiți. Unul dintre oameni e colonel, și în același timp altul e de-abia un grad inferior. Colonelul e sătul, sănătos și poartă indispensabili de lînă. Seara are un pat și o nevastă.

Celălalt: Beckmann, încetează să mai visezi. Ridică-te. Trăiește. Visezi totul anapoda.

Beckmann: Iar altul flămînzește, șontîcăie și n-are nici măcar o cămașă. Seara un șezlong străvechi îi ține loc de pat și șuierul șobolanilor astmatici din pivnița lui înlocuiește șoaptele nevestei. Da, oamenii sînt buni. Numai că sînt deosebiți, din cale-afară de deosebiți unul de celălalt.

Celălalt: Oamenii sînt buni. Numai că sînt neștiutori. Mereu sînt neștiutori. Dar inima lor — privește în inima lor — inima lor e bună. Numai viața nu le îngăduie să-și arate inima. Crede-mă, te rog, în adîncul sufletului lor toți sînt buni.

Beckmann: Bineînțeles. În adîncul sufletului lor. Dar adîncul acesta e de cele mai multe ori un abis. Un abis de nepătruns. Da, în adîncul lor sînt buni — numai deosebiți, asta este. Unul e alb, iar altul cenușiu. Unul are indispensabili, iar altul nu. Și cel cenușiu, fără indispensabili, sînt eu. Ai avut ghinion, cadavru înecat numit Beckmann, subofițer cu termen redus, seamăn de-al meu cu termen redus.

Celălalt: Visezi, Beckmann, ridică-te. Trăiește! Vino, privește, oamenii sînt buni.

Beckmann: Și trec indiferenți pe lîngă cadavrul meu, și mestecă, și rîd, și scuipă, și-și mistuie mîncarea. Așa trec ei pe lîngă moartea mea, plini de bunătate.

Celălalt: Trezește-te, visătorule! Visezi un vis urît, Beckmann. Trezește-te!

Beckmann: Da, visez un vis urît, înspăimîntător. Uite, soseşte şi directorul cabaretului. Să-i iau un interviu, ce zici, tu care ai răspuns la toate?
Celălalt: Vino, Beckmann! Trăieşte! Drumul e presărat cu felinare. Totul trăieşte! Trăieşte şi tu!
Beckmann: Să trăiesc şi eu? Alături de cine? Alături de colonel? Nu!
Celălalt: Alături de ceilalţi, Beckmann. Trăieşte alături de ceilalţi.
Beckmann: Şi de director?
Celălalt: Şi de el. Alături de toţi.
Beckmann: Bine. Şi alături de el. Hei, domnule director!
Directorul: Cum? Da? Ce e?
Beckmann: Mă cunoaşteţi?
Directorul: Nu... totuşi, aşteaptă o clipă. Ochelarii pentru masca de gaze, părul tuns ca peria, manta soldăţească. Da, începătorul cu şansoneta adulterului! Cum spuneai că te cheamă?
Beckmann: Beckmann.
Directorul: Exact. Ei, ce doreşti?
Beckmann: M-aţi asasinat, domnule director.
Directorul: Dar, dragul meu...
Beckmann: Ba da. Din cauză că aţi fost laş. Din cauză că aţi trădat adevărul. M-aţi mînat în Elba cea udă, pentru că nu i-aţi dat începătorului o şansă să poată începe. Voiam să lucrez. Mi-era foame. Dar uşa dumneavoastră s-a închis în spatele meu. M-aţi alungat în Elba, domnule director.
Directorul: Pesemne că erai un băieţel cam prea sensibil. Să te năpusteşti drept în Elba, în uda...
Beckmann: În uda Elbă, domnule director. Şi am băut pe săturate apă din Elba. Măcar o dată-ndestulat, domnule director, şi-n schimb am crăpat! Tragic, nu? N-ar fi un număr formidabil pentru revista dumneavoastră? Şansoneta vremii noastre: O dată-ndestulat şi-n schimb a crăpat.
Directorul *(sentimental, cu toate astea foarte superficial)*: Dar e groaznic! Ai fost unul dintre cei puţin cam prea sensibili. Demodat pentru ziua de

astăzi, cu totul deplasat. Erai obsedat de adevăr, un mic fanatic! Mi-ai fi înspăimîntat publicul cu cîntecul dumitale.

Beckmann: Şi-atunci mi-aţi trîntit uşa în nas, domnule director. Şi acolo, jos, era Elba.

Directorul *(ca mai sus)*: Elba, da. Înecat. S-a sfîrşit. Sărmanul vierme. Răpus de viaţă. Strivit şi turtit. O dată-ndestulat şi-n schimb a crăpat. Ei, dacă am fi toţi atît de sensibili!

Beckmann: Dar nu sîntem, domnule director. Doar nu sîntem atît de sensibili...

Directorul *(ca mai sus)*: Dumnezeu ştie, nu, nu sîntem. Dumneata erai însă tocmai unul dintre acele milioane de oameni care sînt nevoiţi să şchioapete prin viaţă şi sînt mulţumiţi cînd se prăbuşesc. În Elba, în Spreea, în Tamisa... n-are importanţă unde. Şi pînă atunci nu-şi găsesc odihna.

Beckmann: Iar dumneavoastră mi-aţi dat lovitura de graţie ca să mă pot prăbuşi.

Directorul: Ce prostie! Cine spune asta? Erai predestinat pentru roluri tragice. Tema, însă, e originală! Balada unui începător: cadavrul înecatului cu ochelari pentru mască de gaze! Păcat că publicul nu vrea să vadă aşa ceva. Păcat... *(Pleacă.)*

Beckmann: Odihnă plăcută la noapte, domnule director. Ai auzit, băiete? Să trăiesc mai departe alături de domnul colonel? Şi să trăiesc mai departe alături de domnul director?

Celălalt: Visezi, Beckmann, trezeşte-te.

Beckmann: Visez? Oare totul imi apare deformat prin aceşti jalnici ochelari pentru mască de gaze? Sînt doar marionete? Marionete groteşti, caricaturale, închipuind oameni? Ai auzit discursul funebru pe care mi l-a dedicat asasinul meu? Epilogul rostit în memoria unui începător: E şi el unul dintre cei mulţi... răspunde, tu, care-ţi spui Celălalt! Să trăiesc mai departe? Să continui a şchiopăta pe drum? Alături de ceilalţi? Toţi au aceleaşi chipuri uniforme, nepăsătoare, îngrozitoare. Şi vorbesc cu toţii atît de nesfîrşit de mult, şi pe

urmă, cînd să spună măcar o singură dată „da", amuţesc şi se prostesc, ca... da, întocmai ca oamenii. Şi sînt laşi. Ne-au trădat. Îngrozitor ne-au trădat. Cînd eram încă foarte mici au pornit război şi după ce am crescut puţin, s-au pornit să ne povestească despre război. Cu entuziasm. Tot timpul se entuziasmau. Iar cînd am crescut şi mai mari, au născocit şi pentru noi un război. Şi pe urmă ne-au trimis acolo. Şi erau plini de entuziasm. Întotdeauna erau entuziasmaţi. Şi nimeni nu ne-a spus încotro mergem. Nimeni nu ne-a spus : Mergeţi în iad. O, nu, nimeni. Au făcut marşuri şi serbări. Şi comunicate de război şi planuri de atac. Şi cîntece eroice şi decoraţii pentru eroism. Atît de mare le era entuziasmul. Şi pe urmă, a sosit, în sfîrşit, şi războiul. Şi pe urmă ne-au trimis acolo. Şi nu ne-au spus nimic. Numai : „Ţineţi-vă bine, băieţi !" atît ne-au spus ! „Ţineţi-vă bine, băieţi !" Iată cum am fost trădaţi. Trădaţi îngrozitor. Şi acum se adăpostesc îndărătul uşilor. Domnul profesor agregat, domnul director, domnul consilier juridic, domnul medic-şef. Acum, nici unul nu mai recunoaşte că ne-au trimis acolo. Nu, nici unul. Acum, toţi se adăpostesc îndărătul uşilor. Şi uşile şi le-au încuiat zdravăn. Şi noi stăm afară. Şi de la catedrele lor, din fotoliile lor arată cu degetul spre noi. Iată cum am fost trădaţi. Trădaţi îngrozitor. Şi acuma trec nepăsători pe lîngă crima săvîrşită de ei, pur şi simplu nepăsători. Trec nepăsători pe lîngă crima făptuită de ei.

Celălalt: Nu trec nepăsători, Beckmann. Exagerezi. Visezi. Priveşte-i în inimă, Beckmann. Au şi ei o inimă ! Sînt buni !

Beckmann: Dar doamna Kramer trece nepăsătoare pe lîngă cadavrul meu.

Celălalt: Nu ! Are şi ea o inimă !

Beckmann: Doamnă Kramer !

Doamna Kramer: Da ?

Beckmann: Ai inimă, doamnă Kramer ? Unde era inima dumitale, doamnă Kramer, cînd m-ai asasinat ? Ba da, doamnă Kramer, l-ai asasinat pe fiul

bătrînilor Beckmann. Oare nu i-ai ucis şi părinţii? Ei, fii sinceră, doamnă Kramer, ai dat numai aşa, o mînă de ajutor, nu? Le-ai făcut o fărîmă de viaţă amară, nu-i aşa? Şi pe urmă, l-ai gonit pe fiul lor spre Elba — dar inima dumitale, doamnă Kramer, ce spune inima dumitale?

Doamna Kramer: Dumneata, cel cu ochelarii caraghioşi, te-ai aruncat în Elba? Trebuia să-mi dau seama de la început. Cum te-am văzut mi s-a părut că eşti cam melancolic, tinere. Să te arunci în Elba! Bietul băiat! Ei nu, zău!

Beckmann: Da, pentru că mi-aţi dat prilejul, cu atîta simpatie şi delicateţe, să aflu cum au murit părinţii mei. Uşa dumitale a fost cea din urmă. Şi m-ai lăsat să stau afară. Şi vreme de o mie de zile, de o mie de nopţi siberiene, mi-am legat speranţele de uşa asta. Iată cum ai făptuit un mic asasinat, pe lîngă altele, înţelegi?

Doamna Kramer *(cu dîrzenie, ca să nu izbucnească în plîns)*: Sînt unii cărora toate le ies anapoda. Dumneata erai unul dintre aceştia. Siberia. Robinetul de gaze. Ohlsdorf. Ce-i drept, a fost cam mult. Mi se strînge inima, dar ce ne-am face dacă ne-am apuca să-i plîngem pe toţi! De la început arătai atît de posomorît, băiete. Ce copil neascultător! Dar nu ne putem îngădui să ne facem inimă rea, altfel picul de margarină pe care reuşim să-l punem pe pîine ne cade greu la stomac. Să goneşti aşa, drept în Elba. Da, multe vede omul în viaţă! În fiecare zi îşi face cîte unul seama.

Beckmann: Da, da, rămîi sănătoasă, doamnă Kramer! Ai auzit, tu care îţi spui Celălalt? Discursul funebru al unei femei bătrîne, care are şi inimă, la mormîntul unui tînăr. Ai auzit, tu care ai răspuns la toate, şi acuma taci?

Celălalt: Trezeşte-te... Beckmann...

Beckmann: Ai început deodată să vorbeşti atît de încet. Ai început deodată să te depărtezi de mine.

Celălalt: Visezi un vis de moarte, Beckmann. Trezeşte-te! Trăieşte! Nu-ţi da atîta importanţă. În fiecare zi mor oameni. Oare veşnicia trebuie să fie

plină de strigăte de jale? Trăieşte! Mănîncă-ţi felia de pîine cu margarină, trăieşte! Viaţa are mii de înfăţişări. Înfruptă-te din ea! Ridică-te!

Beckmann: Da, mă ridic. Fiindcă, uite, vine nevasta mea. Nevasta mea e bună. Nu, îl aduce şi pe prietenul ei. Totuşi, mai înainte era bună. De ce a trebuit să rămîn trei ani în Siberia? M-a aşteptat trei ani, sînt convins, fiindcă totdeauna a fost bună cu mine. Vina o port eu. Ea a fost bună. O mai fi bună şi astăzi?

Celălalt: Fă o încercare! Trăieşte!

Beckmann: Ascultă! Nu te speria, eu sînt. Priveşte în ochii mei! Soţul tău. Eu, Beckmann. Ştii, mi-am făcut seama, nevastă. N-ar fi trebuit să te porţi aşa, ştii, în ce-l priveşte pe celălalt. Nu te aveam decît pe tine! Dar văd că nici nu eşti atentă la ce spun! Ascultă, ştiu că a trebuit să aştepţi prea multă vreme. Dar nu fi tristă, acum o duc bine. Sînt mort. Fără tine nu mai voiam să trăiesc! Ascultă! Priveşte în ochii mei! *(Soţia trece încet pe lîngă el fără să-l audă.)* Ascultă! Doar ai fost nevasta mea! Priveşte în ochii mei, că doar tu m-ai ucis, ai putea să mă mai priveşti măcar o dată! Văd că nici nu eşti atentă la ce spun! Ascultă, că doar tu m-ai ucis, tu, şi acum treci nepăsătoare pe lîngă mine? Spune, de ce nu mă asculţi? *(Soţia şi prietenul ei s-au îndepărtat.)* Nu m-a ascultat. Nici nu mă mai cunoaşte. Să fie oare atît de mult de cînd am murit? M-a uitat, şi a trecut numai o zi de cînd am murit. Atît de buni, o, atît de buni sînt oamenii! Şi tu? Cel care spui da, care-ţi strigi entuziasmul, care ai răspuns la toate? Nu spui nimic? Eşti atît de departe! Să-mi continui viaţa? De aceea m-am întors din Siberia! Şi tu, tu spui să trăiesc! La stînga şi la dreapta drumului, toate uşile sînt închise. Toate felinarele s-au stins, toate. Şi înaintezi numai cînd cazi. Şi mă-ndemni să cad mai departe? Nu cumva mi-ai mai pregătit vreo cădere? Nu te mai depărta aşa, tu care ştii să taci, mai ai pentru mine vreun felinar în beznă? Vorbeşte, tu care de obicei ştii atît de multe!

C e l ă l a l t : Priveşte, vine fata care te-a scos din Elba, care te-a încălzit! Fata, Beckmann, care voia să-ţi sărute capul plin de năzbîtii. Ea nu trece nepăsătoare pe lîngă moartea ta. Te-a căutat pretutindeni.

B e c k m a n n : Nu! Nu m-a căutat. Nici un om nu m-a căutat. Nu mai vreau să cred mereu în asta. Nu mai pot îndura nici o cădere, înţelegi! Pe mine nu mă caută nimeni!

C e l ă l a l t : Fata te-a căutat pretutindeni.

B e c k m a n n : Nu mă chinui, tu cel care spui mereu da. Pleacă!

F a t a *(fără să-l vadă)*: Brotăcelule! Brotăcelule! Unde eşti? Brotăcelul meu mic şi rece?

B e c k m a n n: Eu? Eu sînt mort.

F a t a : Oh! Eşti mort? Şi eu care te caut pretutindeni, în lumea largă!

B e c k m a n n : De ce mă cauţi?

F a t a : De ce? Fiindcă te iubesc, bietul meu strigoi! Şi-acum eşti mort? Ce mult doream să te sărut, brotăcelul meu rece!

B e c k m a n n : Să ne ridicăm şi să ne continuăm drumul doar fiindcă ne cheamă fetele? Fetele?

F a t a : Da, vii, brotăcelule?

B e c k m a n n : Şi dacă n-aş fi mort?

F a t a : O, atunci am merge împreună acasă la mine. Da, hai, fii iar viu, brotăcelul meu mic şi rece! Pentru mine. Cu mine. Vino, să fim amîndoi vii.

B e c k m a n n : Să trăiesc? M-ai căutat oare, cu adevărat?

F a t a : Tot timpul. Pe tine! Şi numai pe tine. Mereu numai pe tine. Vai, de ce eşti mort, bietul meu strigoi cenuşiu? Nu vrei să fii viu alături de mine?

B e c k m a n n : Da, da, da. Vin cu tine. Vreau să fiu alături de tine, să fiu viu!

F a t a : O, brotăcelule!

B e c k m a n n : Mă ridic. Tu eşti lumina care scînteiază pentru mine. Numai pentru mine. Şi vom fi vii, împreună. Şi vom merge unul lîngă celălalt, uniţi pe drumul întunecat. Vino, să fim împreună, vii, unul lîngă celălalt, uniţi...

F a t a : Da, luminez numai pentru tine, pe drumul întunecat.

B e c k m a n n : Luminezi, aşa mi-ai spus. Dar asta ce mai e ? Totul se întunecă ! Unde eşti ? *(Se aude, de foarte departe, bocănitul ologului.)*

F a t a : Auzi ? E bătaia viermelui morţii — trebuie să plec, brotăcelule, trebuie să plec. Sărman strigoi rece.

B e c k m a n n : Unde trebuie să pleci ? Rămîi aici ! Totul s-a întunecat deodată ! Lumină, mica mea lumină ! Luminează ! Cine bate acolo ? Bate cineva ! Toc-toc-toc-toc ! Cine mai bătea la fel ? Iar — toc-toc-toc-toc ! Mereu mai tare. Mereu mai aproape ! Toc-toc-toc-toc ! *(Strigă :)* Iar ! *(Şopteşte :)* Uriaşul, uriaşul cu un singur picior, cu cele două cîrje. Toc-toc, se apropie ! Toc-toc, se îndreaptă spre mine ! Toc-toc-toc-toc ! ! ! *(Strigă.)*

O l o g u l *(pe un ton cît se poate de neutru şi limpede)* : Beckmann ?

B e c k m a n n *(încet)* : Aici sînt.

O l o g u l *(pe un ton cît se poate de neutru şi limpede)* : Beckmann ? Ai asasinat, Beckmann. Şi încă mai trăieşti.

B e c k m a n n : N-am făptuit nici un asasinat !

O l o g u l : Ba da, Beckmann. În fiecare zi sîntem asasinaţi şi în fiecare zi săvîrşim un asasinat. Trecem în fiecare zi pe lîngă un asasinat. Iar tu m-ai asasinat, Beckmann. Ai şi uitat ? Am fost trei ani în Siberia, Beckmann, şi aseară voiam să mă înapoiez acasă. Dar locul meu mi-l luase altul — tu erai acolo, Beckmann, acolo unde era locul meu. Atunci m-am înecat în Elba, Beckmann, chiar aseară. N-aveam unde să mă duc în altă parte, nu-i aşa, Beckmann ? Ce udă şi rece era Elba. Dar acum m-am obişnuit, fiindcă sînt mort. Nu credeam că ai să poţi uita atît de repede, Beckmann. Fiindcă un asasinat nu se uită atît de repede. Ar trebui să-ţi aminteşti în tot locul de el, Beckmann. Da, am făcut o greşeală, înţelegi. Nu trebuia să vin acasă. Acasă nu mai era loc pentru mine, Beckmann, fiindcă acolo erai tu. Nu te acuz, Beckmann, fiindcă fie-

care dintre noi asasinează, în fiecare zi, în fiecare noapte. Dar nu trebuie să ne uităm atît de repede victimele. Să nu trecem nepăsători pe lîngă asasinatele pe care le-am făptuit. Da, Beckmann, tu mi-ai furat locul. Pe canapeaua mea, la nevasta mea, la nevasta care fusese numai a mea, pe care am visat-o vreme de trei ani, vreme de o mie de nopţi siberiene. Acasă era un bărbat care-mi purta hainele, Beckmann, îi erau mult prea mari, dar le purta şi-i era bine şi cald în aceste haine şi la nevasta mea. Şi tu, tu erai bărbatul acela, Beckmann. Ei, şi-atunci m-am retras. În Elba. A fost cam rece, Beckmann, dar te obişnuieşti repede. Acuma s-a împlinit o zi de cînd sînt mort — şi tu m-ai omorît, şi ai şi uitat crima. Să nu faci asta, Beckmann, asasinatele nu trebuie date uitării, asta o fac numai cei răi. Tu n-ai să mă uiţi, Beckmann, nu-i aşa? Trebuie să-mi făgăduieşti că n-ai să uiţi asasinatul pe care l-ai săvîrşit.

Beckmann: N-am să-l uit.

Ologul: Asta-i frumos din partea ta, Beckmann. Înseamnă că sînt un mort care poate avea linişte, fiindcă măcar unul se gîndeşte la mine, măcar asasinul meu — numai din cînd în cînd — în unele nopţi, Beckmann, cînd nu poţi dormi! Înseamnă că pot măcar să am linişte... *(Pleacă.)*

Beckmann *(se trezeşte)*: Toc-toc-toc-toc!!! Unde sînt? Am visat? Nu sînt oare mort? Încă n-am murit? Toc-toc-toc, va răsuna toată viaţa! Toc-toc, va răsuna şi prin moarte! Toc-toc-toc-toc! Ascultă, auzi viermele morţii? Iar eu, eu să trăiesc? Şi în fiecare noapte, la căpătîiul meu va sta o santinelă şi nu voi putea scăpa de paşii ei: toc-toc-toc-toc. Nu! Asta e viaţa. Iată un om, şi omul acesta se întoarce în Germania, şi omul acesta tremură de frig. Flămînzeşte şi şchiopătează! Un om se întoarce în Germania! Se întoarce acasă şi patul lui e ocupat. O uşă se trînteşte şi el rămîne afară. Un om se întoarce în Germania! Găseşte o fată, dar fata are un bărbat, acesta are numai

un picior şi tot timpul rosteşte gemînd un nume. Şi numele acesta e Beckmann. O uşă se trînteşte şi el rămîne afară. Un om se întoarce în Germania. Caută oameni, dar un colonel se tăvăleşte pe jos de rîs. O uşă se trînteşte şi el rămîne iarăşi afară. Un om se întoarce în Germania ! Caută de lucru, dar un director e laş, şi uşa se trînteşte şi el rămîne iarăşi afară. Un om se întoarce în Germania. Îşi caută părinţii, dar o femeie bătrînă se tînguie după gazul irosit, şi uşa se trînteşte şi el rămîne afară. Un om se întoarce în Germania. Şi pe urmă vine ologul, toc-toc-toc aşa vine — toc-toc, şi ologul spune : „Beckmann". Spune într-una : „Beckmann". Răsuflă : „Beckmann", sforăie, geme : „Beckmann !" Strigă, blestemă, se roagă : „Beckmann !" Şi-şi taie drum prin viaţa asasinului său : toc-toc-toc-toc ! Iar asasinul sînt eu. Eu ? Eu, cel asasinat, cel pe care l-au asasinat, eu sînt asasinul ? Cine ne fereşte să nu devenim asasini ? Sîntem asasinaţi în fiecare zi, şi în fiecare zi făptuim un asasinat. În fiecare zi trecem pe lîngă un asasinat ! Iar asasinul Beckmann nu mai poate îndura să fie asasinat şi să fie un asasin. Şi strigă în gura mare, în lumea largă : Mor ! Şi pe urmă, omul acesta, care s-a întors în Germania, zace undeva pe drum şi moare. Odinioară, pe drum zăceau mucuri de ţigări, coji de mere şi hîrtii, astăzi zac oameni, atîta tot. Şi pe urmă vine un măturător de stradă, un măturător de stradă german, în uniformă şi cu lampasuri roşii, de la Întreprinderea „Rămăşiţe şi Putreziciuni" şi-l găseşte pe asasinul asasinat Beckmann. Flămînzit, îngheţat, doborît. În veacul al douăzecilea. În deceniul al cincilea. Pe drum. În Germania. Şi oamenii trec pe lîngă moarte neatenţi, resemnaţi, blazaţi, scîrbiţi şi nepăsători, nepăsători, atît de nepăsători ! Şi cel care a murit simte pînă în adîncul somnului său, că moartea i-a fost la fel ca viaţa : fără rost, ştearsă, cenuşie. Şi tu — tu spui să trăiesc ! La ce bun ? Pentru ce ? Pentru cine ? N-am dreptul de moarte asupra mea ? N-am dreptul să mă sinucid ?

Să continui a ucide şi a mă lăsa ucis? Încotro să mă îndrept? Din ce să trăiesc? Alături de cine? Pentru ce? Încotro să ne îndreptăm pe lumea asta? Sîntem trădaţi. Trădaţi îngrozitor! Unde eşti acum, tu, cel care spui totdeauna da? Răspunde acum întrebărilor mele! Acum am nevoie de tine, cel care ai răspuns la toate! Unde eşti? Ai dispărut, aşa, deodată! Unde eşti, tu, cel care ai răspuns la toate, unde eşti, tu, care încerci să-mi răpeşti dreptul de a muri, unde e bătrînul care îşi zice Dumnezeu? De ce nu vorbeşte?
Răspundeţi!
De ce tăceţi? De ce?
Nu răspunde nimeni?
Nu răspunde chiar nimeni???
Nu răspunde nimeni, nimeni???

DIN VOLUMUL

ÎN ZIUA ACEEA DE MARȚI

(1946—1947)

Patru soldaţi. Şi erau plămădiţi din lemn, şi din foame, şi din pămînt. Din viscol, şi din dor de casă, şi din părul bărbii. Patru soldaţi. Iar deasupra lor obuzele urlau şi muşcau zăpada schelălăind întunecat şi otrăvitor. Lemnul de pe chipurile lor pierdute încremenise în trăsături ascuţite, sub lumina tremurătoare a lămpii cu petrol. Şi numai cînd metalul şuiera pe sus şi se sfărîma lătrînd înspăimîntător, unul dintre chipurile de lemn rîdea. Iar ceilalţi răspundeau cu rînjete cenuşii. Şi lumina lămpii cu petrol se încovoia şovăitoare.

Patru soldaţi.

Pe urmă, două dungi roşii-vineţii începură să se strîmbe în părul bărbii :

— Pe cinstea mea. Aici nu mai trebuie să are la primăvară. Şi nici să mai îngraşe ogorul.

Glasul venea din pămînt, răguşit.

Unul îşi răsucea îndemînatic o ţigară :

— Trag nădejde că nu-i un ogor de sfeclă. Nu pot să sufăr sfecla, cînd aud de sfeclă îmi vine să vărs. Dar ce-aţi zice, de pildă, de ridichi de lună ? O veşnicie numai ridichi de lună ?

Buzele roşii-vineţii se strîmbară.

— De n-ar fi rîmele astea. O să fie cam greu pînă să ne obişnuim cu ele.

Cel din colţ zise :

— Dacă am ajuns pînă acolo, nu mai simţim nimic.

— Cine ţi-a spus una ca asta ? întrebă cel care răsucea ţigara. Aş vrea să ştiu cine ţi-a spus una ca asta ?

Deodată tăcură. Iar pe sus, moartea scrîşnea cu turbare prin noapte. Rupea în zăpadă borte negre-albăstrui. Apoi soldaţii rînjiră iarăşi. Şi se uitară la bîrnele de deasupra lor. Dar bîrnele nu făgăduiră nimic.

Pe urmă, cel din colţ tuşi şi zise către ceilalţi :

— Ei, o să vedem noi cum e acolo. Cît despre asta, să n-aveţi nici o grijă.

Şi acest „nici o grijă" suna atît de răguşit, încît lumina lămpii cu petrol începu să tremure.

Patru soldaţi. Dar unul dintre ei, unul nu spunea nimic. Lăsa să-i alunece degetul mare în sus şi în jos pe armă. În sus şi în jos. În sus şi în jos. Şi se lipea strîns de arma lui. Dar nu ura nimic atît de mult ca această armă. Numai cînd deasupra lor răsuna urletul, se ţinea strîns de ea. Lumina lămpii cu petrol se încovoia şovăitoare lucind în ochii lui. În clipa aceea soldatul care răsucea o ţigară îl atinse cu cotul. Cel scund care îşi ura arma tresări speriat şi-şi trecu degetele peste barba spălăcită şi sălbăticită din jurul gurii. Faţa-i era plămădită din foame şi dor de casă.

Atunci, cel care răsucea o ţigară spuse :

— Ascultă, ia dă feştila aia încoace.

— Îndată, zise cel scund şi-şi puse arma între genunchi.

Şi pe urmă mîna lui se ivi din manta şi apucă lampa cu petrol şi o întinse către celălalt. Dar se întîmplă că lampa îi căzu din mînă. Şi se stinse. Şi se stinse.

Patru soldaţi. Răsuflarea lor era prea puternică şi prea singuratică în noapte. Atunci scundul rîse cu glas tare şi se lovi cu palma peste genunchi :

— Ce bîţîială m-a apucat, măi fraţilor ! Aţi văzut ? Deodată mi-a căzut feştila din mînă. Ce mai bîţîială.

Rîdea cu glas tare scundul. Dar în întuneric se lipi strîns de arma pe care o ura atîta. Iar cel din colţ se gîndea : „Între noi nu se află nici unul, dar nici unul, care să nu tremure".

Iar cel care îşi răsucise ţigara zise:

— Da, tremurăm toată ziua. Din pricina frigului. Ticălosul ăsta de frig.

Deasupra lor urla metalul şi sfîşia noaptea şi zăpada.

— Ăia o să ne strice toate ridichile de lună, rînji cel cu buzele roşii-vineţii.

Şi se lipiră strîns de armele pe care le urau. Şi rîdeau. Şi rîdeau peste valea întunecată, peste întunecata vale.

Zăpada atîrna pe crengi. Mitraliorul cînta. Se afla într-o pădure rusească, la un post foarte avansat. Cînta cîntece de Crăciun cu toate că era începutul lui februarie. Dar asta se întîmpla din pricină că zăpada avea un metru înălţime. Zăpadă între trunchiurile negre. Zăpadă pe ramurile negre-verzui. Atîrnînd pe crengi, spulberată peste tufe, valuri de vată, şi lipită de trunchiuri negre. Zăpadă multă, multă. Iar mitraliorul cînta cîntece de Crăciun, deşi era în februarie.

„Din cînd în cînd trebuie să mai tragi cîteva focuri. Altfel îngheaţă drăcia asta. Drept înainte, în beznă. Ca să nu îngheţe. Tragi spre tufişurile de colo. Da, într-acolo, ca să fii sigur că nu s-a vîrît vreunul prin ele. Asta te linişteşte. Poţi să slobozeşti fără grijă cîte o serie la fiecare sfert de ceas. Asta te linişteşte. Altfel îngheaţă drăcia. În afară de asta, mai spargi niţel tăcerea dacă tragi din cînd în cînd." Aşa spusese cel pe care-l înlocuise în post. Şi adăugase: „Trebuie să-ţi ridici apărătorile de pe urechi. Ordin de la regiment. În post trebuie să ridici apărătorile de pe urechi. Altfel nu auzi nimic. E ordin. Dar oricum nu auzi nimic. E o linişte de moarte. Nici o mişcare. De vreo cîteva săptămîni. Nici o mişcare. Asta-i situaţia. Mai trage din cînd în cînd. Asta te linişteşte."

Aşa vorbise celălalt. Pe urmă îl lăsase singur. Îşi scoase apărătorile şi gerul îşi înfipse degetele ascuţite în urechile lui. Era singur. Iar zăpada atîrna pe crengi. Stătea lipită de trunchiurile negre-albăstrui. Îngrămădită peste tufe. Troienită, adunată în văi şi spulberată de vînt. Zăpadă multă, multă.

Iar zăpada, în care se afla şi el, făcea ca primejdia să fie înăbuşită. Şi atît de îndepărtată! Şi poate că în clipa asta era chiar în spatele lui. Zăpada o acoperea cu tăcere. Zăpada, în care se afla şi el, singur în

noapte, pentru prima oară singur, făcea apropierea celorlalţi atît de înăbuşită. O făcea atît de îndepărtată. O acoperea cu tăcere, o înăbuşea în asemenea măsură, încît propriul tău sînge îţi răsuna zgomotos în urechi, răsuna atît de zgomotos, încît nu mai puteai scăpa de el. Atît de mult acoperea zăpada apropierea.

Pe urmă se auziră suspine. În stînga. În faţă. Apoi în dreapta. Şi deodată în spate. Mitraliorul îşi ţinu răsuflarea. Acolo, iarăşi. Suspine. Vîjîitul din urechi crescu îngrozitor. Şi iar auzi suspinul. Îşi desfăcu gulerul mantalei cu o mişcare bruscă. Degetele dibuiau cu înfrigurare, tremurătoare. Dibuiau cu înfrigurare gulerul mantalei, îl aşezau astfel încît să nu acopere urechea. Acolo. Un suspin. Sudoarea şuroia rece pe sub cască şi îngheţa pe frunte. Îngheţa acolo. Erau patruzeci şi două de grade sub zero. De sub cască şuroia sudoarea şi îngheţa. Suspine, din nou. În spate. Şi în dreapta. În faţă, departe. Pe urmă aici. Chiar aici. Şi aici.

Mitraliorul se afla într-o pădure rusească. Ramurile atîrnau, grele de zăpadă. Şi sîngele vîjîia zgomotos în urechi. Şi sudoarea şuroia de sub cască. Fiindcă se auzeau suspine. Ceva suspina. Sau cineva. Zăpada îl acoperea în tăcere. Din pricina asta îngheţa sudoarea pe frunte. Fiindcă spaima răsuna puternic în urechi. Fiindcă se auzeau suspine.

Atunci începu să cînte. Cînta cu voce tare, ca să nu mai audă spaima. Şi nici suspinele. Şi ca să nu mai îngheţe sudoarea.

Cînta. Şi nu mai auzea spaima. Cînta cîntece de Crăciun şi nu mai auzea suspinele. Cînta cu voce tare cîntece de Crăciun în pădurea rusească. Fiindcă zăpada atîrna grea pe ramurile negre-albăstrui în pădurea rusească. Zăpadă multă.

Dar pe urmă, deodată, se rupse o creangă. Şi mitraliorul tăcu. Şi se întoarse brusc. Şi ridică automatul. Atunci văzu că plutonierul venea spre el, făcînd paşi mari prin zăpadă.

„O să fiu împuşcat, îşi zicea mitraliorul. Am cîntat în post. Şi o să fiu împuşcat. Uite-l pe plutonier. Şi

cum mai aleargă ! Am cîntat în post şi acum o să mă judece şi o să mă împuşte."

Şi strînse automatul în mînă.

Iată-l pe plutonier. A sosit. Şi se agaţă de mitralior. Şi se uită împrejur. Şi gesticulează. Şi pe urmă gîfîie :

— Doamne, Dumnezeule ! Ţine-mă strîns, băiete. Doamne, Dumnezeule ! Doamne, Dumnezeule ! Şi pe urmă rîde. Îşi frămîntă mîinile. Şi cu toate astea rîde. Am început să aud cîntece de Crăciun. Cîntece de Crăciun în blestemata asta de pădure rusească. Cîntece de Crăciun. Nu sîntem în februarie ? Iar eu aud cîntece de Crăciun. Asta mi se trage numai de la tăcerea asta îngrozitoare. Cîntece de Crăciun ! Dumnezeule, Doamne, Dumnezeule ! Băiete, ţine-mă, ţine-mă strîns. Ia taci puţin. Acolo ! Nu. S-a stins acum. Nu rîde, spune plutonierul şi gîfîie încă şi se ţine strîns de mitralior, nu rîde, mă. Asta mi se trage de la tăcere. Tăcerea asta vreme de săptămîni. Nici o mişcare ! Nimic ! Pînă la urmă începi să auzi cîntece de Crăciun. Şi asta după ce am intrat bine în februarie. De vină e însă zăpada. Prea e multă. Nu rîde, mă. Asta te înnebuneşte, ascultă-mă pe mine. Tu ai venit abia de două zile. Dar noi sîntem îngropaţi aici de cîteva săptămîni. Nici o mişcare. Nimic. Asta te înnebuneşte. Numai tăcere, pretutindeni tăcere. Nici o mişcare. Săptămîni la rînd. Pe urmă începi să auzi, încetul cu încetul, cîntece de Crăciun, mă. Nu rîde. De abia după ce te-am văzut pe tine, deodată nu s-au mai auzit. Doamne, Dumnezeule ! Asta te înnebuneşte. Tăcerea asta veşnică. Veşnică !

Plutonierul încă mai gîfîie. Şi rîde. Şi se ţine strîns de el. Şi mitraliorul îl ţine strîns la rîndul lui. Pe urmă rîd amîndoi. În pădurea rusească. În februarie.

Cîteodată o ramură se îndoaie din pricina zăpezii. Şi zăpada alunecă apoi la pămînt, printre crengile negre-albăstrui. Şi atunci suspină. Încet, încet de tot. Mai întîi în faţă. La stînga. Pe urmă aici. Şi acolo. Peste tot se aud suspine. Pentru că zăpada atîrnă pe crengi. Zăpadă multă, multă.

Nicicînd n-a fost ceva mai alb decît zăpada asta. Părea aproape albastră de albă ce era. Albastră-verzuie. Atît de înspăimîntător de albă. Față de zăpada asta, soarele își îngăduia să fie cel mult galben. Nici o dimineață de duminică n-a fost atît de curată ca asta. Numai în fund se afla o pădure de un albstru-închis. Dar zăpada era proaspătă și curată ca ochiul unui animal. Nici o zăpadă n-a fost vreodată atît de albă ca în acea dimineață de duminică. Nici o dimineață de duminică n-a fost vreodată atît de curată. Lumea, această lume duminicală de zăpadă, rîdea.

Dar pe urmă, undeva, se ivise totuși o pată. Era un om, care zăcea în zăpadă, încovoiat, pe burtă, în uniformă. O legătură de zdrențe. O zdrențăroasă legătură de pielițe și oscioare din piele și postav. Stropită negru-roșiatic cu sînge care se uscase. Părul, mort și el, ca o perucă. Încovoiat, își strigase în zăpadă ultimul strigăt, lătrase sau poate se rugase : Un soldat. Pată pe albul nemaivăzut al zăpezii din cea mai curată dintre toate diminețile de duminică. Peisaj de război, plin de atmosferă, bogat în nuanțe, temă ademenitoare pentru culori de acuarelă : sînge și zăpadă și soare. Zăpadă rece, rece, plină cu sînge cald aburind. Și deasupra bunul soare. Bunul nostru soare. Toți copiii din lume spun : „Bunul soare, bunul nostru soare“. Iar el scaldă în razele lui un mort, care strigă neauzitul strigăt al tuturor marionetelor moarte : strigătul mut, îngrozitor de mut ! Cine dintre noi — ridică-te, vai, frate palid — cine dintre noi poate oare îndura strigătele mute ale marionetelor, cînd se prăbușesc pe scenă cu sforile rupte, răsucindu-se atît de stupid ? Cine oare, vai, cine oare dintre noi poate îndura strigătele mute ale morților ? Numai zăpada

le poate răbda, zăpada cea rece. Şi soarele. Bunul nostru soare.

În faţa marionetei cu sforile rupte se afla o marionetă care rămăsese încă intactă. Funcţiona încă. În faţa soldatului mort se afla unul viu. În această dimineaţă curată de duminică, în zăpada nemaivăzut de albă, cel care stătea în picioare ţinu celui care zăcea culcat următoarea cuvîntare îngrozitor de mută :

„Da. Da, da. Da, da, da. Acum s-a sfîrşit cu buna ta dispoziţie, dragul meu. Cu veşnica ta bună dispoziţie. Acum nu mai spui nimic, aşa-i ? Acum nu mai rîzi, aşa-i ? Dacă ar şti muierile tale ce jalnic arăţi acum, dragul meu. Arăţi foarte jalnic fără buna ta dispoziţie. Şi în poziţia asta stupidă. De ce ţi-ai tras, atît de înfricoşat, genunchii la burtă ? Ei da, aşa e, te-a pătruns pînă-n măruntaie. Te-ai mînjit cu sînge peste tot. Arăţi cam dezgustător, dragul meu. Ţi-ai năclăit şi uniforma. Parcă ar fi pete negre de cerneală. E bine că măcar nu te văd muierile tale. Întotdeauna aveai atîta grijă de uniformă. Croită pe talie. Cînd te-au făcut caporal ai început să umbli numai cu cizme scurte, de lac. Şi le frecai ceasuri în şir, cînd ieşeai seara în oraş. Dar acuma nu mai ieşi în oraş. Muierile tale se culcă acuma cu alţii. Fiindcă tu, nici măcar să te ţii pe picioare nu mai poţi. înţelegi ? Pentru totdeauna, dragul meu. Pentru totdeauna. Şi nici nu mai rîzi cu veşnica ta bună dispoziţie. Acum zaci aici cu o mutră de parcă n-ai şti nici măcar că unu şi cu unu fac doi. De altfel, nici nu mai ştii. Nu mai ştii că unu şi cu unu fac doi. E jalnic, dragul meu, cît se poate de jalnic. Dar e bine aşa, e foarte bine. Fiindcă niciodată n-ai să-mi mai spui : «Palidul meu frate, Pleoapă-Atîrnată». Niciodată, dragul meu. De acum înainte niciodată. Niciodată, băiete. Iar ceilalţi n-or să te mai aclame pentru asta. Ceilalţi n-o să mai rîdă de mine cînd ai să-mi spui : «Palidul meu frate, Pleoapă-Atîrnată». Asta înseamnă mult, ştii ? Pentru mine, asta înseamnă foarte mult, te rog să mă crezi. Fiindcă m-au chinuit încă din şcoală. Se ţineau scai de mine, ca păduchii. Pentru că ochiul meu are acest

mic defect şi pleoapa îmi atîrnă. Şi pentru că am pielea atît de albă. Ca brînza. Mereu ziceau : «Spălăcitul nostru iar e obosit». Iar fetele mă întrebau mereu dacă nu cumva am şi adormit. Ziceau că ochiul ăsta al meu s-a şi închis pe jumătate. Că sînt somnoros, aşa ziceau, mă, că aş fi somnoros. Tare aş mai vrea să ştiu care dintre noi doi e acuma somnoros. Tu sau eu, care ? Tu sau eu ? Cine e acuma «Palidul meu frate, Pleoapă-Atîrnată» ? Cum ? Cine oare, dragul meu, tu sau eu ? Nu cumva eu ?"

Cînd uşa cazematei se închise în spatele lui, din colţuri se iviră o duzină de feţe cenuşii care se apropiară de el. Una dintre ele aparţinea plutonierului.

— L-aţi găsit, domnule locotenent ? întrebă faţa cenuşie şi în timp ce întreba era îngrozitor de cenuşie.

— Da. Lîngă brazi. Împuşcat în burtă. Îl aducem încoace ?

— Da. Lîngă brazi. Da, fără îndoială. Trebuie să-l aducem. Lîngă brazi.

Duzina de feţe cenuşii dispăru.

Locotenentul şedea lîngă soba de tablă şi se căuta de păduchi. Întocmai ca ieri. Şi ieri se căutase de păduchi. Venise ordinul să fie transferat cineva la batalion. De preferinţă locotenentul, adică el însuşi. În timp ce-şi punea cămaşa, asculta. Se auzeau împuşcături. Niciodată nu şuierau atît de tare. Şi cînd curierul deschisese iar uşa, văzuse noaptea. I se păruse că nici o noapte nu mai fusese atît de neagră. Subofiţerul Heller avea obiceiul să cînte. Şi să povestească mereu despre muierile lui. Şi pe urmă acest Heller spusese, cu veşnica lui bună dispoziţie :

— Domnule locotenent, în locul dumneavoastră nu m-aş muta la batalion. Mai întîi aş raporta cerînd raţie dublă. Fiindcă pe coastele dumneavoastră se poate cînta la xilofon. Arătaţi cît se poate de jalnic, zău aşa!

Aşa spusese Heller. Şi fără îndoială că la adăpostul întunericului rînjiseră toţi. Iar cineva trebuia să fie mutat la batalion.

Atunci spusese :

— Ei, Heller, mai potoleşte-ţi puţin buna dumitale dispoziţie.

Iar Heller spusese:

— Am înţeles.

Asta era tot. Niciodată nu spuneau mai mult. Simplu: „Am înţeles". Şi pe urmă Heller a plecat. Şi pe urmă Heller nu s-a mai întors.

Locotenentul îşi trase cămaşa peste cap. Se auzea de afară că se întorceau. Ceilalţi. Cu Heller.

— Niciodată n-o să-mi mai spună „Palidul meu frate, Pleoapă-Atîrnată", şopti locotenentul. De acum înainte n-o să-mi mai spună niciodată aşa.

Un păduche nimeri între unghiile lui de la degetele mari. Se auzi un pocnet. Păduchele era mort. Pe fruntea locotenentului — un strop mic de sînge.

Oamenii mergeau noaptea pe drum. Cîntau încet. În spatele lor se zărea o pată roşie în noapte. Era o pată roşie urîtă. Fiindcă pata era un sat. Iar satul ardea. Oamenii îi dăduseră foc. Pentru că oamenii erau soldaţi. Pentru că era război. Iar zăpada scrîşnea sub bocancii lor cu ţinte. Urît scrîşnea, zăpada. Ţăranii stăteau pe lîngă casele lor. Iar ele ardeau. În braţe strîngeau cratiţe, şi copii, şi plăpumi. Pisici ţipau în zăpada sîngerie. Era roşie de văpaia focului. Şi tăcea. Fiindcă oamenii stăteau muţi pe lîngă casele care trosneau şi suspinau. De aceea zăpada nu putea să strige. Cîţiva aveau cu ei şi tablouri de lemn. Mici, în aur şi argint şi albastru. Pe ele se putea vedea un bărbat cu o faţă ovală şi o barbă castanie. Oamenii priveau cu mînie în ochii acestui bărbat foarte frumos. Dar casele, casele ardeau totuşi, şi ardeau, şi ardeau.

Lîngă acest sat se mai afla un alt sat. Acolo, lumea stătea în noaptea asta la ferestre. Şi uneori, pe zăpadă, pe zăpada luminată de lună răzbăteau reflexe roşietice de dincolo. Iar oamenii se uitau unii la alţii. Vitele izbeau în pereţii grajdurilor. Şi poate că oamenii dădeau din cap în întuneric.

Bărbaţi cu chelie stăteau în jurul mesei. Cu două ceasuri în urmă, unul dintre ei trăsese o linie cu creionul roşu. Pe o hartă. Pe harta aceasta se afla un punct. Era satul. Şi pe urmă, altul telefonase. Şi pe urmă, soldaţii făcuseră pata aceea în noapte : satul arzînd cu vîlvătăi de sînge. Cu pisici înfiorate ţipînd în zăpada roşiatică. Iar acolo unde erau bărbaţii cu chelie se auzea o muzică domoală. O fată cînta un cîntec oarecare. Şi din cînd în cînd se auzeau bubuituri. De foarte departe.

Oamenii mergeau seara pe drum. Cîntau încet. Şi miroseau florile de păr. Nu era război. Iar oamenii nu

erau soldaţi. După aceea însă, pe cer se ivi o pată roşie ca sîngele. Atunci oamenii se opriră din cîntat. Iar unul dintre ei zise :

— Ia te uită, soarele.

Şi pe urmă porniră mai departe. Cu toate astea nu mai cîntau. Pentru că sub perii în floare ţipa zăpada roşiatică. Iar ei n-au putut uita nicicînd zăpada roşiatică.

Într-un sat pe jumătate reclădit, cîţiva copii se jucau. Cu lemn carbonizat. Şi deodată, deodată dădură de o bucată albă de lemn. Era un os. Iar copiii, copiii bătură cu osul în peretele unui grajd. Suna de parcă cineva bătea într-o tobă. Toc, făcea osul, toc şi toc şi toc. Suna de parcă bătea cineva într-o tobă. Iar ei se bucurau. Era drăguţ şi lucios. De la o pisică era, osul.

Noaptea stăm desculţi, în cămaşă, şi ea cîntă. Domnul Hinsch e bolnav, domnul Hinsch tuşeşte. Iarna trecută a răcit la plămîni, pentru că fereastra nu se închidea bine. Domnul Hinsch o să moară. Uneori plouă. Ăsta e liliacul. Se scutură violet de pe ramuri şi miroase ca fetele. Numai domnul Hinsch, el nu mai miroase. Domnul Hinsch tuşeşte. Privighetoarea cîntă. Şi domnul Hinsch o să moară. Stăm desculţi, în cămaşă, şi-l auzim. Toată casa e plină de tuse. Dar cîntecul privighetorii umple întreaga lume. Iar domnul Hinsch nu scapă de iarna din plămînii lui. Liliacul, ăsta se scutură violet de pe ramuri. Privighetoarea cîntă. Domnul Hinsch are o moarte lină, de vară, plină cu nopţi, şi cu privighetori, şi cu o ploaie violetă de liliac.

Timm n-a avut o asemenea moarte de vară. Timm s-a stins de moartea pustie şi îngheţată a iernii. Cînd am venit să-l schimb în post pe Timm, faţa lui arăta cumplit de gălbuie în zăpadă. Era galbenă. Nu din pricina lunii, fiindcă nu era lună. Cu toate astea, Timm arăta în noapte ca lutul. Tot atît de galben ca şi lutul din gropile umede şi friguroase de la marginea oraşului, unde locuiam noi. Acolo ne jucam şi plămădeam omuleţi de lut. Dar niciodată nu mi-am închipuit că şi Timm ar putea să fie de lut.

Cînd Timm a plecat să ia postul în primire, n-a vrut să-şi pună casca de oţel.

— Tare îmi place să simt noaptea ! a spus el.

— Trebuie să iei casca, i-a spus subofiţerul, nu se ştie ce se poate întîmpla şi pe urmă ies eu prost. Eu sînt cel care după aceea iese prost.

Atunci Timm s-a uitat la subofiţer. Şi s-a uitat prin el pînă acolo unde se sfîrşeşte lumea. Pe urmă Timm a ţinut una dintre cuvîntările lui care îmbrăţişau întreaga lume :

— Prost ieşim noi oricum, a zis Timm din pragul uşii, oricum ieşim cu toţii prost. Noi avem rachiul şi jazul şi căştile de oţel şi fetele, casele şi zidul chinezesc şi felinarele — toate astea le avem. Dar le avem de frică. Împotriva fricii le avem. Şi ieşim mereu prost. De frică ne fotografiem şi facem copii de frică, şi de frică ne încurcăm cu fete, mereu cu fete, şi fitilurile le vîrîm de frică în petrol şi le lăsăm să ardă. Dar cu toate astea, tot noi ieşim prost. Toate astea le facem de frică şi împotriva fricii. Chiar şi căştile de oţel le avem numai de frică. Dar de ajutat nu ne ajută toate astea. Şi tocmai cînd sîntem pe cale să uităm viaţa pe care o ducem, bucurîndu-ne lîngă o cămăşuţă de mătase sau un suspin de privighetoare, tocmai atunci frica ne prinde în ghearele ei. Tocmai atunci se apucă ea să tuşească pe undeva. Şi după aceea nu ne mai ajută nici o cască de oţel, cînd frica ne prinde în ghearele ei. După aceea nu ne mai ajută nici o casă şi nici o fată, nici un rachiu şi nici o cască de oţel.

Asta a fost una dintre cuvîntările mari pe care le ţinea Timm, cuvîntări care îmbrăţişau întreaga lume. Le ţinea către întreaga lume şi cu toate astea eram numai şapte oameni în cazemată. Şi cei mai mulţi dormeau, cînd Timm îşi ţinea cuvîntările care îmbrăţişau lumea întreagă. Pe urmă a plecat să-şi ia în primire postul, Timm oratorul atotcuprinzător. Iar ceilalţi, ceilalţi sforăiau. Casca lui de oţel se afla la locul ei. Iar subofiţerul stărui încă o dată :

— Eu ies prost, eu am să ies după aceea prost, dacă se întîmplă ceva.

Şi pe urmă a adormit.

Cînd l-am schimbat în post pe Timm, faţa lui era galbenă în zăpadă. Tot atît de galbenă ca lutul din gropile de la marginea oraşului. Iar zăpada era dezgustător de albă.

— N-aş fi crezut niciodată că poţi fi de lut, Timm, i-am spus. Cuvîntările tale cele mari sînt scurte, dar se întind pînă la capătul lumii. Ce spui tu acolo îl face pe om să uite cu totul de lut. Cuvîntările tale sînt întotdeauna uriaşe, Timm. Sînt într-adevăr cuvîntări care îmbrăţişează întreaga lume.

Dar Timm nu spunea nimic. Faţa lui galbenă nu arăta de loc bine în zăpada albă a nopţii. Zăpada era dezgustător de palidă. Am crezut că Timm doarme. Cine poate să cuvînteze cu atîta tîlc despre frică acela poate să doarmă şi aici, în pădurea unde se află ruşii. Timm stătea în groapa din zăpadă şi-şi culcase faţa galbenă pe armă.

— Scoală, Timm ! i-am spus.

Dar Timm nu se sculă iar faţa lui galbenă părea ciudată în zăpadă. Atunci, cu cizma i-am atins obrazul. Pe cizmă era zăpadă. Ea rămase lipită de obraz. Cizma făcu o adîncitură mică în obraz. Iar mica adîncitură rămase. Atunci am văzut că mîna lui Timm îmbrăţişa arma. Şi că degetul arătător era încă încovoiat. Am stat un ceas în zăpadă. Am stat un ceas lîngă Timm. Pe urmă i-am spus lui Timm cel mort :

— Ai dreptate, Timm, toate astea nu ne ajută. Nici o fată, nici o cruce, şi nici o privighetoare, Timm, şi nici măcar liliacul care se scutură, Timm. Fiindcă şi domnul Hinsch, care ascultă privighetoarea şi încă mai miroase liliacul, şi el trebuie să moară. Şi privighetoarea cîntă. Şi cîntă numai pentru ea. Şi domnul Hinsch tot aşa, moare doar pentru el. Privighetorii nu-i pasă. Privighetoarea cîntă.

(Oare şi privighetoarea e plămădită numai din lut ? Ca tine, Timm ?)

Săptămîna are o zi de marţi.
Anul are peste cincizeci.
Războiul are multe zile de marţi.

În ziua aceea de marţi,
la şcoală, se făceau exerciţii cu litere mari. Învăţătoarea avea ochelari cu lentile groase. Lentilele n-aveau ramă. Erau atît de groase încît ochii abia se mai zăreau.

Patruzeci şi două de fete şedeau în faţa tablei şi scriau cu litere mari :

BĂTRÎNUL FRITZ BEA APĂ DINTR-O CANĂ DE TABLĂ. *DICKE BERTA* TRĂGEA PÎNĂ LA PARIS. ÎN TIMP DE RĂZBOI, TATA E SOLDAT.

Ulla ajungea cu vîrful limbii pînă la nas. Învăţătoarea o atinse cu cotul :

— Ulla, ai scris război cu p. Război se scrie cu b. B de la beznă. Ţi-am spus de-atîtea ori ! Învăţătoarea scoase un carnet şi făcu un semn în dreptul numelui Ullei. Pentru mîine vei scrie fraza de zece ori, cu grijă, curat, ne-am înţeles ?

— Da, zise Ulla şi se gîndi : „Ochelaristă afurisită!"

În curtea şcolii, ciorile mîncau resturi de pîine.

În ziua aceea de marţi,
locotenentul Ehlers a fost numit prin ordin comandant de batalion.

— Trebuie să renunţi la fularul dumitale roşu, domnule Ehlers.

— Poftiţi, domnule maior ?

— Trebuie, Ehlers. Celor de la a doua nu le place asemenea ţinută.

— Prin urmare, preiau compania a doua?
— Da, şi lor nu le plac chestii d-astea. N-ai reuşi să-ţi păstrezi autoritatea. A doua e obişnuită cu respectarea strictă a ţinutei. Cu acest fular roşu, compania nu ţi-ar da ascultare. Căpitanul Hesse nu purta aşa ceva.
— Hesse a fost rănit?
— Nu, a raportat că e bolnav. Zicea că nu se simte bine. De cînd a fost înaintat căpitan s-a cam muiat acest Hesse. Nu înţeleg ce se întîmplă cu el. A fost întotdeauna atît de corect. Ei şi-acum, Ehlers, ai grijă s-o scoţi la capăt cu compania dumitale. Hesse i-a strunit bine pe oameni. Iar la fular renunţi, e limpede?
— ...ţeles, domnule maior.
— Şi supraveghează-i pe oameni să fie atenţi cum umblă cu ţigările. Îmi închipui că pe fiecare ţintaş mai ca lumea îl mănîncă degetul arătător cînd vede licuricii ăştia rătăcind încoace şi încolo. Săptămîna trecută am avut cinci împuşcaţi în cap. Aşa că fii cu băgare de seamă, da?
În drum spre compania a doua, locotenentul Ehlers îşi scoase fularul cel roşu. Îşi aprinse o ţigară.
— Comandantul de companie Ehlers, zise el cu o voce tare.
În clipa aceea se auzi o împuşcătură.

În ziua aceea de marţi,
domnul Hansen îi spuse domnişoarei Severin:
— Trebuie să-i mai trimitem şi lui Hesse cîte ceva, drăguţo. Ceva de fumat, ceva de ronţăit. Niţică literatură. O pereche de mănuşi sau ceva de felul ăsta. Băieţii trec printr-o iarnă al dracului de grea acolo. Eu, unul, ştiu ce înseamnă asta. Mulţumesc.
— Poate din Hölderlin [1], domnule Hansen?

[1] *Friedrich Hölderlin* (1770—1843), unul dintre cei mai mari poeţi germani.

— Dimpotrivă, drăguţo, dimpotrivă. Nu, ceva mai uşor, mai plăcut. Wihelm Busch[1] sau ceva de genul ăsta. Hesse a fost întotdeauna pentru literatura uşoară. Îi place să rîdă, ştii doar. Dumnezeule, ce mai poate să rîdă şi Hesse ăsta !

— Da, se pricepe să rîdă, zise domnişoara Severin.

În ziua aceea de marţi,
căpitanul Hesse a fost transportat cu targa la staţia de deparazitare.

Pe uşă era o placă :

FIE GENERAL, FIE SOLDAT :
PĂRUL TREBUIE SACRIFICAT.

Era ora tunsului. Sanitarul avea degete lungi şi subţiri. Ca nişte picioare de păianjen. La încheieturi erau puţin înroşite. Îl fricţionară pe căpitan cu ceva ce mirosea a farmacie. Pe urmă picioarele de păianjen îi pipăiră pulsul şi scriseră într-un registru gros : „Temperatura 41,6. Pulsul 116. Fără cunoştinţă. Suspect de tifos exantematic."

Sanitarul închise registrul cel gros. Pe registru scria : „Spitalul militar de contagioşi Smolensk". Iar dedesubt : „Una mie şi patru sute paturi".

Brancardierii ridicară targa. Pe scară, capul căpitanului se ivi dintre pături, bălăbănindu-se mereu încolo şi încoace, la fiecare treaptă. Şi tuns scurt. Mai înainte rîdea întotdeauna cînd venea vorba de ruşi. Unul dintre brancardieri avea guturai.

În ziua aceea de marţi,
doamna Hesse sună la uşa vecinei. Cînd uşa se deschise, flutură scrisoarea :

[1] *Wilhelm Busch* (1832—1908), scriitor, grafician şi pictor german.

— A fost înaintat căpitan. Căpitan şi comandant de companie, aşa scrie. Şi acolo sînt peste 40 de grade sub zero. Scrisoarea a făcut nouă zile pe drum. Pe plic a scris : „Doamnei căpitan Hesse“.

Ridică plicul să-l arate. Dar vecina nu privi într-acolo.

— 40 de grade sub zero, zise ea. Bieţii oameni. 40 de grade sub zero.

În ziua aceea de marţi,
medicul şef al sectorului îl întrebă pe medicul şef al spitalului militar de contagioşi Smolensk :

— Cîţi pe zi ?

— Şase.

— Îngrozitor, zise medicul şef al sectorului.

— Da, îngrozitor, zise medicul şef al spitalului.

Vorbeau fără să se uite unul la celălalt.

În ziua aceea de marţi,
se reprezenta *Flautul fermecat*. Doamna Hesse îşi dăduse buzele cu ruj.

În ziua aceea de marţi,
sora Elisabeth tocmai scria părinţilor ei : „Fără Dumnezeu n-am putea îndura toate astea“. Dar cînd sosi medicul de salon, se ridică în picioare. Acesta mergea atît de încovoiat, de parcă purta în spinare, prin salon, toată Rusia.

— Să-i mai dau ceva ? întrebă sora.

— Nu, zise medicul de salon.

O spuse atît de încet, de parcă i-ar fi fost ruşine. Pe urmă îl scoaseră din sală pe căpitanul Hesse. Afară trîntiră brancarda.

— De ce n-or fi aşezînd mai domol morţii. De fiecare dată îi trîntesc.

Asta o spuse unul. Iar vecinul lui cîntă încet :

Infanteristul e voinic
Şi nu se teme de nimic.

Medicul de salon mergea de la pat la pat. În fiecare zi. Zi şi noapte. Toată ziua. Nopţi în şir. Mergea încovoiat. Cînd trecea prin sală, părea că poartă în spinare toată Rusia. Afară, doi brancardieri se poticniră ducînd o targă goală.

— Urmează numărul 4, zise unul.

Era cel care avea guturai.

În ziua aceea de marţi,
către seară, Ulla şedea şi migălea cu litere mari în caietul ei de şcoală :

ÎN TIMP DE RĂZBOI, TATA E SOLDAT.

ÎN TIMP DE RĂZBOI, TATA E SOLDAT.

De zece ori scrise fraza. Cu litere mari. Şi război cu b. De la beznă.

Îl zăriră încă de departe, înainte de a se apropia de ei, fiindcă avea ceva deosebit. Fața lui era foarte bătrînă, dar din felul cum umbla se vedea că avea numai vreo douăzeci de ani. Se așeză cu fața lui bătrînă lîngă ei, pe bancă. Și pe urmă le arătă obiectul pe care îl avea în mînă.

— Ăsta a fost ceasul nostru de bucătărie, zise el și se uită pe rînd la toți cei care stăteau pe bancă la soare. Da, am izbutit să-l găsesc. A scăpat. Ținea în fața lui ceasul rotund și alb ca o farfurie, mîngîind cu degetul cifrele vopsite în albastru. Nu mai are cine știe ce valoare, urmă el ca și cînd și-ar fi cerut scuze, îmi dau seama de asta. Și nici măcar frumos nu prea e. Arată ca o farfurie, din alea smălțuite cu alb. Dar cifrele albastre sînt totuși destul de nostime, așa mi se pare mie. Bineînțeles că arătătoarele sînt din tablă proastă. Iar acum nici nu se mai mișcă. Nu. Înăuntru s-a stricat, asta e mai mult ca sigur. Dar de arătat arată ca întotdeauna. Chiar dacă acuma nu mai merge. Cu vîrful degetului trase grijuliu un cerc pe marginea ceasului-farfurie. Apoi zise încet : Și a scăpat.

Cei care stăteau la soare pe bancă nu se uitară la el. Unul se uita la pantofi, iar femeia se uită la cărucioru copilului. Pe urmă cineva zise :

— Ați pierdut tot ce aveați ?

— Da, da, răspunse el cu vioiciune, gîndiți-vă, absolut tot ! Numai ăsta de-aici, ăsta a rămas.

Și ridică iar ceasul, de parcă ceilalți încă nu l-ar fi văzut.

— Dar nici măcar nu mai merge, zise femeia.

— Nu, nu, sigur că nu. S-a stricat, știu. Dar altfel, e așa ca întotdeauna : alb cu cifre albastre. Și iarăși le arătă ceasul. Și ceea ce e mai nostim, urmă el agitat, nici măcar nu v-am povestit încă. Ceea ce e mai

nostim vine abia acum: închipuiţi-vă, s-a oprit la două şi jumătate. Chiar la două şi jumătate, închipuiţi-vă.

— Atunci, fără îndoială că au nimerit casa dumitale la două şi jumătate, zise bărbatul şi-şi alungi buza de jos dîndu-şi importanţă. Am mai auzit de cazuri dintr-astea. Cînd cade bomba, se opresc ceasurile. Asta se întîmplă din cauza suflului.

Celălalt îşi privi ceasul şi clătină capul cu superioritate:

— Nu, domnule dragă, nu, aici vă înşelaţi. Nu are nici o legătură cu bombele. N-ar trebui să vorbiţi mereu de bombe. Nu. La două şi jumătate se întîmpla cu totul altceva, numai că dumneavoastră nu ştiţi. Tocmai în asta stă tot hazul, că s-a oprit chiar la două şi jumătate. Şi nu la patru fără un sfert sau la şapte. Fiindcă la două şi jumătate veneam eu întotdeauna acasă. Adică noaptea. Aproape întotdeauna la două şi jumătate. În asta stă tot hazul. Se uită la ceilalţi, iar ei îşi întoarseră privirile. Nu izbuti să le mai prindă. Atunci dădu din cap către ceasul lui: La ora aceea era firesc să-mi fie foame, nu-i aşa? Şi mă duceam întotdeauna drept în bucătărie. Acolo vedeam eu, aproape întotdeauna, că era două şi jumătate. Şi pe urmă, pe urmă venea mama. Oricît de încet aş fi deschis uşa, întotdeauna mă auzea. Şi în timp ce căutam ceva de mîncare în bucătăria întunecată, se aprindea deodată lumina. Şi o vedeam în faţa mea, în jacheta ei de lînă, cu un şal roşu pe umeri. Şi desculţă. Întotdeauna desculţă. Deşi bucătăria noastră era pardosită cu dale de ciment. Şi ochii i se făceau mici de tot, din pricină că lumina i se părea atît de strălucitoare. Fiindcă mama se trezea din somn. Că doar era noapte. „Iar vii atît de tîrziu!" spunea pe urmă. Niciodată nu spunea mai mult. Numai: „Iar vii atît de tîrziu!" Şi pe urmă îmi încălzea masa de seară şi se uita cum mîncam. Şi îşi freca mereu picioarele unul de altul, fiindcă cimentul era grozav de rece. Noaptea nu-şi punea niciodată pantofii. Şi stătea lîngă mine pînă mîncam pe săturate. Şi pe urmă o mai auzeam strîngînd farfuriile, chiar după ce stinsesem

lumina în camera mea. Noapte de noapte era aşa. Şi de cele mai multe ori la două şi jumătate. Era firesc, credeam eu, să-mi facă de mîncare în bucătărie, la ora două şi jumătate. Mi se părea atît de firesc. Doar o făcea întotdeauna. Şi niciodată n-a spus mai mult decît: „Iar vii atît de tîrziu!“ Dar o spunea de fiecare dată. Şi eu credeam că o să ţină veşnic. Mi se părea atît de firesc. Pentru că lucrurile s-au petrecut din totdeauna astfel. Vreme de o clipă, pe bancă domni tăcerea. Pe urmă, tînărul adăugă încet: Şi acum? Se uită la ceilalţi. Dar nu-i găsi. Atunci se întoarse către ceas şi zise încet spre faţa rotundă alb-albastră: acuma ştiu că acela era raiul. Raiul cel adevărat.

Pe bancă domnea tăcerea. Pe urmă, femeia întrebă:

— Şi familia dumitale?

El zîmbi stingherit:

— Vreţi să spuneţi părinţii mei? Da, au pierit şi ei. Totul a pierit. Totul, închipuiţi-vă. Totul a pierit.

Zîmbea stingherit şi căta ba la unul, ba la celălalt. Dar ei nu-l priveau.

Atunci ridică iar ceasul şi rîse. Rîse:

— Numai el. El a scăpat. Şi ceea ce e mai nostim e că s-a oprit chiar la două şi jumătate. Chiar la două şi jumătate.

Pe urmă nu mai spuse nimic. Dar avea o faţă foarte bătrînă. Şi bărbatul care şedea lîngă el îşi privea pantofii. Dar nu-şi vedea pantofii. Se gîndea mereu la cuvîntul rai.

Fereastra scobită în zidul singuratic se căsca roşie-albastră, plină de un amurg timpuriu. Norişori de praf fin tremurau printre rămăşiţele drepte şi ţepene ale hornurilor. Deşertul de moloz moţăia.

Băiatul închise ochii. Deodată se făcu şi mai întuneric. Îşi dădu seama că venise cineva care stătea acum în faţa lui ; îi simţea confuz prezenţa sumbră. „Gata, au pus mîna pe mine!" îi trecu prin minte. Dar cînd îşi miji puţin ochii văzu numai două picioare vîrîte într-un pantalon cam sărăcăcios. Stăteau în faţa lui atît de strîmbe, încît putea să vadă printre ele. Îşi îngădui o scurtă privire de-a lungul pantalonilor, în sus, şi dădu peste chipul unui om mai vîrstnic. În mînă avea un cuţit şi un coş. Iar pe vîrfurile degetelor niţel pămînt.

— Aici ţi-ai făcut culcuşul, aşa-i ? întrebă omul şi se uită de sus în jos către claia de păr din faţa lui.

Jürgen clipi spre soarele care răzbătea printre picioarele omului şi zise :

— Nu, nu dorm. Sînt pus să păzesc.

Omul dădu din cap :

— Aşa, va să zică, de aia ţi-ai luat şi băţul ăsta gros ?

— Da, răspunse Jürgen cu îndrăzneală şi strînse băţul în mînă.

— Şi ce păzeşti tu aici ?

— N-am voie să spun.

Ţinea băţul strîns tare.

— Primeşti bani pentru asta, nu ?

Omul aşeză coşul pe jos şi începu să-şi şteargă cuţitul, cu grijă, de turul pantalonilor.

— Nu, nu primesc nici un ban, zise Jürgen cu dispreţ. Primesc altceva.

— Da ? Şi ce anume ?

— N-am voie să spun. Primesc altceva.

— Ei, atunci nu spune. Dar să ştii că nici eu n-o să-ţi spun ce am aici, în coşul ăsta.

Omul izbi cu piciorul în coş şi închise briceagul.

— Pot să-mi închipui ce-i în coşul ăsta, făcu Jürgen dispreţuitor, hrană pentru iepurii de casă.

— Ei, drăcia dracului, aşa e ! zise omul cu mirare, da ager mai eşti la minte. Cîţi ani ai ?

— Nouă.

— Oho, ia te uită, nouă care va să zică ! Atunci mai mult ca sigur că ştii cît fac de trei ori nouă, aşa-i ?

— Sigur că da, zise Jürgen şi ca să mai cîştige timp adăugă : Asta e foarte uşor. Şi privi în zare, printre picioarele omului. De trei ori nouă, nu ? mai întrebă el o dată, douăzeci şi şapte. Puteam să răspund pe loc.

— Exact, zise omul, chiar atîţia iepuri de casă am.

Gura lui Jürgen se rotunji :

— Douăzeci şi şapte ?

— Poţi să-i vezi. Mulţi sînt încă mici. Vrei ?

— Păi nu pot. Trebuie să păzesc aici, zise Jürgen şovăind un pic.

— Tot timpul ? întrebă omul, chiar şi noaptea ?

— Chiar şi noaptea. Tot timpul. Jürgen privi în sus de-a lungul pantalonilor. De sîmbătă, şopti.

— Dar pe-acasă nu mai treci de loc ? Doar trebuie să mănînci.

Jürgen ridică o piatră. Dedesubt era o jumătate de pîine. Şi o cutie de tinichea.

— Fumezi ? întrebă omul, te pomeneşti că ai şi pipă ?

Jürgen îşi strînse băţul în mînă şi zise şovăind :

— Îmi răsucesc ţigări. Cu pipa nu-mi place.

— Păcat ! Omul se aplecă spre coş. Iepurii de casă ai fi putut să-i vezi. Mai ales puii. Poate că am fi găsit şi unul pentru tine. Dar dacă nu poţi să pleci de-aici ! ?

— Nu, zise Jürgen, trist, nu, nu.

Omul luă coşul şi se îndreptă din şale :

— De, dacă trebuie să rămîi aici... păcat.

Şi dădu să plece.

— Să nu spui nimănui, zise atunci repede Jürgen, stau aici din cauza şobolanilor.

Picioarele cele strîmbe făcură un pas înapoi :

— Din cauza şobolanilor ?

— Da, fiindcă mănîncă din morţi. Din oameni. Din asta trăiesc ?

— Cine ţi-a spus ?

— Învăţătorul nostru.

— Şi-acuma tu păzeşti şobolanii ? întrebă omul.

— Păi nu pe ei ! Şi pe urmă adăugă încet de tot : Pe fratele meu, fiindcă el e acolo, jos. Acolo. Jürgen arătă cu băţul înspre zidurile prăbuşite. Pe casa noastră a nimerit o bombă. Din pivniţă a dispărut deodată lumina. Şi el. O vreme l-am strigat cu toţii. Era mult mai mic ca mine. Patru ani. Trebuie să mai fie pe-aici. E mult mai mic ca mine.

Omul privi de sus către claia de păr. Şi pe urmă spuse pe neaşteptate :

— Dar învăţătorul nu v-a spus, oare, că şobolanii dorm şi ei noaptea ?

— Nu, şopti Jürgen şi păru deodată foarte obosit, asta n-a spus-o.

— Ce mai învăţător, zise omul, dacă nici măcar atîta lucru nu ştie ! Noaptea, şobolanii dorm. Noaptea, poţi să te duci fără grijă acasă. Ei dorm întotdeauna noaptea. Cum se întunecă, au şi adormit.

Cu băţul lui, Jürgen făcea mici şanţuri în moloz. „Sînt ca nişte paturi mici, se gîndea, o mulţime de paturi mici."

Atunci omul zise (în timp ce picioarele lui strîmbe se agitau) :

— Ştii ce ? Mă duc fuga să dau de mîncare iepurilor şi cînd se întunecă mă întorc să te iau. Poate că reuşesc să aduc unul cu mine. Unul mai mic, ce părere ai ?

Jürgen făcea mici şanţuri în moloz. O mulţime de iepuri mici. Albi, cenuşii, albi şi cenuşii.

— Nu ştiu, zise încet şi se uită la picioarele strîmbe, dacă dorm într-adevăr noaptea.

Omul păşi pese grămezi de moloz şi resturi de ziduri pînă în stradă.

— Bineînţeles că dorm, zise el de acolo, şi învăţătorul vostru să se lase de meserie dacă nu ştie măcar atîta lucru.

Atunci Jürgen se ridică în picioare şi întrebă :

— Am să capăt şi eu unul ? Unul alb, dacă se poate ?

— O să încerc, strigă omul în timp ce pleca, dar trebuie să mă aştepţi aici. Pe urmă te conduc pînă acasă, ştii ? Fiindcă trebuie să-i arăt tatălui tău cum să construiască o cuşcă pentru iepure. E un lucru pe care trebuie să-l ştiţi neapărat.

— Da, strigă Jürgen, aştept. Oricum trebuie să mai stau de pază pînă se înnoptează. Aştept în orice caz. Şi mai strigă : Avem acasă nişte scînduri. Scînduri de la lăzi, strigă.

Dar ultimele cuvinte, omul nu le mai auzi. Cu picioarele lui strîmbe, alerga în direcţia soarelui. Acesta se învăluise în roşeaţa amurgului şi Jürgen îi vedea strălucirea printre picioarele omului, atît de strîmbe erau. Şi coşul se legăna, emoţionat, încoace şi încolo. Era plin cu nutreţ pentru iepuri de casă. Nutreţ verde pentru iepuri, puţin cam prăfuit de moloz.

ÎN MAI, ÎN MAI CÎNTĂ CUCUL

Smintite sînt diminețile de martie pe malul apei, cam către ora patru, cînd ești încă pe jumătate adormit, și vasele mătăhăloase își slobozesc neliniștite scîncetul de reptilă antediluviană deasupra orașului, în ceața înghețată și roșiatică a zorilor, în răsuflarea argintie aburită cu soare a fluviului ; iar în ultimul vis înainte de a se lumina de zi, nu mai visezi fete cu picioare catifelate în așternuturi calde ; cam pe la patru, în ceața roșiatică a zorilor, în șuieratul remorcherelor, cînd se aude acel uu, uu... mugit de boturile largi ale sirenelor, pe malul apei, dimineața, visezi cu totul altfel de visuri decît acelea despre pîinea neagră și cafea și friptură rece la tavă, decît acelea despre fete care bîiguie neastîmpărate ; nu, atunci visezi cu totul altfel de visuri, atunci visezi dintr-acelea pline de presimțiri, matinale, ultimele înainte de trezire, atotputernice, care nu se pot tălmăci, pe acestea le visezi în diminețile smintite de martie pe malul apei, în zori, cam pe la patru...

Smintite sînt nopțile de noiembrie în orașele singuratice și cenușii ca blana de șoarece, cînd din depărtările negre-albăstrui ale periferiilor răzbate țipătul locomotivelor, înfricoșat, isteric, insolent și aventuros, pătrunzînd în somnul tău proaspăt, abia început, țipăt de locomotivă, prelung, nostalgic, de necuprins, care te face să te ghemuiești mai strîns sub plapumă și să te lipești mai strîns de animalul nocturn, fermecător, fierbinte, care se numește Evelyn sau Hilde, care în asemenea nopți, pline de noiembrie și de țipăt de locomotivă, își pierde graiul, devine animal, un animal apăsat de visuri grele, palpitînd și nesățios, urmărit de țipătul locomotivei în noiembrie, fiindcă nopțile de noiembrie sînt smintite, atît de smintite.

Acestea sînt țipetele dimineților de martie, țipetele de reptilă antediluviană ale vaselor de pe fluviu,

acestea sînt țipetele locomotivelor din nopțile de noiembrie, răsunînd peste șinele argintii — dar mai sînt și țipetele clarinetului în serile de septembrie, țîșnind din tavernele ce put a rachiu și a parfum, și țipetele din aprilie ale pisicilor, lugubre, voluptoase, și țipetele din iulie ale fetelor de șaisprezece ani, frînte din șale peste balustrada vreunui pod, țipete răsunînd speriate și pline de dorință ; și mai sînt și strigătele însingurate din ianuarie ale tinerilor autori, strigăte de geniu deplîngînd ratarea unor piese de teatru și demodarea unor poezii idilice :

Acest uriaș strigăt care cuprinde întreaga lume, acest strigăt din beznă, întunecat de negurile nopții, albastru, zugrăvit cu cerneală, sîngeros și învolt ca floarea de ochiul-boului, se află în noi, în amintirile noastre, îl îndurăm mereu și mereu, și an de an, zi de zi, noapte de noapte.

Dar cucul, cucul în luna mai, cine poate îndura, în nopțile apăsătoare de mai, în amiezile de mai, țipătul lui smintit, trîndav, stîrnit ? Cine se poate vreodată obișnui cu țipătul cucului în mai, care femeie, care bărbat ? Revine an de an, noapte de noapte revine, sălbăticește femeile cu răsuflarea plină de dorințe și pe bărbații amețiți, cucul, cucul din mai. Locomotive și remorchere și pisici și femei și clarinete strigă și în luna mai — strigă la tine cînd ești singur pe stradă, atunci cînd se lasă noaptea, iar după aceea te copleșește și cucul. Șuier de trenuri, duduit de remorchere, miorlăit de pisici, behăit de clarinete și scîncet de femei — dar cucul, cucul strigă ca o inimă prin noaptea de mai, ca o inimă care bate vie, și cînd țipătul cucului te copleșește pe neașteptate în noapte, în noaptea de mai, nu te poate ajuta nici un remorcher și nici o locomotivă și nici un scîncet de pisică sau de femeie și nici un clarinet. Cucul te înnebunește. Cucul rîde de tine cînd încerci să fugi. „Încotro ? rîde cucul, încotro fugi în luna mai ?“ Și rămîi pe loc, împreună cu dorințele tale cele mai fierbinți, fiindcă el, cucul te sălbăticește, rămîi singur, fără să știi încotro, atît de singur rămîi, și pe urmă urăști nopțile de mai, le urăști dintr-o dragoste plină de dorință, din nostalgie,

le urăşti cu toată însingurarea ta, urăşti cucul care ţipă în mai, cucul...

...Şi pe urmă gonim prin noaptea înrourată urmăriţi de prevestirile cucului, vai, nu putem scăpa de ursita pe care ne-o hărăzeşte cucul, de sorţii ce ne sînt sortiţi. Ţipă, cucule, ţipă-ţi însingurarea prin primăvara de mai, ţipă cucule, pasăre-frate, copil părăsit, alungat ; ştiu, cucule-frate, că ţipătul tău este ţipătul după mama care te-a lepădat nopţilor de mai, te-a izgonit străin printre străini, ţipă, cucule, ţipă-ţi durerea către stele, tu, frate înstrăinat, orfan, ţipă... Ţipă, pasăre-singurătate, dă-i de ruşine pe poeţi, lor le lipseşte cîntecul tău smintit, şi nevoia de însingurare se preface în sporovăială, şi numai cînd amuţesc, atunci săvîrşesc fapta lor cea mai de seamă, pasăre-singurătate ; cînd ţipătul tău mistuit de dorul de mamă ne urmăreşte în nopţile fără de somn din mai, atunci săvîrşim fapta noastră eroică : atunci trăim într-adevăr acea nemăsurată însingurare, acea stare de gheaţă, de bărbăţie, o trăim fără cîntecul tău smintit, pasăre-frate, fiindcă sfîrşitul, sfîrşitul nu-l mai pot reda cuvintele.

Într-acolo să se îndrepte poeţii singuratici care au amuţit atît de eroic şi să înveţe : cum se face o gheată, cum se prinde un peşte, cum se drege un acoperiş ; fiindcă tot ce fac ei e numai sporovăială, plină de suferinţă, de cruzime, de deznădejde, sporovăială în faţa nopţilor de mai, în faţa ţipătului de cuc, în faţa adevăratelor cîntece ale lumii. Căci cine dintre noi, cine oare, vai, cunoaşte vreo rimă la horcăitul unui plămîn pătruns de glonţ, vreo rimă la strigătul celui din faţa plutonului de execuţie, cine cunoaşte măsura prozodică, structura ritmică a unei siluiri, cine cunoaşte o măsură prozodică pentru lătratul mitralierelor, vreun cuvînt pentru strigătul abia amuţit al unui ochi stins, al unui ochi de cal în care nu se mai pot oglindi nici cerul şi nici măcar satele incendiate, care tipografie are vreun semn pentru roşul-ruginiu al vagoanelor de marfă, acest roşu al omenirii în flăcări, acest roşu de sînge uscat şi scorojit pe piele albă de om ? Plecaţi

acasă, poeţi, plecaţi în păduri, prindeţi peşti, tăiaţi lemne şi înfăptuiţi fapta voastră eroică : Tăceţi !

Tăceţi cînd răsună ţipătul de cuc al inimii voastre însingurate, fiindcă pentru acesta nu există nici o rimă şi nici o măsură prozodică, şi nu există nici o piesă de teatru şi nici o odă şi nici un roman psihologic care să poată cuprinde şi îndura ţipătul cucului, şi nici un dicţionar şi nici o tipografie nu are cuvinte sau semne pentru mînia ta oarbă, pentru tristeţea ta dureroasă, pentru suferinţa ta din dragoste.

Fiindcă noi am adormit liniştiţi sub trosniturile caselor care se prăbuşeau (vai, poete, pentru gemetele caselor muribunde nu poţi găsi nici un cuvînt !), liniştiţi am adormit sub urletul obuzelor (care tipografie are vreun semn pentru acest şuier metalic ?), şi am adormit în gemetele deţinuţilor şi ale fetelor siluite (cine ştie vreo rimă la aceasta, cine ştie ritmul acestui vers ?) — dar în nopţile de mai, suferinţa mută a inimilor noastre înstrăinate ne-a arătat drumul către această lume a primăverii, fiindcă numai cucul, numai cucul cunoaşte un cuvînt pentru deznădejdea lui singuratică de dezmoştenit. Iar nouă ne rămîne numai fapta eroică, fapta aventuroasă : Tăcerea noastră izolată. Fiindcă pentru urletul grandios al acestei lumi şi pentru tăcerea ei infernală ne lipsesc cuvintele, pînă şi cele mai sărăcăcioase. Tot ce putem face este : să totalizăm, să adunăm suma, să enumerăm, să înregistrăm.

Dar trebuie să avem curajul acesta absurd şi inconştient de a făuri o carte ! Să aşternem deznădejdea noastră, cu mîini tremurînde poate, s-o însemnăm în piatră, cu cerneală sau în note muzicale, în culori nemaivăzute, într-o perspectivă unică, totală, deplină şi concentrată, şi pe urmă iată că s-a născut o carte de două sute de pagini. Dar ea nu va conţine mai mult decît vreo cîteva observaţii, însemnări, adnotări, insuficient explicate, de loc lămurite, fiindcă cele două sute de pagini tipărite sînt numai un comentariu la cele douăzeci de mii de pagini nevăzute, la paginile de Sisif din care este alcătuită viaţa noastră, pentru care nu cunoaştem cuvinte, gramatică şi semne. Dar

în aceste douăzeci de mii de pagini nevăzute ale cărţii noastre se află oda grotescă, epopeea ridicolă, cel mai sarbăd şi mai blestemat dintre toate romanele : lumea noastră nebună şi rotundă, inima noastră care palpită, viaţa noastră ! Este cartea însingurării noastre pe drumurile pustii ale nopţii, a însingurării noastre smintite, îndrăzneţe, temătoare.

Dar cei care străbat seara oraşul de piatră în tramvaie luminate roşii-gălbui şi căptuşite cu tablă, aceia sînt, fără îndoială, fericiţi. Fiindcă se îndreaptă către un anumit loc, cunosc cît se poate de precis numele staţiei lor, l-au şi rostit, fără să ridice ochii, cu buze trîndave de oameni cărora nu li se mai poate întîmpla nimic ; ei ştiu unde este staţia la care coboară (nici unul nu merge departe) şi ştiu că tramvaiul îi duce pînă acolo. Pentru asta au plătit către stat, unii impozite, un picior amputat alţii, precum şi taxa de călătorie însumînd douăzeci de pfennigi. (Invalizii de război, cincizeci la sută reducere. Un olog călătoreşte în viaţa lui de 7862 de ori cu tramvaiul, plătind jumătate din taxă. Economiseşte 786,20 mărci. Piciorul lui, care a putrezit de mult la Smolensk a fost evaluat la 786,20. Orişicît !) Dar cei din tramvai sînt fericiţi. Trebuie să fie. Nu le e foame şi nici nu le e dor de-acasă.

Cum ar putea să le fie foame sau dor de-acasă ? Coboară la o anumită staţie şi toţi au cu ei genţi de piele, cutii de carton sau coşuri. Ba unii citesc chiar. *Faust*, reviste ilustrate de cinema sau biletul de călătorie, dar după înfăţişare nu se poate vedea ce citesc. Sînt actori buni. Se aşază cu feţele lor copilăroase, ţepene şi deodată îmbătrînite, neajutoraţi, dîndu-şi importanţă, şi se joacă de-a oamenii maturi. Iar cei în vîrstă de nouă ani îi iau în serios. Dar ar prefera să-şi facă mici cocoloaşe din biletul de călătorie, cu care să arunce, în ascuns, unii într-alţii. Atît de fericiţi sînt, fiindcă în coşurile, genţile şi cărţile pe care le au ei seara în tramvai, se află mijloacele împotriva dorului de casă şi foamei (chiar dacă e doar un muc de ţigară pe care să-l mesteci pînă te saturi — şi chiar dacă e doar un bilet de călătorie cu care să poţi ajunge un-

deva —). Oamenii aceia, care au cu ei coşuri şi cărţi, care se află seara în tramvaie, aceia trebuie să fie fericiţi, deoarece stau la adăpost între vecinii lor, indivizi cu ochelari, guturai sau nasuri vinete, şi între taxator, care are o uniformă oficială, unghii murdare şi o verighetă de aur, cu ale cărui unghii aceşti oameni se împacă pînă la urmă, fiindcă numai unghiile celibatarilor sînt antipatice atunci cînd sînt murdare. Un taxator căsătorit are, după toate probabilităţile, o mică grădină, ghivece cu flori pe balcon, iar dacă nu le are, atunci meştereşte pentru cei cinci copii ai lui corăbii cu pînze (vai, pentru el le construieşte, pentru călătoriile lui tainice !). Cei pe care un asemenea taxator îi adăposteşte seara în tramvaiul luminat cu măsură, fiindcă becurile din vagon nu sînt nici prea luminoase şi nici prea întunecate, aceia trebuie să fie liniştiţi şi fericiţi — nici un ţipăt de cuc nu izbucneşte de pe buzele lor avare, ieftine şi amare, şi nici un ţipăt de cuc nu poate răzbi din afară prin pereţii groşi de sticlă ai ferestrelor. Ei nu sînt dezorientaţi şi sînt atît de adăpostiţi, vai, cît de nemăsurat de adăpostiţi sînt sub becurile solide şi puţin cam chioare ale vagonului de tramvai, sub constelaţiile mediocre ale existenţei lor insipide, sub aceste lumini pe care patria le pune la dispoziţia fiilor ei în chip de autorităţi, gări, W.C.-uri publice (cu paravane verzi, dispuse ca pînza de păianjen) şi tramvaie. Iar copiii aceştia îmbătrîniţi, stupizi şi morocănoşi, care se află seara în tramvaie, sub becuri plasate conform dispoziţiilor în vigoare, trebuie să fie fericiţi, fiindcă teamă (această teamă de luna mai, teamă de ţipătul cucului) teamă nu le poate fi : ei stau sub lumină. Nu ştiu de ce ţipă cucul. Stau unii lîngă alţii cînd se întîmplă ceva (o crimă, un accident de circulaţie, o furtună). Şi ştiu : încotro. Şi sînt adăpostiţi, în tramvaiele galbene metalice, sub becuri, pe lîngă cîte un taxator şi cîte un vecin (chiar dacă acesta a mîncat scrumbie şi acuma rîgîie), stau la adăpost în seara întunecoasă, în mijlocul oraşului de piatră.

Asupra lor nu se va năpusti vreodată lumea cea largă, aşa cum se năpăstueşte asupra celui care stă singur în stradă fără bec, fără staţie de coborîre, fără

vecini, flămînd, fără coş, fără vreo carte, obsedat de ţipătul cucului, plin de spaime. Cei care stau atît de despuiaţi şi de sărmani în stradă — cînd tramvaiele pline cu fum de ţigară trec sunînd (pînă şi sunetul lor goneşte dorul de casă şi teama, împingîndu-le înapoi în gangurile întunecoase ale caselor !) cu becurile lor ce luminează cu zgîrcenie, liniştitoare şi cu chipurile liniştite sub ele, adăpostite pentru zece mii de zile banale — cei care zăbovesc în drum şi care rămîn aici chiar după ce tramvaiul scrîşneşte departe la o curbă ruginită, aceia, da, aceia aparţin străzii. Strada e cerul lor, e locul unde se desfăşoară procesiunile lor pioase, e dansul lor macabru, infernul lor, culcuşul lor (cu băncile din parc şi arcadele podurilor), e mama lor şi femeia lor. Strada aceasta cenuşie şi aspră e tovarăşul lor colbuit, tăcut şi credincios, tovarăşul lor dîrz, neclintit, de nădejde. Această stradă udată de ploi, arsă de soare, măturată de vînturi, lividă în lumina lunii, sub bolta brodată cu stele, această stradă e blestemul lor şi rugăciunea lor de seară (e rugăciunea lor de seară cînd o gospodină le dă un pahar de lapte care-i prisoseşte — e blestemul lor cînd înainte de căderea nopţii oraşul e departe, oraşul e departe şi nu mai pot ajunge la el). Această stradă e deznădejdea lor şi îndrăzneala lor izvorîtă din dorul de aventură. Iar cînd treci pe lîngă ei te privesc cu demnitate princiară, aceşti aristocraţi ai zdrenţelor, şi cu buzele strînse îşi înşiră bogăţia lor imensă, aspră, arogantă şi primitivă :

„Strada ne aparţine. Stelele de deasupra şi pietrele încălzite la soare de dedesubt. Vîntul îngînîndu-şi melopeea şi ploaia mirosind a pămînt. Strada ne aparţine. Ne-am pierdut inima, candoarea, mama, am pierdut casa şi războiul — strada însă, strada noastră n-o pierdem niciodată. Ea ne aparţine. Noaptea ei, sub ursa-mare. Ziua ei, sub soarele galben. Ploaia ei sonoră şi melodioasă : toate acestea. Acest miros de soare, ploaie şi vînt, de iarbă udă, de pămînt reavăn, de flori gingaşe, care miroase mai bine ca orice pe lume : această stradă ne aparţine. Cu plăcile ei emailate, pe care sînt scrise numele moaşelor, cu cimitirele

mărginite de trandafiri sălbatici, cu lumea înnegurată de ieri, rămasă în urmă, uitată, cu drumul înnegurat de mîine, aflat înaintea noastră, nebănuit. Stăm aici, urmăriţi de ţipătul cucului, de luna mai, cu lacrimi abia stăpînite, avînd curajul de a fi sentimentali, înşelaţi de o spoială de romantism, însinguraţi, dîrji, tînjind după dragostea mamei, mîndri, pierduţi. Pierduţi pe drumul dintre două cătune. Însinguraţi în oraşul cu milioane de ferestre. Ţipă, pasăre-singurătate, ţipă după ajutor, ţipă împreună cu noi, pentru că ne lipsesc ultimele cuvinte, rima ne lipseşte şi măsura prozodică pentru toată deznădejdea noastră.

Dar cîteodată, pasăre-singurătate, cîteodată, rar, bizar şi rar, după ce tramvaiul cu incandescenţa lui gălbuie a trecut în goană şi strada s-a cufundat iar în izolarea ei întunecată, atunci, cîteodată, rar, bizar şi rar, atunci mai rămîne cîteodată în cîte un oraş (vai, atît de rar) mai rămîne totuşi o fereastră. Un dreptunghi luminos, cald, ademenitor, în colosul rece de piatră, în bezna înspăimîntătoare a nopţii : o fereastră.

Şi pe urmă, totul se desfăşoară foarte repede. Foarte direct. Înregistrezi în minte : fereastra, femeia, şi noaptea de mai. Asta-i tot : fără cuvinte, banal, deznădăjduit. Trebuie s-o sorbi ca pe-o duşcă de rachiu, grăbit, amar, tare, ameţitor. Înainte de asta, totul e numai sporovăială, totul. Findcă asta e viaţa : fereastra, femeia, şi noaptea de mai. O bancnotă murdară pe masă, ciocolată sau vreo podoabă. Pe urmă înregistrezi : picioare şi genunchi şi coapse şi sîni şi sînge. Dă pe gît rachiul. Şi mîine o să ţipe iarăşi cucul. Toate celelalte nu sînt decît sporovăială sentimentală. Toate. Fiindcă asta-i viaţa, pentru care nu există un cuvînt : o agitaţie, febrilă, bolnăvăcioasă. Dă pe gît rachiul. Arde şi ameţeşte. Banii sînt pe masă. Toate celelalte nu sînt decît sporovăială, fiindcă mîine, chiar de mîine va ţipa din nou cucul. Astă-seară, doar această banală înregistrare : fereastra, femeia. Atît ajunge. Toate celelalte nu sînt decît... la trei noaptea începe iarăşi cucul. Cînd se crapă de ziuă. Dar astă-

seară există, în sfîrşit, o fereastră. Şi o femeie. Şi o femeie.

O fereastră e deschisă la parter. Deschisă încă, deşi s-a înnoptat. Cucul ţipă verde ca o sticlă goală de gin, ţipă prin noaptea mătăsoasă de iasomie a străzilor de periferie. O fereastră e încă deschisă. Un bărbat stă în noaptea plină de ţipătul verde al cucului, un bărbat copleşit de iasomie, flămînd, plin de nostalgia unei ferestre deschise. Fereastra e deschisă. (Vai, atît de rar !) O femeie se reazemă de pervaz. Palidă. Blondă. Poate că are picioare lungi. Bărbatul se gîndeşte : „Poate că are picioare lungi, e tipul potrivit pentru asta". Iar ea vorbeşte aşa cum vorbesc toate femeile care stau seara la fereastră. Cu căldură animală şi aproape şoptit. Cu neruşinare trîndavă şi provocatoare, aşa cum ţipă cucul. Greoi şi dulce ca iasomia. Întunecat ca oraşul. Smintit ca amurgul de mai. Şi vorbeşte pe un ton profesional nocturn. Pe un ton domol şi verzui ca o sticlă de gin băută pînă la ultima picătură. Cu vorbe înflorite, lipsite de gingăşia florii. Iar bărbatul din faţa ferestrei scîrţîie neplăcut şi singur, ca pielea scorojită a ghetelor lui :

— Va să zică, nu.

— Păi ţi-am mai spus...

— Va să zică, nu ?

— ...

— Şi dacă-ţi dau pîinea ?

— ...

— Fără pîine, nu, dar dacă-ţi dau pîinea, ei, atunci ?

— Păi ţi-am mai spus, băiete...

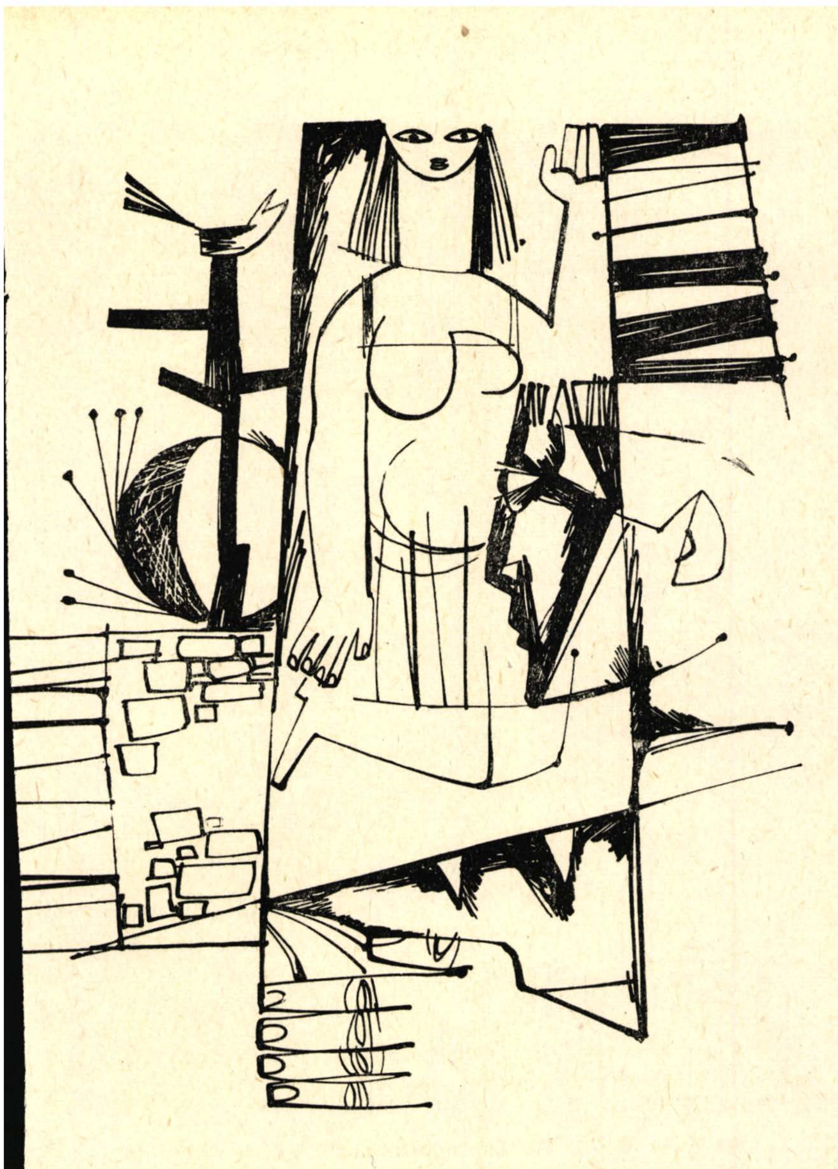
— Atunci, va să zică, da ?

— Da.

— Va să zică, da. Hm ! Va să zică.

— Păi ţi-am mai spus, băiete, dacă ne aud copiii, se trezesc. Şi atunci li se face foame. Şi dacă n-am pîine să le dau, nu mai adorm. Pe urmă plîng toată noaptea. Înţelege şi tu.

— Ţi-am spus că-ţi dau pîinea. Deschide. Ţi-o dau. Uite, ia-o. Deschide. Lasă-mă să intru.

Femeia deschide uşa, pe urmă bărbatul o închide după el. Sub braţ are o pîine. Femeia închide fereastra. Bărbatul vede pe perete un tablou. În tablou sînt doi copii goi şi nişte flori. Tabloul are o ramă lată aurită şi e colorat ţipător. Îndeosebi florile. Dar copiii sînt mult prea graşi. *Amor şi Psyche* se numeşte tabloul. Femeia închide fereastra. Pe urmă trage draperia. Bărbatul pune pîinea pe masă. Femeia se apropie de masă şi ia pîinea. Deasupra mesei atîrnă lampa. Bărbatul se uită la femeie şi-şi alungeşte buza de jos parcă ar întreprinde un studiu. „Treizeci şi patru", se gîndeşte pe urmă. Femeia se duce cu pîinea la bufet. „Ce faţă ciudată, se gîndeşte, ce faţă ciudată are ăsta." Pe urmă pleacă de lîngă bufet şi se apropie iar de masă.

— Aşa ! zice ea.

Se uită amîndoi la faţa de masă. Cu degetul arătător, bărbatul începe să adune firimiturile de pîine de pe masă.

— Aşa ! zice el.

Bărbatul se uită în sus la picioarele ei. Picioarele se văd aproape în întregime dezgolite. Femeia poartă numai o fustiţă subţire, străvezie, albăstruie. I se văd picioarele aproape în întregime dezgolite. După aceea, pe masă nu se mai află firimituri.

— Îmi dai voie să-mi scot haina ? zice bărbatul. E groaznică.

— Da, culoarea, nu-i aşa ?

— E vopsită.

— Aha, vopsită ? Ca sticla de bere.

— Sticla de bere ?

— Da, verde ca ea.

— Aha, da, aşa e, verde ca ea. O atîrn aici.

— Chiar ca sticla de bere.

— Ei, dar şi rochia ta e...

— Cum e ?

— Ei, albastră ca cerul.

— Nu e rochia mea.

— N-am ştiut.

— Dar e frumoasă, nu ?

— Da...

— Să n-o dezbrac ?

— Nu, nu. Fireşte că nu.

Femeia stă încă lîngă masă. Nu ştie de ce bărbatul continuă să şadă pe scaun. Dar bărbatul e ostenit.

— Aşa! zice femeia şi se uită în jos la picioarele ei.

Şi el se uită la picioarele ei

— Ascultă, cred că... zice bărbatul şi priveşte spre lampă.

— Bineînţeles, zice ea şi stinge lumina.

În întuneric, bărbatul continuă să şadă tăcut pe scaunul lui. Femeia trece pe lîngă el, foarte aproape. Bărbatul simte o adiere caldă în clipa cînd trece pe lîngă el. Femeia trece foarte aproape pe lîngă el. O poate mirosi. O miroase. E ostenit. De dincolo se aude atunci vocea ei („De departe", se gîndeşte bărbatul) :

— Hai, acum poţi să vii.

— Fireşte, zice bărbatul prefăcîndu-se că a aşteptat ca ea să-l cheme.

Se loveşte de masă :

— Vai, masa!

— Aici sînt, zice ea în întuneric.

— Aha!

O aude respirînd, aproape de tot. Cu băgare de seamă îşi întinde mîna. Îşi aud unul altuia respiraţia. Mîna lui atinge ceva.

— Aici eşti, zice bărbatul, aici. E mîna ei. Ţi-am găsit mîna pe întuneric, rîde el.

— Păi am întins-o, zice femeia încet.

Îl muşcă de deget. Îl trage spre ea. El se aşază. Rîd amîndoi. Îl aude cum respiră repede de tot. „Are numai vreo douăzeci de ani, se gîndeşte ea, i-e frică."

— Eşti o sticlă veche de bere, spune femeia.

Îi ia mîna şi i-o pune pe pielea ei fierbinte şi totuşi răcoroasă în întuneric. Bărbatul simte că ea şi-a dezbrăcat, totuşi, obiectul acela albastru ca cerul. Îi simte pieptul. Spune, făcînd pe grozavul, în întuneric (dar aproape că şi-a pierdut răsuflarea) :

— Iar tu eşti o sticlă de lapte. Eşti o sticlă de lapte, ştii?

— Nu, zice ea, pînă acum n-am ştiut-o.

Rîd amîndoi. „E mult prea tînăr", se gîndeşte ea.

„E ca toate celelalte", se gîndește el. E înfricoșat de pielea ei goală. Își ține mîinile nemișcate. „Ce copil", își spune femeia. „Toate sînt la fel, se gîndește el, da, toate sînt la fel, toate." Și nu știe ce să facă anume cu mîinile pe pieptul ei.

— Ți-e frig, mi se pare, rostește el, mi se pare că ți-e frig, nu?

— La mijlocul lui mai? rîde femeia, la mijlocul lui mai?

— Ei da, zice bărbatul, dar oricît, noaptea.

— Dar în mai, zice ea, sîntem doar la mijlocul lui mai. Poți să auzi și cucul, taci puțin, ascultă, poți să auzi și cucul, ascultă, nu mai răsufla atît de tare, ascultă, ascultă, îl auzi, cucul. Mereu. Unu, doi, trei, patru, cinci... ei?.. iar!... șase, șapte, opt... auzi? Și iar... nouă, zece, unsprezece... ascultă : cu-cu, cu-cu, cu-cu... Mă, sticlă de bere, sticlă veche de bere, spune femeia încet.

O spune disprețuitor, și matern, și încet. Fiindcă bărbatul doarme.

Se luminează de ziuă. Afară, dincolo de draperie, cerul s-a și făcut cenușiu. Trebuie să fie aproape patru. Și cucul a început iarăși. Sus se și aud pașii cuiva. O mașină de tăiat pîine hîrîie de trei, patru, cinci ori. Un robinet. Pe urmă antreul, ușa, scările : pași. Cel de deasupra trebuie să ajungă la cinci și jumătate la șantierul naval. Trebuie să fie patru și jumătate. Afară, o bicicletă. Cerul, cenușiu-spălăcit, de pe acum aproape roșiatic. Cenușiu-spălăcit se prelinge prin draperie de la fereastră spre masă, spătarul scaunului, o bucată din tavan, rama aurită, *Psyche,* și o mînă strînsă pumn. Dimineața la patru și jumătate, în lumina de un cenușiu-spălăcit a zorilor, un om își strînge pumnul în somn. Cenușiul-spălăcit se prelinge de la fereastră prin draperie pe un obraz, pe o bucată de frunte, pe o ureche. Femeia e trează. Poate că de multă vreme. Nu se mișcă. Dar capul bărbatului care strînge pumnul în somn atîrnă greu. A căzut încă de aseară pe pieptul ei. Acum e patru și jumătate. Iar bărbatul doarme încă în aceeași poziție în care a adormit aseară. Un bărbat tînăr și slab, cu o mînă strînsă pumn

și cu un cap atîrnînd greu. Cînd femeia încearcă să-i dea de-o parte capul, cu băgare de seamă, îi atinge fața. E umedă. „Ce față ciudată are!“, se gîndește dimineața în zori femeia de un cenușiu-spălăcit, femeia lîngă care stă culcat un bărbat care a dormit toată noaptea cu pumnul strîns, „și acum fața îi e umedă. Și ce față ciudată are în lumina asta cenușie-spălăcită! O față umedă, lungă, sărmană, sălbatică. O față blîndă, ciudat de cenușie, răutăcioasă și bună. O față.“ Femeia își trage încet umărul de sub cap, pînă ce acesta cade pe pernă. Acum se poate uita la gura lui. Gura se uită la ea. „Ce gură ciudată!“ Și gura se uită la ea. Se uită la ea, pînă ce femeii i se împăienjenesc ochii.

„E ceva cît se poate de obișnuit, spune gura, nu e nimic deosebit, e chiar ceva cît se poate de obișnuit. Nu trebuie să zîmbești cu atîta superioritate, atît de disprețuitor și matern, sfîrșește cu asta, ascultă-mă pe mine, sfîrșește odată, auzi, că altfel... ascultă-mă pe mine, m-am învățat cu toate, sfîrșește odată cu asta. Știu, aseară ar fi trebuit să mă reped la tine, să-ți mușc umerii albi și carnea moale de deasupra genunchilor, să-ți istovesc simțurile pînă ai fi căzut într-un colț al odăii și de acolo ai fi gemut de durere: «Încă, iubitule, încă». Așa ți-ai închipuit că se vor petrece lucrurile. «Ehei, ăsta-i încă tînăr, te gîndeai aseară la fereastra ta, ăsta încă nu-i atît de vlăguit ca tații de familie bătrîni și lași, care fac aici pe donjuanii, seara, vreme de un sfert de ceas. Ehei, te-ai gîndit, tinerelul ăsta-i trufanda, unul ca ăsta se năpustește imediat asupra ta!» Și pe urmă am intrat. Miroseai a animal, dar eram ostenit, știi, voiam mai întîi să mă întind puțin. Nici nu era nevoie să-ți dezbraci fustița aceea. Noaptea s-a sfîrșit. Rînjești, fiindcă ți-e rușine. Mă disprețuiești. Poate că te gîndești că încă nu sînt bărbat. Fără îndoială că așa gîndești, fiindcă acum îți dai aere materne. Te gîndești că sînt încă un băiețaș. Ți-e milă de mine, o milă disprețuitoare, maternă, pentru că nu m-am repezit la tine. Dar sînt bărbat, înțelegi, sînt de multă vreme bărbat. Numai că aseară eram ostenit, altfel îți ară-

tam eu ţie, poţi să mă crezi, fiindcă sînt de multă vreme bărbat, zice gura, înţelegi, de multă vreme. Fiindcă am băut vodcă, draga mea, vodcă veritabilă rusească, de 98 de grade, draga mea, şi în tranşee am strigat «Rahat !», ştii, am avut o puşcă şi am strigat «Rahat !» şi am tras cu puşca şi am stat şi singur într-un avanpost şi comandantul companiei mă tutuia şi plutonierul Brand schimba mereu ţigări cu mine, fiindcă lui îi plăcea grozav de mult surogatul de miere şi aşa că îmi dădea în schimb raţia lui de ţigări, dacă mai crezi că sînt încă un băieţaş ! Încă din seara dinainte de a pleca în Rusia am fost la o femeie, e mult de-atunci, draga mea, la o femeie şi am stat mai mult de-un ceas, şi era răguşită, şi cerea bani mulţi şi era o femeie adevărată, în toată firea, draga mea, şi aia nu-şi dădea aere materne, mi-a luat banii şi mi-a spus : «Ei, cînd porniţi, iubitule, înspre Rusia ? Mai vrei să te culci o dată cu o femeie germană, nu-i aşa, iubitule ?» Iubitule, mi-a spus şi mi-a descheiat nasturele de la gulerul uniformei. Dar pe urmă şi-a înfăşurat tot timpul franjurii de la faţa de masă în jurul degetului şi s-a uitat la pereţi. Din cînd în cînd îmi mai spunea «iubitule», dar după aceea s-a ridicat imediat de pe pat şi s-a spălat şi cînd am ajuns jos la uşă, mi-a spus «noroc». Asta a fost tot. În odaia de alături se cînta *Rosamunde* [1] şi la celelalte ferestre mai erau unele din alea şi toate spuneau «iubitule». Toate spuneau «iubitule». Aşa ne-am despărţit de Germania. Dar ce-a fost mai prost s-a întîmplat a doua zi de dimineaţă la gară."

Femeia închide ochii. Fiindcă gura creşte. Fiindcă gura se face mare şi cruntă şi mare.

„Toate erau ca de obicei, zice gura uriaşă, nu era nimic deosebit. Toate erau aşa ca de obicei. O dimineaţă de plumb. Un tren de plumb. Şi soldaţi de plumb. Noi eram soldaţii. Nu era nimic deosebit. Toate ca de obicei. O gară. Un tren de marfă. Şi chipuri de oameni. Asta a fost tot.

[1] Operă de compozitorul austriac Franz Schubert

Cînd ne-am cățărat în trenul de marfă — vagoanele cele roșii ca sîngele puțeau a vite — tații noștri au devenit deodată gălăgioși și veseli, cu chipurile lor de plumb și au început să-și agite cu disperare pălăriile. Iar mamele noastre își ștergeau cu batiste colorate jalea lor nemăsurată : «Ai grijă să nu pierzi ciorapii cei noi, Karlheinz». Erau acolo și logodnice, pe care, de la despărțirea din ajun, le dureau încă buzele și sînii și... toate erau dureroase, și inima și buzele ardeau încă și arsura nopții de despărțire nu se stinsese încă, vai, încă nu se stinsese, copleșită de plumb. Noi însă cîntam minunat de frumos și rînjeam și răcneam sfidînd toată lumea cea largă a lui Dumnezeu, încît mamelor noastre le înghețau inimile. Și pe urmă gara — plictisită de asemenea scene — și pe urmă mamele — pentru războinic : sabia, scutul și sulița — mamele și logodnicele se depărtară micșorîndu-se, și pălăria tatei — pe care o mușcase tot timpul cu înverșunare — pălăria tatei a continuat încă multă vreme să facă semne : «Noroc, Karlheinz — pînă la moarte — noroc, băiete dragă — nooorooоc». Iar comandantul nostru de companie stătea în vagon, lîngă ușă și scria pe foaia de raport : «Plecarea : ora 6 și 23».

În vagonul-bucătărie, recruți cu fețe bărbătești curățau cartofi. Într-un birou din Bismarckstrasse, domnul dr. Sommer, avocat și notar, spunea în dimineața aceasta : «Mi s-a stricat stiloul. E timpul să se termine odată și cu războiul ăsta.» Afară din oraș, pufăia o locomotivă. În vagoane însă, în vagoanele întunecate, oamenii mai simțeau buzele arse ale logodnicelor, le simțeau numai pentru ei, dar nici unul nu-și îngăduia o lacrimă în lumina lămpii cu petrol. Nici unul dintre noi. Cîntam cîntecul de jale al bărbaților din Madagascar și vagoanele roșii ca sîngele puțeau a vite, fiindcă aveau oameni la bord. Hei rup, camarazi ! și nici unul nu-și îngăduia o lacrimă, hei rup, fetițo ! zilnic cădea cîte unul peste bord, iar în craterele obuzelor putrezea siropul de zmeură, roșu și cald, siropul cel unic, pentru care nu există un surogat și pe care nimeni nu-l poate plăti, nu, nimeni. Și cînd spaima ne silea să înghițim glodul și ne trîntea în poalele

răscolite ale pămîntului-mamă, atunci blestemam pînă la cer, pînă la cerul cel surd şi mut : «Şi nu ne duce pe noi în ispita dezertării şi ne mîntuieşte de mitralierele noastre, ne mîntuieşte», dar nimeni, nimeni nu se afla acolo, care să ne mîntuiască, nimeni nu se afla acolo. Şi ce s-a întîmplat pe urmă, pentru asta nu există vreun cuvînt, faţă de asta toate celelalte sînt doar vorbărie goală, căci cine cunoaşte o măsură prozodică pentru behăitul metalic al puştilor-mitraliere şi cine cunoaşte o rimă la răcnetul unui tînăr de optsprezece ani care se prăbuşeşte scîncind între linii, ţinîndu-şi măruntaiele în mîini, cine oare, nu, nimeni ! ! !

În dimineaţa aceea de plumb, cînd părăseam gara şi mamele care-şi fluturau batistele se făceau mici, mereu mai mici, cîntam cît ne ţinea gura, fiindcă ne închipuiam că războiul a venit tocmai la vreme. Şi pe urmă a venit. Pe urmă s-a dezlănţuit. Şi în faţa lui totul era doar vorbărie goală. Nici un cuvînt nu-i putea ţine piept — fiarei care mugea şi răspîndea molima cu o uriaşă putere distrugătoare — nici un cuvînt. Ce înseamnă oare *la guerre,* sau *the war,* sau război ? Vorbărie goală, simplă sporovăială în faţa urletelor de fiară ale gurilor lui fierbinţi, ale gurilor de tun. Şi trădare în faţa gurilor fierbinţi ale eroilor trădaţi. Trădaţi în chip ticălos şi lăsaţi în voia metalului, a fosforului, a foamei şi a viscolului şi a nisipului din deşert. Şi acuma spunem din nou *the war,* şi *la guerre,* şi război, şi nici o spaimă nu ne cuprinde şi nici un urlet şi nici o groază. Astăzi spunem din nou, simplu : *C'était la guerre* — era război. Mai mult decît atît nu spunem astăzi, fiindcă ne lipsesc cuvintele ca să putem reda măcar o secundă a lui, doar vreme de o secundă să-l redăm, şi spunem din nou, simplu : «Ei da, aşa a fost». Fiindcă toate celelalte sînt doar vorbărie goală, fiindcă nu-i pe lume nici cuvînt, nici rimă şi nici o măsură prozodică pentru el şi nici o odă şi nici o piesă de teatru şi nici un roman psihologic nu-l poate cuprinde şi îndura, fără să plesnească în faţa urletului său roşu-aprins. Şi zi-

durile cheiului trosneau de plăcere cînd am ridicat ancora şi am pornit cu pînzele în vînt către acea ţară, acea întunecată ţară numită război, iar noi cîntam voiniceşte, noi bărbaţii, atît de puşi pe fapte mari eram şi atît de voiniceşte cîntam, noi cei din vagoanele de vite. Şi în gările cu marşuri cîntate de fanfară, unii ne aplaudau pe drumul nostru către ţara întunecată, atît de întunecată, numită război. Şi pe urmă a venit. Pe urmă s-a dezlănţuit. Şi pe urmă, înainte de a-l putea cuprinde cu mintea, s-a sfîrşit. Între aceste două clipe se află viaţa noastră. Şi asta înseamnă zece mii de ani. Şi acuma s-a sfîrşit. Iar noi plutim pe scîndurile putrede ale unor corăbii pierdute, care ne aruncă în taină, noaptea, pline de dispreţ, pe ţărmul ţării numite pace, al ţării pe care n-o putem înţelege. Şi nimeni, nimeni nu ne mai poate recunoaşte, pe noi, moşnegii de douăzeci de ani, atît de groaznic ne-a pustiit urletul. Ne mai cunoaşte cineva ? Unde sînt cei care acuma ne mai cunosc ? Unde sînt ? Taţii se ascund îndărătul chipurilor lor şi mamele, mamele asasinate de mii şi mii de ori, se înăbuşă în faţa neputinţei de a ne izbăvi de chinul inimilor noastre înstrăinate. Iar logodnicele, logodnicele, cînd ne ţin noaptea în braţele lor adulmecă speriate mirosul de cataclism, care izbucneşte din porii pielii noastre ca sudoarea provocată de spaimă, şi în sărutările noastre deznădăjduite simt gustul ciudat de metal, şi din părul nostru respiră aburii dulcegi ai sîngelui fraţilor ucişi, şi nu înţeleg duioşia noastră amară. Fiindcă siluim în ele toată deznădejdea noastră, fiindcă le ucidem noapte de noapte, pînă ce una dintre ele ne izbăveşte. Una. Ne izbăveşte. Dar nimeni nu ne mai recunoaşte.

Iar acuma sîntem pe drumul dintre sate. Scîrţîitul unei pompe de apă înseamnă de pe acum o frîntură de patrie. Şi un cîine care latră răguşit într-o curte. Şi o fată care îţi dă bună ziua. Şi mirosul de sirop de zmeură care răzbate dintr-o casă. (Comandantului nostru de companie i se mînjise deodată toată faţa

cu sirop de zmeură. Ieşea din gură. Şi atîta de mult l-a mirat acest fapt, încît ochii i s-au făcut ca ochii de peşte : uimiţi peste măsură şi prostiţi. Pe comandantul nostru de companie l-a mirat foarte mult moartea. Nu putea de loc s-o înţeleagă.) Dar pentru noi, mirosul de sirop de zmeură din sate e de pe acum o frîntură din căminul nostru. Şi slujnica aceea cu braţele roşii. Şi cîinele cel răguşit. O frîntură, o frîntură preţioasă, de neînlocuit.

Şi acuma sîntem în oraşe. Urîţi ca înfăţişare, plini de dorinţe, pierduţi. Şi ferestre se găsesc rar pentru noi, bizar şi rar. Dar se găsesc totuşi, seara, pe întuneric, cu femei calde în somnul lor, însemnînd pentru noi o frîntură unică şi cerească, vai, atît de rar se găsesc. Şi sîntem pe drum, pe drumul care duce către oraşul cel nou şi încă neclădit, în care toate ferestrele ne aparţin, şi toate femeile, şi totul, şi totul, şi totul : sîntem pe drumul ce duce către oraşul nostru, către oraşul cel nou şi inimile noastre urlă noaptea ca locomotivele, de dorinţe şi de nostalgie — ca locomotivele. Şi toate locomotivele se îndreaptă către oraşul cel nou. Şi oraşul cel nou e oraşul unde bărbaţii înţelepţi, învăţătorii şi miniştrii nu spun minciuni, unde poeţii nu se lasă ademeniţi de nimic altceva decît de bunulsimţ al inimii lor, e oraşul unde mamele nu mor şi fetele n-au sifilis, oraşul unde nu există ateliere de proteze şi nici cărucioare de invalizi, e oraşul unde ploii i se spune ploaie şi soarelui soare, oraşul unde nu există pivniţe în care copiii cu chipuri palide sînt muşcaţi noaptea de şobolani, şi unde casele n-au poduri în care tatăl să se spînzure fiindcă mama nu poate să pună pîine pe masă, e oraşul unde tinerilor nu le lipseşte cîte un ochi şi cîte un braţ şi unde nu există generali, e oraşul cel nou, cel minunat, unde fiecare îl ascultă şi-l priveşte pe celălalt şi toţi se înţeleg între ei : *mon coeur, the night, your heart, the day*, ziua, noaptea, inima.

Iar noi sîntem pe drumul care duce către oraşul cel nou, către oraşul tuturor oraşelor, înfometaţi, pă-

şind prin nopţile noastre singuratice, bîntuite de ţipătul cucului, şi cînd ne vom trezi dimineaţa şi vom şti, într-un chip înspăimîntător vom şti, că oraşul cel nou nici nu există, vai, că oraşul nici măcar nu există, atunci vom fi din nou cu zece mii de ani mai bătrîni şi dimineaţa noastră va fi rece şi amară, va fi pustie, vai, pustie, şi numai locomotivele pline de dor, acelea rămîn, acelea continuă să-şi hohotească plînsetul nostalgic prin somnul nostru chinuit, lacome, crunte, măreţe şi provocatoare. Noaptea, ele continuă să urle de durere pe şinele lor pustii şi reci. Dar nu se mai îndreaptă către Rusia, nu, nu se mai îndreaptă către Rusia, fiindcă nici o locomotivă nu mai pleacă în Rusia nici o locomotivă nu mai pleacă în Rusia nici o locomotivă nu mai pleacă în Rus în Ru nici o fiindcă nici o locomotivă nu mai pleacă în în fiindcă nici o fiindcă nici o locomo nici o locomo nici o locomo nici..."

În port şi dinspre port se şi aude u-ul prelung al unui vas matinal. Un remorcher ţipă şi el stîrnit. Şi un automobil. Alături, un bărbat cîntă în timp ce se spală : „Vino, să facem o excursie". În camera cealaltă un copil a şi început să pună întrebări. De ce urlă vaporul, de ce ţipă remorcherul, de ce cîntă bărbatul de alături, şi ce vrea să ştie, da, ce vrea să ştie copilul ?

Bărbatul, cel care venise aseară cu pîinea, cel cu haina ca o sticlă de bere, cu haina vopsită verde, care îşi petrecuse noaptea cu mîna strînsă pumn şi faţa umedă, bărbatul acesta deschide ochii. Femeia îşi întoarce privirea de la gura lui. Şi gura e atît de sărmană, şi atît de mică, şi atît de plină de îndrăzneală amară ! Se uită unul la altul, un animal la celălalt, un dumnezeu la celălalt, o lume la cealaltă. (Şi nici un cuvînt care să redea asta.) Mari, buni, străini ; vreme îndelungată şi cu căldură şi uimiţi se uită unul la altul, din totdeauna înrudiţi şi învrăjbiţi şi iremediabil pierduţi unul pentru altul.

Sfîrşitul se petrece apoi aşa cum se petrec toate sfîrşiturile adevărate în viaţă : banal, fără cuvinte,

copleşitor. Iată uşa. Bărbatul a şi ieşit pe ea şi încă nu se încumetă să facă primul pas. (Fiindcă primul pas se numeşte : din nou singur.) Femeia e încă înăuntru şi încă nu poate să închidă uşa. (Fiindcă fiecare uşă închisă se numeşte : din nou singură.) Dar pe urmă, iată-l că s-a depărtat deodată cu cîţiva paşi. Şi ce bine că n-a mai spus nimic. Fiindcă ea, ea ce-ar fi putut să răspundă ? Şi pe urmă, ceaţa zorilor (care se ridică dinspre port şi miroase a peşte şi a catran), ceaţa zorilor l-a înghiţit. Şi ce bine că nici măcar n-a mai privit înapoi. E bine aşa. Fiindcă ea, ce-ar fi putut să facă ? Să-i facă semn cu mîna ? Să-i facă semn cu mîna ?

Stîngu doi trei patru stîngu doi trei patru stîngu doi continuă, Fischer! trei patru stîngu doi înainte, Fischer! energic, Fischer! Trei patru respiră, Fischer! continuă, Fischer! nu te opri iupaidia doi trei patru dîrză e infanteria iupaidia iupaidia dîrză e infanteria infanteria...

Am pornit la drum. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Vreau să ajung la tramvai. Trebuie să mă urc. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Mi-e foame. Dar trebuie să mă urc. Trebuie. Trebuie să ajung la tramvai. Trebuie să mă urc. Pînă acuma m-au culcat de două trei patru stîngu două trei patru dar trebuie să trei patru iupaidia din trei patru iupaidia e infanteria infanteria fanteria fanteria... 57 au îngropat lîngă Voronej. 57 care habar n-aveau, nici înainte și nici după. Înainte încă mai cîntau. Iupaidia iupaidia. Iar unul a scris acasă: „...după aceea o să ne cumpărăm un gramofon". Dar după aceea, la patru mii de metri depărtare, alții au primit ordin și au apăsat pe un buton. Și s-a pornit o hodorogeală de parcă o căruță veche cu butoaie goale trecea pe o stradă cu pavajul stricat: orga tunurilor. Pe urmă au îngropat 57 lîngă Voronej. Înainte încă mai cîntau. După aceea n-au mai spus nimic. 9 mecanici auto, 2 grădinari, 5 funcționari, 6 vînzători, 1 frizer, 17 țărani, 2 învățători, 1 preot, 6 muncitori, 1 muzician, 7 elevi de liceu. 7 elevi de liceu. I-au îngropat lîngă Voronej. Habar n-aveau. 57.

Iar pe mine m-au uitat. Încă nu murisem de tot. Iupaidia. Mai eram încă nițel viu. Dar pe ceilalți, pe ceilalți i-au îngropat lîngă Voronej. 57. 57. Mai pune un zero la coadă. 570. Încă un zero și încă un zero. 57 000. Și încă și încă și încă. 57 000 000. Pe ăștia i-au îngropat lîngă Voronej. Habar n-aveau. Nu voiau. Așa ceva n-au vrut. Și înainte încă mai cîntau. Iupaidia.

După aceea n-au mai spus nimic. Iar ăla n-a mai cumpărat gramofonul. L-au îngropat lîngă Voronej, şi pe ceilalţi 56 tot aşa. Cu totul 57. Numai eu. Eu, eu nu murisem încă de tot. Trebuie să ajung la tramvai. Drumul e cenuşiu. Dar tramvaiul e galben. Atît de minunat de galben! În ăsta trebuie să mă urc. Doar că drumul e atît de cenuşiu. Cenuşiu şi iarăşi cenuşiu. Pînă acuma m-au culcat de două ori iupaidia înainte, Fischer! trei patru stîngu doi stîngu doi la pămînt trei patru continuă, Fischer! Iupaidia iupaidia dîrză e infanteria energic, Fischer! continuă, Fischer! stîngu doi trei patru dacă n-ar fi foamea blestemata asta de foame mereu foamea asta stîngu doi trei patru stîngu doi stîngu doi stîngu doi...

Dacă am putea scăpa măcar de nopţi. Dacă am putea scăpa măcar de nopţi. Fiecare zgomot e o fiară. Fiecare umbră e un strigoi negru. Niciodată nu poţi scăpa de teama de strigoi. În perna de sub cap tunurile bubuie înfundat toată noaptea: pulsul. Niciodată n-ar fi trebuit să mă laşi singur, mamă. N-o să ne mai putem regăsi vreodată. Niciodată. N-ar fi trebuit s-o faci, mamă, niciodată. Doar cunoşteai nopţile. Doar ştiai despre aceste nopţi. Dar m-ai alungat din tine cu strigăte de durere. Din tine m-ai alungat, în această lume plină de nopţi m-ai alungat, cu strigăte de durere. Şi de atunci fiecare zgomot e o fiară în noapte. Iar în ungherele pline de beznă albastră pîndesc strigoii cei negri. Mamă, ascultă-mă, mamă! În fiecare ungher stă cîte un strigoi negru. Şi fiecare zgomot e o fiară. Fiecare zgomot e o fiară. Şi perna de sub cap e atît de fierbinte! În ea bubuie înfundat tunurile, toată noaptea. Şi după aceea au îngropat 57 lîngă Voronej. Iar ceasornicul se tîrşîie ca o muiere bătrînă în papuci: mai departe, mai departe, mai departe. Se tîrşîie şi se tîrşîie şi se tîrşîie şi nimeni, nimeni nu-l opreşte. Şi pereţii se apropie mereu. Şi tavanul coboară mereu. Şi pămîntul, pămîntul se clatină pe valul cel mare al lumii. Mamă, ascultă-mă, mamă! De ce m-ai lăsat singur, de ce? Se clatină pe valul cel mare. Se clatină lumea. 57. Hîc! Şi vreau să ajung la tramvai. Tunurile bubuiau înfundat. Pă-

mîntul se clatină. Hîc! 57. Şi eu mai sînt puţin viu. Şi vreau să ajung la tramvai. Ăla e galben pe drumul cenuşiu. Minunat de galben de cenuşiu. Dar n-am să mă mai pot urca. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Fiindcă mi-e foame. Şi de aceea se clatină pămîntul. Se clatină minunat de galben pe valul cel mare al lumii. Se clatină lumea foamei. Se clatină înfometat ca lumea largă şi galben ca tramvaiul.

Cineva tocmai mi-a spus: „Bună ziua, domnule Fischer". Eu sînt domnul Fischer? Pot fi domnul Fischer, pur şi simplu, din nou domnul Fischer? Doar am fost locotenentul Fischer. Pot fi, oare, din nou domnul Fischer? Eu sînt domnul Fischer? „Bună ziua", mi-a spus. Dar el nu ştie că eu am fost locotenentul Fischer. Mi-a urat bună ziua — pentru locotenentul Fischer nu mai există zile bune. Asta nu ştia el.

Şi domnul Fischer merge de-a lungul drumului. De-a lungul drumului cel lung. Şi drumul e cenuşiu. Vrea să ajungă la tramvai. La tramvaiul galben. Minunat de galben. Stîngu doi, domnule Fischer. Stîngu doi trei patru. Domnului Fischer îi e foame. Nu mai ţine pasul. Cu toate astea vrea să se urce, fiindcă tramvaiul e minunat de galben în cenuşiul înconjurător. Pînă acuma pe domnul Fischer l-au culcat la pămînt de două ori. Dar locotenentul Fischer comandă: „Stîngu doi trei patru înainte, domnule Fischer! Continuă, domnule Fischer! Mai dîrz, domnule Fischer", comandă locotenentul Fischer. Şi domnul Fischer mărşăluieşte de-a lungul drumului cenuşiu, de-a lungul drumului cenuşiu, cenuşiu şi lung. Pe Aleea Căldărilor de lături. Pe Bulevardul Lăzilor de gunoi. Pe Splaiul Rigolei. Pe Champs-Ruinés. Pe Broadwayul Dă-i una peste bot. Pe Calea Dărîmăturilor. Şi locotenentul Fischer comandă. Stîngu doi stîngu doi. Şi domnul Fischer, domnul Fischer mărşăluieşte, stîngu doi stîngu doi stîngu doi mai departe mai departe mai departe...

Fetiţa cea mică are nişte picioare ca degetele de subţiri. Ca degetele iarna. Aşa de subţiri şi aşa de roşii şi aşa de albastre şi aşa de subţiri. Stîngu doi

trei patru fac picioarele. Fetiţa cea mică spune mereu — şi domnul Fischer mărşăluieşte alături — spune mereu :

— Bunule Dumnezeu, dă-mi supă ! Bunule Dumnezeu, dă-mi supă ! Numai o linguriţă. Numai o linguriţă. Numai o linguriţă.

Mama are păr, dar părul e mort. De multă vreme mort. Mama spune :

— Bunul Dumnezeu nu poate să-ţi dea supă, n-are cum să-ţi dea.

— De ce nu poate bunul Dumnezeu să-mi dea supă ?

— Fiindcă n-are lingură. N-are aşa ceva.

Cu picioarele ei ca nişte degete, picioare subţiri şi albastre de iarnă, fetiţa cea mică merge lîngă maică-sa. Domnul Fischer merge alături. Părul mamei a murit de mult. De mult stă străin în jurul capului. Şi fetiţa cea mică dansează învîrtindu-se în jurul mamei şi învîrtindu-se în jurul domnului Fischer :

— N-are nici o lingură. N-are nici o lingură. N-are nici o n-are nici o n-are nici măcar o lingură.

Aşa dansează fetiţa cea mică învîrtindu-se. Iar domnul Fischer mărşăluieşte cu nădejde. Alături, clătinîndu-se pe valul cel mare al lumii. Clătinat de valul cel mare al lumii. Dar locotenentul Fischer comandă : „Stîngu doi iup mai departe dîrz, domnule Fischer, stîngu doi“, şi fetiţa cea mică îl acompaniază : „N-are nici o lingură. N-are nici o lingură.“ Şi celălalt comandă : „Iupaidia iupaidia infanteria infanteria infanteria...“

57 au îngropat lîngă Voronej. Sînt locotenentul Fischer. Pe mine m-au uitat. Nu eram încă mort de tot. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Acuma sînt domnul Fischer. Am 25 de ani. 25 ori 57. Iar pe ei i-au îngropat la Voronej. Numai eu, eu, eu sînt încă pe drum. Trebuie să prind neapărat tramvaiul. Mi-e foame. Dar bunul Dumnezeu n-are lingură. Tatăl meu m-a trădat iar mama m-a alungat din ea. M-au lăsat singur în ţipătul de durere al lumii. Atît de înspăimîntător de singur. Atît de singur. Acuma merg de-a lungul drumului cel lung. Acesta se

clatină pe valul cel mare al lumii. Dar întodeauna cîntă cîte cineva la pian. Întotdeauna cîntă cîte cineva la pian. Cînd tata a văzut-o pe mama — cînta cineva la pian. Cînd era ziua mea de naştere — cînta cineva la pian. Cînd sărbătoream la şcoală Ziua Eroilor — cînta cineva la pian. Cînd ni s-a îngăduit chiar nouă să devenim eroi, cînd era război — şi atunci cînta cineva la pian. În spitalul militar — şi acolo cînta cineva la pian. Şi după ce s-a sfîrşit războiul — tot mai cînta cineva la pian. Întotdeauna cîntă cineva. Întotdeauna cîntă cineva la pian. De-a lungul întregului drum.

Locomotiva şuieră scurt. Timm zice că plînge. Cînd priveşti în sus, vezi cum tremură stelele. Mereu şuieră cîte o locomotivă. Dar Timm zice că plînge. Mereu. Toată noaptea. Toată noaptea cea lungă. „Plînge, de te apucă durerea de burtă, cînd o auzi cum plînge, zice Timm. Plînge cum plîng copiii“, zice el.

Sîntem pe un vagon cu lemne. Miros a pădure. Vagonul nostru n-are acoperiş. Stelele tremură cînd te uiţi în sus. Şi iar se aude şuieratul. „Auzi? zice Timm, iar plînge. Nu înţeleg de ce plînge locomotiva.“ Timm spune asta. „Cum plîng copiii“, zice el. Timm zice că n-ar fi trebuit să-i dau brînci din vagon bătrînului. Eu nu i-am dat brînci din vagon bătrînului. „Nu trebuia s-o faci“, zice Timm. N-am făcut-o. „Plînge, auzi cum plînge, zice Timm, n-ar fi trebuit s-o faci.“ Nu i-am dat brînci din vagon bătrînului. Nu plînge. Şuieră. Locomotiva şuieră. „Plînge“, zice Timm. A căzut singur din vagon. Singur a căzut, bătrînul. „Dormea, Timm, zău că dormea, crede-mă. Şi atunci a căzut singur din vagon.“ „Nu trebuia s-o faci. Plînge. Toată noaptea a plîns.“ Timm zice că nu se cade să dai brînci din vagon bătrînilor. Eu n-am făcut-o. Dormea. „Nu trebuia s-o faci“, zice Timm.

Timm zice că, pe cînd se afla în Rusia, i-a dat o dată unui bătrîn un picior în spate. Pentru că se mişca prea încet. Şi pentru că lua prea puţin la o încărcătură. Erau la corvadă pentru transportarea muniţiei. Şi atunci Timm i-a dat bătrînului un picior

în spate. Şi atunci bătrînul s-a întors. Încet de tot, zice Timm, şi s-a uitat la el trist de tot. Nimic altceva. Dar arăta la faţă ca tatăl lui. Întocmai ca tatăl lui. Aşa zice Timm. Locomotiva şuieră. Cîteodată se aude de parcă ţipă. Ba Timm e chiar de părere că plînge. Poate că Timm are dreptate. Dar eu nu i-am dat brînci din vagon bătrînului. Dormea. Şi atunci, singur... Fiindcă şinele astea te zguduie, nu glumă. Cînd te uiţi în sus, stelele tremură. Vagonul se clatină pe valul cel mare al lumii. Şuieră. Şi ţipă. Ţipă de se cutremură stelele. Pe valul cel mare al lumii.

Dar mă aflu încă pe drum. Doi trei patru. Spre tramvai. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Pămîntul se clatină pe valul cel mare al lumii. Din pricina foamei. Dar eu am pornit la drum. De multă vreme am pornit la drum. De-a lungul drumului cel lung. Al drumului.

Băieţaşul întinde mîinile:

— M-a trimis după cuie.

Fierarul numără cuiele.

— Pentru trei oameni? întreabă el.

— Tăticu zice că pentru trei oameni.

Cuiele cad în mîinile care se întind. Fierarul are degete mari şi late. Ale băieţaşului sînt subţiri şi se îndoaie sub greutatea cuielor mari.

— Ăla care zice că e făptura lui Dumnezeu, e şi el printre ei?

Băieţaşul dă din cap afirmativ.

— Şi tot mai spune că e făptura lui Dumnezeu?

Băieţaşul dă din cap afirmativ. Fierarul mai numără o dată cuiele. Pe urmă le pune iar în mîinile întinse. Mîinile mici se îndoaie sub greutatea lor. Pe urmă fierarul zice:

— Asta e.

Băieţaşul pleacă. Cuiele au un luciu plăcut. Băieţaşul aleargă. Şi atunci cuiele se ciocnesc iscînd un zgomot. Fierarul apucă ciocanul. „Asta e", zice fierarul. Pe urmă băieţaşul aude în spatele său: cioca boca cioca boca... „Iarăşi ciocăneşte, îşi zice băieţaşul. Cuie face, cuie multe şi lucioase."

57 au îngropat lîngă Voronej. Eu am scăpat. Dar mi-e foame. Împărăţia mea e pe lumea asta. Iar fierarul a făcut degeaba cuiele, iupaidia, degeaba le-a făcut, infanteria, degeaba cuiele cele frumoase şi lucioase. Fiindcă au îngropat 57 lîngă Voronej. Cioca boca face fierarul. Cioca boca lîngă Voronej. Cioca boca. De 57 de ori cioca boca. Cioca boca face fierarul. Cioca boca face infanteria. Cioca boca fac tunurile. Şi pianul cîntă mereu cioca boca cioca boca cioca boca...

57 se întorc în fiecare noapte în Germania. 9 mecanici auto, 2 grădinari, 5 funcţionari, 6 vînzători, 1 frizer, 17 ţărani, 2 învăţători, 1 preot, 6 muncitori, 1 muzician, 7 elevi de liceu. 57 vin în fiecare noapte lîngă patul meu, 57 întreabă în fiecare noapte :

— Unde e compania ta ?

— La Voronej, răspund eu atunci. Îngropată, răspund eu atunci. Îngropată la Voronej.

57 întreabă om cu om :

— Pentru ce ?

Şi de 57 de ori rămîn mut.

57 se duc noaptea la tatăl lor. 57 şi locotenentul Fischer. Locotenentul Fischer sînt eu. 57 îl întreabă noaptea pe tatăl lor :

— Tată, pentru ce ?

Iar tatăl rămîne de 57 de ori mut. Şi se înfioară în cămaşa lui de noapte. Dar vine şi el cu noi.

57 se duc noaptea la primar. 57 şi tatăl şi eu. 57 îl întreabă noaptea pe primar :

— Primarule, pentru ce ?

Iar primarul rămîne de 57 de ori mut. Şi se înfioară în cămaşa lui de noapte. Dar vine şi el cu noi.

57 se duc noaptea la preot. 57 şi tatăl şi primarul şi eu. 57 îl întreabă noaptea pe preot :

— Preotule, pentru ce ?

Iar preotul rămîne de 57 de ori mut. Şi se înfioară în cămaşa lui de noapte. Dar vine şi el cu noi.

57 se duc noaptea la învăţător. 57 şi tatăl şi primarul şi preotul şi eu. 57 îl întreabă noaptea pe învăţător :

— Învăţătorule, pentru ce ?

Iar învăţătorul rămîne de 57 de ori mut. Şi se înfioară în cămaşa lui de noapte. Dar vine şi el cu noi.

57 se duc noaptea la general. 57 şi tatăl şi primarul şi preotul şi învăţătorul şi eu. 57 îl întreabă noaptea pe general :

— Generale, pentru ce ?

Iar generalul — generalul nici măcar nu se întoarce. Atunci tatăl îl ucide. Şi preotul ? Preotul rămîne mut.

57 se duc noaptea la ministru. 57 şi tatăl şi primarul şi preotul şi învăţătorul şi eu. 57 îl întreabă noaptea pe ministru :

— Ministrule, pentru ce ?

Iar ministrul se sperie foarte tare. Şi se ascunde frumuşel în spatele lădiţei cu şampanie, în spatele şampaniei. Şi pe urmă îşi ridică paharul şi-l închină către sud şi nord şi apus şi răsărit. Şi pe urmă spune :

— Germania, camarazi, Germania ! Pentru asta !

Atunci cei 57 se întorc şi privesc în jurul lor. Muţi. Vreme îndelungată şi muţi. Şi privesc către sud şi nord şi apus şi răsărit. Şi pe urmă întreabă încet :

— Germania ? Pentru asta ?

Pe urmă cei 57 se întorc. Şi nu mai privesc de loc în jurul lor. 57 se culcă iar în mormînt, lîngă Voronej. Au biete chipuri bătrîne. Ca femeile. Ca mamele. Şi cît ţine veşnicia, ei spun :

— Pentru asta ? Pentru asta ? Pentru asta ?

57 au îngropat lîngă Voronej. Eu am scăpat. Eu sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. Vreau să ajung la tramvai. Vreau să mă urc şi eu. Am pornit de multă vreme la drum. Numai că mi-e foame. Dar trebuie să ajung. 57 întreabă : „Pentru ce ?" Iar eu am scăpat. Şi am pornit de mult la drum, de-a lungul drumului cel lung.

La drum. Un om. Domnul Fischer. Eu sînt. Locotenentul e dincolo şi comandă : stîngu doi trei patru stîngu doi trei patru iupaidia iupaidia doi trei patru stîngu doi trei patru infanteria infanteria cioca boca cioca boca trei patru cioca boca trei patru cioca boca cioca boca de-a lungul drumului cel lung cioca boca mereu mai lung mereu în jur pentru ce pentru ce pentru ce cioca boca cioca boca lîngă Voronej pentru

asta lîngă Voronej pentru asta cioca boca de-a lungul drumului cel lung cel lung. Un om. 25. Eu. Drumul. Cel lung. Eu. Casă casă casă zid zid lăptărie grădină miros de grajd uşă.

Dentist
Sîmbătă, numai cu ore reţinute

Zid zid zid

Hilde Bauer e nebună

Locotenentul Fischer e un prost. 57 întreabă: „Pentru ce?" Zid zid uşă fereastră geam geam geam felinar femeie bătrînă ochi roşii roşii miros de cartofi prăjiţi casă casă lecţie de pian cioca boca de-a lungul drumului cel lung cuiele lucioase tunurile lungi cioca boca de-a lungul drumului cel lung copil copil cîine minge maşină pavaj pavaj pietroaie capete cioca boca piatră piatră cenuşie cenuşie violetă pată de benzină cenuşie cenuşie de-a lungul drumului cel lung piatră piatră cenuşiu albăstriu liliachiu liliachiu cenuşiu zid zid email verde.

Vreţi ochi ageri de copoi?
Găsiţi la Terboben, optician de soi,
sus, la etajul 2.

zid zid zid piatră cîine cîine ridică picior copac suflet vis de cîine maşină claxon cîine ţipă pavaj roşu cîine mort cîine mort cîine mort zid zid zid de-a lungul drumului cel lung fereastră zid fereastră fereastră fereastră becuri lume lumină oameni mereu oameni feţe lucioase cuie lucioase atît de lucioase...

Încă de-acum o sută de ani se juca *scat*. Se juca încă de-acum o sută de ani. Şi se mai joacă încă şi acum. Şi peste o sută de ani o să se mai joace încă. Tot *scat*. Trei bărbaţi. Cu feţe curate de oameni cumsecade.

— Pas.

— Karl, plusează tu.

— Şi eu pasez.

— Ei, atunci... aţi acoperit, domnii mei.

— Mai bine pasai şi tu, şi am fi avut un pot frumuşel.

— Lăsaţi vorbăria. Ce atu propui ?

— Trefla e sfîntă. Al cui rînd e ?

— Totdeauna al celui care întreabă.

— Se întîmplă şi în cele mai bune familii. Şi iarăşi atu !

— Cum aşa, Karl, nu mai ai treflă ?

— De data asta nu.

— Ei, atunci s-o luăm altfel. Cupă are oricine.

— Atu ! Şi acum, Karl, dă-i drumul, arată tot ce ai pe suflet. Douăzeci şi opt.

— Şi încă o dată atu !

Jucau şi acum o sută de ani. Jucau *scat*. Şi peste o sută de ani au să mai joace încă. Încă au să mai joace *scat* cu feţe curate de oameni cumsecade. Şi cînd izbesc cu pumnii în masă, se aude un bubuit. Ca al tunurilor. De la 57 de tunuri.

Dar la fereastra de alături stă o mamă. În faţă are trei fotografii. Trei bărbaţi în uniformă. La stînga e bărbatul ei. La dreapta e fiul ei. Iar la mijloc e generalul. Generalul bărbatului ei şi al fiului ei. Şi cînd se culcă seara, mama aşază fotografiile aşa fel încît să le poată vedea şi culcată. Fiul. Şi bărbatul. Iar la mijloc, generalul. Şi pe urmă citeşte scrisorile pe care le-a scris generalul. „1917. Pentru Germania", scrie pe una. „1940. Pentru Germania", scrie pe cealaltă. Mai departe, mama nu citeşte. Ochii ei sînt foarte înroşiţi. Sînt atît de înroşiţi !

Dar eu am scăpat. Iupaidia. Pentru Germania. Sînt încă pe drum. Spre tramvai. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. Din pricina foamei. Iupaidia. Dar trebuie să ajung acolo. Locotenentul comandă. Am şi pornit la drum. De multă multă vreme la drum.

Acolo, în ungherul acela întunecat stă un bărbat. În unghere stau întotdeauna bărbaţi întunecaţi. Unul stă acolo şi ţine în mînă o lădiţă şi o pălărie. „Piramidon, latră bărbatul. Piramidon ! 20 de tablete sînt suficiente." Bărbatul rînjeşte, fiindcă afacerile merg bine. Afacerile merg atît de bine. 57 de femei, femei cu ochii înroşiţi cumpără piramidon. Adaugă un zero

în coadă. 570. Încă unul şi încă unul. 57 000. Şi încă şi încă şi încă. 57 000 000. Afacerile merg bine. Bărbatul latră: „Piramidon!" Rînjeşte, dugheana prosperă: 57 de femei, femei cu ochii înroşiţi, cumpără piramidoane. Lădiţa se goleşte. Şi pălăria se umple. Şi bărbatul rînjeşte. Îi convine să rînjească. N-are ochi. E fericit: n-are ochi. Nu vede femeile. Nu le vede pe cele 57 de femei. Pe cele 57 de femei cu ochii înroşiţi.

Numai eu am scăpat. Dar am şi pornit la drum. Şi drumul e lung. Îngrozitor de lung. Dar eu vreau să ajung la tramvai. Am şi pornit la drum. De multă vreme la drum.

Într-o cameră se află un bărbat. Bărbatul scrie cu cerneală pe hîrtie albă. Şi recită prin cameră:

Pe ogorul brun, se-nclină
Verde crud, un fir de pir.
Şi albastră, o neghină
Cu petale de safir.

Scrie versurile pe hîrtie albă. Le citeşte cu voce tare în liniştea încăperii. Le şterge iar cu cerneală. Recită prin încăpere:

Pe ogorul brun, se-nclină
Verde crud, un fir de pir,
Şi albastră, o neghină,
Prefirînd în om lumină.

Bărbatul le aşterne pe hîrtie. Le citeşte cu voce tare în liniştea încăperii. Le şterge iar. Pe urmă recită prin încăpere:

Pe ogorul brun, se-nclină
Verde crud, un fir de pir.
Şi albastră, o neghină...
Şi albastră, o neghină...
Şi albastră...

Bărbatul se ridică în picioare. Se plimbă în jurul mesei. Mereu în jurul mesei. Se opreşte:

Şi albastră...
Şi albastră...
Pe ogorul brun, se-nclină...

Bărbatul se plimbă mereu în jurul mesei.

57 au îngropat lîngă Voronej. Dar pămîntul era cenuşiu. Şi ca piatra. Şi nici un fir verde crud nu se-nclina. Zăpadă era acolo. Şi era ca sticla. Şi fără neghină albastră. Milioane de tone de zăpadă. Şi nici o neghină albastră. Dar bărbatul din încăperea aceea nu ştie. Nu, nu ştie. El vede mereu neghina cea albastră. Peste tot neghina cea albastră. Peste tot neghina cea albastră. Deşi au îngropat 57 lîngă Voronej. Sub zăpadă sticloasă. În nisipul cenuşiu, groaznic de cenuşiu. Fără verde. Şi fără albastru. Nisipul era îngheţat şi cenuşiu. Şi zăpada era ca sticla. Şi zăpada nu prefiră în om lumină. Fiindcă au îngropat 57 lîngă Voronej. 57 au îngropat. I-au îngropat lîngă Voronej.

„Asta nu-i nimic, asta încă nu-i nimic!" zice caporalul care avea cîrjă. Şi-şi aşază o cîrjă peste botul bocancului şi ocheşte. Îşi mijeşte un ochi pînă se închide aproape de tot şi ocheşte cu cîrja peste botul bocancului. „Asta încă nu-i nimic, zice el. 86 de ruşi am lichidat într-o noapte. 86 de ruşi. Cu o mitralieră, băiete, cu o singură mitralieră, într-o noapte. A doua zi dimineaţa i-am numărat. Erau claie peste grămadă. 86 de ruşi. Cîţiva zăceau cu gura încă deschisă. Mulţi şi cu ochii. Da, mulţi zăceau cu ochii încă deschişi. Într-o noapte, băiete." Caporalul ocheşte cu cîrja spre femeia bătrînă care şade pe banca din faţa lui. Ocheşte spre femeia bătrînă şi loveşte în 86 de femei bătrîne. Dar acelea locuiesc în Rusia. El nu-şi dă seama de asta. Pentru el e bine că nu-şi dă seama. Altfel, ce s-ar face? Acum, cînd se lasă noaptea?

Numai eu îmi dau seama. Eu sînt locotenentul Fischer. 57 au îngropat lîngă Voronej. Dar eu nu murisem de tot. Eu sînt încă pe drum. Pînă acuma m-au culcat la pămînt de două ori. De foame. Fiindcă bunul Dumnezeu n-are lingură. Dar vreau să ajung cu orice preţ la tramvai. Numai de n-ar fi drumul ăsta atît de plin de mame.

57 au îngropat lîngă Voronej. Și a doua zi dimineața caporalul a numărat 86 de ruși. Iar cu cîrja lui împușcă 86 de mame. Dar el nu-și dă seama, asta-i bine. Altfel, pe ce drum ar porni? Fiindcă bunul Dumnezeu n-are lingură.

E bine cînd poeții pun neghina albastră să înflorească. E bine cînd poți auzi întotdeauna pe cineva cîntînd la pian. E bine cînd se joacă *scat*. Întotdeauna se joacă *scat*. Altfel, pe ce drum să pornească femeia bătrînă cu cele trei fotografii de lîngă pat, caporalul cu cîrjă și cu cei 86 de ruși morți, mama cu fetița care vrea supă, și Timm, care i-a dat un picior bătrînului? Altfel, pe ce drum să pornească?

Dar trebuie să merg de-a lungul drumului cel lung. Lung. Zid zid ușă felinar zid zid fereastră zid zid și hîrtie colorată hîrtie colorată tipărită.

V-ați asigurat viața?
Un frumos dar de Crăciun,
pentru dvs. și familia dvs.
un contract de asigurare la
URANIA, ASIGURĂRI DE VIAȚĂ

57 nu și-au asigurat viața așa cum trebuia. Și nici cei 86 de ruși morți. Și n-au făcut familiilor nici un dar de Crăciun. Le-au dăruit familiilor doar ochi înroșiți. Ochi înroșiți, atîta tot. De ce oare, de ce nu s-au asigurat și ei la „Urania, asigurări de viață"? Iar eu trebuie acuma să mă lupt cu ochii aceștia înroșiți. Peste tot ochi înroșiți, înroșiți de plîns, plînși pînă la înroșire. De ce nu s-au asigurat cei 57? Nu, n-au făcut familiilor nici un dar de Crăciun. Ochi înroșiți. Doar ochi înroșiți. Deși pe mii de afișe colorate scrie: „Urania, asigurări de viață" „Urania, asigurări de viață"...

Evelyn stă în soare și cîntă. Soarele o învăluiește pe Evelyn. Prin rochie se văd picioarele și totul. Iar Evelyn cîntă. Cîntă puțin cam nazal și nițeluș cam răgușit. Azi-noapte a stat prea mult în ploaie. Și cîntă, de mă trec fiori de căldură cînd închid ochii. Iar cînd îi deschid, îi văd pînă sus picioarele și totul. Și Evelyn

cîntă de mi se împăienjenesc ochii. Cîntă dulcele sfîrşit al lumii. Cîntă noaptea şi rachiul, rachiul primejdios, plin de geamătul lumii rănite. Sfîrşitul, îl cîntă Evelyn, sfîrşitul lumii, dulce şi între picioarele goale, înguste, de fată : sfîrşitul sfînt, ceresc şi fierbinte al lumii. Vai, Evelyn, cîntă ca iarba înrourată, atît de grea de miresme şi de voluptate, şi atît de verde. Atît de întunecat de verde, atît de verde ca sticlele goale de bere aşezate lîngă băncile cîrciumii, băncile pe care genunchii palizi ca luna ai Evelynei se ivesc seara de sub rochie, de mă trec fiori de căldură.

Cîntă, Evelyn, cîntecul tău mă va ucide. Cîntă dulcele sfîrşit al lumii, cîntă rachiul cel prost, cîntă beţia cea verde ca iarba. Şi Evelyn îmi strînge mîna rece ca iarba între genunchii palizi ca luna, de mă trec fiori de căldură.

Şi Evelyn cîntă. Vino primăvară, cîntă Evelyn şi-mi ţine cu genunchii mîna rece ca iarba. Vino primăvară şi fă să înverzească mormintele. Aşa să cînţi, Evelyn. Vino primăvară şi fă să înverzească şi cîmpurile de bătălie, verzi ca sticla de bere şi molozul, uriaşul ogor de moloz să înverzească, verde asemenea cîntecului meu, cîntecul despre sfîrşitul dulce ca rachiul. Şi Evelyn şade pe banca din cîrciumă şi-şi cîntă cîntecul răguşit şi anemic, de mă trec răcorile. Vino primăvară şi fă ca ochii să nu mai fie înroşiţi, cîntă Evelyn şi ţine-mi mîna cu genunchii. Cîntă, Evelyn, şi cîntecul tău mă va reîntoarce sub iarba cea verde ca sticla de bere, şi iar voi fi nisip, şi iar voi fi lut, şi iar voi fi pămînt. Cîntă, Evelyn, şi cîntecul tău să mă poarte dincolo de ogoarele de moloz şi dincolo de cîmpurile de bătălie şi dincolo de groapa comună, pînă în ţara beţiei tale lunatice, dulci, fierbinţi, tainice, de fată. Cîntă, Evelyn, şi cîntecul tău să însoţească cele o mie de companii care mărşăluiesc prin noapte, cîntă atunci cînd cele o mie de tunuri ară ogoarele şi le îngraşă cu sînge. Cîntă, Evelyn, cîntă atunci cînd pereţii cutremuraţi îşi leapădă pendulele şi tablourile, şi cîntecul tău să mă cufunde în

beţia verde ca rachiul şi în dulcele tău sfîrşit al lumii. Cîntă Evelyn, şi cîntecul tău să-mi dezvăluie viaţa ta de fată, simţirile tale tainice nocturne de fată, care sînt atît de dulci că mă trec fiori de căldură, căldura vieţii. Vino, primăvară, şi fă să înverzească iarba, verde ca sticla de bere, verde ca Evelyn. Cîntă, Evelyn !

Dar cealaltă fată, cealaltă nu cîntă. Fata aceea, fata aceea numără, fiindcă are burta mare. Burta ei e niţeluş cam prea mare. Iar acum trebuie să stea toată noaptea pe peronul gării, fiindcă unul dintre cei 57 nu era asigurat. Şi iată că stă şi numără toată noaptea vagoanele. O locomotivă are 18 roţi. Un vagon de călători 8. Un vagon de marfă 4. Fata cu burta mare numără vagoanele şi roţile — roţile roţile roţile... „78, îşi zice ea mai întîi, e un număr apreciabil. 62, îşi zice pe urmă, poate să nu fie de ajuns. 110, îşi zice, e destul." Pe urmă se aruncă, se aruncă înaintea trenului.

Trenul are o locomotivă, şase vagoane de călători şi cinci vagoane de marfă. Prin urmare, 86 de roţi. Prin urmare, e de ajuns. Fata cu burta mare nu mai e acolo, după ce trenul cu cele 86 de roţi a trecut. Pur şi simplu nu mai e acolo. Nu mai e de loc. Nici măcar vreo părticică din ea nu mai e acolo, vreo părticică oricît de mică. Ea n-avea nici o floare albastră şi nimeni nu cînta la pian pentru ea şi nimeni nu juca *scat* cu ea. Dar trenul avea roţi atît de multe şi de frumoase ! Pe ce drum ar fi putut ea să pornească ? Ce altceva ar fi putut să facă ? Fiindcă bunul Dumnezeu n-are nici măcar o lingură. Şi acum n-a mai rămas nimic din ea, chiar nimic.

Numai eu. Eu sînt încă pe drum. Mai sînt încă pe drum. De multă vreme, de multă vreme sînt pe drum. Drumul e lung. Nu le pot răzbi, drumul cel lung şi foamea cea aprigă. Amîndouă sînt atît de lungi.

Cînd şi cînd pornesc să strige. La stînga, pe terenul de fotbal. La dreapta, în casa cea înaltă. Acolo pornesc uneori să strige. Iar drumul trece prin mijloc. Pe drum mă aflu eu. Eu sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. Mi-e foame. Viu tocmai de la Voronej. Am

pornit de multă vreme la drum. La stînga e terenul de fotbal. Iar la dreapta casa cea înaltă. Acolo sînt oameni. 1000. 2000. 3000. Şi nimeni nu spune vreo vorbă. Din faţă se aude muzică. Şi cîţiva cîntă. Şi cei 3000 nu spun o vorbă. Au săpun şi se spală. Şi-au pieptănat părul şi şi-au pus cămăşi curate. Stau acolo, în casa cea înaltă, iar uneori cîte ceva îi zguduie. Sau îi întăreşte. Sau îi distrează. Nu se poate distinge. Stau acolo spălaţi proaspăt şi uneori se simt zguduiţi. Dar ei nu ştiu că mi-e foame. Asta nu ştiu. Şi că stau aici, rezemat de perete — eu, cel de la Voronej, cel care a pornit pe drumul cel lung cu foamea cea lungă, de multă vreme pe drum — că stau aici rezemat de perete, din pricină că de foame, da, de foame nu pot merge mai departe. Dar ei n-au cum să ştie asta. Fiindcă peretele, peretele ăsta gros şi stupid, se află între noi. Şi eu sînt rezemat de el cu genunchii tremurînzi — iar în spatele lui sînt cei cu cămăşi curate, care în fiecare duminică se lasă zguduiţi. Plătesc zece mărci şi au dreptul să-şi răscolească sufletul, şi să-şi întoarcă stomacul pe dos, şi să-şi amorţească nervii. Zece mărci înseamnă o groază de bani. Pentru burta mea înseamnă o groază de bani. În schimb, pe biletul de intrare pe care-l capătă pentru cele zece mărci figurează cuvîntul PATIMI. PATIMILE DUPĂ MATEI. Dar pe urmă, cînd corul cel mare strigă BARABAS, cînd strigă sîngeros şi însetat de sînge BARABAS, ei nu cad de pe bănci, miile în cămăşi curate. Nu, şi nici nu plîng, nici nu se roagă ; de fapt, pe chipurile lor, în sufletele lor, nu se poate vedea mare lucru cînd corul cel mare strigă BARABAS. Pe bilete scrie PATIMILE DUPĂ MATEI în valoare de zece mărci. Poţi asista la patimi pe băncile din faţă, acolo unde patimile sînt îndurate destul de zgomotos, sau ceva mai departe, în spate, unde se pătimeşte mai în surdină. Dar asta n-are importanţă. Pe feţele lor nu se vede nimic atunci cînd corul cel mare strigă BARABAS. Toţi dau dovadă de multă stăpînire de sine în faţa patimilor. Nici o pieptănătură nu este deranjată din pricina suferinţei şi a torturii. Nu, cît

privește suferința și tortura, ele sînt numai cîntate acolo în față, de voci și instrumente, concert în valoare de zece mărci. Iar cei ce strigă BARABAS se prefac numai, la urma urmei sînt plătiți ca să strige așa. Și corul cel mare strigă BARABAS ! MAMĂ ! strigă locotenentul Fischer pe drumul cel fără de sfîrșit. Locotenentul Fischer sînt eu. BARABAS ! strigă corul cel mare al celor proaspăt spălați. FOAME ! latră burta locotenentului Fischer. Locotenentul Fischer sînt eu. GOL ! strigă miile de oameni de pe terenul de fotbal. BARABAS ! strigă cei din stînga drumului. GOL ! strigă cei din dreapta drumului. VORONEJ ! strig eu între ei. Dar mii de strigăte îl acoperă pe al meu. BARABAS ! strigă cei din dreapta. GOL ! strigă cei din stînga. PATIMI se numește spectacolul din dreapta. FOTBAL se numește spectacolul din stînga. Eu sînt la mijloc. Eu. Locotenentul Fischer. Un tînăr de 25 de ani. Îmbătrînit cu 57 de milioane de ani. Anii Voronejului. Anii mamei. Îmbătrînit cu 57 de milioane de ani petrecuți pe drum. Anii Voronejului. Și cei din dreapta strigă BARABAS. Și cei din stînga strigă GOL. Și la mijloc stau eu, fără mamă, singur. Pe valul cel mare și agitat al lumii, fără mamă, singur. Am 25 de ani. Îi cunosc pe cei 57 pe care i-au îngropat la Voronej, pe cei 57, care nu știau nimic, care nu voiau asta, pe aceia îi cunosc zi și noapte. Și-i cunosc pe cei 86 de ruși care zăceau dimineața cu ochii și gurile căscate în fața mitralierelor. O cunosc pe fetița care n-are supă și-l cunosc pe caporalul cu cîrjă. BARABAS, strigă cei din dreapta, pentru zece mărci, la urechea celor proaspăt spălați. Dar eu o cunosc pe femeia bătrînă care și-a pus cele trei fotografii lîngă pat și pe fata cu burta mare care s-a aruncat sub tren. GOL! strigă cei din stînga, de mii de ori GOL ! Dar eu îl cunosc pe Timm care nu poate să doarmă fiindcă i-a dat un picior bătrînului și le cunosc pe cele 57 de femei cu ochii înroșiți care cumpără piramidoane de la orb. PIRAMIDON, scrie pe cutiuța care costă 2 mărci. PATIMI, scrie pe biletele de intrare la dreapta drumului, PATIMI în valoare de 10 mărci. MECI DE

CUPĂ, scrie pe biletele albastre de la stînga drumului, albastre ca floarea de neghină, în valoare de 4 mărci. BARABAS ! strigă cei din dreapta. GOL ! strigă cei din stînga. Şi orbul latră mereu : PIRAMIDOANE ! Între ei stau eu, singur de tot, singur şi fără mamă, pe valul cel mare, singur pe valul cel mare şi agitat al lumii. Cu foamea care latră în mine ! Şi-i cunosc pe cei 57 de la Voronej. Eu sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. Ceilalţi strigă GOL şi BARABAS în cor, într-un cor mare. Numai eu am scăpat. Înspăimîntător am scăpat. Dar e bine că cei proaspăt spălaţi nu-i cunosc pe cei 57 de la Voronej. Altfel, cum ar putea îndura patimile şi meciurile de cupă. Numai eu sînt încă pe drum. Am pornit de la Voronej. Cu foamea am pornit la drum, de multă multă vreme. Fiindcă am scăpat. Pe ceilalţi i-au îngropat la Voronej. 57. Numai pe mine m-au uitat. De ce m-au uitat oare ? Acum mi-a rămas doar peretele. El mă ţine. Trebuie să merg de-a lungul lui. GOL ! strigă ei după mine. BARABAS ! strigă ei după mine. De-a lungul drumului cel lung. E multă vreme de cînd nu mai pot îndura. Şi mi-a rămas doar peretele, fiindcă mama nu-i aici. Numai cei 57 sînt aici. Cele 57 de milioane de mame cu ochii înroşiţi, acelea mă hăituiesc fără milă. De-a lungul drumului. Dar locotenentul Fischer comandă : stîngu doi trei patru stîngu doi trei patru zigzag BARABAS şi floarea albastră e umezită de lacrimi multe şi de sînge zigzag iupaidia iupaidia înmormîntată-i infanteria sub un teren de fotbal sub un teren de fotbal.

De multă vreme nu mai pot îndura, dar flaşnetarul cîntă atît de energic. Bucuraţi-vă de viaţă, cîntă bătrînul de-a lungul drumului. Bucuraţi-vă, voi cei de la Voronej, iupaidia, da, bucuraţi-vă atîta vreme cît mai înfloreşte floarea cea albastră, bucuraţi-vă de viaţă atîta vreme cît mai cîntă flaşneta...

Bătrînul cîntă ca un sicriu. Atît de încet. Bucuraţi-vă ! cîntă, atîta vreme, cîntă, şi cîntecul lui se deapănă atît de încet, sunînd a mormînt, atît de viermănos, atît de pămîntiu, sunînd a Voronej — bucuraţi-vă,

cîntă el, atîta vreme cît o mai face plopul pere şi răchita micşunele!

— Sînt locotenentul Fischer! strig. Am scăpat. Mă aflu de multă vreme pe drumul cel lung. Iar la Voronej au îngropat 57. Îi cunosc.

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul.

— Am 25 de ani, strig.

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul.

— Mi-e foame, strig.

— Bucuraţi-vă, cîntă el şi păpuşile colorate care atîrnă de flaşnetă se leagănă.

Flaşnetarul are păpuşi frumoase şi colorate. Paiaţe multe şi frumoase, care se leagănă. Flaşnetarul are un boxer. Boxerul îşi agită pumnii mari şi stupizi, strigînd: „Boxez!" Şi se agită ca un adevărat maestru. Flaşnetarul are un grăsan. Ca un sac mare şi stupid plin cu bani. „Domnesc!" strigă grăsanul şi se agită ca un adevărat maestru. Flaşnetarul are un general. Cu o uniformă groasă şi stupidă. „Comand, strigă generalul, comand!" Şi se agită ca un adevărat maestru. Flaşnetarul are şi un doctor Faust, cu un halat alb, alb de tot şi cu ochelari negri. Iar acesta nu strigă şi nu vorbeşte. Dar se agită îngrozitor, atît de îngrozitor!

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul şi păpuşile lui se leagănă. Se leagănă îngrozitor.

— Frumoase păpuşi ai, flaşnetarule, zic eu.

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul.

— Dar ce face păpuşa cu ochelari, păpuşa cu ochelari şi cu halat alb? întreb eu. Nu strigă, nu boxează, nu domneşte şi nu comandă. Ce face păpuşa cu halat alb, că se agită, se agită atît de îngrozitor!

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul, se gîndeşte, cîntă flaşnetarul, se gîndeşte, şi cercetează, şi descoperă.

— Dar ce descoperă oare, cel cu ochelari, că se agită atît de îngrozitor?

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul, descoperă un praf, un praf verde, un praf verde ca speranţa.

— Dar ce se poate face cu praful acesta verde, flaşnetarule, căci se agită îngrozitor, atît de îngrozitor?

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul, cu o linguriţă din praful cel verde ca speranţa poţi ucide 100 de mili-

oane de oameni, ajunge să sufli în el, să sufli cu speranţă. Şi cel cu ochelari descoperă şi descoperă. Bucuraţi-vă pînă atunci, cîntă flaşnetarul.

— Descoperă? strig eu.

— Bucuraţi-vă pînă atunci, cîntă flaşnetarul, bucuraţi-vă din plin pînă atunci.

Sînt locotenentul Fischer. Am 25 de ani. I-am luat flaşnetarului păpuşa în halat alb. Bucuraţi-vă pînă atunci. Omului aceluia, omului cu ochelari şi cu halat alb, i-am smuls capul de pe umeri! Bucuraţi-vă pînă atunci. Omului cu halat alb şi cu ochelari, omului cu praful verde, i-am răsucit mîinile. Bucuraţi-vă pînă atunci. Pe omul-care-face-descoperiri-verzi-pline-de-speranţă l-am rupt în două. Acum nu mai poate să amestece prafuri, acum nu mai poate să descopere prafuri. L-am rupt în două.

— De ce mi-ai distrus păpuşa cea frumoasă, strigă flaşnetarul, era atît de inteligentă, era atît de înţeleaptă, era de o inteligenţă şi înţelepciune şi inventivitate atît de faustiene. De ce l-ai distrus pe omul cu ochelari, de ce? mă întreabă flaşnetarul.

— Am 25 de ani, strig. Sînt încă pe drum, strig. Mi-e frică, strig. De aceea l-am distrus pe omul în halat. Locuim în cocioabe de lemn şi de speranţă, strig, dar locuim. Iar în faţa cocioabelor noastre mai cresc încă morcovi şi salată. În faţa cocioabelor noastre cresc roşii şi tutun. Mi-e frică! strig. Vrem să trăim! strig. În cocioabe de lemn şi de speranţă! Fiindcă roşiile şi tutunul încă mai cresc. Încă mai cresc. Am 25 de ani, strig, de aceea l-am ucis pe omul cu ochelari şi cu halat alb. De aceea l-am nimicit pe omul cu prafurile. De aceea de aceea de aceea...

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul, bucuraţi-vă pînă atunci pînă atunci pînă atunci bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul şi scoate din lada lui îngrozitor de mare o altă păpuşă cu ochelari şi halat alb şi cu o linguriţă, da, cu o linguriţă plină cu un praf verde ca speranţa. Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul, bucuraţi-vă pînă atunci fiindcă mai am mulţi oameni albi atît de mulţi de îngrozitor de mulţi.

— Dar se agită înspăimîntător, atît de înspăimîntător ! strig, şi eu am 25 de ani şi mi-e frică şi locuiesc într-o cocioabă de lemn şi de speranţă. Şi roşiile şi tutunul încă mai cresc.

— Bucuraţi-vă pînă atunci, cîntă flaşnetarul.

— Dar se agită atît de înspăimîntător ! strig.

— Nu, nu se agită, îl agită alţii, alţii îl agită.

— Şi cine îl agită oare, cine, cine îl agită oare ?

— Eu, răspunde atunci flaşnetarul într-un fel înspăimîntător, eu.

— Mi-e frică, strig şi-mi strîng mîna pumn şi-l lovesc în obraz pe flaşnetarul cel înspăimîntător.

Nu, nu-l lovesc, fiindcă nu-i pot găsi faţa, faţa atît de înspăimîntătoare. Faţa e sus de tot, la capătul gîtului. Nu pot ajunge cu pumnul pînă acolo. Şi flaşnetarul rîde înspăimîntător, atît de înspăimîntător. Şi nu pot ajunge pînă acolo, nu pot ajunge. Fiindcă faţa lui s-a depărtat atît de mult şi rîde atît de înspăimîntător. Rîde atît de înspăimîntător !

Un om aleargă pe drum. E cuprins de spaimă. Mama lui l-a lăsat singur. Şi acum, strigătele înspăimîntătoare îl urmăresc. „Pentru ce ?“ strigă cei 57 de la Voronej. „Pentru ce ? Germania“, strigă ministrul. „Barabas“, strigă corul. „Piramidoane“, strigă orbul. Iar ceilalţi strigă : „Gol“. Strigă de 57 de ori : „Gol“. Şi omul cu halat, omul alb cu ochelari şi cu halat se agită atît de înspăimîntător. Şi descoperă şi descoperă şi descoperă. Iar fetiţa n-are lingură. Dar omul alb cu ochelari are lingură. Ea ajunge pentru 100 de milioane.

— Bucuraţi-vă, cîntă flaşnetarul.

Pe drum aleargă un om. De-a lungul drumului cel lung. E cuprins de spaimă. Aleargă cu spaima lui prin lumea cea largă. Pe valul cel mare şi agitat al lumii. Omul acesta sînt eu. Am 25 de ani. Şi sînt pe drum. De multă vreme şi tot timpul sînt pe drum. Vreau să ajung la tramvai. Trebuie să mă urc în tramvai, fiindcă toţi gonesc în urma mea. Înspăimîntător gonesc în urma mea. Un om aleargă, împreună cu spaima lui, pe drum. Omul acesta sînt eu. Un om crede în roşii şi în tutun. Omul acesta sînt eu. Un om sare pe scara tram-

vaiului, a tramvaiului cel galben şi bun. Omul acesta sînt eu. Merg cu tramvaiul, cu tramvaiul cel galben şi bun.

— Încotro mergem ? îi întreb pe ceilalţi. Către terenul de fotbal ? Către *Patimile după Matei ?* Către cocioabele de lemn şi de speranţă, cu roşii şi tutun ? Încotro mergem ? îi întreb pe ceilalţi.

Nimeni nu răspunde nici un cuvînt. Dar iată o femeie care şade cu trei fotografii în poală. Iar alături stau trei bărbaţi şi joacă *scat*. Şi iată-l şi pe omul cu cîrjă şi pe fetiţa fără supă şi pe fata cu burta mare. Şi pe unul care face poezii. Şi altul care cîntă la pian. Şi 57 care mărşăluiesc pe lîngă tramvai. Iupaidia iupaidia dîrză e infanteria lîngă Voronej iupaidia. In frunte mărşăluieşte locotenentul Fischer. Eu sînt locotenentul Fischer. Iar mama mea mărşăluieşte la urmă. Mărşăluieşte de 57 de milioane de ori în urma mea.

— Încotro mergem ? îl întreb pe taxator.

Iar el îmi dă un bilet de culoare verde, un verde plin de speranţă. „*Piramidoane după Matei*" scrie pe bilet.

— Trebuie să plătim cu toţii, zice el şi întinde mîna.

Iar eu îi dau 57 de soldaţi.

— Dar încotro mergem oare ? îi întreb pe ceilalţi. Că doar trebuie să ştim : încotro ?

Atunci Timm zice :

— Nici noi nu ştim. Nimeni n-are habar.

Şi toţi dau din cap în semn de aprobare şi mormăie :

— Nimeni n-are habar.

Dar călătorim. Ding dong face clopoţelul tramvaiului şi nimeni nu ştie încotro. Dar toţi călătoresc. Iar taxatorul face o mutră misterioasă. E un taxator nespus de bătrîn, cu zece mii de zbîrcituri în obraz. Nu se poate distinge dacă e un taxator rău sau unul bun. Dar toţi îi plătesc. Şi toţi merg cu tramvaiul. Şi nimeni nu ştie : e bun sau rău. Şi nimeni nu ştie : încotro. Ding dong face clopoţelul tramvaiului. Şi nimeni nu ştie : încotro. Şi toţi merg împreună. Şi nimeni nu ştie... şi nimeni nu ştie... şi nimeni nu ştie...

POVESTIRI POSTUME

SCRIITORUL

Scriitorul trebuie să dea un nume casei pe care o clădim cu toții. De asemenea, diferitelor încăperi. Odaia bolnavului, el o va numi „camera tristă“, mansarda va fi „cea vîntoasă“, iar subsolul „cea posomorîtă“. Nu-i este îngăduit să numească subsolul „camera frumoasă“.

Cînd nu i se dă condei, se chinuieşte pînă la deznădejde. Şi trebuie să încerce să zgîrie pe perete cu o coadă de lingură. Ca la puşcărie : „Aici e o hrubă mîrşavă“. Dacă în disperarea lui n-o face, nu-i un scriitor adevărat. Şi poate fi trimis să mături străzile.

Cînd scrisorile lui sînt citite în alte case, fiecare trebuie să spună : „Aha ! Da. Aşa va să zică se petrec lucrurile în casa aceea.“ N-are nici o însemnătate dacă scrisul îi e mare sau mic. Dar trebuie să fie citeţ. În casă îi este îngăduit să locuiască la mansardă. De acolo, priveliştile sînt cît se poate de smintite. Smintit înseamnă frumos şi totodată îngrozitor. Acolo sus ai senzaţia de singurătate. Şi acolo frigul e mai mare şi căldura e mai mare.

Cînd sculptorul Wilhelm Schröder îl vizitează pe scriitor în mansardă, se poate întîmpla să-i vie ameţeală. Scriitorul nu trebuie să ţină seama de asta. Domnul Schröder trebuie să se deprindă cu înălţimea. O să-i facă bine.

Noaptea, scriitorului îi este îngăduit să privească stelele. Dar vai lui dacă nu simte cînd asupra casei sale pluteşte o primejdie ! Atunci trebuie să sune goarna, pînă îi plesnesc plămînii !

Femeia se trezi deodată. Era două şi jumătate. Încercă să-şi dea seama din ce pricină se trezise. Aha, da! În bucătărie se lovise cineva de un scaun. Trase cu urechea înspre bucătărie. Era linişte. Era prea multă linişte şi cînd întinse mîna şi pipăi patul de lîngă ea, simţi că e gol. Asta era, de aceea liniştea părea atît de adîncă: nu se auzea răsuflarea lui. Se sculă şi prin încăperea întunecoasă îşi pipăi drumul spre bucătărie. În bucătărie se întîlniră. Ceasul arăta două şi jumătate. Văzu ceva alb în faţa dulapului din bucătărie. Aprinse lumina. Stăteau faţă în faţă, în cămăşi. Noaptea. La două şi jumătate. În bucătărie.

Pe masa din bucătărie era coşuleţul de pîine. Văzu că el îşi tăiase pîine. Cuţitul se afla încă lîngă coşuleţ. Şi pe faţa de masă erau firimituri de pîine. Seara, înainte de a se culca, întotdeauna curăţa faţa de masă. În fiecare seară. Dar acum erau firimituri pe masă. Şi cuţitul era şi el acolo. Simţi strecurîndu-se în ea răceala dalelor cu care era pardosită bucătăria. Şi-şi întoarse privirea de la coşuleţ.

— Mi s-a părut că am auzit aici ceva, zise el şi-şi roti privirile prin bucătărie.

— Şi eu am auzit ceva, răspunse ea şi se gîndi că, noaptea, în cămaşă, bărbatu-său arăta destul de bătrîn.

Arăta chiar vîrsta pe care o avea. Şaizeci şi trei. Ziua, cîteodată, părea mai tînăr.

„A îmbătrînit şi ea, se gîndea bărbatul, în cămaşă arată destul de bătrînă. Dar poate că părul e de vină. Noaptea, femeile par întotdeauna mai bătrîne din pricina părului. Părul le îmbătrîneşte deodată."

— Să-ţi fi pus papucii. Umbli desculţă pe dalele reci. Ai să răceşti.

Femeia nu se uita la el fiindcă nu putea îndura gîndul că o minte. Că o minte, după treizeci şi nouă de ani de căsnicie.

— Mi s-a părut că am auzit aici ceva, zise el încă o dată şi se uită iarăşi fără nici un rost prin ungherele bucătăriei, am auzit ceva. M-am gîndit că o fi cineva.

— Şi eu am auzit ceva. Dar pesemne că n-a fost nimic.

Luă coşuleţul de pe masă şi strînse firimiturile.

— Nu, pesemne că n-a fost nimic, repetă el şovăind.

Femeia îi veni în ajutor :

— Lasă. Se vede că se auzea de afară. Să mergem la culcare. O să te îmbolnăveşti. Pe dalele reci.

El se uită spre fereastră.

— Da, se vede că venea de afară. Mi s-a părut că era de-aici.

Femeia ridică mîna spre comutator. „Trebuie să sting lumina, altfel iar văd coşuleţul, se gîndi. Nu mai vreau să văd coşuleţul."

— Hai, zise ea şi stinse lumina, se vede că venea de afară. Cînd e vînt, jgheabul de la streaşină se loveşte totdeauna de perete. Fără îndoială că era jgheabul. Cînd e vînt, se izbeşte totdeauna.

Bîjbîiră amîndoi prin culoarul întunecos pînă în dormitor. Picioarele desculţe lipăiau pe podea.

— Ce-i drept, e vînt, fu el de părere. Toată noaptea a suflat vîntul.

După ce se vîrîră în pat, femeia zise :

— Da, toată noaptea a suflat vîntul. Pesemne că era jgheabul.

— Da, şi eu care credeam că era în bucătărie. Pesemne că era jgheabul.

Spuse asta de parcă era pe jumătate adormit. Dar ea observă cît de nefiresc suna glasul lui cînd minţea.

— E frig, zise femeia şi căscă încet, mă vîr sub plapumă. Noapte bună.

— Bună, răspunse el şi adăugă : Da, s-a cam lăsat frig.

Pe urmă tăcură. După ce trecu o bună bucată de vreme, femeia îl auzi că mestecă încet şi cu prudenţă. Şi începu înadins să respire adînc şi uniform, ca el să nu-şi dea seama că era încă trează. Dar mestecatul era atît de ritmic, încît o adormi pe nesimţite.

A doua zi seara, cînd el se întoarse acasă, femeia îi puse pe masă patru felii de pîine. De fapt, nu i s-ar fi cuvenit decît trei.

— Poţi să mănînci fără grijă patru, îi spuse şi se depărtă de lampă. Mie nu-mi face bine de loc pîinea asta. Mai bine mănîncă tu încă o felie. Mie nu-mi face bine.

Îl văzu că se apleacă adînc peste farfurie. Fără să-şi ridice privirea. În clipa aceea îi fu milă de el.

— Păi ţie nu-ţi mai rămîn atunci decît două felii, zise bărbatul cu ochii în farfurie.

— Da. Seara nu-mi prieşte de loc pîinea. Mănîncă. Mănîncă fără grijă.

Abia după o vreme ea se aşeză din nou sub lampă, la masă.

Jos casca, jos casca : — Am pierdut !

Companiile s-au risipit. Companiile, batalioanele, armatele. Numai oştirile morţilor, acelea dăinuie încă. Dăinuie ca nemărginitele păduri : întunecoase, vinete, pline de şoapte. Tunurile însă zac ca nişte animale preistorice degerate, cu mădularele înţepenite. Vinete din pricina oţelului şi a mîniei oarbe înfrînte. Iar căştile, ele ruginesc. Scoateţi-vă căştile ruginite : Am pierdut !

În gamelele care făceau parte din echipamentul nostru, copii slabi cumpără acum lapte. Lapte slab. Copiii sînt vineţi de frig. Iar laptele e vînăt de sărăcie.

N-o să ne mai aliniem cînd auzim un fluierat şi n-o să mai spunem „să trăiţi" cînd auzim un urlet. Tunurile şi plutonierii nu mai urlă. Vom plînge, ne vom face nevoile şi vom cînta cînd vom avea poftă. Dar cîntecul despre blindatele hîrîitoare şi cîntecul despre floarea reginei, niciodată nu le vom mai cînta. Fiindcă blindatele şi plutonierii nu mai hîrîie, iar floarea reginei a putrezit sub melopeea sîngeroasă. Şi nici un general nu ne mai tutuieşte înainte de bătălie. Înainte de înspăimîntătoarea bătălie.

Niciodată n-o să mai simţim între dinţi nisipul spaimei. (Nici nisipul stepei, nici pe cel ucrainean şi nici pe cel din Cirenaica sau pe cel din Normandia — şi nici nisipul amar şi vătămător al patriei !) Şi niciodată nu vom mai avea acea senzaţie fierbinte şi smintită în creier şi în măruntaie, care ne săgeta înainte de bătălie.

Niciodată n-o să mai fim nespus de fericiţi că lîngă noi se mai află cineva. Care e cald şi e aici şi respiră şi rîgîie şi fredonează — în timpul marşului de noapte. Niciodată n-o să mai fim atît de fericiţi, ca cerşetorii,

pentru o pîine, şi cinci grame de tutun, şi pentru un braţ de paie. Pentru că n-o să mai mărşăluim niciodată împreună, pentru că de acum înainte fiecare mărşăluieşte singur. E bine aşa. E greu aşa. Să nu-l mai simţi lîngă tine pe celălalt, posac şi mormăind — noaptea, în timpul marşului de noapte. Pe cel care ascultă totul. Care tace tot timpul. Care rumegă totul.

Iar cînd vreunul are poftă să plîngă noaptea, poate s-o facă din nou. Şi nu mai e nevoit să cînte — de frică.

Acuma, cîntecul nostru e jazul. Jazul frenetic şi febril e muzica noastră. Şi melodia fierbinte şi turbată, hăituită de bătaia tobelor şi a talgerelor, felină, biciuitoare. Şi uneori iarăşi vechile şi sentimentalele urlete soldăţeşti, cu care ne acoperearn deznădejdea şi ne sfidam mamele. Înspăimîntătorul cor bărbătesc, ţîşnind din mijlocul feţelor bărboase, în atmosfera crepusculară a cazematelor şi trenurilor de marfă, însoţit de vibraţiile de tinichea ale armonicii de gură :

Cîntec bărbătesc cîntat de bărbaţi — oare nu i-aţi auzit pe copiii care încercau să-şi alunge teama de gurile vinete ale tunurilor ?

Cîntec bărbătesc eroic — oare n-aţi auzit suspinele inimilor, în timp ce cîntau „Iupaidia", eroii cei nespălaţi, jegoşi, bărboşi, plini de păduchi ?

Cîntec bărbătesc, cor de urlete soldăţeşti, sentimental şi exuberant, viril şi cu voci de bas, urlat bărbăteşte pînă şi de adolescenţi : Oare nu auziţi că strigă chemîndu-şi mama ? Că e ultimul strigăt al acestui aventurier care e bărbatul ? Auziţi îngrozitorul strigăt : „Iupaidia" ? Strigătul nostru şi muzica noastră sînt dansul deasupra prăpastiei care rînjeşte spre noi. Iar muzica aceasta este jazul. Fiindcă inima noastră şi creierul nostru au acelaşi ritm fierbinte şi îngheţat : un ritm frenetic, smintit şi febril, un ritm dezlănţuit.

Iar fetele noastre, fetele au acelaşi puls pătimaş, în braţe şi în şolduri. Şi rîsul lor e răguşit, şi sacadat, şi aspru, ca sunetul clarinetului. Şi părul lor, părul scînteiază ca fosforul. Arde. Şi inima lor, inima bate în

sincope, cu deznădăjduită sălbăticie. Şi sentimental. Aşa sînt fetele noastre : ca jazul. Şi aşa sînt şi nopţile, nopţile pline de rîsetele fetelor : ca jazul : fierbinţi şi febrile. Frenetice.

Cine va scrie pentru noi o nouă teorie a armoniei ? Nu ne mai trebuie acorduri melodice temperate. În noi e prea multă disonanţă.

Cine va compune pentru noi cîntecul urletelor violete ? Cine ne va aduce o izbăvire violetă ? Nu ne mai trebuie naturi moarte. Natura noastră e zgomotoasă.

Nu ne trebuie poeţi care să scrie corect gramatical. Pentru gramatica asta ne lipseşte răbdarea. Ne trebuie dintr-aceia care simt fierbinte şi suspină cu asprime. Care spun copacului copac şi femeii femeie şi ştiu să spună da şi ştiu să spună nu : cu glas tare şi limpede şi la nevoie de trei ori şi fără înflorituri.

Pentru punct şi virgulă n-avem vreme şi acordurile armonice ne moleşesc şi naturile moarte ne doboară : fiindcă, noaptea, cerurile noastre sînt violete. Iar violetul nu-ţi lasă vreme pentru gramatică, violetul e strident şi neîntrerupt şi smintit. Peste hornuri, peste case : lumea : violetă. Peste trupurile noastre azvîrlite în adîncul văilor umbroase : orbitele goale şi ninse albastru ale celor morţi în viscol, gurile vinete de turbare ale tunurilor reci — şi pielea violetă a fetelor noastre, pe gît şi niţeluş sub sîni. Noaptea, e violet şi geamătul celor ce flămînzesc şi gînguritul celor care se sărută. Iar oraşul e atît violet pe malul noptaticului fluviu violet !

Iar noaptea e plină de moarte : noaptea noastră. Fiindcă somnul nostru e plin de bătălii. Noaptea noastră e vis de moarte plin de zăngănitul armelor în luptă. Şi fetele care rămîn noaptea lîngă noi, fetele cele violete, ele ştiu asta şi în zori sînt încă palide de suferinţa nopţii noastre. Şi zorii noştri sînt plini de însingurare. Şi însingurarea noastră e în zori ca sticla. Fragilă şi rece. Şi foarte limpede. E însingurarea bărbatului. Fiindcă ne-am pierdut mamele în preajma tunurilor

turbate. Numai pisicile, şi vacile, şi păduchii, şi rîmele, numai ele pot îndura însingurarea noastră imensă şi îngheţată. Poate fiindcă nu sînt atît de sociabile ca noi. Poate fiindcă aparţin în mai mare măsură lumii. Acestei lumi fără frîu. În care inima noastră e pe cale să îngheţe.

Care-i pricina spaimei şi mîniei din inima noastră? Goana, goana veşnică. Fiindcă abia ieri am scăpat de măcel şi de prăpastie într-o goană deznădăjduită. Înspăimîntătoarea goană de la o groapă de obuz la cealaltă — gropile care au înlocuit leagănele materne — ea este pricina pentru care inima noastră este încă mînioasă — ea şi spaima.

Apleacă-ţi urechea către abisurile sufletului tău. Te înspăimîntă? Auzi coralul haotic al melodiilor lui Mozart şi cantatelor lui Herms Niel? Pe Hölderlin îl mai poţi auzi? Îl mai recunoşti, ameţit de sînge, deghizat şi braţ la braţ cu Baldur von Schirach [1]? Auzi marşul rezerviştilor? Auzi jazul şi imnurile lui Luther?

Încearcă atunci să fii mai presus de abisurile violete ale sufletului tău. Fiindcă zorii zilei, care se ridică în spatele digurilor acoperite cu iarbă şi a acoperişurilor de carton asfaltat, zorii vin numai din tine însuţi. Şi în spatele lor? În spatele lor, al celor pe care-i numeşti Dumnezeu, fluviu şi stea, noapte, oglindă sau cosmos sau Hilde sau Evelyn — în spatele lor, al tuturor eşti totdeauna tu însuţi. Rece şi însingurat. Vrednic de milă. Mare. E hohotul tău de rîs. Deznădejdea ta. Întrebarea ta. Răspunsul tău. În spatele lor, al tuturor, în uniformă, despuiat sau deghizat în vreun fel, siluetă fantomatică şi şovăitoare, de dimensiuni ciudate, neaşteptate, aproape monstruos de grandioase: tu însuţi. Dragostea ta. Spaima ta. Speranţa ta.

Şi cînd inima noastră, acest muşchi măreţ şi vrednic de milă, nu-şi mai poate îndura suferinţa — şi cînd

[1] *Baldur von Schirach,* comandantul suprem al organizaţiei hitleriste de tineret.

inima noastră tinde să se moleşească în sentimentalismul căruia îi sîntem pradă, devenim grosolani şi agresivi. „Căţea“, îi spunem atunci celei la care ţinem mai mult. Iar cînd Isus sau apariţia cea blajină care ne urmăreşte mereu noaptea în vis, spune: „Fii bun!“ — atunci, faţă de religia noastră dăm dovadă de o lipsă de respect plină de insolenţă şi întrebăm: „Bine, Doamne, Isuse, dar de ce? Că doar nici în faţa gropii cu ruşi morţi n-am vrut să ştim de Dumnezeu.“ Şi în vis ciuruim totul cu mitralierele noastre: Pe ruşi. Pămîntul. Pe Isus.

Nu, vocabularul nostru nu-i de loc frumos. Dar e cuprinzător. Şi pute. Amar ca praful de puşcă. Acru ca nisipul de stepă. Înţepător ca scîrna de om. Şi sonor ca zgomotul de bătălie.

Şi lăudîndu-ne fără ruşine, sporovăim despre inima noastră simţitoare, inima rilkeană-germană. Despre Rilke[1], fratele străin şi pierdut, care exprimă inima noastră şi ne provoacă lacrimi neaşteptate: dar nu ne este îngăduit să ridicăm zăgazurile oceanelor de lacrimi — căci ne-am îneca în ele cu toţii. Vrem să fim neciopliţi şi oameni de rînd, să cultivăm tutun şi roşii — chiar dacă ne urmăreşte spaima plină de zgomote — pînă ajungem în patul cel violet, la fetele cele violete. Fiindcă ne sînt dragi declaraţiile gălăgioase, nerilkeene, care ne ajută să trecem peste visurile pline de cruzimi şi peste abisurile violete ale nopţii, peste ogoarele stropite cu sînge şi fetele sîngerînd de dor. Fiindcă războiul n-a făcut din noi oameni duri, nu cumva să credeţi asta, şi nici grosolani, şi nici uşuratici. Fiindcă purtăm pe umerii noştri slabi puzderie de morţi, plămădiţi din ceară, grei ca lumea cea largă. Şi niciodată lacrimile noastre nu sînt atît de aproape de a izbucni, ca după aceste sîngeroase bătălii. Şi de aceea ne sînt dragi petrecerile gălăgioase cu căluşei violeţi, căluşeii cu muzică de jaz, a căror flaşnetă sună deasupra abi-

[1] *Rainer Maria Rilke* (1875—1926), unul dintre cei mai mari poeţi de limbă germană.

surilor noastre, amenințător, caraghios, violet, colorat, stupid — poate. Și — înainte de a începe clovnul să cînte ca un cocoș — ne-am lepădat de trei ori de inima noastră rilkeană. Și mamele noastre plîng amarnic. Dar mamele, ele nu-și întorc fața. Mamele nu !

Iar mamelor să le făgăduim :

Mame, nu pentru asta au murit morții : Pentru monumentul de marmoră al eroilor, înălțat în piață de cel mai bun cioplitor în piatră din regiune — înconjurat cu iarbă vie, cu bănci pentru văduve și invalizi. Nu, nu pentru asta. Nu, nu pentru asta au murit morții : Ca supraviețuitorii să continue a trăi în cămăruțele lor tihnite și să împodobească mereu cămăruțele lor tihnite sau altele noi, cu fotografii de recruți și portrete de-ale lui Hindenburg. Nu, nu pentru asta.

Și nu pentru asta, nu, au lăsat morții să li se scurgă sîngele în zăpadă, sîngele lor viu și dăruit de mamele lor, în zăpada umedă și rece : Ca aceiași profesori care i-au pregătit cu îndemînare și pe nesimțite pentru război, să le ducă acum copiii de nas. (Între Langemarck [1] și Volgograd, nu se află decît o lecție de matematică.) Nu, mame, nu pentru asta ați murit de zece mii de ori în fiecare război !

Un lucru recunoaștem : Morala noastră nu mai are nimic de-a face cu paturile, sînii, preoții sau lenjeria femeiască — nu putem face nimic altceva decît să fim buni. Dar cine dorește să măsoare acest „bun" ? Morala noastră e adevărul. Iar adevărul e nou și dur ca moartea. Și tot atît de îngăduitor, de neașteptat și de drept. Amîndouă sînt despuiate.

Tovarășului tău de muncă spune-i adevărul, fură-l cînd ți-e foame, dar pe urmă spune-i că l-ai furat. Iar copiilor tăi nu le povesti niciodată despre un război sfînt : arată-le adevărul, arată-l roșu așa cum e : plin de sînge, și de răpăit de mitralieră, și de urlete. Amăgește-o pe fată noaptea, dar dimineața, dimineața spune-i pînă la urmă adevărul : spune-i că pleci și că

[1] Localitate în Belgia unde s-au dat bătălii sîngeroase în primul război mondial.

pleci pentru totdeauna. Fii bun ca moartea. *Nicevo*[1]. *Kaputt*[2]. *For ever*[3]. *Parti*[4], *perdu*[5] şi *never more*[6].

Fiindcă noi sîntem cei care spun nu. Dar nu spunem nu din disperare. Acest nu al nostru e un protest. Şi nu ne găsim liniştea nici cînd sărutăm, noi, nihiliştii. Fiindcă din neant trebuie să clădim un nou da. Trebuie să clădim case în aerul proaspăt al nu-ului nostru, deasupra prăpăstiilor, a craterelor şi gropilor pămîntului şi a gurilor deschise ale morţilor : să clădim case în aerul purificat al nihiliştilor, case de lemn şi raţiune, case de piatră şi idei.

Fiindcă iubim acest pustiu gigantic care se numeşte Germania. Acum o iubim, această Germanie. Acum mai mult ca oricînd. Şi nu vrem să murim pentru Germania. Vrem să trăim pentru Germania. Deasupra abisurilor violete. Această viaţă de cîine, amară, brutală. Ne luăm răspunderea pentru acest pustiu. Pentru Germania. Vom iubi această Germanie aşa cum creştinii îl iubesc pe Christos : pentru suferinţa ei.

Le vom iubi pe aceste mame care au trebuit să umple obuze — pentru fiii lor. Trebuie să le iubim pentru această suferinţă.

Şi pe logodnicele care îşi plimbă acum eroii în scaune cu rotile, fără uniforme strălucitoare — pentru suferinţa lor.

Şi pe eroi, pe eroii hölderlinieni, pentru care nici o zi nu era destul de luminoasă şi nici o bătălie destul de înverşunată — îi vom iubi pentru mîndria lor înfrîntă, pentru existenţa lor tainică, deghizată, de paznici de noapte.

Şi pe fata pe care a necinstit-o compania întreagă în parc noaptea şi care mai spune încă „rahat !“ şi trebuie să rătăcească din spital în spital — pentru

[1] Nimic (rus.).
[2] Distrus (germ.).
[3] Pentru totdeauna (engl.).
[4] Plecat (franc.).
[5] Pierdut (franc.).
[6] Niciodată (engl.).

suferința ei. Și pe bătrînul rezervist care de acum înainte nu va mai învăța să rîdă...

Pe toți aceștia, cuprinși de teamă și de deznădejde și de umilință: pe aceștia îi vom iubi în starea lor vrednică de milă. Pe aceștia îi vom iubi așa cum creștinii îl iubesc pe Christos: pentru suferința lor. Fiindcă ei sînt Germania. Și această Germanie sîntem chiar noi înșine. Și această Germanie trebuie s-o clădim iarăși din neant, deasupra abisurilor: din deznădejdea noastră, cu dragostea noastră. Fiindcă totuși o iubim, această Germanie. Așa cum iubim orașele pentru dărîmăturile lor — așa vom iubi inimile pentru cenușa suferinței lor. Pentru mîndria lor înfrîntă, pentru mantia lor eroică și zdrențuită, pentru credința lor naufragiată, pentru încrederea lor sfărîmată, pentru dragostea lor prăbușită. Mai presus de toate trebuie să iubim mamele, fie că au optsprezece sau șaizeci de ani — fiindcă mamele trebuie să ne dea puterea pentru această Germanie a dărîmăturilor.

Manifestul nostru este iubirea. Vom iubi pietrele orașelor, pietrele noastre, pe care soarele le încălzește încă, le încălzește din nou după bătălie...

Și vom iubi din nou vîntul cel mare care vîjîie, vîntul care încă mai cîntă în păduri. Și care cîntă și printre trunchiurile doborîte...

Și ferestrele calde-gălbui îndărătul cărora se află versurile lui Rilke...

Și subsolurile cu șobolani în care stau copii vineți de foame...

Și cocioabele de carton și de lemn, în care oamenii încă mai mănîncă, oamenii noștri, și încă mai dorm. Și uneori mai cîntă. Și uneori, și uneori mai rîd...

Fiindcă toate acestea sînt Germania. Și toate acestea le iubim, noi, cei cu cască ruginită și inimă pierdută în lumea cea largă.

Totuși, totuși: Iubim în această lume smintită și caraghioasă, iubim, mereu și mereu!

— Toţi au maşină de cusut, aparat de radio, frigider şi telefon. Ce mai facem acum ? întrebă fabricantul.
— Bombe, zise inventatorul.
— Război, zise generalul.
— Dacă altfel nu se poate, zise fabricantul.

Omul în halat alb scrise nişte cifre pe hîrtie.
Alături de ele scrise litere foarte mici, delicate.
Pe urmă îşi scoase halatul alb şi vreme de un ceas îşi îngriji florile de pe prichiciul ferestrei. Cînd văzu că una dintre flori se uscase, se întristă grozav şi plînse.
Iar pe hîrtie se aflau cifrele. Ele arătau că numai cu o jumătate de gram, în două ore, puteau fi ucişi o mie de oameni.
Razele soarelui învăluiau florile.
Şi hîrtia.

Doi bărbaţi stăteau de vorbă.
— La cît se ridică devizul ?
— În faianţă ?
— În faianţă verde, fireşte.
— Patruzeci de mii.
— Patruzeci de mii ? Bine. Ei, dragul meu, dacă nu schimbam din vreme profilul de la ciocolată la praf de puşcă, nu eram acum în măsură să-ţi plătesc aceste patruzeci de mii.
— Nici eu să vă instalez sala de duşuri.
— În faianţă verde.
— În faianţă verde.

Cei doi bărbaţi se despărţiră.
Erau: un fabricant şi un antreprenor de construcţii.
Era război.

O popicărie. Doi bărbaţi stăteau de vorbă.
— Cum, profesore, în costum negru? Eşti în doliu?
— Ba de loc, ba de loc. Serbare. Băieţii pleacă pe front. Ţinut cuvîntare. Amintit de Sparta. Citat pe Clausewitz. Lămurit cîteva noţiuni: onoare, patrie. Recomandat lecturi din Hölderlin. Un gînd pentru Langemarck. Serbare emoţionantă. Foarte emoţionantă. Băieţii au cîntat: *„Dumnezeu, care ne-a dat tărie“*. Ochii străluceau. Emoţionant. Foarte emoţionant.
— Dumnezeule, profesore, sfîrşeşte o dată! E îngrozitor.
Profesorul se uită speriat la ceilalţi. În timp ce povestea, făcuse pe hîrtie o mulţime de cruci mici. O mulţime de cruci mici. Se ridică în picioare şi rîse. Luă altă bilă şi o lansă pe pistă. Se auzi un bubuit slab. Pe urmă, popicele căzură. Arătau ca nişte oameni mici.

Doi bărbaţi discutau.
— Ei, cum stăm?
— Cam prost.
— Cîţi au mai rămas?
— Dacă avem noroc: patru mii.
— Cîţi poţi să-mi dai?
— Cel mult opt sute.
— Ăştia se curăţă.
— Bine, atunci o mie.
— Mulţumesc.
Cei doi bărbaţi se despărţiră.
Vorbeau despre oameni.
Erau generali.
Era război.

Doi bărbaţi stăteau de vorbă.
— Voluntar ?
— Fireşte.
— Ce vîrstă ?
— Optsprezece. Tu ?
— Şi eu.
Cei doi bărbaţi se despărţiră.
Erau doi soldaţi.
Unul căzu. Era mort.
Era război.

Cînd se sfîrşi războiul, soldatul se întoarse acasă. Dar nu avea pîine. Şi văzu pe unul care avea pîine. Şi îl ucise.
— N-ai voie să ucizi, zise judecătorul.
— De ce nu ? întrebă soldatul.

După ce se sfîrşi conferinţa de pace, miniştrii se plimbară prin oraş. Şi trecură prin faţa unei barăci de tragere la ţintă.
— Domnul nu încearcă ? întrebară fetele cu buze roşii.
Atunci miniştrii luară cu toţii cîte o puşcă şi traseră asupra unor omuleţi de carton.
Pe cînd trăgeau, se ivi o femeie bătrînă şi le luă puştile din mîini. Cînd unul dintre miniştri ceru puşca înapoi, femeia cea bătrînă îi dădu o palmă peste obraz.
Era o mamă.

Au fost odată doi oameni. Cînd aveau doi ani, se băteau doar cu palmele.
Cînd aveau doisprezece ani, se băteau cu bastoane şi aruncau cu pietre.
Cînd aveau douăzeci şi doi de ani, trăgeau cu puştile unul într-altul.
Cînd aveau patruzeci şi doi de ani, aruncau obuze.
Cînd aveau şaizeci şi doi de ani, foloseau bacterii.

Cînd avură optzeci şi doi de ani, muriră. Fură îngropaţi unul lîngă altul.

Cînd după o sută de ani un vierme îşi croi drum prin cele două morminte, nici nu-şi dădu seama că acolo erau îngropaţi doi oameni diferiţi. Era acelaşi pămînt. Peste tot acelaşi pămînt.

Cînd, în anul 5000, o cîrtiţă îşi scoase capul din pămînt, constată mulţumită că :

Arborii încă mai sînt arbori.
Ciorile mai cîrîie.
Şi cîinii îşi mai ridică încă piciorul.
Stuful şi stelele
Muşchiul şi marea
şi muştele :
Toate au rămas aceleaşi.
Iar uneori...
uneori se mai găseşte şi cîte un om.

ATUNCI, NU-ŢI MAI RĂMÎNE DECÎT O SINGURĂ CALE!

Ascultă! Muncitorule la maşini şi muncitorule în ateliere. Dacă mîine îţi vor porunci să nu mai faci ţevi de apă şi oale de bucătărie — ci căşti de oţel şi mitraliere, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU!

Ascultă! Fată care stai în spatele tejghelei şi fată care lucrezi la birou. Dacă mîine îţi vor porunci să umpli obuze şi să montezi lunete la puşti, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU!

Ascultă! Proprietar al fabricii. Dacă mîine îţi vor porunci ca în loc de pudră şi de cacao să vinzi praf de puşcă, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU!

Ascultă! Cercetătorule în laborator. Dacă mîine îţi vor porunci să descoperi o moarte nouă împotriva vieţii vechi, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU!

Ascultă! Poete în cămăruţa ta. Dacă mîine îţi vor porunci să nu mai cînţi cîntece de dragoste, ci cîntece de ură, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU!

Ascultă! Medic de la căpătîiul bolnavului. Dacă mîine îţi vor porunci să-i declari pe bărbaţi apţi pentru război, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU!

Ascultă! Preotule din amvon. Dacă mîine îţi vor porunci să binecuvîntezi asasinatul şi să sfinţeşti războiul, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU!

Ascultă! Căpitane de vapor. Dacă mîine îţi vor porunci să nu mai transporţi grîu — ci tunuri şi blindate, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale:

Spune NU !

Ascultă ! Pilotule pe aeroport. Dacă mîine îţi vor porunci să duci bombe şi fosfor deasupra oraşelor, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Croitorule la masa ta de lucru. Dacă mîine îţi vor porunci să coşi uniforme, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Judecătorule în robă. Dacă mîine îţi vor porunci să te duci la curtea marţială, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Muncitorule feroviar. Dacă mîine îţi vor porunci să dai semnalul de plecare pentru trenul cu muniţii şi pentru transportul de trupe, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Tinere de la ţară şi tinere de la oraş. Dacă mîine vor veni şi-ţi vor aduce ordinul de mobilizare, atunci nu-ţi mai rămîne decît o singură cale :

Spune NU !

Ascultă ! Mamă din Normandia şi mamă din Ucraina, ascultă, mamă din San Francisco şi Londra, ascultă, mamă de pe malul Hoanghoului şi Mississipiului, ascultă, mamă din Neapole şi Hamburg şi Cairo şi Oslo — mame de pe toate continentele, mame din lumea întreagă, dacă mîine vor porunci să zămisliţi copii, surori de caritate pentru spitale militare şi alţi soldaţi pentru alte măceluri, mame din lumea întreagă, atunci nu vă mai rămîne decît o singură cale :

Spuneţi NU ! Mame, spuneţi NU !

Fiindcă dacă voi nu veţi spune NU, dacă VOI nu veţi spune nu, mame, atunci :

atunci :

În porturile pline de larmă şi de aburii ceţoşi, vapoarele cele mari vor amuţi cu un geamăt şi vor prinde a se legăna trîndav pe lîngă cheiurile moarte

şi pustii, ca nişte titanice cadavre de mamut ; trupurile lor, pînă de curînd strălucitoare şi fremătînde, vor fi năpădite de alge, muşchi şi iarbă de mare, puţind macabru a peşte stricat, roase de boală, mustind de putreziciune, moarte...

pe lîngă scheletele de oţel răsucite ale şinelor şi sîrmelor vor zace tramvaiele ca nişte colivii absurde, mate şi cu ochii sticloşi, stupid strîmbate şi scorojite, printre şoproane viermănoase şi cu acoperişurile sparte, pe străzi părăsite şi sfîşiate de cratere...

o linişte plumburie, cenuşie ca apa smîrcurilor, groasă şi închegată ca terciul se va revărsa ca aşternută cu tăvălugul, lacomă, crescîndă, va creşte în şcoli şi universităţi şi săli de spectacole, pe stadioane şi în parcurile unde se zbenguiau copiii, înspăimîntătoare şi avidă, de nestăvilit...

vinul însorit şi mustos va putrezi pe coastele povîrnite ale dealurilor, orezul se va usca în pămîntul pîrjolit, cartoful va îngheţa pe ogoarele părăginite, iar vacile — ca nişte scăunele de mulgător răsturnate — îşi vor întinde spre cer picioarele înţepenite de moarte...

în institute, descoperirile geniale ale marilor medici se vor acri, vor putrezi, vor mucegăi acoperindu-se de ciuperci...

în bucătării, cămări şi beciuri, în frigorifere şi hambare se vor strica ultimii saci cu făină, ultimele borcane cu căpşuni, dovleci şi suc de vişine, pîinea va mucegăi sub mese răsturnate şi în farfurii sparte, iar untul muiat va puţi ca unsoarea de căruţă ; ca o armată învinsă şi doborîtă se va încovoia secara de pe cîmp pe lîngă plugurile ruginite şi coşurile fumegînde, hornurile şi cuptoarele fabricilor fremătătoare de activitate vor fi acoperite de iarba cea veşnică şi încetul cu încetul vor cădea în ruină... ruină... ruină...

iar ultimul om, cu măruntaiele sfîşiate şi plămînii arşi, va rătăci amuţit şi singuratic sub razele fierbinţi şi otrăvitoare ale soarelui şi sub constelaţiile şovăitoare, singuratic printre uriaşele gropi comune şi printre idolii reci ai traverselor gigantice de beton din

orașele pustiite, ultimul om, secătuit, cu mintea întunecată, blestemînd, jeluindu-se — iar înspăimîntătoarea lui jeluire : PENTRU CE ? se va scurge neauzită în nisipul stepei, va trece ca un suflu printre zidurile crăpate ale ruinelor, înghițită de molozul bisericilor dărîmate, izbită de pereții cazematelor, se va scufunda in băltoacele de sînge, neauzită, fără răspuns, ultimul urlet animalic al ultimului animal om — toate acestea se vor întîmpla, mîine, mîine poate, poate chiar în noaptea asta, poate în noaptea asta, dacă... dacă...

dacă nu veți spune NU.

CUPRINS

Prefață 5

Din volumul *Păpădia*

Păpădia 23
Seara, ciorile zboară către casă 41
Generație fără bun rămas 46
Trenuri, după amiază și noaptea 49
S-a sfîrșit, s-a sfîrșit 53
Orașul 56
Billbrook 58
Elba 78

Afară, în fața ușii (Teatru) 85

Din volumul *În ziua aceea de marți*

Patru soldați 165
Zăpadă multă, multă 168
Fratele meu palid 171
Pisica degerase în zăpadă 175
Privighetoarea cîntă 177
În ziua aceea de marți 180
Ceasul de bucătărie 185
Noaptea, șobolanii dorm 188
În mai, în mai cîntă cucul 192
De-a lungul drumului cel lung 214

Povestiri postume

Scriitorul 239
Pîinea 240
Acesta este manifestul nostru 243
Povestiri pentru cartea de citire 251
Atunci, nu-ți mai rămîne decît o singură cale ! . . 255

Redactor responsabil: SUZI HIRSCH
Tehnoredactor: CONSTANTIN IORDACHE

Dat la cules 13.06.1964. Bun de tipar 11.08.1964. Apărut 1964. Tiraj 15.145. Broşate 14.080. Legate 1/1 1065. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 11,96. Coli tipar 16,5. A. nr. T. 6003. C. Z. pentru bibliotecile mari 83. C. Z. pentru bibliotecile mici 83—32=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95, Bucureşti — R.P.R. comanda nr. 1285.

Lei 6,25